

R. GRAFFIN — F. NAU

PATROLOGIA ORIENTALIS

TOMUS DECIMUS NONUS

I. — G. BAYAN.

LE SYNAXAIRE ARMÉNIEN DE TER ISRAËL. (VI. *Mois de Aratz*).

II. — E. W. BROOKS.

JOHN OF EPHESUS. *Lives of the Eastern Saints* H. Th

III. — M. JUGE¹⁰.

HOMÉLIES MARIALES BYZANTINES (II).

IV. — M. ASIN ET PALACIOS.

LOGIA ET AGRAPHA DOMINI IESUS APUD MOSLEMICOS.

V. — N. MARR.

LE SYNAXAIRE GÉORGIEN (I). *Rédaction ancienne de l'Union Arméno-Géorgienne, d'après le manuscrit du couvent Iviron du Mont Athos.*

216765
19 9 27

PARIS
FIRMIN-DIDOT ET C^{1e}, IMPRIMEURS-ÉDITEURS
LIBRAIRIE DE PARIS, 56, RUE JACOB

1926

LE SYNAXAIRE ARMÉNIEN

DE TER ISRAEL

PUBLIÉ ET TRADUIT

PAR

Le Dr G. BAYAN

VI

MOIS DE ARATZ

A = Paris, Bibliothèque Nationale, Fonds arménien,
N° 180, fol. 155 à fol. 178.

B = Édition officielle du Synaxaire arménien de
Ter Israël de Constantinople, 1834 :

Յայտնաւորք ըստ կարգի ընտրեալոցն օրինակի Յայտնա-
ւորաց Տէր Երպէլի : Կոստանդնուպօլիս, 1834.

L'exemplaire dont nous nous sommes servi est
celui des RR. PP. Bollandistes.

* Բրայի Բ եւ Յունկարի Բ : Վերստին տօն է Յննդեան եւ վկայութիւն Թէոփիլոսի ստրկաւորի :

* A fol. 154
r^o a.

Սա էր ի Լիբիոյ եւ տարան առաջն ըզնիսին, ընդ նմին եւ աչր ծի աշխարհական, որոյ անունն գրեալ է յերկինս : Եւ խոստովանեցան յաշտնապէս Վերիստոս Աստուծ. եւ կախեցին զնոսա զլուսաէ եւ բերեցին երկաթի բերչօք զծարմինս նոցա եւ կապեցին զձեռս եւ զոտս նոցա եւ ելին հուր ի թիկնամէջս նոցա, եւ սուր խեցեալ ծակոտէին զզուխս նոցա, եւ աջնապէս խիստ չարչարանօք յերկարեալ ի տանջանս, ի Վերիստոսի հաւատոցն ոչ մեկնեցան, այլ բարի խոստովանութեամբ կատարեցան ի Վերիստոս Յունկարի Բ :

10 ԵՅ * Վերստին տօն է Յննդեան եւ Յաշտնութեան Վերիստոսի Աստուծոյ մերոյ. ընդ նմին եւ տօն Մանկանցն Բեթլեհէմի :

* B
p. 17 b.

Որպէս պատմէ աւետարանիչն ի զալ մուսցն եւ յերկրպագելն Վերիստոսի, յորժամ զարձան ոչ եկին անդրէն առ Հերովդէս ըստ հրամանի հրեշտակին : Բարկացեալ Հերովդէս աւաբեաց ի Բեղլեհէմ եւ յամենայն սահմանս նորա, կոտորեաց զստեղիսց 15 մանկունսն յերկեմենից եւ ի խոնարհ, թերեւս ընդ նոսա սպանելի նորածին թաղաւորն

* 1 ARATZ, 8 Janvier.

* A fol. 154
r^o a.

De nouveau, fête de la Nativité et martyre de Théophile, le diacre.

Il était de la Libye. On le mit en présence du gouverneur, et avec lui, un laïc dont le nom est inscrit au ciel. Ils confessèrent manifestement le Christ Dieu. On les suspendit à un arbre et on leur laboura le corps avec des ongles de fer, ensuite on leur lia les mains et les pieds et on leur appliqua du feu sur le dos et on leur troua la tête avec des tessons pointus. Ayant enduré longuement dans les supplices de si atroces souffrances, ils ne se départirent pas de la foi au Christ; mais moururent, en bonne confession, dans le Christ, le 8 Janvier.

ԵՅ* De nouveau, fête de la Nativité et de l'Épiphanie du Christ, notre Dieu. En même temps, fête des enfants de Bethléem.

* B
p. 17 b.

Ainsi que le raconte l'évangéliste, à propos de la venue des mages et de leur adoration du Christ, lorsqu'ils s'en retournèrent, ils n'allèrent pas trouver Hérode, selon l'ordre de l'ange. Hérode, étant entré dans une grande colère, envoya à Bethléem et dans tous les environs, et fit tuer les enfants à la mamelle, depuis l'âge de deux ans et au-dessous, dans l'espoir que parmi

Քրիստոս. զի լուաւ ի մոպուցն եթէ տիրեոյ է աշխարհի, ջանայր սեպհականեւ ինքեան վթապաւորութիւնն : Եւ ի զուր ջանաց անձին, զի սպանեալ մանկունքն որք տղայութեան Տեսուն մերոյ առաջին ի բնութիւնէս ընծայեցան նմա պատարտոյր ամբիժք որպէս Աբէլն նախնի, եւ ծաղիկը մարդկութեանս աջուոյ, կամ նորախաչ՝ վկայական խաղաղոյ, եւ որպէս անդրանիկը ամենայն մարտիրոսաց առաջեցան որպէս կոյտլը ուկուկաց չաղուոյ բնութեանս, ի ձեռն յաշխարհ եկեալ Տեսուն * Որդւոյն Հօր իւրոյ յերկինս, եւ ժառանգեցին զսուխտնական վթապաւորութիւնն :

* B
p. 18 a.

Իսկ ինքն Հերովդէս որդի եւ ժառանգ եղեւ յաւիտենական հրոյն, զի ընկալաւ աստէն զառհաւատչեացն. զի յանբուժելի եւ յանտանելի անկեալ ցաւ, ինքնին սպան նախ զկին եւ զորդիս իւր որպէս կատաղի, եւ ասպա զանձն եւս : Քանզի կարի որորմելի մահուամբ զմանկունս կատորեաց ի ծոցս եւ ի ստինս մարցն, եւ խառնեաց զկաթն ընդ արեան նոցա . ոչ պատկառեալ յորինացն, որ հրամայէր ոչ երեւ զգաուն ի կաթն մօրն :

Եւ աշպէս ինքնին չիւր աշխարհն ձի արկեալ՝ ընդր խռովութեամբ եւ ապաղախաւ ողբոց զերկիրն . որոց զեւ եւս հնչումն ձայնի մարդն աղէխարով ողբոց, եւ տղայոցն լալականչ աւ ահաբեկութեան գոչումն հնչէ յսկանջս եւ ի միտս արթուն սրտից .

* B
p. 18 a.

eux périrait le roi nouveau-né, le Christ; car il avait appris des mages que celui-ci régnerait sur la terre, et (Hérode) cherchait à s'assurer pour lui-même le royaume. Mais ses efforts furent vains, car les enfants massacrés furent les premiers sacrifices innocents offerts par la nature à l'enfance de Notre-Seigneur, comme le fut Abel dans l'antiquité. Fleurs de la vigne de l'humanité, premières grappes de la treille du martyre, en tant qu'ainés de tous les martyrs, comme des corbeilles de grappes de la vigne de la nature (humaine), ils furent envoyés en offrande par l'entremise * du Seigneur Fils, venu au monde, à son Père dans les cieux, et ils y héritèrent du royaume éternel.

Quant à Hérode, il devint le fils et l'héritier du feu éternel, dont il reçut dès ici-bas les arrhes; car ayant été frappé d'une infirmité incurable et intenable, il tua lui-même dans sa rage, d'abord sa femme et ses fils, puis aussi se donna la mort. Et ceci, parce que d'une mort trop pitoyable il avait fait tuer les enfants dans les bras et au sein de leurs mères, et qu'il avait mêlé à leur sang le lait de celles-ci, sans égards pour les lois, qui prescrivaient de ne pas cuire l'agneau dans le lait de la mère.

Et lui (Hérode), chevauchant dans son pays, remplit le territoire de troubles et du bruit des sanglots, en sorte que l'écho des voix maternelles aux sanglots déchirants et les clameurs des enfants pleurant de terreur retentissent encore dans les oreilles et dans la pensée des cœurs vigilants. C'est ainsi que leur

ծինչ զի զամենաձայն զոյժ նոցա մարգարէական հոգին ի հեռուստ լսէր : Քանզի ջանաց բռնադիւն ի ձեռն Հերովդէի ի ճնանել զՏէր մեր բառնալ ի կենաց . ստկայն յամօթ եղև, զի անմեղացն մահ զատապարտեալ խաչաուակ արար զանիրաւ նորա իշխանութիւնն, եւ տկարացոյց ծինչեւ ի կատարածի նորին անդարտին սպան-

մամբն որ ի խաչին, որով իսկապէս լուծաւ ի թապաւորութենէ եւ ընկեցաւ արտաքս :

Բայց մանկունքն էին հազար եւ չորս հարիւր եւ վաթսուն երկու . զորս թէպէտ սպան Հերովդէս վասն զՔրիստոս ընդ նմին ըմբռնելոյ, սակայն զխորհուրդն Աստուծոյ ոչ կարաց պարտել . ալ ինքն պարտեալ՝ ժառանգ եղև աստուածամարտութեամբն յաւիտեական հրոյն . եւ անմեղքն յանուն Քրիստոսի սրախովիսող նահատակեալը,

որ ոչ վիճակեցաւ աչոյ ումբեր ի վկայից, պատկեցան ի նմանէ զերահրաշ փառօր :

* Իսմին աւուր լիշատակ աւաջին սքանչելեացն Տեառն մերոյ Քրիստոսի, որ զմուրն ի զինի փոխեաց :

* B
p. 18 b.

Տէրն մեր եւ Աստուածն մեր ֆիսուս Քրիստոս՝ յետ երեսնամեայ կատարման հասակին, եւ մկրտութեամբն ի Յովհաննէ՝ լուանալոյն զպարտիս մարմնոյն Ադամայ, յորժամ ձեռնադրեցաւ առ ի Կարսպետէն, եւ վկայեցաւ ի Հօրէ եւ ի Հոգւոյն սրբոյ, եւ պահեալ զբաւառուն աւուրս յաղթեաց փորձողին :

Ապա եկաւորեալ յանապատէն, ի վաղին տեսանէր զնա կարապետն եւ վկայէր թէ. Ահա Քրիստոս գառն Աստուծոյ որ բառնայ զմեզս աշխարհի : Եւ զարձեալ

très bruyante lamentation fut entendue au loin par l'esprit prophétique. Tandis que Satan s'efforçait, par le moyen d'Hérode, de supprimer la vie à Notre-Seigneur dès sa naissance, il fut couvert de honte, car la mort des innocents a condamné ignominieusement son injuste domination et l'a affaiblie jusqu'à la consommation de cet Innocent, qui, par sa mort sur la croix, a dépoüillé (Satan) de la royauté et l'a mis dehors.

Or, les enfants (massacrés) étaient au nombre de mille quatre cent soixante-deux, et bien qu'Hérode les fit tuer pour comprendre dans leur nombre le Christ, il ne put vaincre les desseins de Dieu, mais c'est lui-même qui fut vaincu et qui, par sa lutte contre Dieu, hérita du feu éternel, tandis que les innocents martyrisés par le glaive à la place du Christ, sort qui n'échut à aucun autre des martyrs, furent couronnés par Lui d'une gloire ineffable.

* En ce même jour, commémoration du premier miracle opéré par Notre-Seigneur le Christ qui changea l'eau en vin.

* B
p. 18 b.

Notre-Seigneur et Dieu Jésus-Christ après avoir atteint la trentième année de son âge, et lavé par le baptême de Jean les dettes du corps d'Adam, ayant reçu l'imposition des mains du Précurseur et le témoignage du Père et du Saint-Esprit, enfin ayant jeûné pendant quarante jours, vainquit le tentateur.

Étant sorti du désert, le Précurseur vit (Jésus) le lendemain, et rendit ce témoignage : Voici le Christ, l'Agneau de Dieu, celui qui ôte les péchés du monde ¹.

յերկրորդ վաղին՝ նաչեցեալ նոյն ինքն Յովհաննէս ընդ Յիսուս զի գնացր, ասէ . Ահա Պրիստոս գտուն Աստուծոյ որ բառնայ զմեզս աշխարհի . զոր լուեալ երկու աշակերտքն՝ զնոցին զհետ Յիսուսի :

Եւ ի միւս վաղին կամեցեալ ի Գալիլեա երանել կոչէ զՓիլիպպոս . յորում անդէն ի յերրորդում աւուրն կրկնակի վկայութեանցն՝ կոչեցեալ ի հարսանիսն Կղէոպոյ 5 եղբորն Յովսեփու, ի գեօղն Կոնաչիրէ, ի գաւառն Գալիլեայ, յոր եկն Յիսուս մարն եւ աշակերտօքն զի յայտ արասցէ թէ նա է որ զամուսնութիւնն Ադամայ եւ զուրոյ նահապետաց օրհնեաց եւ ածեցոյց, յամօթ առնելով զայնոսիկ որք պիղծ զօրինաւոր զուգութիւնն համարին : Եւ անդէն ի նոյն հարսանիսն աւաջին նշանադրեաց զջուրն զինի փոխելով, ի խորհուրդ՝ զի զցրտագոյն սէր աշխարհական ցանկութեանց փոխելոյ 10 էր ի ջերմութիւն աստուածային բաղձանաց իւրոյ՝ հրովն զոր եկն արկանել յերկիր :

Այսպէս եւ վրասն հնազանդելոյ մօրն եւ ծնողին իւրոյ յերկրի՝ ըստ ասելոյն Գուկայ թէ . Էր նոցա հնազանդ, իրաւապէս ապա նորին մօրն կամօք փառաւորի եւ ի յերկրի սկսանելով զնշանսն . զի աւաջին այս եղև սկիզբն ամենայն սքանչելագործութեանցն եւ յայտնութիւն աստուածային փառացն, յոր մալրն * ստիպեաց զնա՝ եւ հրաման ետ 15 ասելով ի պակասել զինոյն եթէ . Գինի ոչ ունին . շարժեալ յայս նոյն ինքն սուրբ կոյսն ի Հոգւոյն սրբոյ աղբմանէ որ նախ եկաւորեաց ի նա :

B
p. 19 a.

15

De nouveau, le surlendemain, ayant vu Jésus qui venait vers lui, Jean dit : *Voici le Christ, l'Agneau de Dieu, celui qui ôte les péchés du monde*. Ce qu'ayant entendu, deux disciples suivirent Jésus.

Le jour suivant, (Jésus), voulant se rendre en Galilée, appela Philippe, et ce même troisième jour, après le double témoignage, étant invité aux noces de Cléopas, frère de Joseph, au village de Cana (*Konayirē*), dans la province de Galilée, Jésus s'y rendit avec sa mère et ses disciples pour faire voir que c'est lui qui avait béni le mariage d'Adam et des autres patriarches et qu'il les avait multipliés, afin de confondre ceux qui considèrent comme impure l'union légale. Et c'est à ces noces qu'il opéra son premier miracle en changeant l'eau en vin, comme symbole de la transformation de l'amour froid des désirs temporels en la chaleur de ses désirs divins par le feu qu'il était venu répandre sur la terre.

En outre, parce qu'il obéit ainsi à sa mère, à celle qui l'avait mis au monde, selon l'expression de Luc : *Il leur était soumis*¹, c'est à juste titre que, par la volonté de Sa mère, Il est ensuite glorifié sur la terre même, en y commençant ses miracles; car ce premier (miracle) fut le commencement de tous ses prodiges et de la révélation de la gloire divine. Sa mère l'y obligea * et lui en donna l'ordre en disant, lorsque manqua le vin : *Ils n'ont point de vin*². En quoi la sainte Vierge fut inspirée par le Saint-Esprit, qui avait d'abord habité en elle.

* B
p. 19 a.

1. Luc, II, 50. — 2. Jean, II, 3.

Եւ Տէրն արար զհրամանն ծնողական, եւ փոխեաց ի զինի զվեց թակոցին զոր հրամայեաց մայրն լնուլ ջրով մինչեւ ի վեր : Վանզի յայտնապէս ի Հոգւոյն սրբոյ շարժեցաւ յայն Մարիամ, եւ զիտաց զոր լինելոցն էր :

Արդ՝ աչազխի խորհրդովք սկսանի զնշանն առաջին ի Սանա Դալիւսացոց, որով
5 հաւատացին ի նա աշակերտք նորա :

Յայսմ աւուր վկայութիւն սրբոյն Թէոփիլոսի տարկաւազի, եւ Ելլապիոսի ընդ նմա, որ կոչի լէկու :

Սուրբն Թէոփիլոս էր ի Լիւրիոյ յաւուրս հաղածանաց Մաքսիմիանոսի ամբարիշտ արքային . եւ էր հմուտ աստուածալին գրոց, եւ համարձակ բարոյէր զՔրիստոս :

10 Վասն որոյ կախալ զնա կռապաշտից տարան առաջի բզիշին, ընդ նմին եւ աչր ձի աշխարհական որոյ անուն կոչէր Ելլապիոս . եւ խոստովանեցան զՔրիստոս Աստուած ճշմարիտ :

Կախեցին զնոսա զփաշտէ եւ քերեցին երկաթի քերչօք զմարմինս նոցա . եւ կապեցին զձեռս եւ զոտս, եւ եզին հուր ի թիկնամէջս նոցա, եւ սուր լսեցաւ
15 ձակտեցին զլլուխ նոցա եւ զխեղապատական . եւ այնպէս չերկարեալք ի տանջանս՝ ի Քրիստոսի հաւատոցն ոչ մեկնեցան, ալլ բարի խոստովանութեամբ կատարեցան ի Քրիստոս Յունվարի Ը:]

Le Seigneur exécuta l'ordre maternel et changea en vin les six urnes que sa mère avait ordonné de remplir d'eau jusqu'en haut, car Marie y fut inspirée manifestement par l'Esprit-Saint, et elle savait ce qui devait arriver.

C'est donc par ce symbole qu'il commence son premier miracle à Cana des Galiléens, (miracle) par lequel ses disciples crurent en lui.

En ce jour, martyr de saint Théophile, le diacre, et avec lui, d'Helladius, le laïque ¹.

Saint Théophile était de Libye, aux jours de la persécution de Maximien, l'empereur impie. Il était versé dans les saintes écritures, et hardiment prêchait le Christ. C'est pourquoi les idolâtres, l'ayant saisi, le conduisirent devant le gouverneur, et avec lui, un laïc qui s'appelait Elladios. Ils confessèrent le Christ vrai Dieu.

On les suspendit à un arbre et on leur laboura le corps avec des ongles de fer. On leur lia les mains et les pieds, et on leur appliqua du feu sur le dos. On leur troua la tête et la boîte crânienne avec des tessons pointus. Ayant ainsi souffert un long martyre, ils ne s'écartèrent pas de la foi au Christ, mais moururent, en bonne confession, dans le Christ, le 8 Janvier.]

1. L'arménien porte « qui est appelé Lékou », le traducteur ayant transformé en nom propre le mot *λῆκος* (*Syn. Cp.*, col. 377), d'ailleurs correctement rendu quelques lignes plus bas.

Արացի Բ եւ Յանկարի Թ : Տօն է Աստուածաշնորհեան եւ վկայութիւն
սրբայն Պօղեբատի :

A fol. 154
r° b.

Յնա Քրիստոսի Համբարձմանն վառօր * չերկինս մարտիրոսացաւ նախ Սոս-
փաննոս չեբուսապէմ, երկրորդն սուրբն Փիլորոմոս չԱզեկասնդրիս, եւ երրորդ
մարտիրոս եղեւ Պօղեբատս՝ յամս ամբարիշտ թագաւորացն Դեկոսի եւ Վալերիանոսի : 5

Էր Պօղեբատիս զօրական ի Մեղիտինոյ Հայոց քաղաքէն. եւ էր աչր ծի զօրական
եւ նա եւս բրիտանեայ, եւ էլն ընկերակիցք ծիմեանց, եւ որպէս եղբարք սիրէին
զմիմեանս, եւ էր անուն նորա Նէարխոն :

Եւ ընդ աւուրն ընդ աշնութի ելին հրամանք ի թագաւորացն զի զորս զոցն
բրիտանեայ չարչարեացն : Եւ Նէարխոն կարծէր վասն Պօղեբատի եթէ ոչ իցէ 10
կատարեալ բրիտանեայ, զի գեւ եւս չէր մկրտեալ, եւ ակն ունէր թէ որպէս
բրիտանեայ կապեն զինքն եւ վասն Քրիստոսի մեռանիցի : Եւ յոյժ տրտմէր, ոչ վասն
մարտիրոսութեանն՝ ալ վասն բաժանելոյն ի Պօղեբատէ : Եւ նա իրբեւ տեսանէր
զնա աշնպէս տրտում ասէր. Իվ Նէարխոն, ծի տրտմիր վասն իմ, զի որպէս զու

2 Պօղեբատի] Պօղեբատի Բ || 4 Փիլորոմոս] Փիլորոմոս Բ || 5 Պօղեբատս] Պօղեբատիս
Բ || 6 եւ էր աչր... բրիտանեայ] եւ էր աչր ծի ալ բրիտանեայ, եւ նա եւս զօրական Բ ||
7 ընկերակիցք] ընկերք Բ || 10 Նէարխոն] Նէարքոս Բ || 12 զինքն] զնա Բ — յոյժ]
յորժամ Բ — տրտմէր] եւ սգայր *add.* Բ.

2 ARATZ, 9 Janvier.

Fête de l'Épiphanie et martyre de saint Polyeucte.

* A fol. 154
r° b.

Après la glorieuse ascension du Christ * au ciel, ce fut d'abord Étienne
qui fut martyrisé à Jérusalem, le deuxième fut saint Philoromos¹ à Alexandrie,
et le troisième martyr fut Polyeucte (*Polikhtos*) aux jours des empereurs
impies Dèce et Valérien.

Polyeucte était soldat de la ville de Mélitène d'Arménie. Il y avait encore
un autre milicien, lui aussi chrétien; ils étaient compagnons et s'aimaient
comme des frères; le nom de ce dernier était Néarque (*Nearhon*).

A cette époque un édit des empereurs ordonnait de torturer ceux que
l'on aurait trouvés chrétiens. Néarque croyait au sujet de Polyeucte qu'il ne
serait pas parfait chrétien, parce qu'il n'était pas encore baptisé. Il s'atten-
dait à être lui-même arrêté comme chrétien et à mourir pour le Christ; et
il s'en désolait beaucoup, non pas à cause du martyre, mais à cause de sa
séparation d'avec Polyeucte. Celui-ci, le voyant si triste, lui dit : « O Néarque!
ne t'attriste pas à mon égard, car, comme toi, je suis aussi le fidèle serviteur

1. Nous ne voyons pas d'où le rédacteur arménien a tiré ce renseignement : Philo-
romos, tribun militaire, fut martyrisé sous Dioclétien avec Philéas, évêque de Thmuis,
Acta SS. febr., I, 459 sq.

նոյնպէս եւ եւ եւ ծառայ հաւատարիմ Քրիստոսի : Եւ պատմեաց նմա տեսիլ . Զի տեսանէի որ տալս ինձ Քրիստոս ձի թեւաւոր, եւ եհան զգորականութեան ազտելի բզամիլիս եւ զբեցոյց պաշտօնագոյն վերարկու : Եւ այժմ լուսաւորապոյն եւ մտօրս եւ որպէս առաջին իմ կալով տեսանեմ զՔրիստոս եւ ի փալատականէ * ծառայալծիցն * A fol. 154 v° a.

5 լուսաւորին երեսը իմ . եւ ժամ է այտուհետեւ մարտիրոսանալ ինձ :

Եւ երթեալ առեալ զամբարիշտ հրամանս ընթերցեալ ընկէց պատառեալ յերկիր : Եւ տեսեալ զոմանս ի կռապաշտիցն զի լարձեալ ունէին կուռս եւ երթալին, ընթացեալ չափշտակեաց ի նոցանէն եւ ընկեցեալ յերկիր խորտակեաց :

Եւ Փելիքս աներ իւր ետես զոր տրար Պօղիքոսս փեսայն իւր, տրամեցաւ յոյժ
10 քանզի իշխան էր եւ հրամանս առեալ էր ի թագաւորէն զքրիստոնեայս տանջել : Եւ սգալս զգրկումն ի փեսայէն, եւ սկսաւ ազաչել ողորմութիւն զի վարձցի ի Քրիստոսի հաւատոցն . նոյնպէս եւ կրնն Պօղիքոսսի Պաւլինէ թախտանալութիւնս եւ պապատանօր ազաչէր զայրն իւր : Իսկ սուրբն Պօղիքոսս ոչ լուաւ աղաչանաց եւ արտասուաց կնոջն, ալլ մանաւանդ խրատ տալս նմա լինել աստուածապաշտ :

15 Եւ ապա հատին ի վերայ նորա վճիռ զլիստման : Եւ տեսեալ զնէարխոն ասէ երկամբ եթէ . Տեսանեմ երխտասարդ մի զի ստիպէ զիս կատարել զլիսն Քրիստոսի

1 եւ om. B — զին] եթէ B || 2 որ տալս] զի եւ B || 3 զգեցոյց] ինձ add. B || 6 եւ երթեալ ... յերկիր] եւ երթեալ առ Փելիքս աներ իւր որ էր իշխան քաղաքին, էառ զհրովարտակն արքունի եւ ընթերցաւ . եւ տեսեալ զի հրամայէր հալածել զքրիստոնեայս՝ պատառեալ ընկէց յերկիր B || 15 ապա om. B

du Christ. » Et il lui raconta une vision : « Je vis le Christ qui me donnait un cheval ailé, m'enlevait l'impur manteau pourpre de la milice et me revêtait d'un manteau plus éclatant. A présent j'ai l'esprit plus éclairé, je vois le Christ comme s'il se tenait devant moi et mon visage s'illumine * des rayons * A fol. 154 v° a.

Il alla saisir l'impie édit, et après l'avoir lu, le déchira et le jeta à terre. Puis ayant aperçu certains idolâtres qui transportaient des idoles, il courut après eux, s'en empara, et les brisa en les jetant à terre.

Félix, son beau-père, voyant ce que venait de faire son gendre Polyeucte, en fut très attristé, car il était magistrat et avait reçu ordre de l'empereur de torturer les chrétiens. Il se désolait de la privation de son gendre et se mit à le prier avec de douces paroles de revenir de la foi au Christ. De même la femme de Polyeucte, Pauline, implorait son mari avec sanglots et supplications. Mais saint Polyeucte, n'écoula pas les prières et les larmes de sa femme; au contraire, il l'exhorta à devenir adoratrice de Dieu.

Ordre fut donné de lui trancher la tête. (Polyeucte), apercevant Néarque, lui dit avec serment : « J'aperçois un jeune homme qui me presse de souffrir

մարտիրոսութիւնս, եւ արեամբս իմով մկրտիլ : Մի ծոռանար եղբայր իմ Նէարխոն
զանխղիլի զուխոն մեր ընդ միմեանս : Եւ առժամացն հասին զզուխ նորս Յունիարի
Թ : Եւ թողեցին ի նոյն բաղարին Մեկտինոյ :

* A fol. 154
v° b.

Եւ առեալ Նէարխոն պաշտօս կտաւս շաղախեաց * յարեւէ սրբոյն Պօղեբոսով,
տարաւ հաւատով ի Կանանեառն բաղար իւր :

5

* B
p. 19 b.

[B* Վերստին տան է Նոնիկան եւ Աստուածապաշտութեան : Երանեւոյն Պրոկկի
ասացեալ :

Յաւուրն յայնոսիկ եկն Յովհաննէս Մկրտիչ յամենայն կողմն Յորդանանու
բաղարէր ասելով. Ապաշխարեցէ՛ք զի մերձեալ է արքայութիւն երկնից : Եւ ժողովէին
առ նա Երուսաղեմացիք ամենայն, եւ Հրէաստան եւ ամենայն կողմն Յորդանանու,
եւ մկրտէին ի նմանէ ի Յորդանան զեւ¹ խոտտովանեալ զանցումս խրեանց :

10

Յաւուրն յայնոսիկ՝ յորս. յորում կատարեցաւ բան մարգարէութեանն Երեմիայի
որ ասէ. Ահաւորիկ եկեացն աւուրբ ասէ Տէր, եւ ուխտեցից տանն Իսրայէլի ուխտ
նոր. ոչ քստ ուխտին առաջնոյ զոր եղի ընդ հարս նոցա, եւ որ ի կարգին գտաստանեալ :

4 շաղախեաց շաղախեալ B || 5 բաղար իւր : Նոյնպէս եւ սուրբն Փիլոսիմոս բաղած եւ
անըմբերիկ տանջանոր յառաջին հալածանոն կատարեցաւ վասն Քրիստոսի երանելի ծահաւոր.
եւ բաղմաց եղեւ նախանձ յորդորման եւ օրինակ բարեաց : *add.* B.

le martyr pour le Christ et me baptiser dans mon sang. N'oublie pas, mon
frère Néarque, notre serment mutuel indissoluble. » Aussitôt on lui trancha
la tête, le 9 Janvier. On l'inhuma dans la ville même de Mélitène¹.

* A fol. 154
v° b.

Néarque, ayant pris du beau linge, le trempa dans le sang * de saint
Polyeucte et le porta avec foi dans sa ville des Cananéotes².

* B
p. 19 b.

[B* De nouveau, fête de la Nativité et de l'Épiphanie. Homélie du bienheu-
reux Proclus³.

*En ces jours-là parut Jean-Baptiste, prêchant dans tout le pays qui avoisinait
le Jourdain et disant : Faites pénitence, car le royaume des cieux est proche. Alors,
s'assemblaient auprès de lui tous les habitants de Jérusalem et de la Judée et de
tout le pays qui avoisine le Jourdain. Et ils se faisaient baptiser par lui dans le
Jourdain en confessant leurs péchés⁴.*

En ces jours-là; lesquels? Lorsque se trouva accompli le verbe prophé-
tique de Jérémie qui dit : *Voici que viendront des jours*, dit le Seigneur, *où je
ferai un nouveau pacte avec la maison d'Israël, non pas selon le pacte ancien que
j'ai fait avec leurs pères⁵, et tout ce qui suit.*

1. Détail propre, sous cette forme, au synaxaire arménien: *Syn. Cp.*, col. 379, dit
seulement que Polyeucte, soldat en garnison à Mélitène, fut le premier martyr de cette
région. — 2. En grec : εἰς τὴν Κανανεωτῶν πόλιν. L'identité de cette ville est inconnue aux
Bollandistes, cf. *Acta SS.* febr., II, 654; april. III, 12. — 3. Cette homélie ne correspond
aucunement à celle qui se trouve en grec dans *P. G.*, LXV, col. 757-763. — 4. Matth.,
III, 1-6. — 5. Jérémie, xxxi, 31-32.

Յաւուրսն յայնոսիկ՝ չորս . յորժամ լցաւ ժամանակ լինելոյ կամոյցն հեթանոսաց . յորժամ լցան արեւելքը ի ծագաց ձինչ ի ծագս ղիցամուկ կառաւարտութեամբք . յորժամ բաղնացան մեղք ի վերայ երկրի որպէս զաւալ առ ավին ծովս . յորժամ եւ նոյն լինին աղբք արբահաման զաւակի որ կարծեցեալն էր զոլ աստուածաւարտ՝ զնաց զհետ ամենայն աստուածոց օտարաց : Յորժամ սպառեցան թագաւորը եւ իշխանը նորա . յորժամ զապարեաց մարդարէութիւնն եւ սպկասեաց քահանայութիւնն, յորժամ բարձան զոհք ուխտիցն եւ պատարագաց նոցա . յորժամ լցան ժամանակը եօթնասուն եւ երկուց եօթներորդացն, զոր Դանիէլ ի մարդարէութեանն սահմանեալ : Յորժամ ղիշեր կառաւարտութեանն մերժեցաւ, եւ տիւ յաւիտենական արդարութեանն եկն եհտ :

Յայնժամ առաքեցաւ ճրագն Յովհաննէս՝ առաջի արեւականն արդարութեան, զի լցցի կանխաձայնեալ ետեանն մարդարէութիւն զոր ասաց . Չայն բարբառոց յանպատի, պատրաստ արարէք զճանապարհս Տեառն, եւ ուղիւ զշաւիպս նորա :

* Յաւուրսն յայնոսիկ՝ չորս . որ յետ հրեշտակապետականն առաքելութեանն առ կոյսն անարատ . յետ հրաշալի հովանաւորութեան զօրութեամբ Բարձրելոյ, եւ ամենասուրբ Հոգւով յլացման, եւ ի վեր քան զընտրութիւնս ծննդեան յանհարմարեալ մօրէ . յետ օրինականի իրիաւորութեան աստուածախառն եւ ամենասուրբն մարմնոց, որ է սրբոյն սուրբ . յետ քառասորեայ յամանակի սքանչելոյ ճերունոյն Սիմէոնի՝ ի հրէից օրինականն սաճարի ընդունելով ի զիրկս իւր՝ թաքուցեալ ի մարմնի սղացական

* B
p. 20 a.

En ces jours-là; lesquels? Lorsque fut arrivée à son terme l'époque des desseins des gentils; lorsque l'univers d'un bout à l'autre fut rempli d'un culte idolâtre; lorsque les péchés se furent accumulés sur la terre comme le sable au bord de la mer; lorsqu'elles-mêmes, les tribus de la race d'Abraham, que l'on pensait être pieuses, allèrent à la suite de tous les dieux étrangers. Lorsque leurs rois et leurs princes eurent disparu, lorsque la prophétie se fut éteinte et que le sacerdoce défailloit, lorsque leurs sacrifices votifs et leurs offrandes eurent disparu, lorsque fut terminée la période de soixante-douze semaines, qu'avait fixée Daniel dans sa prophétie; lorsque la nuit de l'idolâtrie s'évanouit et que le jour de la justice éternelle se leva.

C'est alors que fut envoyée la lumière, Jean, précédant le soleil de justice, pour accomplir la prédiction prophétique d'Isaïe, disant : *Parole de la voix dans le désert : Préparez le chemin du Seigneur, aplanissez ses sentiers* ¹.

* En ces jours-là; lesquels? Après la mission de l'archange à la Vierge immaculée; après la glorieuse protection de la puissance du Très-Haut, la conception par le Saint-Esprit, et la naissance surnaturelle, d'une mère intacte; après la circoncision, selon la loi, du très saint corps uni à Dieu qui est le saint des saints; après que, le quarantième jour, l'admirable vieillard Siméon eut reçu dans ses bras le temple légal des Juifs, Celui

* B
p. 20 a.

հասակի վատուածն Բան, բարոյելով զնա տրարչապօրծ բոլորն յաւիտեանց. յնա երկոտտանամեայ ժամանակի երեւելոյ ի տաճարին՝ եւ վիճելոյ ընդ վարդապետ հրէականն օրինաց. յնա լրման զարմացմամբ երեսնամեայ աւուրց նոյն ինքն տէրութեան եւ ամենատուրբն մարմնով : Յայնժամ ապա ի կոտորումն մեծին խորհրդոյ, որ ըստ յաւաքադրութեանն Աստուծոյ զոր կանխաւ սահմանեաց Աստուած ի վառւս 5 մեր՝ ըստ տուրեւելանն ձայնի :]

* A fol. 154
v° b.

* Արաց Կ եւ Յանգարի Ժ : Յիշատակ երանելոյն Գրիգորի Նիւսիաց եպիսկոպոսին :

Ճշմարիտ վարդապետն եւ Քրիստոսի բաճանջապետն Գրիգորիոս եղբայր էր մեծին Բապիլոսի Կեսարացւոյն, յոյժ հանձուրել եւ զեղեցկախօս եւ լի շնորհօրն Աստուծոյ եւ զամենայն աւուրս կենաց իւրոց իրրեւ զհաստատուն սին էր եկեղեցւոյ 10 եւ զօրեղ հակառակ ընդդէմ հերձուածողաց :

Եւ էր յերկրորդ սինհոդոսն Կոստանդինուպօլսոյ մի ի հարիւր եւ յիսուն եպիսկոպոսացն : Եւ բազում ծառս վասն ուղղափառ հաւատոց զրեաց եւ եթող յնա իւր

7 Նիւսիաց Նիւսացւոյ B || 9 Կեսարացւոյն] մի յաշխարհական երիցանց եկեղեցւոյն Նէոյ-կեսարիոյ առաջին Հոցոյ որ կոչի Նիւսա *add.* B — զեղեցկախօս] իմաստուն B || 10 եւ զամենայն աւուրս... եպիսկոպոսացն] ընտրեցաւ եպիսկոպոս նորին բողոքի. եւ առաքեցաւ յարարս ի Վաղեսէ արիւսեան կայսերէ, զի բանիւ եւ զրով յազիւահարէր զարիւնսս : Եւ յետ դարձին իւրոց գտաւ ի սինհոդոսն Կոստանդինուպօլսոյ, եւ էր մի ի հարիւր եւ յիսուն եպիսկոպոսացն, եւ եցոյց անդ զհանդէս աստուածիմաստ գիտութեան իւրոյ B.

qui cachait dans un corps d'enfant le verbe de Dieu, en le proclamant le créateur de tous les siècles; après sa manifestation au Temple, à l'âge de douze ans, et la discussion des lois juives avec les docteurs; après qu'Il eut accompli étonnamment ses trente années, Lui le Seigneur, dans son corps très saint. C'est alors enfin que s'accomplit le grand *mystère que*, selon la prévoyance divine, *Dieu avait fixé à l'avance pour notre gloire*¹, suivant la parole de l'Apôtre.]

* A fol. 154
v° b.

* 3 ARATZ, 10 Janvier.

Commémoration du bienheureux Grégoire (*Grigor*), évêque de Nysse.

Le vrai docteur et pontife du Christ, Grégoire (*Grigorios*), était le frère du grand Basile (*Basilos*) de Césarée, très intelligent et éloquent, rempli des grâces de Dieu. Il fut pendant tous les jours de sa vie un pilier solide de l'église et un champion puissant contre les schismatiques.

Il fut l'un des cent cinquante évêques du deuxième concile de Constantinople. Il écrivit de nombreuses homélies sur la foi orthodoxe qu'il laissa,

1. I Cor. II, 7.

յաւիտենական չիշատակ. եւ որք ընթեւնուն զգեղեցկապատում զիրա նորա՝ յոյժ հաստատին ի քրիստոսական ամբիժ հաւատն. քանզի քաղցրագոյն են բանք վարդապետութեան նորա քան զմեզու խորիսխ, եւ զարթոյցանեն զմիտս ճարգիւտն յերկիւզն Աստուծոյ : եւ որպէս զարեգակն փայլեալ յերկեցի Աստուծոյ զբազումս լուսաւորեաց, եւ հասեալ ի փայտուշ ծերութիւն փոխեցաւ յերկնացին խորանն յանձնահական ի կեանն Յունկարի ժ :

[B * Վերստին տօն է Ծննդեան եւ Աստուածայայտութեանն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ : Ի ձառէ երանելոյն Պրոկղի :

* B
p. 21 a.

Արդ՝ յորժամ եկն Տէրն մեր ի Յորդանան մկրտիլ, եւ հրաժարէր զուլարով մկրտիչն Յովհաննէս, յայնժամ ապա եւ գեան մեծ Յորդանան՝ պակուցեալ յաստուածեղէնն փառաց՝ յեղափոխեալ զտոբորութիւն ընթացից ըստ բնականին գնացից, եւ որպէս մասնաւորեալ իմն բաժանէր յերիս առաջս. որոյ առաջինն ջուրք ինքնատանձ եղեալ՝ մանաւանդ թէ ըստ աստուածային ակնարկութեան զտեղի առեալ ընդ կրօնին զառնային. եւ զեղադէլ յեղեղմամբ կուտակեալ ծովանային յոքնապտոյտն շրջապաշտութեամբք. քանզի պարփակեալ զմիմեամբք յառաջ խաղալ ոչ իշխէին :

Իսկ միջինն ջուրք՝ զարմանազան եւ նորազիտակ իմն տենչալի ձառապայթիւք որպէս զգետն ինչ թաղաւորական ծիրանապիտակ եւ ծաղկափայլն * պաճուճեալ

* B
p. 21 b.

4 լուսաւորեաց] եւ զամենայն աւուրս կենաց իւրոց զօրեղ ախպեան եկաց ընդդէմ հերձուհոյաց add. B || 5 փայտուշ] բարւոր B — փոխեցաւ] փոխադրեցաւ B || 6 ի կեանն] հանդիսան B.

après lui, comme un souvenir éternel, et tous ceux qui lisent ses œuvres magnifiques se raffermissent considérablement dans la pure foi chrétienne ; car les paroles de son enseignement sont plus douces que le rayon de miel, elles éveillent dans l'esprit des hommes la crainte de Dieu. Il brilla comme le soleil dans l'église de Dieu, illumina nombre de gens et, parvenu à une belle vieillesse, il passa au temple céleste, à la vie éternelle, le 10 Janvier.

[B* De nouveau, fête de la Nativité et de l'Épiphanie du Christ, notre Dieu. De l'homélie du bienheureux Proclus (*suite*).

* B
p. 21 a.

Or, lorsque Notre-Seigneur vint au Jourdain pour y être baptisé et que Jean-Baptiste s'en défendait en tremblant, au même moment, le grand fleuve Jourdain ébloui des splendeurs divines, déviant le trajet habituel de son cours naturel, se partagea, comme à dessein, en trois courants : les premières eaux, se refrénant d'elles-mêmes ou plutôt s'arrêtant sous les regards divins, revinrent en arrière et s'amoncelant par des afflux successifs formèrent une mer agitée par des tourbillons multiples, car ces eaux se circonvenant elles-mêmes n'osaient pas avancer.

Les eaux moyennes, reflétant des rayons nouveaux et merveilleusement agréables, formèrent comme un manteau royal de pourpre et de fleurs, irisé

* B
p. 21 b.

երկին երկին զունովք՝ հեղեղ ճառագայլեա լինրենէ աւարելով, պտուտկեալ շուրջ
 զտէրունական եւ զգերաշխարհիկն մարմնով, որպէս պտակ ինչ հրաշարիլի առ ի
 զանազանն բոլորեալ ծաղկանց, զսպասուորականն հատուցանելով զկարգ ծառայելն :

Յաջնժամ ապա եւ զտար անմարմնական վերնոցն պետութեանց պարսուրեալք
 շուրջ զամենատարք եւ զստուածեանն մարմնով ի հոսանս գեղեցկածաւան ջուրց, 5
 որպէս զնոյն ինքն բրովբէական ի բարձունս զհրապայտն աթուով՝ երաժշտական
 ձայնիւր զերեքորբեանն հատուցանելով օրհնեղատիւնս, հնչեալ զսէշին տակով հրեղէն
 լեզուօր. Սարլ, սուրբ, սուրբ, Տէր զօրութեանց, լի է ամենայն երկիր վաւօր նորա :

Աստի ստուգապէս յաջնժամ երկիրս երկիրք հանդիպեցան՝ լցեալ անձառելի
 պարկեօր աստուածայինն վառայ՝ հանկերձ սրովբէազօն հնչմամբ հոգեօր երգոյ : 10
 Վասն զի յաջնժամ եւ նոյն ինքն՝ անհասանելին, անտեսանելին, անսկիզբն, մշտապա-
 ժառն, աննխիժն, անդարապրելին, անձառելին, եւ ծալքազօյնն համապատիւ, եւ
 երբորնձեանն տէրութիւն, սրբոյ ասեմ եւ թաղուորականի եւ անհետազօտելին
 երբորգութեան, արիւիալիտակ ճոխութեամբ եւ սրբարարական զօրութեամբ ստորա-
 վալկեալ ի բարձանց՝ բացայայտեալ ձանաչիւր ի հոսանս ֆորդանն գետոյ : Քանզի 15
 յորժամ Տէրն տերանց ել ի ջրոյ անտի բացան նմա երկիրք, եւ Հոգին սուրբ
 լիջեալ ի բարձանց նմանութեամբ ազաւնոյ՝ անձեռագործ պտակ նմա մատուցանէր :

de couleurs chatoyantes, et lançant des rayons paisibles autour du merveil-
 leux corps du Seigneur comme une couronne magnifique tressée de fleurs
 variées, et ces eaux s'étendaient en acquittant leur tour de service.

C'est alors aussi que les ordres incorporels des puissances célestes
 formant chœur autour du très saint corps divin dans le bouillonnement des
 belles eaux répandues, à l'instar des chérubins qui entourent le trône ful-
 gurant dans les cieux et mélodient d'une voix musicale le trisagion de bénédiction,
 proclamaient par la voix de leur langue de feu : « Saint, saint, saint
 le Seigneur des puissances, toute la terre est remplie de sa gloire. »

C'est pourquoi vraiment la terre fut à ce moment changée en ciel,
 remplie des dons ineffables de la gloire divine grâce au retentissement des
 chants spirituels entonnés par les séraphins. Car, à ce moment, l'Incom-
 préhensible lui-même, l'Invisible, celui qui est sans commencement, toujours
 brillant, immatériel, celui qui ne peut être contenu, l'Ineffable et l'Être
 suprême égal en dignité, la Seigneurie trine, la sainte, dirai-je, royale et
 inscrutable Trinité, dans un éblouissement d'étoiles, brillante de puissance
 sanctifiante dans les cieux, fut reconnue manifestement dans le courant du
 fleuve Jourdain. Car lorsque le Seigneur des seigneurs sortit des eaux, le
 ciel s'entr'ouvrit pour Lui et le Saint-Esprit, descendant d'en haut sous la
 forme d'une colombe, Lui offrit une couronne qui n'était pas faite de main
 d'homme. Et le Père, faisant entendre sa voix d'en haut, témoigna par ces

Աս որ եւ Հօր ի վերուստ բարբառ արձակեալ վկայէր, ծառնացոյց արարեալ զնա տեսարացն՝ տսելով. Դն է որդի իմ սիրելի որով հաճեցայ, զմն լսարուք :

Ի սմին աւուր լիշատակ սուրբ եւ զեզեցիկ ծանկանն եւ բաջապլիմ եւ սրանչկլա-
 5 ցործ նահատակին Քրիստոսի Մորպօհնաւի, եւ բեռ նորա Սառայի կոչս արախնոյն
 Քրիստոսի. որ նահատակեցան ի հօրէն իւրեանց ի Սենեքերիմայ արքայէ :

* Յաջած աւուր կուրսիմն եւ զարձ Պօղոսի աւարելոյ, զի ետես զՏէր Յիսուս ի
 ճանապարհին Դամասկոսի :]

* B
 p. 22 b.

Արացի Դ եւ Յանուարի ժԻ : Տօն է Աստուածապանութեանն եւ վկայութիւն սրբոյն
 Պետրոսի Ազեկասնկրու հալածակոսին եւ Բրիտաղմոց սարկաւապին :

10

* Պետրոս հալածակո էր Ազեկասնկրացոյ, եւ էր չաւուրս Դիոկղետիոնոսի *
 ածորէն արքայի, ի ժամանակս հալածանաց եկեղեցւոյ : Սա նշովեաց զպիղծն Արիոս
 5 չերձուածողն զի ոչ ասէր զՈրդի ի բնութենէ Հօր, այլ արարած եւ կրտսեր, եւ լետ

* A fol. 155
 r^o a.

paroles en Le désignant aux assistants : *Celui-ci est mon Fils bien-aimé, en qui je me suis complu. Écoutez-le*¹.

En ce même jour, commémoration du saint et bel enfant, le victorieux et thaumaturge martyr du Christ Mar-Behnam² (*Morpóhnar*) et de sa sœur Sarah (*Sara*) la vierge et servante du Christ, qui furent martyrisés par leur père, le roi Sennachérib (*Sénécherim*).

* En ce même jour, aveuglement et conversion de l'apôtre Paul, qui
 aperçut le Seigneur Jésus sur la route de Damas (*Damaskos*).]

* B
 p. 22 b.

4 ARATZ, 11 Janvier.

Fête de l'Épiphanie et martyr de saint Pierre patriarche d'Alexandrie
 (*Aleksandrou*) et du diacre Absalom (*Abesalom*³).

* Pierre était patriarche des Alexandrins (*Aleksandrutsi*) aux jours de Dio-
 clétien, l'empereur impie, à l'époque des persécutions de l'église. Il anathé-
 5 matisa l'immonde hérétique Arius, qui ne disait pas que le Fils fût de la

* A fol. 155
 r^o a.

1. Matth., iv, 17. — 2. La particule honorifique du syriaque ܡܪ *Mor* ou *Mâr*, a été soudée au nom *Behnam*, soit par le rédacteur arménien, soit par son modèle grec. A la ligne suivante, le changement de *b* en *m*, dans le nom *Sennachérib* devenu *Senecherim*, suppose un intermédiaire grec écrit en minuscule, cf. actes syriaques dans BEDJAN, *Acta Sanctorum et Martyrum*, t. II, Paris et Leipzig, 1891, p. 397-441. — 3. Ce diacre Absalom, martyrisé avec le patriarche d'Alexandrie, paraît propre au calendrier arménien, cf. NILLES, *Kalendarium manuale utriusque Ecclesiae*..., t. II, Inspruck, 1897, p. 565. On pense tout naturellement à une intrusion d'Avselamos ou Abselamos d'Éleuthéropolis, dont la notice est donnée ci-dessous.

ժամանակի եղևալ . եւ զբազմա մարդեցոյ ի հերձառան իւր : Վասն այսպիսի պատժաւոսեաց որոշեալ զնա սուրբ հաջորդեան Պետրոս յեկեղեցոյ Վատուծոյ :

Եկն զաշիճ բրիտաւորտիւն Վիտղեւտիանոսի բմբռնեալ զերանկէն Պետրոս, եւ ունէին ի բանդին կապանօք : Եւ Արիոս զնայեալ ի ժողով երիցանց՝ կեղծաւորութեամբ զլջոյցեալ՝ աղաչէր բարեխօսել սու հաջորդեան բաժանել զնա յորոշմանէ : 5
Եւ իբրեւ աղաչեցին, առէ սուրբն . Արիոս՝ որոշեալ լիցի ի փառաց Արուսէն Յիսուսի Քրիստոսի, չաչմաւ չախտենիս եւ ի հանդերձեալն :

Եւ իբրեւ սորջացան նորա, ստաց . Տեսի չաչմ զիշերի զՔրիստոս եւ զպատմութեանն իւր պատառեալ չերկուս, եւ ի բանջան սիղեալ աւելք զպատառութեանն : Եւ 10
ասեմ . Տէր, ով պատառեաց զքո պատմութեանն : Եւ նա առէ . Արիոս, եւ զու զոյշ լեր, մի հաւանիր բաժանել զնա յորոշմանէն, զի հանդերձեալ են աղաչել զբեղ փառն նորա, եւ պատուիրեն Աղեկոսնայրի եւ Արիւզոյ որք հանդերձեալ են զկնի քո 15
աւել զափառ քո, զի մի եւ նորա բնորակիցին զնա ի հաջորդութիւն :

* A fol. 155
r^o b.

Եւ եհաւ հրաման ի Վիտղեւտիանոսէ աղանանկէ աղով զերանկէն Պետրոս : Եւ ժողովուրդն ամենայն աղաչէր զբազմ բանդին եւ ասէին . Նախ մեր մեղացօք եւ աղա 15
զնա սուեալք : Եւ զօրազլիսացի ծակեալ զարմն բանդին յետուստ զի մի զխառացեն ժողովուրդն, եւ հանեալ տարան մօտ ի գերեզման սուրբ աւետարանչին Մարկոսի,

nature du Père, mais créé et inférieur, ayant pris existence dans le temps, et qui induisit bien des gens à son schisme. C'est pour cette raison que le saint pontife Pierre l'exclut de l'église de Dieu.

Le bourreau de Dioclétien, l'ennemi du Christ, vint arrêter le bienheureux Pierre et le garda en prison dans les chaînes. Or, Arius, s'étant rendu dans l'assemblée des prêtres et hypocritement faisant acte de repentir, les pria d'intervenir pour lui auprès du pontife afin qu'il le déliât de l'excommunication. Lorsque (les prêtres) l'en prièrent, le saint répondit : « Qu'Arius soit exclu de la gloire du Fils, Jésus-Christ, dans ce monde et dans l'autre ! »

Et comme ceux-ci s'en attristaient, il leur dit : « J'ai aperçu, cette nuit, le Christ; il avait sa tunique déchirée en deux et tenait les lambeaux contre sa poitrine. Et je Lui dis : Seigneur, qui a déchiré ta tunique? Il me répondit : Arius; et toi, prends garde, ne consens pas à le délier de l'excommunication, car on viendra te prier à son sujet, et ordonne à Alexandre et à Achille, qui doivent avoir ton siège après toi, de ne pas l'admettre, eux aussi, à la communion. »

* A fol. 155
r^o b.

* Il arriva un ordre de Dioclétien de tuer par l'épée le bienheureux Pierre. Or, toute la population gardait la porte de la prison en disant : « Nous mourrons d'abord et vous le prendrez ensuite. » Les officiers, ayant percé un tron dans le mur de la prison, par derrière, à l'insu de la population, et ayant fait sortir (Pierre), l'emmenèrent près du tombeau du saint évangeliste

Հատին զգատուական զլուխ նորա : Սպանին ընդ նմա եւ զձեր սարկուսպն Արխաղոմ :
 եւ զխտացեալ ժողովրդեանն բարձին զգատուական մարմին նորա, եւ սարան
 լեկեկեցին եւ նստուցին յաթոս իւր, զի ոչ նստէր սուրբն ի կենդանութեան իւրում ի
 վերայ աթոռոյն, այլ ի վերայ պատուանդանին զի տեսնէր այր ծի լուսաւոր ի
 5 վերայ աթոռոյն նստեալ, եւ նմա հրամայէր նստել ի պատուանդանին, եւ ուսուցանել
 ժողովրդեանն : եւ այլա թագեցին զնա պատուով : Կատարեցաւ սուրբն Պետրոս եւ
 Արխաղոմ Յունուարի ԺԷ :

Յայտ աւուր վկայութիւն ծիւս Պետրոսի սր Աւարեմոս կոչի :

Պետրոս Քրիստոսի վկայն երիտասարդ Հասակաւ, էր ի քաղաքէն Ելեւթորու-
 10 պօլեաց, որ թարգմանի ալլաա քաղաք, ի զեղջէն Արսեւասոյ : եւ էր զօրութեամբ
 ախոյեան եւ հանձարեղ ի սէրն Քրիստոսի, զոր իշխան քաղաքին լոնապատէր
 ողորմաբօր եւ սպառնալեօր ուրանալ զՔրիստոս եւ պաշտել զիւռան : Որում ամե-
 նելին յանձն ոչ մա, այլ մանաւանդ պարզ * երեսօր եւ համարձակութեամբ աղաղակէր * A fol. 135
 v° a.

8 Աւարեմոս] Ավեսարամիտու, զոր Աբեսաղոմ կոչեն *add.* B || 9 Ելեւթորուպօլեաց] Ելեւ-
 թերուպօլոյ B || 10 Արսեւասոյ] Արեւէասոյ B — եւ էր զօրութեամբ... իշխան] եւ էր
 հաւաստի բարեպաշտ ի Քրիստոս, եւ մարմնով զօրաւոր. որ եւ ի ժամանակս հալածանացն
 Մարքիմիանոսի համարձակութեամբ խոստովանէր զՔրիստոս Աստուած : Զոր կալեալ զնա
 իշխան *add.* B || 13 պարզ] լուջ B.

Marc, et lui tranchèrent la tête. Ils mirent à mort également avec lui le vieux
 diacre Absalom (*Abisalom*). Les habitants, informés du fait, relevèrent son
 précieux corps, le portèrent à l'église, et le firent asseoir sur son siège, car
 le saint, de son vivant, ne s'était jamais assis sur son trône, mais sur le
 marchepied, car il apercevait un homme lumineux assis sur le trône qui
 lui ordonnait de s'asseoir sur le marchepied et d'enseigner le peuple. Ensuite
 ils l'inhumèrent avec honneur. Saint Pierre et Absalom (*Abisalom*) furent mis
 à mort le 11 Janvier.

En ce jour, martyre de l'autre Pierre qui s'appelle Abselamus (*Avesalemos*).

Pierre, le martyr du Christ, jeune encore, était de la cité d'Eleuthé-
 ropolis (*Eleutoroupoléats*), nom qui se traduit ville libre, du village d'Auéa'
 (*Arasēas*). C'était un athlète puissant et plein de talent dans l'amour du Christ,
 que le gouverneur de la ville pressait par des prières et des menaces de
 renier le Christ et d'adorer les idoles. Il n'accepta aucunement, mais plutôt
 d'un visage * calme et avec hardiesse il s'écria au milieu de l'assemblée devant * A fol. 135
 v° a.

1. Eusèbe cite deux localités voisines de ce nom, au sud de la Palestine. dont l'une a
 neuf milles au sud d'Hébron, *Onomasticon*, éd. KLOSTERMANN, Leipzig, 1904, p. 26.

ի մէջ ժողովրդեանն առաջն իշխանին . Աստուած մեր չերկինս է, եւ այսք որ չերկրի են զեւր են, եւ կուար ձեռագործը մարդկան :

Եւ հրամայեաց իշխանն եւ սուրբն եւ չերկար եւ խիստ չարչարանօք տանջեցին զսուրբն Պետրոս, եւ սպա արկին զնա ի հօր, բաց ոչ ի բորբոքեալ՝ զի մի արտօ մեռցի, ալ ի սակաւարոյ կայծակունս, եւ այնպէս երկարապոյն տանջեալ՝ աւանդեաց զհօղին իւր առ Աստուած :

Յայսմ աւար յիշատակ է, որպոյն Քէոբոսի անապոստոլանի, որ զմիարանակեցաց վանս կարգեաց յերուսաղէմ եւ յանապատս :

Մեծն Քէոբոսիոս ի կենդանութեան իւրում շինեաց զտապան իւր, եւ յորմամ կատարեաց սաէ յկրօնաւոր եղբարսն . 'Ով ի ձենչ տանէ նաւակաւիս զերեզմանիս 10 իմում : Եւ ոմն ի նոյանէ բաճանաց Բապիլիոս անուն, ալք տատուածաճածոց եւ մեծ ճղնաւոր սաէ . Եւ հայր սրտուսական : Եւ իջեալ ի տապանն՝ տարածեցաւ որպէս մեռեալ, եւ աւանդեաց զհօղին : Եւ յոյժ սկրային զնա Քէոբոսիոս եւ ամենայն զսար եղբարցոյթեանն, եւ ըստ արժանեաց իւրոց ինպեցին զնա ի նոյն զերեզմանին :

1 իշխանին] եւ սուրբ *add.* B || 3 սուրբն] սուրբն ի B - չերկար] ընդչերկար B || 5 սակաւարոյ] սակաւագոյն B — երկարագոյն] երկայնագոյն B || 6 Աստուած] Յաւուարի ԺԷ եւ Երոյ Դ *add.* B || 7 Քէոբոսի] Քէոբոսի B || 9 Քէոբոսիոս] Քէոբոսի որ եւ կռի Քէոբոսէոս, էր խոտակրօն եւ յոյժ աւարչինի . զանս երեսուն եկաց յանապատի խոտալուս կենօք եւ նշանադրութեամբ որ եւ *add.* B || 13 եւ աւանդեաց զհօղին] եւ կատարեցին եղբարքն ի վերայ նորա զբաւառնօրեայ կարգ ննջեցելոյ : Եւ յեա բաւառն աւար ննջեաց երանելին Բապիլիոս ի Տէր *add.* B.

le gouverneur : « *Notre Dieu est au ciel, et (les dieux) qui sont sur la terre ne sont que des démons; les idoles sont l'œuvre des hommes* '. »

Le gouverneur ordonna de frapper saint Pierre vigoureusement et longuement, on le soumit à de cruelles tortures et on le jeta ensuite dans un feu, mais pas vif, afin qu'il ne mourût pas vite, mais sur des braises peu ardentes, et c'est ainsi que, longuement torturé, il rendit son âme à Dieu.

En ce jour, commémoration de saint Théodose (*Théodosi*), l'anachorète, qui fonda des couvents de religieux à Jérusalem et dans les déserts.

Le grand Théodose (*Théodosios*) avait, de son vivant, fait construire son tombeau, et lorsqu'il l'eut achevé il dit aux moines, ses frères : « Qui de vous veut célébrer la dédicace de mon tombeau ? » Un d'eux, prêtre, nommé Basile (*Basilios*), homme agréable à Dieu et grand ascète, répondit : « Moi, père vénéré. » Il descendit dans le tombeau, s'étendit comme un mort, et rendit l'âme. Théodose et tous les groupes de la confrérie le pleurèrent beaucoup et l'enterrèrent dans ce même tombeau avec les honneurs conve-

Եւ ի բազում աւուրս ի վիշերացին ժամու պաշտամունն՝ երեւէր հօրն Թէոփոսի, եւ տաղմաէր ընդ ալլ կրօնաւորսն որ եւ զձայնն ամենեւեան լսէին բաշց զնա ոչ տեսանէին ալլ Թէոփոս ծիայն :

Եւ սաէ զկրօնաւորսն թէ. Յամենայն ժամ * տեսանեմ զնա կարով ի միջի մերօմ *
 5 եւ պաշտէ ընդ մեզ : Եւ աղաչեցին զնա զի եւ նորա տեսցեն զնա : Եւ խնդրեաց նա
 չԼատուծոյ. եւ ի քառասներորդ աւուրն, չեա մահուան նորա, երանելին Լատիլիոս
 երեւեցաւ ամենեցուն ի վիշերացին ժամուն պաշտելով ընդ նոսա : Եւ ի կատարել
 զաւուստուն պաշտունն՝ երկիր եպաղ ամենեցուն եւ սաէ. Ողջոյն ընդ ձեզ եղբարք եւ
 ընկերակիցք իմ, ալլ զԼատիլիոս ոչ տեսանէք : Եւ անցաւ եղև :

10 [Ե * Վերադին տօն Ծննդեան եւ Լատուսձադարտնութեանն Քրիստոսի : Ի նոյն
 ձառէ երանելոյն Պրովիլի ասացեալ :

Ի մկրտիլ Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի զեջանելով խոնարհութեամբ որպէս
 մարդ, չայտնեալ լինէր ի հօրէ երկնից որպէս Լատուս, որ ձայնէր ի վերայ նորա
 ելիէ. Դա է որդի իմ սիրելի : Դա է, որով հաճեցաչ վրկել զտիգերս առ ի ստատ-
 15 նայական բռնութենէ : Դա է պատկ փառաց իմոց ամենակալութեան, եւ զօրութիւն

4 զնա] զԼատիլիոս B || 5 նա] Թէոփոսիոս B — չԼատուծոյ] զի տեսցեն զնա եղբարքն *add.*
 B || 6 նորա] իւրօմ B || 9 ընկերակիցք իմ] մնացէք բարեաւ *add.* B — անցաւ եղև] առ-
 ժամայն : Իսկ սուրբ հայրն Թէոփոս որ եւ Թէոփոսիոս եկաց ալլ եւս յերկար ժամանակս, եւ
 բազմացոյց փանորայս, եւ արար բազում նշանս, եւ լի աւուրքք եւ արեւամբք հանդես ի Տէր
 ի հասակի իբրեւ ի հարկւր քսան ամաց : *add.* B.

nables. Pendant de nombreux jours, aux offices de la nuit, (Basile) apparut au père Théodose (*Théodosi*), et il psalmodiait avec les autres religieux qui tous entendaient sa voix, mais ils ne l'apercevaient pas, à l'exception du seul Théodose (*Théodos*).

Or, celui-ci dit à ses religieux : « Je l'aperçois toujours * qui se tient au
 milieu de nous et officie avec nous. » Ils le prièrent de le leur faire voir aussi. *
 Il supplia Dieu, et le quarantième jour après sa mort, le bienheureux Basile
 apparut à tous, à l'office de la nuit, faisant l'office avec eux. A la fin de l'office
 du matin, il s'inclina devant tous et dit : « Salut à vous, mes frères et mes
 compagnons, vous ne reverrez plus Basile. » Et il disparut.

[Ե * De nouveau, fête de la Nativité et de l'Épiphanie du Christ. (Suite de
 l'homélie prononcée par le bienheureux Proclus. p. 22 b.

Notre-Seigneur Jésus-Christ, en consentant humblement à être baptisé
 comme homme, fut révélé par le Père des cieux comme Dieu grâce aux
 paroles qu'Il fit entendre au-dessus de lui : « Celui-ci est mon fils bien-aimé¹. Il
 est celui en qui je me suis complu pour sauver l'univers de la tyrannie de
 Satan. Il est la couronne de gloire de ma toute-puissance, ma force et ma

1. Matth., iv, 17.

իմ եւ իմաստութիւն. Ինչ է, որով որախ լինիմ հանապազ, եւ ցնծամ յորդիս մարգկան :
 Դոն է, արարչագործն բոլոր յախտանց, որ զգաստ վերնոցն պետութեանց :

Դոն է որ կախեաց զերկինս գոչնչէ, եւ բուսարեաց զնա ճառապայթիւք զանո-
 զանախազ լուսաւորացի զեղեցկութեամբ : Դոն է կոտալար արեղականն եւ լուսնի
 եւ բոլոր աստեղացն բազմութեան : Դոն է որ հիմնեցոյց զերկիր ի վերայ ջուրց որպէս
 յատակի, եւ զարգարեաց զնա երփն երփն ծաղկաց եւ անկոյն որակութեամբք : Դոն է
 որ արար զծով եւ կապեաց զնա չնչին աւազաւ, փարթամացուցեալ լրութեամբ յոքնա-
 զանն կենդանեաց : Դոն է որ բլլխեաց զապրիւրս եւ աւաջնորդեաց զետոց աւ ի սնունդ
 եւ ի մխիթարութիւն զաշտաց եւ բուրաստանաց, եւ բոլոր կենդանեաց ցամաքայնոց
 եւ ջրայնոց անբանից եւ բանաւորաց :

Եւ աշտլիսի ծաղրտիացլ եւ բարձրադոն վկայութեամբք որոտացեալ Հօր ի
 * վերուստ, ըստ աստուածեղէնն բնութեան միածնի Որդւոյ խրոյ բացալստեաց զնա
 համարք եւ համադատիւ եւ արարչակից ինքեան եւ ամենասուրբ Հօգւոյն. ըստ
 աչնձ եթէ. Չաչն Տեսուն ի վերայ ջուրց, եւ Աստուած փառաց որոտաց, եւ Տէր ինքն
 ի վերայ ջուրց բազմաց :]

* B
 p. 23 a.

10

15

sagesse. Il est celui en qui je me réjouis quotidiennement, et qui fait ma joie parmi les fils des hommes. Il est le créateur de tous les siècles et des ordres des puissances supérieures.

« Il est celui qui a suspendu le ciel dans le néant, qui l'a illuminé de la beauté des rayons variés des astres. Il est le régisseur du soleil et de la lune et de la multitude des étoiles. Il est celui qui a fondé la terre sur les eaux comme sur un sol et qui l'a ornée de fleurs variées et de plantes aux nombreuses qualités. Il est celui qui a créé la mer et qui l'a entourée de sable, en l'enrichissant d'une foule d'animaux variés. Il est celui qui a fait surgir les sources et qui a tracé le cours des fleuves pour alimenter et réjouir les prairies et les jardins, et tous les animaux terrestres et aquatiques, raisonnables et sans raison. »

En formulant d'en haut cet éclatant et suprême témoignage sur la nature divine * de son Fils unique, le Père l'a déclaré son égal en puissance et en honneur, cocréateur avec le très Saint-Esprit, ainsi qu'il est dit : *La voix du Seigneur sur les eaux, et le Dieu de gloire a fait retentir sa voix, le Seigneur lui-même, sur les eaux nombreuses* ¹.]

* B
 p. 23 a.

1. Ps. xxviii, 3.

Արայի եւ եւ Յունուարի ժԲ : Տան Աստուածաշնորհական եւ վիպտօթիւն սրբոյն
Մեարդիտի :

Ճշմարիտ վկայն Քրիստոսի Մեարդիտս էր ի ժամանակս Գիտկեալանոսի կուս-
պաշտ արքային եւ զեօթն եւ տասն ամ ի պօրականութեան թողատրին կայեալ
Հաւատաց ի Քրիստոս, եւ ժամանեալ ի ձեռս անօրէն նեղչացն : Եւ կայեալ առաջն
5 ստեղծին խոստովանեցաւ զՔրիստոս ճշմարիտ Աստուած պարբիջ երկնի եւ երկրի :
Եւ հրաժայեաց դատաւորն երեսուն եւ վեց արանց հարկանել ըրովք ուժովն զվկայն
Քրիստոսի. եւ զեօթն որ անպէս ձաղկէին եւ հաճբերէր կարծրագոյն ստեղծանայն,
եւ վառաւորելով զԱստուած աւանդեաց զչաղին ի ձեռս հրեշտակաց Յունուարի ժԲ :
Եւ թողեցին զնա ի տեղւոյ նշանաւոր :

10 [Բ * Վերստին տան է նշնդեան եւ Աստուածաշնորհականն Քրիստոսի Աստուծոյ
ճերոյ : Դարձեալ ի նոյն ձառէ երանելոյն Պրոկի :

Տէր ճեր Յիսուս Քրիստոս որ խոնարհաբար որպէս ժարդ ի Յովհաննէ մկրտեցաւ,
նոյն ինքն է որ իբրեւ զԱստուած ստեղծ խորհրդով զժարդն առաջին՝ սուրբ ի սուրբ

2 Մեարդիտս Մէարդի, որ Մէրաիտս կոչել *add.* Բ || 4 արքային զինուորեալ ի կարդ
Մարտացն որք սեւր կոչին *add.* Բ || 5 Հաւատաց... կայեալ] սիրելի եղեւ նմա եւ ամենայն
զինուորակցաց վրան բաջնութեան իւրոյ : Եւ յետոյ ի լինել հաղածանաց յայտնի արար զքրիստո-
նէսութիւն իւր եւ կալեալ կայուցին *add.* Բ || 6 երկրի] եւ ստիպեցին զնա գոհել շատուածոց
իւրեանց, եւ իբրեւ ոչ հաւանեցաւ, լուծին զգօտի զինուորութեանն, եւ հանին զնա ի պատուոյն
add. Բ || 8 ձաղկէին եւ հաճբերէր] ձաղկեցին եւ հաճբեր Բ — ստեղծանայն] ձինչեւ
զարծանալ ամենեցուն, եւ կիսամահ արկին զնա ի բանա ուր *add.* Բ || 10 նշանաւոր] յարձե-
բալով թշկաւթիւնք կատարին ի փառս Քրիստոսի Աստուծոյ ճերոյ *add.* Բ.

5 ARATZ, 12 Janvier.

Fête de l'Épiphanie et martyre de saint Méortios.

Le vrai martyr du Christ Méortios (*Mevardios*) vivait aux jours de l'em-
pereur idolâtre Dioclétien. Après avoir servi dix-sept années dans la milice
de l'empereur, il crut au Christ, et fut livré aux mains des persécuteurs
impies. Se tenant devant le tribunal, il confessa le Christ vrai Dieu, créateur
du ciel et de la terre. Le juge ordonna à trente-six hommes de frapper
vigoureusement à coups de bâton le martyr du Christ. On le battit ainsi
pendant sept jours, mais il endura ce cruel supplice et, tout en glorifiant Dieu,
il rendit son âme entre les mains des anges, le 12 Janvier. Il fut inhumé
dans un endroit distingué.

[Բ * De nouveau, fête de la Nativité et de l'Épiphanie du Christ, notre
Dieu. Suite de la même homélie du bienheureux Proclus.

Notre-Seigneur Jésus-Christ qui se fit baptiser humblement, comme
homme, par Jean, est le même qui, comme Dieu, créa symboliquement le

երկրէ, ամենատարբ ձեռք : Եւ վիշտալ ի նա շունչ կենդանի անձնացոյց, գոչացուցեալ առ ի չորից սրահաթեանց բարեխառն տարերց, եղեալ ահա կրկնակ այս է, զգովի եւ իմանովի : Զոր եւ զերազատուեալ պաշտօնացոյց, աւարտեալ զնա լանականու-
թեամբ, լնատուութեամբ եւ հարկաբութեամբ, եւ զնոյն յորջորջեալ ձայնեաց :

Ապա զնոյն ասել երկիր կոմ իր՝ որ է մարմին եւ սրբին. որոց անուն զբնութիւնն 5
զեկուցանէ, եւ բնութիւնն զանունն բացայայտէ : Եւ ոչ միայն՝ այլ եւ նախամե-
ծարեալ արար զնա հազարգակից արարչութեանն խրոց յարադրութեամբ անու-
նակչութեամբն որ ի վերայ լորրիցս սակս աստուածութեանն նմանութեան : Որում
եւ հնազանդեցուցեալ զբնաւ աշխարհ եւ որ ինչ յաշխարհի, կացոյց զնա թաղաւոր
ինքնիշխանութեամբ ի վերայ ամենայնի, կանխատարաբերով ի նմա զինքեան աստու- 10
ածականն յայնուրեւն՝ անտեսական մարմնով ի վերայ երկրի ի հասանա ֆորդանան
զեառց :

* B.
p. 24 b. * Ի ամին աւուր լիշատակ է արուհեաց վկային Տաթիանեայ :

Սուրբ եւ կոչս վկայն Քրիստոսի Տաթիանի էր ի բազարէն Հռոմոյ յաւուրս
Ալեքսանդրոսի արքայի, զորով ի հօրէ հիւպատոսաց, եւ էր ըստ կարգի եկեղեցւոյն 15
սարկաւազ :

Եւ վասն զի հաւատացեալ էր ի Քրիստոս կացուցին զնա սուռչի արքային, եւ

premier homme, saint, de la terre sainte, par ses très saintes mains. Lui ayant inspiré un souffle vivant, il le personnifia, et l'ayant produit des quatre espèces d'éléments tempérés, il le fit double, c'est-à-dire matériel et spirituel. Il le perfectionna hautement en le complétant par l'intelligence, la sagesse et la piété, et il l'appela en lui donnant un nom.

Comment dire ensuite terre ou chose, celui qui est corps et sang, dont le nom déclare la nature, et dont la nature explique le nom? Et non seulement (Dieu lui donna un nom), mais l'ayant préféré, il le fit participer à sa puissance créatrice en lui ajoutant le pouvoir de donner un nom à toutes choses, en raison de sa ressemblance avec la divinité. Lui ayant donc assujéti la terre entière et tout ce qui se trouve sur la terre, il l'institua roi avec pleine souveraineté sur toutes choses, symbolisant à l'avance en celui-ci sa propre révélation comme Dieu, avec un corps invisible, sur la terre, dans les eaux du Jourdain.

* B.
p. 24 b.

* En ce jour, commémoration de la vierge sainte Tatiana.

La sainte vierge et martyre du Christ, Tatiana (*Tatiani*)¹, était de la ville de Rome, aux jours de l'empereur Alexandre, son père étant du rang des consuls (ὑπατοῦς)², et elle était, dans l'ordre ecclésiastique, diaconesse.

Comme elle avait cru au Christ, on l'amena en présence de l'empereur,

1. Cette forme correspond exactement au grec Τάτιανή. — 2. Au lieu de cette transcription հիւպատոս, les auteurs arméniens emploient habituellement հիւպատ, pl. հիւպատեան.

խոստովանեցաւ զանունն Քրիստոսի Աստուծոյ ձերոջ աներկիւղ : Տարաւ զնա թաղաւորն ի տուն կւոցն, եւ անդ լռնադատէր զնա ուրանալ զՔրիստոս եւ զոհել կւոցն. եւ նա ալօթիւր կործանեալ փշրեալ զկուռն, եւ ասէ. Տես զտկարութիւն աստուածոյ քոյ :

5 Էւ բարկացեալ թաղաւորն * հրամայեաց եւ զերեսս արբւհւոցն վերաւորեցին յոջ, եւ խեցին զթարթիչս եւ զկոպս տչացն, խոցեցին եւ զաչսն. եւ ի վաղար բարձրացուցեալ զնա բերեցին երկաթի ձանկօր զամենայն ձորմինն մինչեւ յսկերսն. ալ եւ բերծեալ բերթեցին զլլուին եւ ընկեցին զսուրբն ի հօր. զոր կալեալ անդրէն հատին զլլուիս նորա, եւ աչնպէս կատարեցաւ ի Քրիստոս :]

* B
p. 25 a.

10 Արացի Զ եւ Յանուարի ԺԳ : Տոն ութօրեայ Թրփատութեան Տեառն ձերոջ Յիսուսի Քրիստոսի եւ վկայութիւն երմուլայի եւ Ստրատոնիկայի :

Այս բարեկազմ վկայքս Քրիստոսի * էին չամս անօրէն թաղաւորին Լիկիանոսի : * A fol. 156
1° a.
Սուրբն Երմուղիոս սարկաւազ էր, եւ կացեալ սուսջի արքային խոստովանեցաւ զանուն Տեառն ձերոջ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ասէ. Մատայ եմ Քրիստոսի եւ սարկաւազ
15 եմ ուխտի Տեառն : Ապտակեցին զձեռտան ալնձի թաթովք եւ արկին ի բանդ. եւ

11 վկայութիւն] սրբոյ վկայիցն *add.* B — Երմուղայի] երմեւլոսի B 13 Երմուղիոս ... կա-
ցեալ] երմեւլոս, որ եւ Երմուղայոս, սարկաւազ էր, եւ ի ժամանակի հալածանացն բարոյէր զՔրի-
ստոս : եւ կալեալ կացուցին *add.* B || 15 եմ *om.* B — բանդ] եւ ի զիշերին լոյս ձեծ
ճազեաց ի բանդին եւ երեւեալ *add.* B.

et elle confessa sans crainte le nom du Christ notre Dieu. L'empereur la conduisit au temple des idoles, et là, voulait l'obliger à renier le Christ et à immoler aux idoles; mais elle, par ses prières, pulvérisa les idoles en les renversant, et dit : « Regarde la faiblesse de tes dieux. »

L'empereur, irrité, * donna des ordres; on blessa grièvement le visage de la sainte, on lui arracha les cils et les paupières, on lui endommagea les yeux, et, l'ayant élevée à un poteau, on lui laboura avec des ongles de fer tout le corps jusqu'aux os; l'ayant rasée, on lui écorcha aussi la tête, et on jeta la sainte dans les flammes; puis l'en ayant retirée, on lui trancha la tête. C'est ainsi qu'elle mourut dans le Christ.]

* B
p. 25 a.

6 ARATZ, 13 Janvier.

Fête de l'octave (de la Nativité; circoncision de Notre-Seigneur Jésus-Christ, et martyre d'Hermylus et de Stratonicus.

Ces victorieux martyrs du Christ * vivaient aux jours de l'empereur impie * A fol. 156
1° a.
Licinius. Saint Hermylus (*Ermoulus*) était diacre. Mis en présence de l'empereur, il confessa le nom de Notre-Seigneur Jésus-Christ, et dit : « Je suis le serviteur du Christ, et diacre de la congrégation du Seigneur. » On lui souffleta les joues avec des mains de bronze et on le jeta en prison, mais

հրեշտակ Տևառն զօրացոյց զնա կալ արխարար եւ ոչ երկնչել ի տանջանաց, ալ չամբերել եւ ստնուլ զգտակն ծարտիրատութեան :

Եւ զարձեալ կացուցին սաւաջի բեմին եւ հարցանելին եթէ. Պաշտեցեա զիսուս եւ զոհս ծառուայեա : Եւ նորա ոչ հաւանեալ՝ զանեղին զնա վեց զաշիճը : Եւ ձայն եղև յերկնից սա նա եւ սաէ. Երմայէ, արիական վկայ իմ, ամէն, ամէն ասեմ բեղ, ⁵ յետ երկից աւարց փոխեցիս ի բռնաւորէդ, եւ ընկալցիս զգատարատեալ բեղ պտակն :

Դարձեալ արկին զտուրբն ի բանդ, եւ հրամայեցին զօրականի ծիօց սիրելոց Երմայիւտի, որոց անուն էր Սարատոնիկոս պահել զնա ի բանդին : Եւ ծինչդեա ագօթէր սուրբն ի զիշերի լոյս ծագեաց, եւ ձայն յերկնից եկն իբրեւ զառաջինն : Եւ զարձեալ երկից անգամ կացուցին յատենի, եւ բրօք ջարդեցին զտակերս նորա, եւ ¹⁰ ձանկօք արծուոց պատառեցին զորովայնն, եւ սարան ի բանդն :

Եւ տեսեալ զհամբերութիւն սրբոյն Երմայիւտի հաւատաց Սարատոնիկոս ի ^{*} Բրիտոս եւ կացուցին զնա սաւաջի թաղաւորին, եւ ^{*} համարձակութեամբ խոստո-

^{*} A fol. 156
r^o b.

2 ծարսի բատութեան : Եւ պահապան նորա Սարատոնիկոս տեսեալ ի սրտոյ հանէն զտեսիլն զայն, սիրով յարեցա ի նա եւ հաւատաց ի Քրիստոս : *add.* B || 4 զաշիճը... իբրեւ զառաջինն] եւ զարձեալ արկին ի բանդ : Եւ ծինչդեա ագօթէր սուրբն ի զիշերի լոյս ծագեաց իբրեւ զառաջինն, եւ աստուածային աղկեցութեամբ ծանուցաւ նմա եթէ յետ երկից աւարց փոխեցիս ի բռնաւորէդ, եւ ընկալցիս զգատարատեալն բեղ պտակ B || 10 յատենի] եւ իբրեւ տեսին հաստատուն ի հաւատոս *add.* B || 11 եւ սարան ի բանդ... եւ սաէ] եւ յարատուել Սարատոնիկոսի սիրելոց նորա, բնեցին եւ զնա եւ համարձակ խոստովանեցաւ զանունն Քրիստոսի : Հարին զնա ուժգին բրովք, եւ արկին ի բանդ ընդ սրբոյն Երմայիւտի : Եւ յագօթին նոցա աղկեցաւ նոցա սա յկատուոյ եթէ B.

l'ange du Seigneur l'encouragea à résister courageusement et à ne pas craindre les supplices, mais à prendre patience et à recevoir la couronne du martyre.

On l'amena de nouveau devant le tribunal et on lui demanda : « Vas-tu adorer les idoles et offrir des sacrifices ? » Et comme il n'accepta pas, six bourreaux se mirent à le frapper. Une voix du ciel se fit entendre à lui, disant : « Hermylus (*Ermolié*), mon martyr intrépide, en vérité, en vérité, je te le dis, dans trois jours tu auras dépassé des mains de ce tyran et tu recevras la couronne qui t'est préparée. »

On jeta de nouveau le saint en prison, et on ordonna à un soldat ami d'Hermylus, qui se nommait Stratonieus, de le garder dans la prison. Tandis que le saint priait pendant la nuit, une lumière jaillit et une voix venant du ciel se fit entendre comme la première fois. On l'amena pour la troisième fois au tribunal et on lui brisa les os à coups de bâton, on lui déchira le ventre avec des griffes d'aigle, puis on le reconduisit à la prison.

Ayant vu la patience de saint Hermylus, Stratonieus crut au Christ. On l'amena en présence de l'empereur, et il ^{*} confessa avec hardiesse le nom du

^{*} A fol. 156
r^o b.

վանեցաւ զանունն Քրիստոսի : Եւ հրամայեաց եւ հարին զնա ուժին ըրովք, եւ արկին ի լանդ ընդ սրբոյն Երմուզացոյի : Եւ չափեին նոցա ձաշն եզեւ առ նոսա եւ առէ : Զընկեացս կտտարեցէք, զհաւատս պահեցէք, արդ պատրաստեալ է ձեզ պսակն արդարութեան, բանզի չափեցէք արիւարար բռնաւորին :

5 Եւ ի վազին սրով կտտորեցին զժարմինս նոցա, եւ ընկեցին ի գետն Գանուբայ, եւ զոհութեամբ աւանդեցին զհոգիս իւրեանց ի Յունուարի ԺԳ : Եւ յետ երկից աւուրց եհան զետն զժարմինս իւրեանց ի ցամաքն, զոր առեալ հաւատացեցոյն եղին չաջրի միտմ արտաբոյ բաղարին Սանդիտաց, ուր եւ առան մզմաւ հետի :

[B* Վերադին առն է Ննկեան, եւ ութօրեայ Թրիստութեան Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ :
10 տուծոյ մերոյ :

Տէր եւ Աստուածն մեր Յիսուս Քրիստոս միածին որդին Աստուծոյ լեա մարմնաւոր ծնեպեանն որ յոնարատ եւ յաստուածածին կուսէն Մարիամայ, զինի ուր աւուր չանձն առ թրխալիլ աչսոր ըստ օրինացն վասն բազում պատճառաց : Նախ առաջին զի ստուգեցէ եւ հաւատարմապէս ցուցցէ թէ ճշմարտապէս մարդ եղեւ եւ աւանդ

5 Գանուբայ] որ է Խաւեր *add.* B || 6 եւ զոհութեամբ աւանդեցին զհոգիս իւրեանց *om.* B || 7 իւրեանց] սրբայ վկայիցն B || 8 Սանդիտայ] Սանդիտայ B.

* B
p. 25 a.

Christ. Il (l'empereur) ordonna de le frapper violemment avec des bâtons, puis on le jeta en prison avec saint Hermylus. Pendant qu'ils priaient, une voix se fit entendre à eux et dit : « Vous avez *achevé votre carrière*, vous avez *conservé votre foi*; la couronne de justice vous est *préparée*, car vous avez courageusement vaincu le tyran. »

Le lendemain, on déchiqueta leur corps à coups d'épée, et on les jeta dans le fleuve Danube². Ils rendirent leur âme avec actions de grâces, le 13 Janvier. Trois jours après, le fleuve déposa sur la berge leurs corps, que les fidèles emportèrent dans une grotte hors de la ville de Singidunum (*Sangoukht*), distante de dix-huit lieues³.

[B* De nouveau, fête de la Nativité et, en son octave, Circoncision du Christ, notre Dieu.

* B
p. 25 a.

Notre-Seigneur et Dieu Jésus-Christ, fils unique de Dieu, après sa naissance corporelle de la pure mère de Dieu la Vierge Marie, consentit, huit jours après, à se faire circoncire, en ce jour, d'après les lois, et pour plusieurs raisons. D'abord, en premier lieu, pour confirmer et prouver indubitablement

1. II Tim., iv, 7. — 2. Les vies grecques ont le nom d'origine thrace Ἰστρος, cf. *Syn. Cp.*, col. 387; Métaphraste, *P. G.*, CXIV, col. 564. — 3. Grec : τῆς πώλειος Σιγγιδονος = Belgrade.

կարծեաց. ընկալաւ ի բնութենէս Ադամայ նիւթական մարմին թանձրացն որով թրկատեցաւ հաստատաւ :

Զի թէ առաջօր էր մարմինն եւ ձեւ կերպարանաց միայն ըստ որում ասացին հերձուածողքն, զինքն ձեւն եւ կերպարանն մարմնոյ թրկատեցիւն ընկալեալէր ասու-
գապէս. կամ ո՞վ սպա էր որ թրկատեցաւ ու թօրեաց, բանցն ասէ անսուտ պատմութիւնն 5
աւետարանին որոյն եթէ. Իրբեւ լցան առաքել ու թ եկին թրկատեւ զնա :

* 13
p. 25 b.

Եւ որպէս եւ զայլ բազում ինչ չարագո սպարիկ չանձն առ. աշխնքն՝ զբունն, զխատակին, զբազցին եւ զծաղան, զարտատուն եւ զերկիւզն, * զորոմութիւն եւ զրիւտն, զորանայն ի հրեշտակէ, եւ զմաճն եւ զայլս : Այսպէս եւ զթրկատեցիւնն թակրանն անդէն ընկուին, հաստարեթով զինքն ընդ մարդկան, զի համարձակեցի 10
ձեպն սպասուորեւ նմա մարդկարար որպէս մանկան եւ մարդոյ. եւ զի չամօթ արտացէ զհերձուածողան, եւ ցոյցէ հաստարիմ եւ ասոյց զմարմինն :

Իսորձեալ զի մարդ եղեւ վախճանի տաճին մարդոյն, զի որք զրեկցար ինքեամբ կանկնեցէ : Արդ զի Ադամն աչն որ ասեղծուած էր Աստուծոյ եւ ծառայ ի սկզբան անդ ոչ պահեաց զհրամանն Աստուծոյ, ալլ երջձ զգատուիրանն որ տուաւ նմա. 15
որով ամենեցուն եղեւ պատճառ կործանման. չիրաւի ընդդէմ աշխարիկ Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս որ Աստուած էր եւ Սրբի Աստուծոյ, մարմնով Ադամայ որ միայաւ

qu'il était vraiment homme, sans aucun doute, puisqu'il avait reçu de la nature d'Adam un corps matériel, épais, lequel a été vraiment circoncis.

Car s'il avait eu un corps fantôme et l'apparence de la forme seulement, ainsi qu'ont dit les hérétiques, comment cette forme et cette apparence de corps aurait-elle reçu réellement la circoncision? Et qui est donc celui qui a été circoncis à l'âge de huit jours, ainsi que le dit le récit véridique du saint évangile : *Lorsque huit jours furent écoulés, on vint le circoncire*¹.

* 13
p. 25 b.

Il l'accepta, comme Il avait accepté bien d'autres choses, c'est-à-dire le sommeil, le travail, la faim, la soif, les larmes, la crainte, * la tristesse, les sueurs, les encouragements de l'ange, la mort, etc. Ainsi a-t-Il accepté, dès le commencement, la circoncision, en se mettant au niveau des hommes, pour que sa mère osât le soigner en tant qu'homme, comme enfant et homme, et afin de confondre les hérétiques en montrant un corps vrai et réel.

Il s'est aussi fait homme pour remplacer le premier homme, afin que nous soyons relevés, nous, qui avons succombé. Et puisque Adam, qui était une créature de Dieu et son serviteur, n'avait pas observé, dès le début, les commandements de Dieu, mais avait enfreint l'ordre qui lui était donné, par où il fut la cause de notre ruine à tous, Notre-Seigneur Jésus-Christ qui était Dieu et Fils de Dieu et qui avait uni le corps d'Adam au Verbe, pour effacer

1. Luc, II, 21.

ընդ լոսնին փան զի գնորացն բուեացի, զսկզբնական օրինադանդութիւնն, ի սկզբան
անդ ծարդեղութեան խրոչ սկսանի ըստ կարգի և կատարէ, զօրէնսն Աստուծոյ որչափ
ինչ հնար էր ի տղայական հասակին կատարել նմա. աշխնքն զհրամանս և զօրէնս
պատուիրանի իրփատութեանն, իբրու զրոշմիւ յանձին ընկալեալ և կնքեալ :

5 Նո՛ւ և զամենայն արդարութիւն հանելիւթեալ էր կատարել և լնուլ ի մարմնին
իւր ըստ ասելոյն առ Յովհաննէս. որ և բան զամենայն խոնարհութիւն այժմ տառել
և մեծադոյն խոնարհի ընդդէմ համբառնարցն Արամոյ՝ զի զայն յաւժցէ : Վասն որոյ
որք հարապատ զօրդիութիւնն և զժառանգութիւն աստուածապաշտութեանն Արա-
համու փոխանորդեցին, իրփատութեամբն արուշեցան ի հեթանոսաց :

10 Արդ՝ զի աւետիքն Արահամու աչ էր, զի ի զաւակէ նորա յաջանեցոյ էր Քրիստոս
և զաւակի նորին զրոշմն իրփատութիւնն ութօրեայ էր. ապա Քրիստոս իրփատելովն
ի ծննդեան ութօրեայ յաչտ արար թէ որդի էր * Արահամու, և ճշմարտեպա. առ նա
կրկունն Աստուծոյ :

* B
p. 26 a.

15 Որով ապա թէ չէր իրփատեալ Քրիստոս ըստ մարմնոյն, ասէին հակառակորդն
եթէ, քանիւ նշան որդւոյն Արահամու առ չԱստուծոյ իրփատութիւնն տուաւ, և
Քրիստոս զնոյն ոչ ընկալաւ, չէ հարապատ ժողանդ և զաւակ Արահամու ըստ
մարմնոյ, որով և աւետիք հարցն անկատար թուէր :

la primitive transgression des commandements, commence en vérité, au début
de son incarnation, par accomplir une à une les lois de Dieu, autant qu'il Lui
était donné de le faire dans son enfance, c'est-à-dire l'observation et les
règles de la circoncision, comme un sceau accepté sur sa personne et appliqué
effectivement.

Il devait aussi *accomplir toute justice*¹ en sa personne ainsi, qu'Il le dit à
Jean, et Il fit d'abord par preuve d'humilité, et par une plus grande humilité
encore contre l'enorgueillement d'Adam, pour pouvoir l'absoudre. C'est
pourquoi tous ceux qui se sont transmis l'intime filiation et l'héritage du
culte du Dieu d'Abraham, se sont distingués des gentils par la circoncision.

Or, comme les promesses à Abraham étaient que le Christ devait se
révéler de parmi ses descendants, le signe de sa race étant la circoncision au
huitième jour, le Christ, en se laissant circoncire le huitième jour après sa
naissance, a manifesté qu'il était fils * d'Abraham, et le serment de Dieu s'est
trouvé vérifié en Lui.

* B
p. 26 a.

Car si le Christ n'avait pas été circoncis corporellement, les adversaires
auraient dit que, la circoncision ayant été donnée par Dieu comme signe pour
les fils d'Abraham et le Christ ne l'ayant pas reçue, Il n'est pas le véritable
héritier et descendant d'Abraham d'après le corps, de sorte que les promesses
faites aux patriarches auraient paru incomplètes.

1. Matth., iv, 15.

Զի գտին եւ ալլ որդիք Աբրահամու ոչ թրխատեալք որք ոչ համարին ի զաւակք, որպէս ցեղեալքն ի Վեաուրայ : եւ Իսմայէլ որդի ագախնոյն, որ թէպէտ եւ ընկալաւ զնոյն՝ ալլ ոչ հարազատարար ութորեայ որպէս զԻսահակ. զի երկատասան ամաց էր Իսմայէլ ի թրխատին խրում եւ ոչ ութորեայ. վասն որոյ ասաց. Ի ըսց հան զորդի ագախնոց ոչ ժառանգել ընդ ագառին. եւ թէ. Իսահակաւ կոչեցի բեղ զաւակ : 5
Զի Իսահակ ութորեայ զթրխատութիւնն ընկալեալ՝ աւանդեաց ի Քրիստոս, որ նոյնպէս ութորեայ եւ վերջին թրխատեալ կոչեցաւ զաւակ Աբրահամու, զաւետիան հաստատուն ունեւոր եւ զերբումն Աստուծոյ ճշմարտեալ :

Սրում երկրպագելով խոնարհութեան նորա որ զամենայն վասն ձեր յանձն էաւ, զի ի հանդերձեալ ութնկին՝ իրբեւ նշանաւորեալք եւ զորշմալք Աստուծոյ՝ ճշմարիտ 10
տանիւ արժանի լիցաւ. վաստաւորել զՀայր եւ զՍրբի եւ զաւորք Հոգին՝ այժմ եւ միշտ եւ յախտեանաւ. Ամէն :

* B
p. 27 a.

* Յայժմ ասոր հանգիստ ձգեաւոր հօրն ձերոյ եւ սրանհետադարձ
բահանդապետին Աստուծոյ՝ սրբոյն Յակոբայ Մծբնայ եպիսկոպոսին :

Սուրբն Յակոբ էր ծնեալամբ ի մեծ քաղաքէն Մծբնայ որ կոչի Նուսիլի, որ է ընդ 15

Car il y a d'autres descendants d'Abraham incirconcis, qui ne sont pas comptés dans sa race, comme les descendants de Cethura (*Khetouray*). Quant à Ismaël, le fils de la servante, bien qu'il l'eût reçue (la circoncision), ce ne fut pas légalement au huitième jour comme Isaac, car Ismaël avait douze ans lorsqu'il fut circoncis et non pas huit jours. C'est pourquoi il est dit : *Renvoie le fils de ta servante pour qu'il n'hérite pas avec le fils libre*¹ : et encore : *C'est par Isaac que ta descendance sera nommée*². Isaac (*Isahak*) ayant donc reçu la circoncision le huitième jour, la transmet au Christ, qui lui aussi, âgé de huit jours et le dernier circoncis, fut appelé fils d'Abraham, confirmant ainsi les promesses et vérifiant le serment de Dieu.

Aussi, nous adorons Son humilité, qui a accepté tout pour notre cause, et dans l'octave qui se prépare, nous allons, comme si nous avions reçu un signe et avions été confirmés par Dieu, nous rendre dignes, par une sincère célébration de la fête, de glorifier le Père, le Fils et le Saint-Esprit, maintenant et toujours et dans l'éternité. Amen.

* B
p. 27 a.

* En ce jour, trépas de notre père ascète, le thaumaturge pontife de Dieu, saint Jacques évêque de Nisibe³.

Saint Jacques était natif de la grande ville de *Mdzbın* que l'on appelle

1. Gen. xxi, 40 et Gal. iv. 30. — 2. Gen. xxi, 12. — 3. Cf. PEETERS, *La légende de saint Jacques de Nisibe*, dans *Analecta Bollandiana*, XXXVIII (1920), p. 285-378. La présente notice contient des éléments communs avec les paragraphes 2. 5. 16. 17. 18. 23 de la vie arménienne traduite par le P. Peeters.

մէջ սահմանաց Հոռոմոց եւ Պարսից : Եւ եղև ի տղայութենէ անորստ եւ սուրբ, եւ
 4 գանադատական եւ զմիանձնական վարս սիրէր, մեծ ճգնութեամբ բնակելով յանրակ
 եւ ի բարձրագոյն ծալս մեծամեծ լերանց : Եւ ի վարուն եւ յամասն՝ ոչ ալլ ինչ
 քան վերկինս միայն ունելով յարկ եւ հովանի, եւ ձմեռն ի փոքր խլի կամ յալքի ինչ
 5 մտանելով կայր :

Եւ ոչ ալլ ինչ ճաշակէր քան միայն զվալքի բանջարս որ լինէին ի լերինն, ամենեւին
 ոչ հաղորդելով աշխարհական կերակրոց կամ որ ինչ անցանի ընդ հօր : Եւ զգետ ոչ
 ալլ ինչ ունէր կամ անկողին՝ բալլ միայն խոշոր ծաղեղէն խորդ. եւ հերքն որ ծածկէր
 զմարմինն՝ ի ցրտոց եւ ի տաթոց խոշորացեալ էր իրբեւ զմամուռս բարանց :

10 Ընկալաւ եւ յԱստուծոց շնորհս զօրաւոր գործոց եւ հպի նախապիտութեան, որոի
 յառաջ տեսանէր որ լինելոցն էր. եւ բաղում սքանչելագործութիւն ասներ շնորհօր
 սուրբ Հոգւոյն, եւ միշտ կերակրէր հողով աստուածային եւ հոգւար կերակրով :

Յաւուր միում մեծս աչս եւ աստուածապետաց հայրս զալք յալքիւր ինչ որ ի լեռն
 ուր բնակէր սուրբն, եւ եղիտ աղջկունս մերկս ուր լուանալին զգետս ինչ, եւ ի
 15 տեսանել զսուրբն ոչ ծածկեցան կամ ամաչեցին : Որ եւ զալքիւրն ցամաքեցոյց, եւ
 զհերս զլիսոց նոցա սպիտակացոյց ալօթիւք. եւ յետոյ զարձեալ վերստին զալքիւրն
 բղիւնցոյց, բալլ զհերս աղջկանցն ոչ զարձոյց ի սեւութիւն :

Ալլ երբեմն ետես զլատաւոր մի սրբաբիկ զի անիրաւ զատէր զկատաստանն. եւ

Nisibe (*Nsepi*), laquelle se trouve sur les confins des Grecs et des Persans. Il fut, dès l'enfance, pur et saint, aimant la vie d'anachorète et de solitaire, et il vécut avec grand ascétisme sur les sommets inhabités et les plus élevés des hautes montagnes. Le printemps et l'été, il n'avait pour tout abri et toit que le ciel; l'hiver, il se retirait dans une petite cellule ou grotte et y vivait.

Il n'avait pas d'autre nourriture que les légumes sauvages qui poussent dans la montagne, ne prenant jamais de mets mondains ni rien de ce qui était passé par le feu. Il n'avait pour vêtement et pour lit qu'un grossier cilice de poils, et les poils qui recouvraient son corps, endurcis par le froid et la chaleur, étaient comme la mousse des rochers.

Il avait reçu de Dieu les grâces de puissantes actions et l'esprit de prescience, par lequel il prévoyait ce qui devait arriver. Il accomplit de nombreux prodiges par les grâces du Saint-Esprit, et nourrissait toujours son âme d'une nourriture divine et spirituelle.

Un jour, ce père grand et revêtu de Dieu, arrivé près d'une source qui jaillissait dans la montagne où il habitait, y aperçut des jeunes filles nues en train de laver des vêtements, qui, à la vue du saint, ne se cachèrent pas et n'eurent pas honte. Il dessécha la source par ses prières et rendit leurs cheveux blancs; plus tard, il fit jaillir la source de nouveau, mais il ne rendit pas aux cheveux des jeunes filles leur noirceur.

Une autre fois, le saint, voyant un juge persan rendre un jugement injuste,

* B
p. 27 b.

սուրբն զվե՛մ մի՛ մե՛կ * որ մերձ էր գառաւորին անիճեաց եւ վշրեցաւ խելոյն. եւ յոյժ երկեաւ գառաւորն եւ ազգեաց զերաւանն :

Յաջնձ ժամանակի յորժամ սուրբս աչս աստուածային յայտնութեամբ հրեշտակի երեւելով բերեալ եղև ի լեռնէն, եւ ձեռնադրեցաւ եպիսկոպոս բաղարին իւրոյ Մծրնաց, եւ բարխոբ հովուելով ազգաւստ վարդապետութեամբ յասուրէր զեկեղեցի, եւ մեծամեծ սրանչեղարքութեամբ զբազմս ի հեթանոսաց զարձուցանէր ի Քրիս- 5 տոս : Դարձանէր եւ զազգասան յոյժ միսիմարութեամբ, եւ կեպր հրեշտակական ձգնութեամբն, եւ սրպէս յանապատին նոյնպէս եւ յեպիսկոպոսութեան իւրում անվովսիսելի զկերակորան եւ զհանգերձսն ունէր :

Ընդ սուրան ընդ աշնոսիկ յայտնեցաւ անասաւած կատաղին Արիսս, եւ չար հերձուածովն խոռվէր զեկեղեցին Աստուծոյ. վասն որոյ ընդվե՛մ նորս ժողովեցան 10 սուրբ հարբն ի Նիկիա, ընդ որս զնոց եւ սուրբն Յովար. եւ ընդ աչս սուրբ հարբն հաստատեցին զազգաւստ հաւատս համալոյ սուրբ երբորդութեանն : Եւ աշնպէս զեօթն որ ազօթն արարեալ աստուածային յայտնութեամբն որոշեցին կարեցին ի բաց զհայհոյլէն Արիսս :

Եւ մինչդեռ ժառուցանէր սուրբն Յովար զաստուածային պատարապն, ի ժամ որոյ պատարապին պղծոյն Արիսսի սոճնայն փորտոյին ազեօքն հանգերձ հասեալ ի վաչր փայթեցաւ. եւ պատասեցաւ ինրն չարաչար յանաղղ ապրատեղիսն ըստ անիճիցն 15

* B
p. 27 b.

maudit une grosse pierre * qui se trouvait près du juge, laquelle fut aussitôt réduite en menus morceaux. Le juge fut saisi d'une grande peur et rectifia le jugement.

C'est à cette même époque que ce saint, ayant été transporté hors de la montagne par la merveilleuse manifestation d'un ange de Dieu, fut sacré évêque de sa ville de Nisibe; il gouverna bien son église, l'illumina de la doctrine orthodoxe, et par l'accomplissement de grands miracles convertit au Christ beaucoup de païens. Il prenait soin des pauvres et les réconfortait grandement. Il vivait dans un ascétisme angélique et, dans son épiscopat comme au désert, il conserva sans changement nourriture et vêtement.

C'est en ces jours-là que parut le furieux athée Arius, qui troubla l'église de Dieu par son schisme mauvais, c'est pourquoi les saints pères se réunirent contre lui à Nicée; saint Jacques y vint aussi et de concert avec les autres saints pères ils établirent la foi orthodoxe sur la consubstantialité de la sainte Trinité, et après avoir prié pendant sept jours, ils excommunièrent, par révélation divine, le blasphémateur Arius.

Pendant que saint Jacques offrait le divin sacrifice, à l'heure de la sainte messe, l'ignoble Arius, perdant complètement entrailles et viscères, les répandit sous lui, et (son corps) s'ouvrit d'une façon atroce sur un fumier,

սրբոյն Յակոբայ : Իսկ երանելին Յակոբ դարձաւ ի քաղաքն իւր, եւ դամենեպին
Հաստատէր յուղղափառութիւն :

3 Եւ ժամանակաց թագաւորն Պարսից եկն ի վերայ քաղաքին սրբոյն բազում
զօրօք եւ պաշարեաց . որ եւ զգետն մեծ ուղղեցին դալ ի վերայ քաղաքին, կործանել
5 զպարիսպն եւ զքաղաքն ապականել : Իսկ սուրբն Յակոբ տեսեալ զի մասն ինչ ի
պարսպէ * քաղաքին կործանեաց գետն, եւ ի վերայ պարսպացն ընդդէմ զօրացն եւ
աղօթեաց . եւ երեւցաւ ինքն թագաւորին Պարսից եւ զօրաց նորա ի կերպարանս
թագաւորին Հոռոմոյ բազմութեամբ հրեշտակաց զոր տեսեալ կարծեցին եթէ կայսրն
10 ինքնին եկեալ է անդր զօրօք իւրովք առ ի փրկել զքաղաքն : Եւ վազվազակի էարկ
սուրբն աղօթիւք ի միջի նոցա մեկն, եւ Հանաճանձ, եւ Ճանձիրոն, եւ սպիտակ բոռս,
որ մեծապէս վտանգէր գնոսաւ եւ զերիվարս իւրեանց, եւ ի սպառ հաւեալ սատակէր
զնոսին . վասն որոյ յարուցեալ փախեան անտի աշիւ եւ տաղնապաւ մեծաւ :

* B
p. 28 a.

Եւ սուրբն կացեալ մեծաւ առաքինութեամբ եւ երանելի կենօք, բազում նշանս
առնելով հանգեաւ խաղաղութեամբ ի Քրիստոս որում ցանկալն :]

15 Եւ քաղաքի է եւ Յունուարի ԺԴ : Տօն սրբոց արեղայիցն Սինէական եւ Հռութայ լերինն :

Մարդակեր եւ պղծագորհ բարբարոսքն որք բնակեալ էին յԱրաբիա մինչեւ
յնգիպտոս, եւ յանապատս Յորդանանու մինչեւ ի Սինէական լեառն, չանկարծակի

selon la malédiction de saint Jacques. Le bienheureux Jacques retourna à sa
ville et raffermi tout le monde dans l'orthodoxie.

Quelque temps après, le roi de Perse marcha contre la ville du saint à la
tête de nombreuses troupes et l'assiégea : on détourna le grand fleuve dans la
direction de la ville pour détruire les murailles et abimer la ville. Lorsque
saint Jacques aperçut que le fleuve avait détruit une partie des murailles
* de la ville, il monta sur les murs, face aux troupes, et pria. Il apparut lui-
même au roi des Perses et à ses troupes sous les apparences de l'empereur des
Grecs, entouré d'une multitude d'anges ; ce que voyant, (les ennemis) crurent que
c'était l'empereur lui-même, arrivé avec ses troupes pour sauver la ville. Le
saint, par ses prières, jeta aussitôt parmi eux des moustiques, des tiques, des
mouches et des taons blancs qui les tourmentèrent grandement, eux et leurs
chevaux, et les blessant tous, les exterminaient ; c'est pourquoi ils levèrent
le siège et s'enfuirent, saisis d'une grande frayeur.

* B
p. 28 a.

Le saint, après une vie de grandes vertus et bienheureuse, ayant accompli
nombre de miracles, reposa en paix dans le Christ après lequel il aspirait.]

7 ARATZ, 14 Janvier.

Fête des saints moines du Sinaï et de la montagne de Raythou (*Ruth*).

Les barbares anthropophages, aux sacrifices immondes, qui habitaient de
l'Arabie à l'Égypte et des déserts du Jourdain jusqu'au mont Sinaï, tombèrent

* A fol. 156
v° a.

անկան ի վերայ եւ կալան զանապատաւս որ հարան, եւ խոշտանդէին զնոսա եւ խնդրէին զանձա եւ ինչս : Եւ նորա ցուցանէին զոր ինչ զգեցեալն էին յանձինս խրեանց . ոմանք հնապեալ մաշկեղէնս որ միայն զլանջան եւ զթիկունսն ծածկէին, եւ ոմանք զլըրտուեղէնսն զոր ի թիկունսն * միայն ունէին . իսկ մերկքն ցուցանէին զլըրտս խրեանց հերթք զձեռան եւ զոտս :

Եւ նորա մոլորեալք եղին սուր ի վերայ եւ կոտորեցին անխնայաբար, զոմանս խոտաճարակս ի լերինս, զոմանս չարղեական բարաչրս, զոմանս չեկեղեցիս սուրբ ւինեալս : Իսկ զմանկադոյնս եւ զերխոտաբոյս կենդանի տարան առ ի զոհել աստեղացն զոր պաշտէին : Եւ եթէ որպէս կոտորեցին ասացից : Զոմանց զլըրտս սրով չերկուս բաժանէին, զոմանց զձեռս եւ զոտս ի բարձիցն եւ ի թիկանցն ի բաց հատանէին, եւ ոմանց զսուրն ի վերայ սրաին զնեղով եւ ընդ թիկնամէջսն հանէին :

Եւ աչեպէս չարաչար մահաւամբ կատարեցան սուրբ անապատական հարրն, որք ի բազում ժամանակաց ի լերինս, չաչրս եւ ի փաղարս խոտաճարակք՝ նեղեալք եւ մեծաւ ճգնութեամբ կայեալք, ոմանք մերկք, ոմանք մաշկեղինք սուանց թեղանեալք մինչեւ ի ծոռկան, բաղեալք եւ ծարաւեալք, սառուցեալք ի ձմերայնի եւ արեղակ-նակիղեալք ի խորշակի : Որք եւ կրկին պատկացն արժանաւորեցան ի ձեռաց պատկոյլն Քրիստոսի, եւ նախ քան զյարձակմունսն շարակեր եւ պղծապաւան խոժաղութ բար-

à l'improviste sur les pères anachorètes, les saisirent, les maltraitèrent et leur réclamèrent de l'argent et des biens. Ceux-là leur montrèrent ce qu'ils portaient sur leur personne, d'aucuns portant des vieilles peaux qui ne leur cachaient que la poitrine et les épaules, d'autres des nattes qui leur couvraient seulement le dos, * en laissant à nu la tête, les cheveux, les mains et les pieds.

(Les barbares), dans leur égarement, tirèrent leur épée et les tuèrent sans pitié, et ceux qui se nourrissaient d'herbes dans la montagne et ceux qui vivaient cloîtrés dans des grottes, et ceux qui s'étaient réfugiés dans les églises. Quant aux moins âgés et aux jeunes gens, ils les emmenèrent vivants pour les immoler aux astres qu'ils adoraient. Je vous dirai de quelle façon ils les massacrèrent. A quelques-uns ils tranchèrent la tête en deux parties d'un coup d'épée, à d'autres ils coupèrent les mains et les pieds, les séparant des jambes et des épaules, à d'autres ils enfoncèrent l'épée dans le cœur, la faisant sortir par le dos.

C'est de cette affreuse mort que moururent les saints pères du désert qui avaient pendant longtemps vécu dans les montagnes, les grottes et les anfractuosités, vivant d'herbes, se privant de tout avec un grand ascétisme; les uns nus, les autres couverts de vêtements de peau sans manches qui leur descendaient jusqu'aux genoux, affamés, assoiffés, gelés l'hiver et brûlés par le soleil sous le hâle. Mais ils se rendirent dignes de recevoir une double couronne des mains du Christ; car, avant l'attaque de ces barbares, mangeurs

բարոսաց, ծանոցց Աստուած զբարի ցուանովեամբ կատարումն նոցա, ճաշն եղև յերկնից առ նոսա. Եկաչք առ իս ամենայն աշխատեալք եւ բեռնաւորք եւ ես հանգուցից զձեզ : Եւ բազում ողբմունք եւ հառաչմունք եղեն առ հարսն * որ ոչ հանգ
զիպեցան մարտիրոսութեան :

* A fol. 156
vº a.

5 Կատարեցան սուրբ ձցնաւոր անապատական հարքն Յունուարի ժԿ :

Յայժմ սուր կատարեցաւ յառիւծէ սուրբ վկայն Քրիստոսի Բառիլիոս՝ յորտցող արքայէն Յուլիանոսէ ի Կեսարիա Կապադովկեցոց :

[B* Վկայութիւն սրբոց արեղացիցն Սինէական եւ Հառիպայ լերինն :

* B
p. 28 a.

10 Երանելի արեղացքս աշտոբիկ էին ի ժամանակս սրբոցն Անտոնի արքայի, եւ սրբոցն Պետրոսի Ալեկսանդրոս հայրապետին : Եւ եղև յորժամ մեռաւ իշխանն սարակինոսաց, ժամ զիպող զտեալ մարդակեր եւ սղծագոճ բարբարոսքն որք բնակեալ էին յԱրաբիոց մինչեւ յԵղիպատոս, եւ յանապատս Յորդանանու մինչեւ ի Սինէական լեռանն, յանկարծակի յարձակեցան ի վերայ եւ կալան զանապատաւոր հարսն, եւ խոշտանդէին զնոսա եւ խնդրէին զամձս եւ ինչս :

15 Եւ նոքա ցուցանէին զոր ինչ զգեցեալ էին յանձինս իւրեանց. ոմանք զհնացեալ մաշկեղենս, որ միայն զթիկուռն եւ զլանջսն ծածկէին. եւ ոմանք զպրտուեղենս զոր ի թիկուռն * միայն ունէին. իսկ մերկքն ցուցանէին զզրուսս իւրեանց հերօքն եւ զձեռսն եւ զոտսն :

* B
p. 28 b.

de cadavres et au culte immonde, Dieu leur avait fait connaitre leur martyre en bonne confession, et une voix du ciel s'était fait entendre à eux, disant : « Venez à moi, vous tous qui êtes fatigués et ployés sous le fardeau, et je vous soulagerai¹. » Il y eut beaucoup de gémissements et de sanglots parmi les pères * qui n'obtinrent pas le martyre.

* A fol. 156
vº a.

Les saints pères ascètes du désert furent martyrisés le 14 Janvier.

En ce jour mourut par un lion le saint martyr du Christ Basile (*Basilios*), sous l'empereur Julien l'apostat, à Césarée de Cappadoce.

[B* martyr des saints moines du Sinaï et de la montagne de Raythou². Ces bienheureux moines vivaient aux jours de saint Antoine l'abbé et de saint Pierre le patriarche d'Alexandrie. Or il arriva que le chef des Sarrasins (*Sarakinosats*) étant mort, trouvant l'occasion favorable, les barbares anthropophages, aux sacrifices immondes, qui vivaient dans le pays entre l'Arabie et l'Égypte, du désert du Jourdain jusqu'au mont Sinaï, se ruèrent à l'improviste sur les pères du désert, les arrêtrèrent, les maltraitèrent en exigeant d'eux de l'argent et des biens.

* B
p. 28 a.

Ceux-là leur montrèrent ce qu'ils portaient sur leur personne, certains une peau usée qui ne leur couvrait que les épaules et la poitrine, d'autres les nattes qui cachaient leur dos * simplement, laissant à nu la tête, les che-
veux, les mains et les pieds.

* B
p. 28 b.

1. Matth., xi, 29. — 2. Raythou, région occidentale de la péninsule sinaïtique, où se trouve Ét-Tor.

Ընդ որ զատնացեալ ճարգազեմ զազանացն վասն ատելութեանն զոր ունէին առ քրիստոնէակս, եղին սուր ի վերայ եւ կոտորեցին անխնայաբար : Զոմանց զզուլսս սրով յերկուս բաժանէին, զոմանց զձեռս եւ զոտս ի բարձիցն եւ ի թիկանցն ի բաց հատանէին, եւ ոմանց զսուրն ի վերայ սրտին զնետով եւ ընդ թիկնամէջսն հանէին : Եւ աչնպէս չարաչար ծախուամբ կատարեցան սուրբ հարբն՝ թուով իբր ութսուն եւ մի, որք ի բազում ժամանակաց ի լերինս, յայրս եւ փապարս խոտածարակք եղեալք՝ մեծաւ ճգնութեամբ կացեալք. ոմանք մերկք, ոմանք մաշկեղինօք եւ պրտուեղինօք առանց թեզանեաց եւ մինչեւ ի ծունկսն. քաղցեալք եւ ճարաւեալք, սաւուցեալք ի ձմերկացնի, եւ արեղակնակիկեալք ի խորշակի, որք եւ կրկին պատկաց արժանաւորեցան շ ձեռաց պատկոյլին՝ Քրիստոսի՝ ճգնութեան եւ ճարտիրոսութեան : Եւ եղև կատարումն սուրբ ճոխտորացն Յունվարի ԺԳ :

Իսկ ոմանք ի նոցանէ կալեալ զմանկազոյնս եւ զերխոտաարսս կենդանի տարան առ ի զահէլ աստեղացն՝ զորս պաշտէին : Եւ ի զիշերին չաչնմիկ տեսին բարբարօսքն զկեսն Սինա վառեալ ի բոց հրոց, եւ զահի հարեալ թողին զլէնս խրեանց եւ վախեան : Իսկ երկուք յարեղաչից անտի՝ որոց անուանքն էին Սարա եւ Նսալի՝ խնամօքն Աստուծոց պահեցան կենդանի ի մէջ բազմութեան անկեղոց, եւ թաղեցին զսուրբ ընկերս խրեանց, եւ աւանդեցին զրով զկատարումն նոցա :

Ces bêtes féroces, au visage humain, irritées, et par suite de la haine qu'elles nourrissaient contre les chrétiens, tirèrent l'épée et les massacrerent, sans pitié. A certains ils tranchèrent la tête en deux par l'épée, à d'autres ils coupèrent et détachèrent les mains et les pieds des jambes et des épaules, et à d'autres ils appuyèrent leur épée sur le cœur, la faisant ressortir par le dos. C'est de cette affreuse mort que les saints pères moururent au nombre de quatre-vingt-un, eux qui avaient vécu de longues années dans les montagnes, les grottes et les anfractuosités, se nourrissant d'herbes et vivant en grand ascétisme, quelques-uns nus, d'autres vêtus de peaux et de nattes sans manches qui leur descendaient jusqu'aux genoux, affamés, assoiffés, gelés l'hiver et brûlés par le soleil sous le hâle, mais ils se rendirent dignes de la double couronne qu'ils reçurent des mains du Christ qui les couronna, celle d'ascétisme et celle du martyre. Le martyre des saints ascètes eut lieu le 14 Janvier.

Quelques barbares, ayant saisi les moins âgés et les jeunes gens, les emmenèrent vivants pour les immoler aux astres qu'ils adoraient. Mais cette même nuit, les barbares aperçurent le mont Sinaï (*Sina*) brûlant dans les flammes, et effrayés, ils abandonnèrent leurs armes et s'enfuirent. Deux de ces moines, nommés Saba et Isaïe, par la faveur de Dieu, furent conservés vivants parmi le grand nombre des morts; ils inhumèrent leurs saints compagnons et racontèrent par écrit leur martyre.

Յաջած աւուր վկայութիւն սրբոյն Բասիլիոսի, որ վասն ի Քրիստոս հաւատացն ի յորացող արքայէն Յուլիանոսէ բերանոր տանջեցաւ չՄնկլւելիս, հրով փորձեցաւ ի Կոստանդինուպօլիս, * եւ կոտորեցաւ յառիւծէ ի Կեսարիա Կապադօկեցւոց քաղաքին :

* B
p. 29 a.

5 Ի սմին աւուր չիշատակ սրբոյն Փիլիկաիմոնի ձգնաւորի, եւ որոյ ընդ նմա բազմաց : Եւ սուրբ հօրն Ստեփաննոսի մեծի ձգնաւորի, որ յանապատն Յորդանանու :]

Երացի Բ եւ Յունաւորի յե : Վարք երանելոյն Յովհաննու կաթաւոր աղբատի :

Այս Յովհաննէս որդի էր մեծատան իշխանի ի Կոստանդինուպօլիս, որոյ տնունն էր Եւտրոպիոս, եւ յոյժ սիրեցեալ էր ի ծնողացն : Եւ մինչդեռ պատանեակն էր եւ ուսանէր գիր, խնդրեաց ի ծնողացն աւետարան, եւ նաքա արարին նմա փորբիկ աւետարան, եւ գտուին ոսկեով եւ ակամբք եւ մարգարտով զարդարեալ . եւ ունէր հանապաղ ի ձեռս իւր եւ ընթեռնոյր :

15 Եւ ի միում աւուր ետես կրօնաւոր մի յանհանգստից վանացն որ երթալը չերուսաղէժ յաղթիս, եւ տեղեկանալը ի նմանէ վարդա եւ զվարս վանացն . եւ ուխտ եղեալ միմեանց զի ի դարձին իւրում տարցէ զնա ի վանս իւր :

7 Վարք . . . աղբատի] Վարք Յովհաննու վասն Քրիստոսի աղբատացելոյ B || 11 մարգարտով] մարգարտիւք B.

En ce jour, martyr de saint Basile qui fut, pour sa foi au Christ, sous l'empereur Julien l'Apostat, labouré avec des ongles de fer à Ancyre, puis jeté aux flammes à Constantinople, * et achevé par un lion à Césarée, ville de Cappadoce.

* B
p. 29 a.

En ce même jour, commémoration de saint Philictimon, l'ascète, et de beaucoup d'autres avec lui; et du saint père Étienne¹, le grand ascète, dans le désert du Jourdain.]

8 ARATZ, 15 Janvier.

Vie du bienheureux Jean, le pauvre volontaire.

Ce Jean était le fils d'un prince riche à Constantinople, nommé Eutrope; il était très aimé de ses parents. Jeune encore, pendant qu'il apprenait à lire, il demanda un évangile à ses parents, et ceux-ci lui firent copier un évangile minuscule avec reliure en or enrichie de pierres précieuses et de perles, qu'il tenait toujours à la main en lecture.

Un jour, ayant aperçu un religieux du couvent des Acémètes (*Anhangéstits*) qui se rendait à Jérusalem pour y prier, et s'étant informé auprès de lui des règlements et de la vie du couvent, ils firent vœu réciproquement qu'à son retour celui-ci l'emmènerait au couvent.

1. Étienne, après avoir vécu en Palestine, devint le fondateur de la Χηρολάττου μονή, à Constantinople.

Եւ յորժամ զարձաւ Ետեռ զեռ Յովհաննէս եւ ուրախ եղեւ յոյժ. եւ երթեալ առ ծնողսն իւր խնդրեաց զահեկան զի արտացէ ճաշ ուսումնակցաց իւրոց. եւ առեալ զնաց առ արեւոյն, եւ տուեալ զզահեկանն վարձ հաւաքարին՝ զնացին ի վանսն :

Եւ հաջր վանացն զերծեաց զզուխն, եւ զզեցոյց զսուրբ սրեմն : Եւ աջնչափ 5
 * A fol. 157 * ձգնութիւն ստացաւ որ եւ զարմայան կրօնաւորքն եւ տաէին թէ յանձարմին 5
 1° a. հրեշտակացն է : Էր ամաց երկոտասանից յորժամ զնաց ի վանսն, եւ արարեալ անդ ամս Վեյ :

Նախանձեցաւ սատանայ եւ էարկ ի սիրտ նորա զկարօտութիւն ծնողացն, եւ ի ձգնութենէն եւ ի կարօտութենէն մաշեցաւ յոյժ : Եւ երկեան հաջր վանացն եւ կրօ-
 նաւորքն եւ տանն ցեմովհաննէս. Մի աջնչափ զանձն ըստառալցեցոյաներ, զոր 10
 Աստուած ոչ պահանջէ ի մարդկանէ առաւել քան զչափն : Եւ նա յայտնեաց նոյր զհնարս սատանայի : Եւ հրամայեցին նմա երթալ եւ տեսանել զծնոյս իւր : Եւ արարեալ ազօթն յուղարկեցին զհովհաննէս :

Եւ նորա եկեալ ի վանոցն լալով եւ արտասուօք եւ տաէր. Ով սատանայ, հաներ զիս ի հրեշտակական զասուցն, տկն ունիմ փրկչին իմոյ Քրիստոսի, որ եւ ի 15
 տան հօր իմոյ կսխեցից զխալթոյց ըր : Եւ հանդիպեցաւ ի ճանապարհին աղքատի ծիոյ զբեցեալ հնոտի մաղեղէն, եհան զոր ինքն զբեցեալ էր եւ աղքատին. եւ ինքն

1 յորժամ] իբրեւ B || 3 հաւաքարին] հաւաքարաց B || 5 յանձարմին] յանձարմնոց B ||
 10 ճին] զի B — ստառալցեցոյաներ] ստառալցեցոյանես B || 15 իմոյ] Յիսուսի add. B.

Lorsqu'il fut de retour, Jean le vit, eut une grande joie, alla demander à ses parents de l'argent pour offrir un dîner à ses camarades d'études, et l'ayant reçu, il se rendit auprès du moine, remit l'argent en paiement au capitaine d'un navire, et ils se rendirent au couvent.

Le prieur du couvent lui fit raser la tête et le revêtit du saint habit
 * A fol 157 monacal. Il acquit un tel * ascétisme que les religieux en furent étonnés et
 1° a. disaient : « C'est un auge incorporel. » Il avait douze ans lorsqu'il entra au couvent, et il y resta six années.

Le démon en fut jaloux et mit dans son cœur le désir de ses parents; l'ascétisme et l'affection des parents le minèrent considérablement. Le prieur du couvent et les religieux dirent à Jean : « Ne t'exténue pas ainsi, Dieu n'exige pas de l'homme plus qu'il ne peut faire. » Il leur révéla donc les ruses du démon; ils lui ordonnèrent d'aller voir ses parents et, après avoir prié, ils mirent Jean en route.

Il quitta le couvent avec des larmes et des pleurs en disant : « O démon, tu m'as fait quitter les chœurs des anges, mais j'espère, par mon sauveur le Christ, que, aussi dans la maison de mon père, je foulerai aux pieds ton aiguillon. » Ayant rencontré sur son chemin un pauvre vêtu d'un vieux sac, il enleva ce dont il était lui-même revêtu, le donna au pauvre, et se revêtit

ազաւ զպատառատուն խորցն : Եւ ծտեալ ի նաւ զնայ ի քաղաքն, եւ երթեալ ի գունտան Տօր իւրոյ զաշն յերկինս համբարձեալ եւ արտասուելով ազաւէր զԱստուած տալ նմա համբերութիւն առ զբան ծնողաց իւրոց :

Եւ ելեալ Տօրն ետես զնա Յովհաննէս, նոյնպէս եւ զմաչրն, եւ զոհայաւ զԱստուծոյ. եկաց յանկին մի փողոցին ընդդէմ զբանն ամս զկայ : Եւ զթնացեալ * ի նա * A fol. 157
1° b.

Եւ աշխարհ վերաւորեցաւ մինչ զի նեխեցաւ եւ սրգնալից եղև մարմինն եւ շունք լիւրիւն զկարախս վերացն : Եւ ելեալ մաչրն յաւուր միում էաւ զապղումն ժահահոտութեան, եւ հրամայեաց հանել զնա ի տեղւոջէն : Եւ նա ապաշեաց զգունապանն եւ ասէ. Աստուծոյ առ իս ողորմութիւն, եւ ի տեղւոջէն մի հոնկր զիս եւ ի տարւոջս յայտնիկ մեռանիմ, եւ առցես վասն իմ վարձս յԱստուծոյ : Եւ յորժամ կամիցի տիկինն երանել յառաջեան զու եւ տար զիս հեռադոյն մինչեւ անցանէ, եւ ապա բերցես զիս ի խուլս իմ : Եւ աշխարհս ասնէր զանապանն եւ ոչ տալս հաչել տիկնոջն :

Եւ ունէր զաւետարանն չինքեան : Եւ յորժամ զիտաց զվախճանն իւր մերձեալ, կոչեաց զգունապանն, եւ յոյժ օրհնեաց զնա եւ ասէ. Աստուծոյ տիկնոջն քո թէ աղբատն որ քոյին զբանս հանդէպ կայ, հանդերձեալ է մեռանել, եւ կամի զի խոնարհեալ

1 ազաւ] զգեցաւ B || 9 զի om. B || 14 անցանէ] անցցէ B — տալս] յետոյ B.

lui-même du sac déchiré. S'étant embarqué, il se rendit à sa ville, puis, arrivé devant la porte de la maison de son père, il leva les yeux au ciel et pria Dieu avec larmes de lui accorder la patience à la porte de ses parents.

Son père étant venu à sortir, Jean le vit, de même sa mère, et il rendit grâces à Dieu. Il demeura six ans dans un coin de la rue en face de la porte. Le portier, en ayant eu pitié, * lui construisit une cabane de roseau. Les parents, * A fol. 157
1° b.

l'ayant aperçu, eurent pitié de lui, comme d'un pauvre, et ils lui envoyaient des mets de leur table, mais il n'y touchait point, et les distribuait aux pauvres. Il fut couvert de plaies à tel point que son corps, rempli de vers, se putréfiait, et les chiens venaient lécher le pus de ses plaies. Sa mère, un jour, en sortant, eut la sensation de la mauvaise odeur et ordonna de l'éloigner de cet endroit. (Jean) pria le portier et lui dit : « Fais-moi la charité de ne pas me chasser de cet endroit, car je vais mourir cette même année, et tu recevras une récompense de Dieu à cause de moi. Lorsque la dame voudra sortir, tu la devanceras, tu m'emmèneras un peu plus loin jusqu'à ce qu'elle soit passée, et tu me ramèneras à ma lutte. » Ainsi fit le portier, pour éviter à la dame de l'apercevoir.

Il avait toujours sur lui son évangile. Lorsqu'il sentit sa fin approcher, il appela le portier, le bénit longuement et lui dit : « Dis à ta maîtresse : Le pauvre qui se tient en face de ta porte est sur le point de mourir et désire

տեսանիցես զնա, բան ինչ է զի խօսեսցի ընդ բեզ : Եւ նա վասն ժահահատութեանն ոչ կամեցաւ : Ասէ աչբն . Երթ, տես եւ խօսեսց ընդ նմա, զի այնպիսեացն է արքայութիւնն Աստուծոյ, իմբես եւ մեր վասն զորա ողորմութիւն գացուր : Եւ պատեալ զերեսն իւր զնաց ի խուլն : Եւ օրհնեաց Յովհաննէս յոյժ զհաչբն * եւ զմաչբն, եւ հանեալ գտետարանն՝ եւս զմաչբն իւր եւ ասէ . Եղեցի աչբ բեզ ի վրկութիւն քո եւ վարձ զի ի զբան քում հանկեալ :

Եւ ասեալ կնոջն գաւետարանն՝ ծանեաւ, եւ աղաչեաց արտասուելից հառաչմամբ եւ ասէ . Երզննեցուցանեմ զբեզ չարարողն երկնի եւ երկրի, ասն ինձ եթէ յուժե՞ անկաւ աւետարանա աչա առ բեզ : Կոչեաց եւ վաչբն իւր անդ : Ասէ Յովհաննէս . Երբուրբ եւ զու ինձ զի զոր ինչ պատուիրեմ բեզ առնես այնպէս : Եւ նա երզմամբ յանձն առ : Եւ նա ասէ . Ի տեղոջս յայտնիկ թաղեան զիս մաղեղինաւս : Եւ եմ Յովհաննէս սրբին քո : Եւ նոյնժամայն աւանդեաց զհոգին իւր առ Աստուած :

Եւ անկեալ մաչբն ի վերայ նորա, նուաղեցաւ . եւ ջուր սրսկեալ զերեսօքն՝ կանկնեցաւ : Եւ բազմութիւն բաղաբին ժողովեցան ի տեղին, եւ լուր եղև յամենայն բաղաբն, որ եւ թաղաւորն լուեալ եւ պատրիարքն՝ զնային տեսանել :

Այլ գողումն մօրն ճվ կարասցէ պատմել կամ զբել : Եւ ծուայաւ մաչբն

3 պատեալ] պատտեալ B || 5 վրկութիւն] հալաց *add.* B || 9 առ բեզ] ի բեզ B — զաչբն] զհաչբն B || 10 առնես] առնիցես B || 12 Աստուած] եւ բուրեաց ի նմանէ, հոս անուշից *add.* B || 15 տեսանել] ի տեսութիւն B || 16 եւ ծուայաւ... թաղեցին] եւ կամէին մեծազին եւ սակեթել հանդերձս զղեցուցանել նմա ճնաղբն, բայց չիշեալ զերզումն՝ իւրով մաղեղէն խորզումն թաղեցին B.

que tu aies la condescendance d'aller le voir, il a quelque chose à te dire. » Mais elle refusa à cause de la mauvaise odeur. Le mari lui dit : « Va le voir et parle-lui, car le royaume de Dieu est pour ceux-là; peut-être trouverons-nous de la miséricorde à cause de lui. » Elle s'enveloppa le visage et vint à la lutte. Jean bénit grandement son père * et sa mère, sortit l'évangile, le remit à sa mère en disant : « Ce sera pour ton salut et pour ta récompense, de ce que c'est à ta porte que je me serai reposé dans la mort. »

La femme prit l'évangile, le reconnut, et le pria avec larmes et sanglots, en disant : « Je t'adjure par le Créateur du ciel et de la terre, dis-moi de qui t'est échue cet évangile. » Et elle fit venir son mari. Jean dit : « Et toi, jure-moi de faire ce que je te demanderai. » Elle accepta avec serment. Alors il dit : « Tu m'enterreras à cette place avec ce vêtement de poils. Je suis ton fils Jean. » Et il rendit aussitôt son âme à Dieu.

Sa mère se jeta sur lui et s'évanouit. On aspergea d'eau son visage et elle se releva. De nombreux habitants de la ville se rassemblèrent à l'endroit, et la nouvelle se répandit dans toute la ville, de sorte que l'empereur lui-même et le patriarche, l'ayant appris, allèrent voir.

Mais qui pourra jamais raconter ou décrire les déchirements de la mère?

* A fol. 157
v° a.

ղերդումն, եւ բերեալ Հանդերձս ոսկեթելս զգեցոյց նմա, եւ առժամայն ձեռքն զօսայան. եւ չիշեալ զերդումն եհան զոր զգեցոյցն, եւ ագոյց նմա զժողովէն խորին խր եւ ողջացան ձեռքն : Եւ թաղեցին զնա ի տեղւոջն յայնմիկ՝ Յունուարի ժիւ : Եւ շինեցին ի վերայ նորա մատուռն եւ կրօնաւորեցան ծնողքն եւ ձգնութեամբ ծառայէին 5 սուրբ Նշխարացն, եւ բարի վարուք Հանգեան * եւ նորա :

* A fol. 157
v° b.

Յայժմ աւուր կատարեցաւ ի ծովու վկայն Քրիստոսի Թէոպեմէս Եպիսկոպոս ի Պորթ քաղաքին ի Զիլիկիոյ դատաւորէն :

[B * Ի սմին աւուր վկայութիւն Գորդիանոսի թագաւորին, եւ կնոջն Անատոլայ, եւ որդւոյն Սեբաստիանոսի, եւ զստերն Թէոդոսիայ : Եւ չիշատակ Կողմայի ձգնաւորի :]

* B
p. 36 b.

10 Բրայի Թ եւ Յունուարի ժիւ : Վկայութիւն սրբուհւոյ կուսին Եւդինեայ, որ է ազնուական :

Ի ժամանակս ամբարիշտ արքային Դոմիլի՝ Փիլիպպոս Եպարքոսին զուտոր էր Եւդինեա ի քաղաքին Աղեկասնդրիա. եւ ուսեալ էր զամենայն արտաքին զրոյց զհանձար եւ վիլլատիպալութիւն, եւ զհաւատարմական իմաստասիրութիւնն : Ընթեւեալք եւ ի միտ

4 եւ կրօնաւորեցան ծնողքն *om.* B || 7 դատաւորէն] վասն անուանն Քրիստոսի Աստուծոյ ձերայ : Իսկ յետ երկից աւուրց գտաւ ծարձին նորա ի ցամաքի, եւ թաղեցաւ յաշակերտաց խրոյց, զոր տեսեալ քաղմայ հաւատացին ի Քրիստոս *add.* B || 11 որ է ազնուական] որ թարգմանի ի հայ լեզու ազնուական B.

La mère oublia son serment, et ayant fait apporter des vêtements brodés d'or, elle l'en revêtit, mais ses mains se desséchèrent aussitôt; alors, se rappelant son serment, elle ôta ce dont elle l'avait revêtu, l'habilla de son cilice de poils et ses mains furent guéries. On l'enterra à cette même place, le 15 Janvier. On construisit une chapelle sur (son corps), ses parents se firent religieux, desservirent, avec ascétisme, les saintes reliques, et reposèrent, * eux aussi, après une vie de piété.

* A fol. 157
v° b.

En ce jour, fut mis à mort dans la mer le martyr du Christ, Théogène (Tēogenēs), évêque de la ville de Parios (Porio), par le juge Zilicius (Zilikioy).

[B * En ce jour, martyre du roi Gordien, de sa femme Anatolie (Anatolay), de leur fils Sébastien et de leur fille Théodosia. De même commémoration de l'aseète Cosmas.]

* B
p. 36 b.

9 ARATZ, 16 Janvier.

Martyre de la vierge sainte Eugénie, c'est-à-dire Noble.

Aux jours de l'empereur impie Domitien (Domidi), l'éparque Philippe eut une fille, Eugénie, dans la ville d'Alexandrie. Elle avait étudié toute la littérature des livres profanes, la philosophie et la science de la rhétorique. Elle

1. La forme Θεαγένης paraît la plus fréquente, cf. *Syn. Cp.*, au 3 janvier, mais on trouve aussi Θεογένης. Le nom du juge dans *Syn. Cp.* est Ζηλικιόνος avec variante Ζηλικιόνος.

առնոյր զգիրսն սրբոյն Պօղոսի. ունէր եւ ինքեան երկու ներքինի ծառայս, սրոյ
անուանքն էին Պուտոսս եւ Յակինթոս :

Եւ վանք մի էր արտաքոյ բաղարին յարում ժողովէին բազում բրիստոնեայք վասն
Հալածանացն ի կառապաշտոյն : Եւ խորհուրդ արարեալ Եւզինեայ ընդ երկու ծառայս
իւր, զազտ ի ծնողացն զկեցաւ առն զվեստ եւ զերծեալ զգլուխ իւր զնայ նորօք ի 5
վանսն : Եւ մեծաւ առաքինութեամբ եւ պարկեշտ վարուք կացեալ՝ հաճոյ եղեւ
Աստուծոյ : Բայց զեւ մկրտութեան չէր արժանաւորեալ :

Եւ եկեալ ելէնոս եպիսկոպոսն առն հազար բրիստոնէիւք, եւ սաղմոսէին .
ձոնապարհք արդարոյ ուղիւ Են, եւ կուսք հեթանոսաց զեւք են եւ ոսկեղէնք եւ
արծաթեղէնք : Եւ լուեալ երանելի կոյսն՝ առեալ զերկու ներքինի ծառայսն զնայ 10
առ եպիսկոպոսն եւ մկրտեցաւ, * եւ եպիսկոպոսն զոր ինչ հանդիպելոյ էր յանօրէն
կառապաշտոյնն ասոյ նմա :

Իսկ Փիլիպպոս եպարքոսն եւ կինն իւր ողբալին եւ խնդրէին զղուստրն իւրեանց
եւ ոչ գտանէին, հարցանէին ընդ զիւրիս եւ ընդ կախարդս, եւ նորա ասէին եթէ.
Աստուածք մեր ցանկացան զեղեցիկութեան զսոներն ձերոյ եւ եկեալ ի զիշերի յախշտա- 15
կեցին զնա եւ հանին զազտ չերկինս : Եւ լուեալ զայս հօրն՝ իւրոյ արար պատկեր

2 Պուտոս] Պուտոս B || 3 բազում բրիստոնեայք] բազմութիւն բրիստոնէից B ||
4 երկու] ներքինի add. B || 8 Ելէնոս] սրանչեղագործ add. B || 9 արդարոյ] արդարութեան
B || 12 նմա om. B || 15 եկեալ] եկին B.

avait lu également et approfondi les épîtres de saint Paul. Elle avait auprès d'elle deux domestiques eunuques nommés Prote (*Protas*) et Hyacinthe (*Yakinthos*).

Il y avait, hors de la ville, un couvent où se réunissaient de nombreux chrétiens, à cause des persécutions des idolâtres. Eugénie, s'étant concertée avec ses deux domestiques, revêtit, à l'insu de ses parents, des vêtements d'homme, rasa sa tête, et partit avec eux au couvent. Elle y séjourna en grande vertu et avec une conduite pleine de modestie et fut agréable à Dieu, mais elle n'avait pas encore mérité le baptême.

L'évêque Hélénos y arriva avec dix mille chrétiens, qui psalmodiaient : *Les voies des justes sont droites* ¹, *les idoles des païens sont des démons en or et en argent* ². La bienheureuse vierge, l'ayant appris, prit avec elle ses deux domes-
* L'évêque
tiques eunuques, se rendit auprès de l'évêque et se fit baptiser. * L'évêque
lui prédit ce qui devait lui arriver par les mains des idolâtres impies.

Cependant, l'éparque Philippe et sa femme se lamentaient et cherchaient leur fille, sans la trouver. Ils consultèrent les mages et les sorciers, et ceux-ci répondirent : « Nos dieux ont convoité la beauté de votre fille, sont venus la nuit l'enlever et l'ont emportée aux cieux. » Ayant entendu, cela le père

1. Cf. Is. xxvi, 7. — 2. Ps. cxiii, 12; cxxxiv, 15.

* A fol. 158
r^o a.

ոսկի ի նմանութիւն զստերն իւրոց, եւ կանգնեաց ընդ կռուսն, երկիր պապանէր եւ զոչս մատուցանէր :

Եւ երանելին Եւզինեա եւ երկու ներքինիքն Եզն կրօնաւորք, եւ տուան նմա շնորհք չճատուծոյ եւ բժշկէր զամենայն հիւանդս եւ զախտածետս, եւ զրեւս ի մարդ-
 5 կանէ հալածէր անուամբն Տեառն : Եւ յետ երկոյ ամաց մեռաւ հայր վանացն :

Եւ կին մի հիւանդ մեծատուն որոյ անուն Մելանիթիա եկեալ առ երանելի կոյսն՝ եւ նորին աղօթիւքն բժշկեցաւ : Եւ նորա լցեալ երիս սկիւիացս արծաթ առարեաց Եւ-
 զինեաց, եւ նա ոչ առեալ զարձոյց չետս եւ ասէ. Տնւր ձեռօք քս աղքատաց : Եւ
 յաջնմհեաւ ստեպ երթալ Մելանիթիա առ Եւզինեաց, եւ կարծէր եթէ երխտասարդ
 10 ալք է, տաժացաւ ի զեղեցկութիւն նորա : Եւ խորհէր խորհուրդ սատանայական, եւ
 կամէր հանել զերանելին ի վանացն եւ առնել աշխարհական եւ ամուսնանալ ընդ
 նմա. * եւ խտտանայր նմա զանձս եւ ինչս եւ ստացուածս բազումս :

* A fol. 158
r^o b.

Իսկ ապախնն Քրիստոսի լուեալ զայն՝ անէծ նմա, եւ անարդ եւ ամօթալից եհան
 ի վանացն : Եւ Մելանիթիա զնաց առ Փիլիպպոս եղարրոսն չարախօսեաց զԵւզինեաց
 15 եթէ. Քրիստոնեաց է եւ անարդէ զաստուածսն մեր, եւ լոնադատեաց եւ կամէր
 պունկել ընդ իս :

Եւ ամին առաջի եղարրոսին զԵւզինեա որպէս ալք, եւ զալլ կրօնաւոր եղբարսն :

3 տուան] առաւ B || 5 վանացն] եւ միարանեալ եղբարցն արարին զԵւզինեա հայր
 վանացն add. B || 7 սկիւիաց] սկիւիար B || 8 առեալ] առ B || 14 Մելանիթիա] բարկու-
 թեամբ add. B.

fit faire une statue en or à la ressemblance de sa fille et la mit au rang des idoles, il l'adorait et lui immolait des sacrifices.

La bienheureuse Eugénie et les deux eunuques se firent religieux; or les faveurs de Dieu lui furent données et elle guérissait tous les malades et les infirmes, et chassait les démons des corps des hommes, au nom du Seigneur. Trois ans après, le prieur du couvent vint à mourir.

Une femme riche, nommée Mélantia, malade, vint trouver la bienheureuse vierge et fut guérie par ses prières. Elle fit remplir trois tasses (σζύζος) d'argent et les envoya à Eugénie, qui ne les accepta pas, mais les lui retourna en disant: « Distribue-les de tes propres mains aux pauvres. » A partir de ce jour Mélantia alla souvent voir Eugénie, et la prenant pour un jeune homme, s'éprit de sa beauté, conçut le dessein diabolique d'enlever la bienheureuse du couvent, de la laïciser et de l'épouser; * elle lui promit de
 l'argent, des biens et beaucoup de propriétés.

* A fol. 158
r^o b.

La servante du Christ, entendant cela, la maudit, et la fit sortir du couvent, honteuse et confuse. Mélantia se rendit auprès de l'éparque Philippe et calomnia Eugénie: « C'est un chrétien, dit-elle, qui méprise nos dieux; il a voulu me violenter et coucher avec moi. »

On amena Eugénie devant l'éparque comme étant un homme, avec d'autres

Եւ ծտեալ Երանեկին առանձինն առ Եպարքոսն, կոչեաց եւ զՍեբանթիա, եւ յայտնեաց զինքն Տօր իւրում : Եւ զաջի հարեալ ամենեքեան ընդ սքանչելի զործն, եւ հաւատաց Փիլիպպոս Եպարքոսն յԱստուած եւ մկրտեցաւ, նոյնպէս եւ կինն եւ որդիքն եւ ծառայքն իւր : Եւ զարձեալ Երանեկին Եւզինեա զգեցաւ կանացի զգետս կրօնաւորութեան եւ Փիլիպպոս հայրն իւր եղեւ եպիսկոպոս քրիստոնէիցն :

5

Եւ լուեալ թապաւորն առաքեաց ալլ Եպարքոս յԱղեկսանդրիա զՊերէնիոս : Կամեցաւ եւ զՓիլիպպոս կապանօք տանել ի Հռոմ, բայց ոչ կարաց վասն բազմութեան քրիստոնէիցն որք էին յԱղեկսանդրիա զի մի ապստամբեացին : Եւ հնարս իմացաւ սատանայական, առաքեաց զօրականս որպէս քրիստոնեայս, եւ մինչդեռ յեկեղեցին ազօթէր Փիլիպպոս՝ մտին ի ներքս եւ սրով սպանին զնա ի վանսն զոր շինեաց զուստն իւր Եւզինեա :

10

* A fol. 158
v^o a. Զայնժամ առնու Եւզինեա զմայր իւր * Կլաւդիա եւ զԵղրարոն զնաց ի Հռոմ, եւ զհաւատացեալսն հաստատէր ի հաւատոս, եւ զանհաւատան լուսաւորէր :

Դարձոյց եւ կին մի խօսեցեալ առն յաստուածգիտութիւն, որոյ անուն էր Բասիլիա. եւ զիտաց խօսեցեալ այրն իւր Պոմպիոս, ազգեաց վասն նորա թապաւորին, եւ առաքեաց զաջիժ եւ հատին զզուխն Բասիլեայ զի հաւատաց ի Քրիստոս :

15

Եւ տարան առաջի գերանեկին Եւզինեա եւ զերկու ներքինսն, եւ հրամայեաց

5 եղեւ եպիսկոպոս քրիստոնէիցն] հրաժարեալ ի ծարմաւոր իշխանութենէն՝ ընտրեցաւ յետոյ եպիսկոպոս ի կողմանս Եպիպատի || 6 լուեալ] վասն նորա *add.* B.

frères moines. La bienheureuse se fit introduire seule auprès de l'éparque, y fit venir Mélantie et se révéla à son père. Tous furent stupéfaits de ce fait miraculeux; l'éparque Philippe crut à Dieu et fut baptisé, ainsi que sa femme, ses enfants et ses domestiques. La bienheureuse Eugénie prit de nouveau des vêtements monastiques et son père Philippe devint évêque des chrétiens.

L'empereur, ayant eu connaissance de cela, envoya à Alexandrie un autre éparque, nommé Perenius (*Perenios*). Il voulait aussi faire venir à Rome Philippe chargé de fers, mais il ne put le faire à cause de la multitude de chrétiens qui étaient à Alexandrie, de peur qu'ils ne se soulevassent. Alors il conçut ce dessein diabolique d'envoyer des soldats, comme étant chrétiens, et pendant que Philippe priait à l'église, ils pénétrèrent à l'intérieur et le tuèrent par le glaive dans le couvent que sa fille avait fait construire pour lui.

Alors Eugénie prit sa mère * Claudia et ses frères et partit avec eux à Rome; elle affermissait les fidèles dans sa foi et illuminait les infidèles.

Elle convertit également à la connaissance de Dieu une jeune fille, fiancée, dont le nom était Basilia. Son fiancé Pompée (*Pompios*) le sut, et en avertit l'empereur, qui envoya le bourreau, et on trancha la tête de Basilia pour avoir cru au Christ.

On amena devant (l'empereur) la bienheureuse Eugénie et les deux

* A fol. 158
v^o a.

տանել զնոսա ի տաճար կռոցն զի երկիր պապցեն : Եւ նորա յանձն ոչ առին, ալ Մ
ճանաւանդ աղաչեցին զԱստուած եւ անկան բազինքն եւ խորտակեցան կռուքն : Եւ
նոյնժամոյն հատին զգլուխ երկու ներքինեացն զՊրոտասոս եւ զԱկիւնդոս :

Եւ ի սրբուհոյ կռուին Լեզինեայ յոսոն կապեցին վէճ մի ձեճ եւ ընկեցին ի պեան
5 Տիրերիոյ : Եւ լուծաւ վէճն եւ էջ ի խորան, եւ աղախինն Քրիստոսի կալք ի վերայ
ջրոյն : Եւ հանին ի ջրոյն եւ ընկեցին ի հուր, եւ հուրն շլջաւ, եւ տարան ի բանդն, եւ
հեղետաւան օր անտաղ սղահեցին, եւ հրեշտակ Տեառն կերակրէր զնա : Եւ ապա
աուաքեաց դատաւորն զահիճ ի բանդն եւ հատին զգլուխ երանելոյն Լեզինեայ
Յունուարի ժԶ : Եւ թաղեցին արտաքոյ քաղաքին Հւսոմայ :

Եւ ծալք նորա Կգոլիա կալով առ հոգս գտանին լալք անմխիթար ողբովք : Եւ ի
10 մէջ զիշերի երեսեցաւ նմա սրբուհի դուստր իւր յանուրջս սուրբ կուսանօրն եւ առէ .
Ողջոյն ընդ քել, ծալք իմ, * Կգոլիա : Ուրախ լեր վասն իմ, զի եւ զիս պատեցոյց * A fol. 158
v^o b.
Աստուած յուրախութիւնս արգարոց, եւ զհալքն իմ ի դասս քահանայապետիցն :
Նոյնպէս եւ զքել ընկալցի յաւուր կիրակէի եւ հանգուցէ ընդ մեկ : Պատուէր տուր
15 որդւոց քոց եղբարց իմոց, զի պահեցեն ուղիղ զղբոյնս սրբոյ խաչին, որ եւ նորա
արժանի լիցին այսմ ցանկալի եւ անանց կենացս :

2 կռուքն] *om.* B || 6 եւ հուրն շլջաւ *om.* B || 7 պահեցին] թողին B — եւ հրեշտակ
Տեառն կերակրէր զնա] եւ խնամօք Աստուծոյ ապրեցաւ B || 8 հատին] եհատ B || 9 Յունուարի
ժԶ] եւ Արացի Թ *add.* B.

eunuques, et il ordonna de les conduire au temple des idoles pour qu'ils les adorassent; ils ne consentirent point, mais ils prièrent Dieu : les autels se renversèrent et les idoles furent brisées. On trancha aussitôt la tête aux deux eunuques Protas (*Protasay*) et Hyacinthe (*Akiundoy*).

On attachâ une grosse pierre aux pieds de la sainte vierge Eugénie, et on la jeta dans le Tibre (*Tiberioy*). La pierre, s'étant détachée, coula à fond, et la servante du Christ revint sur l'eau. On la retira de l'eau et on la jeta dans les flammes, mais les flammes s'éteignirent; on la conduisit en prison, on la laissa quinze jours sans nourriture, mais l'ange du Seigneur la nourrissait. Le juge envoya ensuite le bourreau à la prison et on trancha la tête de la bienheureuse Eugénie, le 16 Janvier. On l'inhuma hors de la ville de Rome.

Sa mère Claudia se tenait près du tertre de sa fille et pleurait avec des sanglots, inconsolable. Au milieu de la nuit, sa sainte fille lui apparut dans un songe entourée des vierges saintes et lui dit : « Salut à toi, ma mère
* Claudia. Réjouis-toi à mon égard, car Dieu m'a élevée au rang des justes
bienheureux, et mon père au rang des pontifes. Il te recevra également le
jour de dimanche et tu reposeras avec nous. Recommande à tes fils, mes
frères, de conserver avec droiture le sceau de la sainte croix, pour qu'eux
aussi, ils se rendent dignes de cette vie désirable et immortelle. »

Յայսմ աւուր տօն եւ երկրորդութիւն պատուական շղթայից Պետրոսի առաքելոյն :
 [B * Տօն է պատուական շղթայիցն Պետրոսի առաքելոյն :

* B
 p. 31 a

Դիւթաւորն առաքելոց եւ եկեղեցւոյ վէմն աստուածայինն Պետրոս՝ քարոզելով
 զձշմարտութիւն հաւատոյն Քրիստոսի, կալեալ եղև ի Հերովդէ՝ կապեալ ի
 շղթայս եղաւ ի բանդիւ. եւ ի ձեռն տեալեան հրեշտակի արձակեցաւ ի բանդէն, որ եւ 5
 եհան զշղթայն ի նմանէ, զոր կտեալ հաւատացեալ տշակերտքն պահեցին. եւ
 ձեռաց ի ձեռս փոխադրելով հաւատացելոց բերեալ եղև ի քաղաքն Հռոմ, եւ եղաւ
 ի տաճար սուրբ առաքելոյն Պետրոսի. եւ բազում բժշկութիւնք լինէին հիւանդաց ի
 փառս Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ :]

Արայի ժ եւ Յունուարի մէկ . Տօն է Անտօնի անապատականի, մեծի ձգնաւորին ,
 զոր զրեաց սուրբն Աթանաս Աղեկոսանգրոս հայրապետն :

10

Մեծն Անտօնիոս եղիպատացի էր, մեծատուն եւ քրիստոնեայ ճնոդաց զաւակ. եւ
 զիր ամենեւին ուսանել ոչ կամեցաւ : Եւ յորժամ ծնողքն փոխձանեցան՝ մնաց քոչը
 մի Անտօնի : Եւ ինքն էր ամաց տառն եւ ութից : Եւ յաւուր միում լուաւ չեկեղեցւոյն
 զրան տեսարանին որ առէր. եթէ կամիցիս կատարեալ լինել, փաճառեալ զինչս քո 15

10 Տօն է... ձգնաւորին] Վարդ եւ հանգիստ մեծ հօրն ամենայն հարանց, երանելոյն եւ մեծ
 ձգնաւորին եւ անապատականին Անտօնի B || 11 զրեաց] զսրբանչեւի վարս նորա *add.* B ||
 12 մեծատուն] մեծամուն B.

En ce jour, fête et vénération des précieuses chaines de l'apôtre Pierre.

[B * Fête des précieuses chaines de l'apôtre Pierre.

* B
 p. 31 a.

Le chef des apôtres et la pierre de l'église, le divin Pierre, lorsqu'il
 prêchait la vérité de la foi du Christ, fut arrêté par Hérode (*Herowdēs*) et jeté
 en prison chargé de chaines. Il fut délivré de la prison par un ange qui lui
 apparut et lui ôta les chaines. Les disciples fidèles, ayant trouvé ces
 (chaines), les conservèrent, et, de mains en mains, elles furent transmises
 par les fidèles jusqu'à ce qu'elles fussent apportées à Rome et déposées dans
 le temple du saint apôtre Pierre. Nombre de guérisons eurent lieu sur les
 malades pour la gloire du Christ, notre Dieu.]

10 ARATZ, 17 Janvier.

Fête d'Antoine (*Antoni*) l'anachorète et grand ascète; vie écrite par
 saint Athanase (*Athanas*), patriarche d'Alexandrie.

Le grand Antoine (*Antonios*) était égyptien, fils de parents riches et chré-
 tiens. Il ne voulut jamais apprendre les lettres. Lorsque ses parents mouru-
 rent, il restait une sœur à Antoine. Il avait à ce moment dix-huit ans. Un
 jour, ayant entendu à l'église les paroles de l'évangile : *Si tu veux être parfait,*

եւ տուր աղքատաց : Եւ առժամայն վաճառեաց զինչս իւր բաշխեաց աղքատաց, եւ զբոլորն եւ ի կուսանաց վանս : Եւ էր մերձ ծերունի մի նախանձեցաւ * ընդ վարս * A fol. 159 r° a.

Եւ չար զեւրն յոյժ ի նեղութիւն արկանէին զնա, եւ զվաւրութիւն կենացս չիշ-
 5 ցուցանէին, եւ ի միտս իւր ընկենուին զմարմաջմունս ցանկութեան, եւ ոչ կարացին խախտել զերանելին : Կերակուր էր նորա հաց եւ աղ ի մուտս արեղականն, ալլ եւ յետ երկուց եւ երկից եւ չորից աւուրց ճաշակէր. եւ պրտուելէն էր անկողին նորա ի վերայ գետնոյ :

Երթեալ եմուտ չունացն զերեղման, եւ անդ զաղօթս իւր կատարէր. եւ ժպտիկեցան
 10 զեւր եւ այնչափ հարուածովք վերաւորեցին զնա մինչեւ անխօս լինել եւ կիտամահ թողեալ զնացին : Եւ երթեալ սպասաւորն իւր երարձ յուսս եւ տարաւ ի գեօղն, եւ անդ անկեալ կալք մինչեւ սակաւիկ մի ողջացաւ, եւ յարուցեալ զնաց զարձեալ ի զերեղմանն : Եւ աղաղակէր մեծաձայն. Ասեմ ես Անտոն ոչ երկնչիմ ի ձէնջ, եւ ոչ վեհերիմ ի հարուածոց : Եւ երթեալ ստատանալի շարժեաց ուժգին զզերեղմանն, եւ
 15 եցոյց նմա բազում սողունս եւ զաղանս զի զիմէին ի վերայ նորա. եւ Անտոն աղօթիւրք եւ նշանաւ խաչին անյայտ առնէր զերեւմունս : Եւ հայեցեալ ի վեր տեսանէ զձեղունսն

4 նեղութիւն] նեղաբարտութիւն B || 7 նորա] իւր B || 9 երթեալ եմուտ... չամենայն երկրի] եւ ծշտածառնչ աղօթիւրք եւ նշանաւ խաչին Բրիտանոյ յաղթեաց մահուչափ արկածից զիւաց' սր ուժգին մարտնչէին ընդ եւ, խափանել զբարութք գնացս նորա սր առ Աստուած : B.

va, vends tes biens et donne-les aux pauvres ¹, il vendit aussitôt ses biens et distribua (le prix) aux pauvres. Il fit entrer sa sœur dans un couvent de vierges. Il y avait près de là un vieillard; (Antoine) envia * sa conduite et * A fol. 159 r° a.

Or les méchants démons le jetaient dans de grandes tribulations, ils lui rappelaient les délices de la vie, et réveillaient en son esprit le prurit des passions, mais ils ne purent ébranler le bienheureux. Toute sa nourriture consistait en pain et sel au coucher du soleil, encore n'était-ce que tous les deux ou trois ou quatre jours qu'il en prenait; son lit était une natte étendue sur le sol.

Étant allé, il entra dans un tombeau vide et se mit à y accomplir ses prières. Les démons s'assemblèrent et le blessèrent par leurs coups à tel point qu'il perdit l'usage de la parole; puis, l'ayant laissé à demi mort, ils s'en allèrent. Son domestique, étant venu, le chargea sur ses épaules et l'emmena au village; il y resta étendu, jusqu'à ce qu'il fût un peu rétabli, puis se leva et partit de nouveau vers le tombeau. Or il criait à haute voix : « Je vous dis, moi Antoine (*Anton*), que je n'ai pas peur de vous et ne crains pas les coups. » Le démon, étant venu, secoua fortement le tombeau, lui fit apparaître de nombreux reptiles et bêtes sauvages qui se jetèrent sur lui, mais

1. Matth., XIX, 21.

բացեալ եւ ճառարագիթ լուսավազեաց ի վերայ նորա, եւ առժամայն թեթեւացան ի ի նմանէ ցաւք վերացն, եւ ասէ արտասուելից բարբառով. Տէր, ո՞ր էիր մինչեւ ցայժմ, եւ * ընդէր յառաջնումն ոչ երեւեցար եւ բարձեր չիենէն զցաւս : Չայն եղև աս նա եւ ասէ. Ով Անտոնիէ, աստ էի եւ կամէի տեսանել զքաջութիւնդ քո. արդ որովհետև չազթեցիր եւ ոչ չազթեար, եզէց բեզ հանապազ օգնական եւ արարից զբեզ անուանի յամենայն երկրի :

Եւ էր երանելին չաջնժամ ամաց երեսուն եւ հնգից, եւ ի միում աւուր մինչդեռ երթալոյ յանապատն երոջց սատանայ սկաւառակ ոսկի անկեալ ի դետնի, եւ ամենեւին ոչ նայեցաւ, ասէ. Յանապատի սկաւառակ ուստի իցէ. եւ յառաջ երթեալ ետես զանձ հեղեալ չերկրի եւ որպէս ընդ ստուեր էանց :

Եւ երթեալ ի վանս մի անապատին, արգելաւ ի խուց մի ժամանակս բազումս. եւ որ երթալին տեսանել զԱնտոն՝ լսէին ձայն որպէս թէ վիճէին ընդ միմեանս, եւ չահի լեալք գտնալին. եւ զորձեալ չորժամ ժտանէին աս նա՝ տեսանէին զնա միայն ի լուսթեան խաղաղ, ուսուցանէր զնոսա եւ պատուիրէր ամենեցուն չերկնչել ի զիւական հնարից : Եւ բազումք նորա վարդապետութեամբն հրաժարեցին չաջմ կենցաղոյս, եւ ստին զխաչս խրեանց եւ զնային կրօնիւք զկնի Քրիստոսի. եւ շինեցին վանորայս

Տ յանապատն] ընդ անապատն B — երոջց] երեւեցոյց B || 12-14 լսէին ձայն... խաղաղ om. B.

Antoine fit disparaître ces apparitions par ses prières et le signe de la croix. Puis, ayant levé les yeux, il aperçut le plafond entr'ouvert et un rayon lumineux brilla sur lui; au même instant les douleurs de ses blessures diminuèrent et il s'écria avec des larmes aux yeux : « Seigneur, où étais-tu jusqu'à présent, pourquoi * ne m'es-tu pas apparu la première fois pour atténuer mes douleurs? » Une voix se fit entendre à lui qui dit : « O Antoine (*Antoniz*), j'étais ici, mais j'ai voulu voir ton courage, et comme tu as vaincu maintenant et n'as pas été vaincu, je serai continuellement ton aide et je te rendrai célèbre sur toute la terre. »

Le bienheureux avait alors trente-cinq ans. Un jour qu'il se rendait au désert, le démon lui fit voir un plateau d'or tombé à terre. Il n'y regarda même pas, et dit : « D'où vient ce plateau ici au désert? » Étant allé plus loin, il aperçut des pièces de monnaie dispersées par terre, il passa à côté comme une ombre.

S'étant rendu dans un couvent du désert, il se cloîtra dans une cellule pendant de longs jours, et ceux qui allaient pour voir Antoine (*Anton*), entendaient des voix qui discutaient entre elles, et, pris de peur, s'en retournaient, puis étant revenus, lorsqu'ils entraient chez lui, ils le trouvaient seul et calme dans le silence, et il leur enseignait et leur recommandait à tous de ne pas craindre les ruses du démon. Beaucoup, à cause de son enseignement, abandonnèrent cette vie, prirent leur croix et suivirent religieusement

* A fol. 159
r° b.

* A fol. 159
r° b.

յանապատին, եւ ամենեքեան որպէս ի հայր եւ յառաջնորդ երթալին առ Անտոն եւ
առնուին ի նմանէ պատուէրս :

Եւ եղև ընդ աւուրսն ընդ աշնոսիկ հարածումն ի Սարգիմիանոսէ, դատաւորէն
* եւ զբրիտանեայս տանէին կապանօր յԱլեկսանդրիա քաղաքի : Եւ ելեալ Անտոն ի * A fol. 159
5 խցէն, զնոց տեսանել զկապեալ խոտովանող վկայն Քրիստոսի. եւ ծառնէր ի V^o a.
բանաս պատաւորէր նոցա, եւ քաջալերէր զնոսա հաստատուն կալ ի հաւատս եւ
ուրախութեամբ ծարարիրոսանալ : Եւ հրամայեաց դատաւորն զի արեւոյ մի երեսացի
ի քաղաքին : Իսկ Անտոնիոս լուաց զպարեգօտն իւր եւ ընդ առաւօտն երթեալ եկաց
առաջի դատաւորին . եւ նա ամենեւին ոչ հաչեցաւ ի նա, զի ոչ էր հրաման յԱստուծոյ
10 ծարարիրոսանալ Անտոնի : Թէպէտ եւ ինքն իսկ զանձն յայտնէր կռապաշտիցն, եթոյ
զնա Աստուած չերկրի, որ ուղղէր եւ կարգաւորէր զկարդ կրօնաւորութեան վարաց :
Եւ զարձաւ անկրէն ի վանսն, եւ բժշկէր զամենայն հիւանդս, եւ զախտաւետս եւ
զպսաւհարս : Եւ զի բազումք երթալին առ նա եւ ձանձրացուցանէին, խորհեցաւ
զնալ ի լեառն Թերալիդ. եւ ձայն եղև չերկնից առ նա եւ ասէ . Թէ եւ ի Թերալիդ
15 երթաս առաւել ձանձրութիւն գացես, ալ եթէ կամիս ի լուսնեան կալ, ասծիկը
անցանեն երթիջիւր զկնի նոցա եւ ծուռ ի ներքսպոյն անապատն :

Եւ յարուցեալ զնաց զկնի նոցա զերիս արևս եւ զերիս զիշերս, եհաւ ի լեառն եւ

14 եւ ձայն ... ասէ] եւ արդեցաւ նժա ի տեսնէ B || 15 երթաս առաւել] երթիցէ սուս-
ւկապէս B — գոցես] գոցէ B || 16 երթիջիւր] երթիցէ B — ծուռ] ծոցէ B.

le Christ, construisirent des couvents dans le désert et allaient à Antoine comme à leur père et à leur supérieur pour en recevoir des conseils.

En ces jours-là, il y eut une persécution du juge Maximien, et on amenait
* les chrétiens chargés de fers à la ville d'Alexandrie (*Alekhsandria*). Antoine * A fol. 159
quitta sa cellule pour aller voir les confesseurs enchainés, martyrs du Christ; V^o a.
il s'introduisait dans les prisons, leur rendait service et les encourageait à demeurer fermes dans la foi et accepter le martyre avec joie. Le juge donna l'ordre à ce qu'aucun moine n'apparût à la ville. Antoine (*Antonios*) lava sa tunique et le lendemain matin alla au-devant du juge, mais celui-ci ne le regarda aucunement, car Dieu n'avait pas ordonné le martyre d'Antoine; et bien que celui-ci se fit voir aux idolâtres, Dieu le laissa sur terre pour diriger et organiser l'ordre de la vie monacale.

Il retourna donc aux couvents, et y guérit tous les malades, les infirmes et les possédés. Mais comme beaucoup allaient le voir et le dérangeaient, il songea à se rendre au mont Thébaidé (*Tebayid*), une voix du ciel se fit entendre qui lui dit : « Même si tu allais dans la Thébaidé tu y trouverais plus de dérangement, mais si tu veux te tenir dans le silence, voilà que des sarrasins (*Taġikh*) passent; marche à leur suite et entre dans le désert plus intérieur.

Il se leva, les suivit pendant trois jours et trois nuits, et arriva à une

եղևտ ջուր եւ արծաւենիւ բնակեցաւ անդ, եւ ցանեաց ցորեան եւ արար հաց վասն երկնացն առ նա :

* A fol. 159
v° b.

Եւ աստուածային * նախապատկեամբն զիտէր Անտոն զոր ինչ հանդերձեալ էր լինել : Ետև եւ զհալի արբոյն Ամանի անապատական ձերոյն զի երանէր յերկինս : Եւ յատուր ձիւջ ծինչդեւ զինն ժամու աղօթն կատարէր , յափշտակեցան ծիաք իւր որպէս թէ որ վերացոյց զԱնտոն յամպս, եւ խաւարային սեւապոյն արք արգելուն եւ չտային թուլ երանել ի վեր. եւ լուսաւոր ալն որ հանէր զԱնտոն ի վեր ընդլիմանայր եւ մարանէր ընդ խաւարադէմն : Եւ նորա ասէին . Յոյց մեզ ցորա ի տպացութիւնէ զգործն : Ըսէ լուսաւոր ալն եկի . Զաղապտեան մեզն Անտոնի Աստուած ջնջեաց . ալ ի կրօնաւորութենէն եւ ոչինչ մեզս տեսի ի սա, եւ եթէ զիտէր զուր՝ ասացէր : Եւ սեուքն ամօթալից լեալ անկան յերկիր . եւ նորա անխափան ելին յերկինս : Եւ զարձան ծիաք իւր առ ինքն, եւ էր նոյն Անտոն :

Եւ եկաց նոթի տուրս ինչ եւ ասէ . Աղօթեացուք եղբարք, զի անջնատ անցցուք ընդ իշխանութիւնս աներևութիցն : Տեսանէի ի զարծացանն խմու՞ ալ ծի երկայն, չարատեսակ, ահաւոր եւ հառանէր զլախն յօրս . տեսանէի բազումս թուցեալս զի վերանային . եւ նա՞ զոման հարկանէր ձեռքն եւ յերկիր ընկեալ, եւ ուրախանայր ընդ անկումն նոցա : Եւ ալք վերաթեւիչք լինէին, եւ անխափան մտանէին յերկինս .

14 իշխանութիւնս] եւ ընդ պետութիւնս *add.* B.

montagne où il trouva de l'eau et des palmiers ; il y habita, y sema du blé et en fit du pain pour ceux qui viendraient le voir.

* A fol. 159
v° b.

Par la prescience * divine, Antoine connaissait tout ce qui devait arriver. Il aperçut aussi l'âme de saint Ammon, le vieil anachorète, qui montait au ciel. Un jour, pendant qu'il célébrait les offices de la neuvième heure, l'esprit d'Antoine fut ravi comme si quelqu'un le soulevait aux nues, tandis que des hommes de ténèbres, au teint noir, le retenaient et ne lui permettaient pas de monter. L'homme lumineux qui élevait Antoine dans les hauteurs luttait et bataillait avec les visages noirs, qui lui disaient : « Montre-nous ses œuvres de jeunesse. » L'homme lumineux répondait : « Dieu a absous les péchés de jeunesse d'Antoine, mais depuis qu'il s'est fait religieux je ne lui connais aucun péché, et si vous en connaissez, dites-le. » Les (hommes) noirs, remplis de honte, tombèrent à terre, tandis que (l'ange et Antoine) montaient sans encombre au ciel. Son esprit revint à lui, et c'était le même Antoine.

Il resta à jeun quelques jours et dit : « Prions, frères, pour que nous passions sans dommage à travers les puissances invisibles. J'ai vu, dans mon ravissement, un homme de haute stature, de mauvaise mine, terrible, dont la tête atteignait les airs. Je voyais aussi beaucoup d'hommes qui s'élevaient en volant, or celui-là frappait certains de ses mains, et les jetait à terre, et il se réjouissait de leur chute. Mais d'autres volaient haut et, sans

և նա կրճտէր * զատամուծն իւր վասն նոցա : Եւ ձայն եղև առ իս ևս ասէ : Իմանա՛ս * A fol. 160
 4° a.
 զոր տեսանեալ Անտոնիէ : Եւ բացան իմաստք սրտիս, եւ զիտացի որ էին նորա հոգիւր
 ծարղկան, եւ երկայն աչն՝ սատանայ, եւ զհոգիս ձեղաւորաց ընկղմէր չանկունկս . իսկ
 արդարոցն վերախելչք լինէին եւ անխափան մտանէին չերկինս :

5 Թառւորն յաշնոսիկ զարձեալ եղև համարձակութիւն արիանոսացն . եւ բազումք
 յուղղափառաց եպիսկոպոսացն աղաչեցին զԱնտոն, եւ իջեալ ի լեռնէն գնաց չԱլեկ-
 սանդրիս, եւ նզովեաց զԱրիոսի հերձուածն : Եւ պատուիրէր եւ ուսուցանէր ժողովր-
 վեանն ի բաց կող յարիտական հազորդութենէն, զի յետին հերձուած է եւ յառաջ-
 ընթաց նեւինն . զի որք զՈրդին Աստուծոյ ստեղծուած քարոզեն եւ նորա զստեղծուածս
 10 պաշտեն . ալլ որդին Աստուծոյ մշտնջենաւորակից Հօր եւ Հոգւոյ է :

Գնացին եւ հեթանոսք առ Անտոն եւ հարցանէին բան ինչ : Եւ նա ասէ . եթէ ես
 առ ձեզ գալի, արժան էր ինձ նախանձել ընդ ձեզ, ապա եթէ զուր առ մեզ եկիր
 նախանձեցարուք ընդ բարին եւ լերուք իբրեւ զիս բրիտանեայ :

Եւ ալք սմանք չիմաստնոց գնացին առ Անտոն եւ ասեն . Որպէս կարես միայն
 15 կեալ չանբնակ անապատիս առանց զրոց : Եւհարց ջնասա Անտոն . Ասացէր ինձ եթէ

9 զՈրդին] եւ զԹանն add. B || 12 եկիր] գալք B || 13 լերուք] լինիջիք B.

encombre, entraient au ciel, alors il grinçait des dents * à cause d'eux. Or, * A fol. 160
 1° a.
 une voix se fit entendre à moi et dit : Antoine (*Antonios*), comprends-tu ce que
 tu vois? L'intelligence de mon cœur s'épanouit, et je reconnus que c'étaient
 les âmes des hommes; et que l'homme de haute stature était le démon, qui
 rejetait dans les abîmes les âmes des pécheurs; quant aux âmes des justes,
 elles volaient en haut et arrivaient au ciel sans encombre. »

En ces jours-là, il y eut un retour d'audace des Ariens, et beaucoup
 d'évêques orthodoxes prièrent Antoine; étant descendu de la montagne, il se
 rendit à Alexandrie et anathématisa l'hérésie d'Arius. Il recommanda et
 enseigna à la population de se tenir à l'écart de la communion arienne, parce
 que c'était la dernière hérésie et le précurseur de l'antéchrist, car ceux qui
 prêchent que le Fils de Dieu est une créature, ont le culte des créatures, tandis
 que le Fils de Dieu est coéternel avec le Père et l'Esprit.

Les païens aussi se rendirent auprès d'Antoine et lui posèrent des
 questions. Il leur répondit : « Si j'étais venu à vous, j'aurais pu être envieux
 de vous, mais, puisque c'est vous qui êtes venus à nous, enviez le bien et
 devenez chrétiens comme moi. »

Certains autres, d'entre les sages, allèrent trouver Antoine et lui dirent :
 « Comment peux-tu vivre seul dans ce désert inhabité, sans livres? » Antoine
 leur demanda : « Dites-moi quel est le meilleur soutien de l'homme, le livre

* A fol. 160
r^o b.

որ լաւ պատճառք են ծարղկան, զիր եթէ միտք : Ասեն * նորա . Միտքն : Եւ նա ասէ .
Ապա ողջամտացն զրոյ պէտք ոչ են :

Եւ երթեալ ոմանք կրօնաւորք չերկրէն հարցանէին եթէ . Զինչ աւելի ձգնութիւն
ունիր զուր որ ի լերինս եւ յանապատս բնակեալ էք բան զմեզ . զի զամենայն զոր ինչ
զուր ասնէք եւ մեր ասնենք, պահօք եւ աղօթիւք, տքնութեամբ եւ անընչութեամբ : 5
Ասէ Անտոն . Մեր շնորհօրն Աստուծոյ պահենք զմիտս մեր : Եւ նորա անկեալ յոտս
թողութիւն խնդրէին եւ ասէին . Մեր զաջլ ոչ կարեմք ասնել :

Գրէին թաղաւորքն առ Անտոն, Մեծն Կոստանդիանոս եւ որդիքն իւր Կոստաս
եւ Կոստանդիոս, եւ խնդրէին զաղօթն նորա, եւ զի երթիցէ առ նոսա : Ասէ յաշակերտան
իւր . եթէ երթամ, լինիմ ատէր Անտոն, եւ եթէ չերթամ՝ իցեմ արեգաց Անտոն : Վնչ 10
ծարղոյն որոյ անունն մեծ է բան զգործն : Եւ Անտոն հրամանաւ ամենայն անապա-
տաւորացն զրէր պատասխանի եթէ . Ամենայն աղօթք իմ եկեացեն առ բեզլ, բայց ոտք
իմ ոչ մոցեն :

Եւ ի միւսմ սուր տեսանէ յանուրջս երանելին Անտոն զի ջորիք մտանէին ի
խորանս եկեղեցոյն, եւ արցոտելով կործանէին զսուրբ սեղանն : Եւ յարուցեալ երայ 15
զառնադէս եւ ասէ . Գործեալ եւս արիօտականք հարածեսցեն զուզլաւառս եւ կալցեն
զեկեղեցիս արխանսարն :

12 բեզլ ձեզ B. - || 15 արցոտելով յարսարելով B || 17 զեկեղեցիս որդէս եւ եղեւ խակ-
յեա ճահուանն Անտոնի՝ կալան զեկեղեցիս add. B.

* A fol. 160
r^o b.

ou l'esprit? » Ils répondirent * : « L'esprit. » Il leur dit : « Dans ce cas, les esprits sains n'ont pas besoin de livres. »

Quelques religieux du pays allèrent le trouver et lui demandèrent : « Quel ascétisme avez-vous de plus que nous, vous qui vivez dans les montagnes et les déserts? Car tout ce que vous pratiquez, nous le pratiquons aussi, jeûnes, prières, veillées et détachement. » Antoine leur répondit : « Nous, nous conservons notre esprit par la grâce de Dieu. » Alors ils se jetèrent à ses pieds, demandèrent pardon, et dirent : « Cela, nous ne pouvons pas le faire. »

Les empereurs, le grand Constantin (*Kostandianos*) et ses fils Constant (*Kostas*) et Constance (*Kostandios*) écrivirent à Antoine, demandant ses prières et l'invitant à venir auprès d'eux. Il dit à ses disciples : « Si j'y vais, je deviens le seigneur Antoine, et si je n'y vais point, je reste le moine Antoine. Malheur à l'homme dont la renommée est plus grande que son œuvre. » Aussi Antoine, par ordre de tous les anachorètes, écrivit cette réponse : « Toutes mes prières iront à toi, mais mes pieds n'y iront point. »

Un jour le bienheureux Antoine vit en songe que des mulets pénétraient dans les chapelles de l'église et renversaient, par des ruades, le saint autel. Il se réveilla, pleura amèrement, et dit : « De nouveau, les Ariens persécuteront encore les orthodoxes; les Ariens s'empareront des églises. »

Եւ յորժամ եղև Անտոն հարիւր եւ հնգից ամաց, ժողովեաց զամենայն եպրարսն եւ ասէ. Մերձեալ է օր վախճանի իմոյ, եւ * ծառայ ի ներքսացոյն անապատն, * A fol. 160 v° a.
 պատուիրեաց աշակերտացն զի թաղեացն զմարմինն նորա զաղտ չանշատ տեղոջ, զի մի օր զիտացէ : Եւ զմին ծաղկեղէն պարեգօտն հրամայեաց տալ Աթմնափ Բակկ-
 5 տանգրու հալրապետին . եւ զպարեգօտն զոր Աթմնաս տուեալ էր նմա եւ զմիւս ալլ ծաղկեղէնն եւ զարմաւենի զկտան զոր ունէր ի սրբոյն Պօղոսէ Թերալեցւոյն՝ եթող
 աշակերտացն իւրոյ . եւ տուեալ ողջոյն աւանդեաց զհօղին իւր աս Աստուած՝ Յո-
 նուարի ժէ . եւ յանմահական կեանսն փոխեցաւ : Եւ որպէս հրամայեաց աշակէս
 թաղեցին զտուրք մարմինն նորա : Եւ երթեալ առ Աթմնափոս աղաչեցին զնա, եւ
 10 զրեաց զաստուածահաճոյ վարս նորա, զոր եթող օրինակ ամենայն կրօնաւորաց եւ անապատաւորաց սուրբն Անտոնիոս :

Յայժմ աւուր ասն է նախահարցն՝ Աբրահամու, Սահակայ, Յակոբայ, Յովսէփայ,
 Մովսէսի, Ահարոնի, Յեսուայ եւ Սամուէլի :

Եւ այս են ամբ աւուրց կենացն Աբրահամու զոր եկեաց հարիւր եօթմանասուն եւ
 15 հինգ ամ, եւ պախոսեալ Աբրահամու մեռաւ ի բարիոր Տերութեան * ալեւորեալ եւ * A fol. 160 v° b.
 լի աւուրբբ, եւ չաւելաւ առ ժողովուրդ իւր : Եւ թաղեցին զնա Իսահակ եւ Իսմայէլ

8 Յոնուարի ժէ] եւ Արայի ժ add. B — փոխեցաւ] հանդեաւ B || 10 վարս նորա] վարս սրբոյն Անտոնի B — օրինակ om. B || 11 սուրբն (Անտոնիոս) շահ եւ օգուտ B || 12 ասն] յիշատակ B || 13 Մովսէսի... Սամուէլի om. B || 14 աւուրց om. B.

Lorsque Antoine eût atteint cent cinq ans, il rassembla tous les frères et leur dit : « Le jour de ma mort est arrivé. » Et, * se dirigeant dans l'intérieur * A fol. 160 v° a.
 du désert, il recommanda à ses disciples d'enterrer secrètement son corps, dans un endroit inconnu, pour que personne ne le sût. Il ordonna de donner une de ses tuniques en peau à Athanase, le patriarche d'Alexandrie. Quant à la tunique qu'Athanase lui avait donnée, ainsi que l'autre tunique et le vêtement de palmiers qu'il tenait de saint Paul de Thébaidé, il les laissa à ses disciples, et leur ayant donné le salut, il rendit son âme à Dieu, le 17 Janvier, et fut transporté dans la vie immortelle. On inhuma son saint corps ainsi qu'il avait ordonné. (Les disciples) se rendirent ensuite auprès d'Athanase et, sur leur prière, il écrivit la vie agréable à Dieu que saint Antoine légua comme exemple à tous les religieux et anachorètes du désert.

En ce jour, fête des premiers patriarches Abraham, Isaac, Jacob, Joseph, Moïse, Aaron, Josué et Samuel.

Les années qu'Abraham vécut furent cent soixante-quinze; il succomba et mourut d'une bonne vieillesse * très avancée, chargé de jours, puis il fut * A fol. 160 v° b.
 réuni à son peuple. Isaac et Ismaël, ses fils, l'enterrèrent dans la double

որդիւր իւր յայրի անդ կրկնումն, յազարակին Եփրոնի՝ որդւոյ Սահառայ Քետացոյ, որ է յանկաման Մամբրէի, ազարակն եւ այլն զոր ստացաւ Աբրահամ յորդւոյն Քետայ. անդ թաղեցին զԱբրահամ եւ զՍարա կին նորա :

Եւ եկեալ չեա ծախումն Աբրահամու օրհնեաց Աստուած զԻսահակ զորդի նորա. եւ բնակեցաւ Իսահակ առ ջրհորովն տեղեանն. անդ թաղեցին զԻսահակ եւ զՌեբեկայ կին նորա : Եւ անդ թաղեցին զԼիա ի ստացումի ազարակին եւ այլին որ է ի նմա առ ի յորդւոյն Քետայ :

Եւ զապարեաց Յակոբ ի պատուիրելոյ որդւոյ իւրոց. եւ առեալ զոտս իւր անդրէն ի ծախման պոպոտեաց եւ յաւելաւ առ ժողովուրդ իւր : Եւ անկեալ Յովսէփ ի վերայ երեսաց հօր իւրոց երաց եւ համբուրեաց զնա : Եւ հրաման ետ Յովսէփ ծառայից իւրոց զխաղարկաց պատել զհայր իւր. եւ լցան նորա աւուրք բաւասուն, եւ տարան զնա որդիւր իւր յերկիրն Քանանացոյ, եւ թաղեցին զնա անդ :

Եւ խօսեցաւ Յովսէփ ընդ եղբարս իւր եւ ասէ. Ես ահաւասիկ մեռանիմ, ապցելութեամբ ապրացէ ձեզ Աստուած եւ հանցէ յերկրէս յալմանէ յերկիրն զոր երդուաւ առ ի հարցն ձերոց Աբրահամու Սահակայ եւ Յակոբայ : * Երգմնեցոյց Յովսէփ զեղբարսն իւր զորդիւն Իսրայէլ եւ ասէ. Յապցելութեանն յովմամ ապրացէ ձեզ Աստուած՝ հանցիք եւ զիմ սակերս աստի ընդ ձեզ : Եւ վախճանեցաւ Յովսէփ ամաց հարիւր եւ տասանց, եւ թաղեցին զնա յԵգիպտոս :

grotte, dans le champ d'Ephron, fils de Séor (Saharay) le Hétéen (Khetatsuo), en face de Mambré, le champ et la grotte ayant été acquis par Abraham aux fils de Heth (Khetay). C'est là qu'on enterra Abraham et sa femme Sara.

Et il arriva qu'après la mort d'Abraham, Dieu bénit Isaac son fils. Isaac établit sa résidence près du puits de la vision. Là, on enterra Isaac et Rébecca sa femme. Là aussi, on enterra Lia, dans la propriété, le champ et la grotte qui s'y trouve, acquis aux fils de Heth.

Jacob, ayant terminé ses recommandations à ses enfants, rentra ses pieds dans la couchette et mourut; et il fut réuni à son peuple. Joseph, s'étant jeté sur le visage de son père, pleura et l'embrassa; et Joseph ordonna à ses domestiques embaumeurs d'embaumer son père; puis lorsque les quarante jours furent accomplis, ses fils le transportèrent au pays des Cananéens, et l'enterrèrent là.

Joseph, s'adressant à ses frères, leur dit : « Voici que je vais mourir, Dieu vous visitera d'une visite et vous fera sortir de ce pays pour le pays qu'il avait juré de donner à vos pères Abraham, Isaac et Jacob. » * Joseph fit jurer ses frères, les fils d'Israël, et leur dit : « Lorsque Dieu vous aura visités d'une visite, vous emporterez mes os d'ici avec vous. » Et Joseph mourut à l'âge de cent dix ans et on l'enterra en Égypte.

1. Dans la grotte d'Hébron.

* A fol. 161
r^o a.

* A fol. 161
r^o a.

Մովսէսի եւ Ահարոնի, ֆեսուայ եւ Սամուէլի զրաժ է յալ տելի չիւրեանց տօնի :

[B * Յաջոժ աւուր չիշատակ է նշխարաց սրբոյն Անտոնի անապատականի, որ
ժարմինն յայտնութեամբն Աստուծոյ գտաւ ի ժամանակն Յուստիոսոսի կայսեր, եւ
բերաւ չԱղեկսանդրիս եւ կրաւ չեկեղեցւոջ սրբոյն Յովհաննու :]

* B
p. 35 a.

5 Արացի ԺԸ եւ Յունուարի ԺԲ : Յիշատակ է երանելի եւ փառաւորեալ Հայրապետացի
Աղեկսանդրու Աթանասի եւ Կիրիլի :

Աստուածազկեաց եւ մեծ վարդապետքն եկեղեցւոյն Քրիստոսի եւ սին հաստա-
տութեան ուղղափառ հաւատոյ, Աթանասիոս եւ Կիրիլոս, փալցեցին իբրեւ զսրբաւորն
10 եւ զստուերս եկեղեցեաց հալածեցին :

Սուրբն Աթանասիոս մինչեւ պատանեակն էր՝ խաղալը ընդ ալ վարքիկ
ժանկունան, եւ լինէր ինքն եպիսկոպոս, եւ ձեռնադրէր զժանկունան բաճանալս եւ
սարկաւապունս, եւ մկրտէր ցոպոյս, որ էր յաւաքադուշակ իւրոյ բաճանապետու-
թեանն :

15 Եւ էր ի ժամանակս մեծին Կոստանդիանոսի, եւ էր սարկաւապ երանելոյն
Աղեկսանդրի Հայրապետին : Եւ ի Նիկիոյ յառաջին ժողովն զնոց եւ սոս զկնի

1 Մովսէսի... տօնի om. B || 5 Յիշատակ] Տօն B — երանելի եւ փառաւորեալ] սուրբ B
|| 11 մինչեւ] փոքր add. B || 15 եւ էր om. B || 16 Աղեկսանդրի] Աղեկսանդրեայ՝ Աղեկսան-
դրու հայրապետին add. B.

Quant à Moïse, Aaron, Josué et Samuel, il en est écrit ailleurs, au jour de leur fête.

[B * En ce jour, commémoration des reliques de saint Antoine l'anachorète, dont le corps, par révélation de Dieu, fut découvert aux jours de l'empereur Justinien (*Youstianosi*), transporté à Alexandrie et déposé dans l'église de saint Jean.]

* B
p. 35 a.

11 ARATZ, 18 janvier.

Commémoration des bienheureux et glorieux patriarches d'Alexandrie, Athanase et Cyrille.

Les grands docteurs de l'église du Christ, revêtus de Dieu, piliers de soutien de la foi orthodoxe, Athanase et Cyrille, brillèrent comme le soleil et chassèrent les ombres des églises.

Saint Athanase (*Athanasios*), tandis qu'il était jeune, jouait avec d'autres petits enfants, et faisait l'évêque, il ordonnait ses petits compagnons prêtres ou diacres et il baptisait les nourrissons, ce qui était un présage de son patriarcat.

Il vivait aux jours du grand Constantin, et était diacre du bienheureux patriarche Alexandre (*Alekhsandri*). Il se rendit au premier concile de Nicée à

հայրապետին խրոյ, և բազում բաջուկիւնս եցոյց ընդդէմ Արիոսի, բայց ի թիւ սխնհոյրոն ոչ համարեցաւ : և յետ վախճանին Աղեկսանդրեայ ձեռնադրեցին յաթու նորա զԱթանասիոս :

* A fol. 161
1° B.

և զկէր ձեռնին Կոստանդիանոսի թագաւորեաց որդին * իւր Կոստանդիոս, և եղև Արիոսի հերձուածովն, և զմիախոհս միամականին հալածէր. արտօրեաց և 5 զԱթանասիոս յալկապլ տեղիս փոփոխելով : և զբաւատն և երկու ամ ի դաւառէ ի դաւառ վախտաական լեալ՝ ձգնեցաւ փառն ուղղափառ հաւատոյ ընդդէմ արիոսականաց և ամենայն հերձուածողաց, և եթող ատ. մեղ յիշատակ յաւիտենական, և փոխեցաւ ի հանգիստն անվախճանից Գունուարի մի :

Իսկ սուրբն Կիւրցոս էր ի ժամանակս Փսքր Թէոդոսի բարեպաշտ արքային . 10 եղբորորդի էր Թէոփիլոսի Աղեկսանդրոս հայրապետին որ զՅովհաննէս Սակերերանն՝ հրապօրեալ ի չեւորքախ թագաւորն՝ ընկէց յաթուոյն և արտօրեաց : և յետ մահուանն Թէոփիլոսի Աղեկսանդրոս հայրապետին նստաւ յաթու հայրապետութեւն սուրբն Կիւրեղ . և մեծաւ ջանիւ յառաջին ժողովն Եփեսոսի հակառակ եկաց ընդդէմ մարգարականին՝ նետորի ունայնախոհ ամբարշտին, և զՄարիամ մայր Տեառն մերոյ 15 Յիսուսի Քրիստոսի հանդերձ սխնհոյրոսովն ձգմարիտ աստուածածին բարոյեցին :

5 արտօրեաց] որ և արտօրեաց գտարն B || 7 ընդդէմ արիոսականաց... Գունուարի մի] և եկաց մինչև ի թագաւորութիւն Գունուարի ուրացողին և Վաղենախանոսի : և զրեաց զիրա և կանոնս վարդապետականս փառն ուղղափառ հաւատոյ ընդդէմ արիանոսացն և ամենայն հերձուածողացն. և եթող մեղ յիշատակ յաւիտենական, և բարի գաւառութեամբ փոխեցաւ ի հանգիստն յաւիտենից B || 10 արքային] թագաւորին B || 13 Աղեկսանդրոս հայրապետին om. B.

la suite de son patriarche et y déploya une grande vigueur contre Arius, bien qu'il ne fût pas compris dans le nombre des membres du synode. Après la mort d'Alexandre (*Alekhsandreay*), on sacra à son siège Athanase.

* A fol. 161
1° B.

Or, après le grand Constantin régna son fils * Constance (*Kostandios*), qui était de l'hérésie d'Arius et persécutait les partisans du Fils unique; il exila Athanase en le transférant de place en place. (Athanase), passager de province en province pendant quarante-deux ans, lutta pour la foi orthodoxe contre les Ariens et tous les hérétiques; et il nous a laissé un souvenir éternel. Il trépassa au repos des immortels le 18 Janvier.

Quant à saint Cyrille (*Kiurlos*), il vivait aux jours de Théodose le Jeune, le pieux empereur. Il était le neveu de Théophile, patriarche d'Alexandrie, qui, entraîné par l'impératrice Eudoxie, avait déposé de son siège Jean Chrysostome et l'avait exilé. Après la mort de Théophile le patriarche d'Alexandrie, saint Cyrille (*Kiurel*) siégea sur le trône patriarcal et déploya beaucoup d'efforts, au premier concile d'Éphèse, à combattre contre celui qui reconnaissait (seulement) l'homme en (Jésus-Christ), Nestorius, cette nullité impie, et, avec le synode, il proclama Marie, mère de Notre-Seigneur Jésus-Christ, vraie mère de Dieu.

Գրեաց եւ կանոնս ընդդէմ Նեստորի, ձեկնեաց զհին եւ զնոր աստուածաշունչ պատուիրանս, զոր ունի եկեղեցի իբրեւ զգամբարս լուսաւորս. եւ աշնակէս վաղեալ ուղղափառութեամբ ի մէջ հալքապետաց՝ փոխեցաւ սու Աստուած Յունուարի ժԺ :

* Արացի ժԲ եւ Յունուարի ժԹ : Տօն է Թէոդոսի ձեծի թագաւորին :

* A fol. 161
v^o a.

5 Բարեպաշտ եւ ձեծ թագաւորն Թէոդոս զօրավար էր Վաղէսի ամբարիշտ թագաւորին Յունաց. եւ յորժամ հրակէլ եղև Վաղէս, Գրաախանոս թագաւորն Հռոմաց թագաւորեցոյց զնա ի Կոստանդինուպօլիս՝ բամնին Վաղէսի : Եւ էր նա քաջ եւ վանեաց զամենայն պատերազմունս բարբառոսաց :

10 Եւ ի հիւանդութիւն անկեալ՝ ձկրտեցաւ յԱքեղայտէ եպիսկոպոսէ ի համագոյութեան հաւատն. եւ առողջացեալ եկն ի Կոստանդինուպօլիս : Եւ խրատովն Գրիգորի աստուածաբանի արար ժողով եպիսկոպոսաց վասն Մակեդոնի հոգեմարտին : Եւ ածեալ զՆեստէս հալքապետն Հաջոյ ի կղզւոյն զոր արքորեաց զնա Վաղէս, եւ կայրոյց զնա զլուխ ժողովոյն. եւ ապառտեաց զեկեղեցի Աստուծոյ ի պիղծ ապանկոյն Արխոսի եւ Մակեդոնի՝ որ զբաւատուն ամ կալեալ էին զեկեղեցիս :

3 Աստուած] Քրիստոս. կատարի տօն սոցա *add.* B || 4 Տօն է] սրբոյն *add.* B || 6 հրակէլ] հրկէլ B || 9 յԱքեղայտէ] յԱրխայէ B || 11 ժողով] հարկւր եւ յիսուն *add.* B || 13 զլուխ] ընդ զլուսաւորս B — Աստուծոյ] Քրիստոսի B — ապանկոյն] հերձուածոյ B || 14 զեկեղեցիս] զեկեղեցին Աստուծոյ B.

Il rédigea des canons contre Nestorius, commenta les Testaments inspirés de Dieu, ancien et nouveau, que l'église tient pour des phares lumineux. Ayant ainsi brillé par son orthodoxie parmi les patriarches, il trépassa à Dieu, le 18 Janvier.

* 12 ARATZ, 19 Janvier.

* A fol. 161
v^o a.

Fête du grand empereur Théodose.

Le pieux et grand empereur Théodose était général de l'impie empereur des Grecs Valens (*Valēsi*). Lorsque Valens mourut par les flammes, l'empereur de Rome Gratien le fit régner à Constantinople sur la part de Valens. Il était brave et repoussa toutes les attaques des barbares.

Étant tombé malade, il fut baptisé par l'évêque Achélaüs dans la foi à la consubstantialité, et s'étant rétabli, il vint à Constantinople. Sur le conseil de Grégoire le théologien, il convoqua un concile d'évêques au sujet de Macédonius, le pneumatomaque. Ayant fait venir Nersès, patriarche des Arméniens, de l'île où l'avait exilé Valens, il lui fit présider le concile; il délivra l'église de Dieu de la secte abominable d'Arius et de Macédonius qui tenaient les églises depuis quarante ans.

Եւ յորժամ սպանին զԿիրաւիանոս եւ զՎաղէնաւիանոս կացոյց նա զերկուս որդիս իւր թագաւորս ի Կոստանդլնուպօլիս, եւ ինքն զնոց ի Հռոմ պատերազմել ընդ բռնակալին Մարսիմիանոսի, եւ յալկեաց զօրութեամբն Աստուծոյ : Եւ ապա հիւանդացաւ, եւ կացոյց թագաւոր ի Կոստանդլնուպօլիս զԲրիաղէոս. եւ զՄնորիս կօչեաց առ ինքն ի Հռոմ, եւ կացոյց զնա անդ թագաւոր, եւ ինքն վախճանեցաւ ուղղափառութեամբ. Յունուարի ԺԹ : Եւ էր սաստիկ հնազանդ եկեղեցւոյ եւ օրինաց որոյ յիշատակն օրհնաթեմամբ եղեցի :

* A fol. 161
v° b.

* Յայժմ աւուր վկայութիւն եփրասեայ կուսին :

Ի բաղարին Նիկոմիդեայ էր բնակեալ Երանեղին եփրասիա, եւ էր բրիտանեայ եւ ի մեծ տոհմէ, յաւուրս կոստալա թագաւորին Մարսիմիանոսի : Կացոյցին առաջն տունին եւ բռնապատէին զնա ուրանալ զՔրիստոս եւ զօհել կռօցն. եւ նա հաստատուն մտօք խոստովանեցաւ զՔրիստոս ճշմարիտ Աստուծոյ. եւ հարին զապաթինն Քրիստոսի ուժղին եւ արկին ի բանդ : Եւ յետ աւուրց հանին ի բանդէն, եւ հարցանէին եթէ. Պաշտեա զիւսուսն : Եւ նա առաւելապէս խոստովանեցաւ զՔրիստոս եւ անարգէր զօրս ոչ հաւատացին ի Քրիստոս :

Եւ ապա ետուն զարբուհին ի զօրական մի, զի տարցէ ի տուն իւր եւ պոռնկեցի

3 բռնակալին] բռնաւորին B || 6 Յունուարի ԺԹ] եւ Արացի ԺԲ add. B || 8 վկայութիւն] արբուհեայ add. B || 12 խոստովանեցաւ] խոստովանէր B || 14 խոստովանեցաւ] խոստովանէր B || 16 զարբուհին] զարբուհի վկայն B.

Lorsque Gratien et Valentinien (*Valentianos*) furent tués, il établit ses deux fils empereurs à Constantinople et se rendit lui-même à Rome pour livrer bataille au tyran Maximien, et il le vainquit par la puissance de Dieu. Puis, il tomba malade, établit Arcadius empereur à Constantinople; il fit venir Honorius auprès de lui, à Rome, où il l'établit empereur. Il mourut dans l'orthodoxie, le 19 Janvier. Il fut très obéissant à l'église et à ses lois, et son souvenir sera en bénédiction.

* A fol. 161
v° b.

* En ce jour, martyre de la vierge Euphrasie.

La bienheureuse Euphrasie (*Ephrasia*) vivait dans la ville de Nicomédie, étant chrétienne et de grande famille, aux jours de Maximien, l'empereur idolâtre. On la fit venir au tribunal et on voulait l'obliger à renier le Christ et à immoler aux idoles, mais elle confessa, avec fermeté d'esprit, le Christ vrai Dieu. On frappa brutalement la servante du Christ et on la jeta en prison. Quelques jours après, on la fit sortir de la prison et on lui demanda : « Adores-tu les idoles? » Elle confessa plus amplement le Christ et méprisa ceux qui ne croyaient pas au Christ.

On remit ensuite la sainte entre les mains d'un soldat pour qu'il la

ընդ նմա եւ դարձուցէ ի կուռսն. եւ յերթալն եփրասիա տաչէր զԱստուած փրկիլ ի փորձութենէն : Եւ յորժամ մտին ի սենեակն, ծաղեաց շնորհն Աստուծոյ ի սիրա կուսին, եւ ասէ ցորականն. Մի ձերձեմար չիա եւ ասց բեղ զեղ սր կիթ, զնեա զաջն յանձն քս՝ սուր ի բեղ ոչ զծէ : Եւ նորա հաւատացեալ նմա ասէ. Տո՛ւր ինձ զոր ինչ
 5 խոստացար : Ասէ եփրասիա. Բեր ինձ սովաւիկ մի ձէթ, բեր եւ զսուրն քս ընդ բեղ, եւ տեսցես զարմանալի գործս : Եւ նա գնաց ի բերել :

Եւ երանելին հանեալ ծաղ մի ի զլիսց իւրմէ, եւ եղ ի զրտարմանին, եւ զօրականին բերեալ զձէթն եւ զսուրն, եւ տուեալ եփրասեաց արկ զձէթն յովն իւր, եհան եւ զմազն եւ իմաւրեցաց ի ձէթն. եւ * մերկացուցեալ զգարանոցն իւր պատեաց զնա
 10 մաշովն այն, եւ ասէ ցալն. Արդ ուժգին որչափ եւ ուժղ է հսր երկու ձեռամբդ, եւ զխոսացես զի ոչ կարացես տարանել զիս, ալ մանաւանդ կեցուցանես : Եւ խաբեցաւ ալն ի լոսն նորա, եւ սրովն ուժգին զարկաց, եւ անկաւ զլուխ երանելի կնոջն յերկիր, եւ լցաւ տունն արեամբ, եւ աւանդեաց զհոյին իւր առ Աստուած ի ձեռս հրեշտակաց Յունուարի ժի՞թ :

15 Եւ այլն տեսեալ զոր ինչ արար կոյնն. սկսաւ ողբալ եւ փետտել զծօրուն, եւ ասել լարով. Վայ ինձ թէ սրպէս խաբեցայ, եւ զայս գեղեցիկ եւ մեծազղի կուռսն

7 հանեալ] եհան զալս B || 8 զսուրն] ի ձեռին add. B || 10 զնա մաշովն այն] զմազն B || 13 առ Աստուած] անարատ B || 14 Յունուարի ժի՞թ] եւ Արաց ժի՞թ add. B || 15 զծօրուն] զհերս զլիսցն եւ զծօրուացն B || 16 զայս] զայնպիսի B.

* A fol. 162
r^o a.

conduisit à sa maison, la souillât et la convertit à ces idoles. Chemin faisant, Euphrasie pria Dieu de la délivrer de la tentation. Lorsqu'ils furent entrés dans la chambre, la grâce de Dieu éclaira le cœur de la vierge, qui dit au soldat : « Ne me touche pas et je te donnerai un remède que, lorsque tu l'auras appliqué sur ton corps, l'épée ne pourra rayer. » Ayant cru à sa parole, il lui dit : « Donne-moi ce que tu viens de me promettre. » Euphrasie lui répondit : « Apporte-moi un peu d'huile, et apporte en même temps ton épée avec toi, et tu verras quelque chose de merveilleux. » Et il alla prendre (cela).

La bienheureuse détacha un cheveu de sa tête et le mit dans sa poche. Lorsque le soldat eut apporté l'huile et l'épée, Euphrasie versa un peu d'huile dans le creux de sa main, sortit le cheveu et le trempa dans l'huile, puis * elle mit à nu son cou, l'entoura de ce cheveu, et dit à l'homme : « Main-
 10 tenant frappe de tes deux mains et de toutes tes forces, et tu verras que non
 seulement tu ne me tueras pas, mais plutôt tu me feras vivre. » L'homme fut trompé par ces paroles et frappa vigoureusement de son épée, la tête de la bienheureuse femme roula à terre, et la maison fut remplie de sang. (Euphrasie) rendit son âme à Dieu entre les mains des anges, le 19 Janvier.

L'homme, voyant ce que la vierge lui avait fait faire, se mit à gémir et à s'arracher la barbe, et il dit en pleurant : « Malheureux que je suis de m'être

* A fol. 162
r^o a.

սպանի. զինչ պատասխանի սոց թագաւորին : Եւ ելեալ զազա փախեալ ի թագաւորէն՝ զի մի գոցէ եւ փախանակ կնոջն սպանցեն զնա :

Յաջոմ աւուր թէոմարմարոս Լալիսկոպոս հրամանաւ Գիովղետիանոսի արքային չերկարաց կտրան եղեւ եւ կատարեցաւ ի Քրիստոս : Եւ թէոմիստս որ երբեմն կախարդ էր եւ հաստաց ի Քրիստոս եւ մկրտեցաւ, եւ ի նոյն կատարեցաւ ի Քրիստոս :

* B
p. 38 a.

[B * Յաջոմ աւուր ճղնութիւն սրբոյն Մակարիոսի եղիպտացւոյն, եւ Մակարիոսի Եղիպտացւոյն, եւ Մակարիոսի Հռովմայեցւոյն, եւ թէոմիլոսի, Սերաիի եւ Իկինիոսի եւ ընկերաց նոցա :

Ի սմին աւուր չիշատակ սուրբ վկային Գերմանի որ ի Զմիւռնիա ի զուր զազանաց արկաւ ի ժամանակ Մարկոսի եւ Անտոնինոսի ամբարիշտ թագաւորացն :]

Երացի ԺԺ եւ Յունուարի Բ : Տօն չորից զինուորացն Բասոսի, Եւսերի, Եւտիքի եւ Բասիլիոսի եւ այլոցն որք ընդ նոսա կատարեցան :

* A fol. 162
r^o b.

Այս սուրբ մարտիրոսքս մեծամեծ իշխանք էին Գիովղետիանոսի * Կապաշտ արքային, եւ մեծատունք յայժ : Եւ տեսանէին զսուրբն թէոմարմարոս զԼալիսկոպոսն զի

1 ի թագաւորէն] ի բողարէն B || 2 գոցէ] գոցեն B || 3 աւուր] սուրբն add. B || 5 եւ ի նոյն] սրով B — ի Քրիստոս om. B. || 13 սուրբ] վկայքս եւ երանելի add. B.

laissé tromper; j'ai tué cette belle et noble vierge; que répondrai-je à l'empereur? » Il s'enfuit secrètement loin de l'empereur, de crainte d'être pris et tué à la place de la femme.

En ce jour, l'évêque Théopompe, par ordre de l'empereur Dioclétien, fut foulé aux pieds des chevaux et mourut pour le Christ. Et Théonas, qui était auparavant sorcier, crut au Christ, se fit baptiser et fut martyrisé, le même jour, pour le Christ.

* B
p. 38 a.

[B * En ce jour, ascétisme de saint Macaire l'Égyptien, de Macaire l'égyptien¹, de Macaire le romain, de Théophile, Sersis, Icinius et leurs compagnons.

En ce jour, commémoration du saint martyr Germanicus (*Germani*), qui fut jeté dans la fosse aux fauves, à Smyrne, aux jours de Marc et Antonin, les empereurs impies.]

13 ARATZ, 20 Janvier.

Fête des quatre soldats Bassus, Eusèbe, Eutychiüs et Basilide (*Basilios*) et des autres qui furent martyrisés avec eux.

Ces saints martyrs étaient des grands princes de l'empereur impie Dioclétien. * Ils étaient fort riches. Ayant été témoins des violentes tortures aux-

1. Il faut restituer sans doute « Macaire d'Alexandrie », comme *Syn. Cp.* Macaire de Rome est fêté au 23 octobre dans *Syn. Cp.*

չարչարէին ուժղին վասն հաւատոցն Քրիստոսի, եւ զարմանալին ընդ համբերութիւնն . հաւատացին եւ նորա ի Քրիստոս :

Եւ յորժամ լուաւ թագաւորն արամեցաւ յոյժ եւ բարկութեամբ կոչեաց առաջի իւր, եւ եհարց իկէ . Զի՞նք իշխեցէք զայլ առնել : Եւ նորա որպէս ի ծիօջէ բերանոյ
 5 խոտտովանեցան զՔրիստոս, եւ լուծին զգոտիս իւրեանց առաջի թագաւորին : Եւ նա փորձելով ասէ ցնոսա . Եթէ կատարեալ բրիտանեացը էր բերէք ինձ զգանձս ձեր : Եւ նորա երթեալ ի տունս իւրեանց բերին զգանձսն եւ եղին առաջի թագաւորին . սուրբն Բասոս՝ կենդինարս քսան, սուրբն Եւսեբիոս՝ կենդինարս քառասուն, սուրբն Եւալիքի՝ կենդինարս վաթսուն, սուրբն Բասիլիոս՝ կենդինարս ութսուն : Եւ ասեն .
 10 Աւ ի մէջ զիշխանութիւնսդ եւ զգանձսդ, զի մեր զճշմարտն Աստուած ճանեալ, որ կարող է տալ հաւատացելոց իւրոց զերկնից արքայութիւնն, որպէս ուսար ի ճաւայէն Աստուծոյ Թէոփոմպոսէ, եպիսկոպոսէ, զի մեծ է Աստուծոն բրիտանեից, եւ կուար հեթանոսաց սնոսիր :

Հրամայեաց եւ արկին զնոսա ի բանդ զաւուրս հնգևասան . եւ կանայք իւրեանց
 15 երթալին առ նոսա, եւ նորա ուսուցանէին նոցա զբանն կենաց, եւ զարճուցանէին յաստուածգիտութիւն, եւ հաստատէին ի հաւատս եւ զառնալին բրիտանեութեամբ ի տունս իւրեանց :

2 Քրիստոս] եւ ձկրտեցան *add.* B || 9 Եւալիքի] Եւալիքոս B || 11 իւրոց] ի նա B.

quelles on avait soumis le saint évêque Théopompe pour la foi au Christ, émerveillés de son endurance, eux aussi crurent au Christ.

Lorsque l'empereur l'apprit, il fut très affecté, et dans son irritation, il les convoqua devant lui. Il leur demanda : « Comment avez-vous osé faire cela ? » Ils confessèrent, comme d'une seule bouche, le Christ et détachèrent leur ceinturon devant l'empereur. Il leur dit, pour les mettre à l'épreuve : « Si vous êtes de véritables chrétiens, apportez-moi vos fortunes. » Étant allés à leurs maisons, ils rapportèrent leur avoir, et le déposèrent devant l'empereur : Saint Bassus, vingt quintaux¹; saint Eusèbe, quarante quintaux; saint Eutychius, soixante quintaux; saint Basilide, quatre-vingts quintaux. Ils lui dirent : « Enlève-nous dignités et trésors, car nous avons reconnu le vrai Dieu, qui est capable de donner le royaume des cieux à ses fidèles, ainsi que nous l'avons appris du serviteur de Dieu, l'évêque Théopompe; car grand est le Dieu des chrétiens, et les idoles des païens sont vaines. »

(L'empereur) ordonna de les jeter en prison pendant quinze jours; leurs femmes allèrent les visiter et ils leur enseignèrent la parole de vie et les convertirent à la connaissance de Dieu. Elles se fixèrent dans la foi et rentrèrent chez elles chrétiennes.

1. La quantité désignée par le mot *kentinar*, simple transcription de *centenarius*, est de cent livres d'or monnayé.

* A fol. 162
v^o a.

* Կոցուցին ձիւտանգամ զսուրբն առաջի, եւ ամենեւին ոչ կարաց խախտել զնոսս ի հաւատոցն Քրիստոսի : Ապա վորեցին գուր եւ իջուցին անդ զսուրբն Բասսոս եւ կոցուցին ի վերայ ոտից իւրոց, եւ սրով կոտորեցին զմարմինն, եւ աւանդեաց զհոգին իւր առ Աստուած :

Եւ զսուրբն Եւտիքոս կապեցին ի չորս ցիցս, եւ ի չորս կողմանէ քարշեցին ուժղին 5
եւ հերձաւ յերկա մասունս, եւ աւանդեաց զհոգին իւր առ Աստուած :

Եւ զսուրբն Բասիլոսի հերձին զորովայն եւ հեղան աղիքն . եւ աւանդեաց զհոգին իւր առ Աստուած :

Եւ զսուրբն Եւսեբիոս կախեցին գլխովայր, եւ մրձօք խորտակեցին զմարմինն, եւ աւանդեաց զհոգին իւր առ Աստուած : 10

Կատարեցան սուրբ մարտիրոսքն Յունուարի Ի :

Յայտմ աւուր յիշատակ է եւ թիմիոսի ձեծի անապատականին եւ քահանայի :

Որ չաւուրս բարեպաշտ արքային Գրատիանոսի եւ Թէոդոսի Մեծի իրբեւ զարե-
պակն փաշեաց եւ բազում վանորայս շինեաց յանապատին, եւ հանդեսաւ առ Աստուած
ամաց իննսուն եւ եօթանց : 15

Էր սա ի Մելիտինոյ քաղաքէն Հայոց եւ քսան եւ ինն ամաց զնայ ի լեւոն եւ
շինեաց զալքն՝ վանս, յորում Գառիթ փախտական թաքեաւ ի Սաւուրայ :

1 խախտել խտորել B || 3 զմարմինն զամենայն մարմինն B || 7 Բասիլոսի Բասիլի-
գեայ B || 9 խորտակեցին կոտորեցին B || 11 Յունուարի Ի] եւ Արացի ԺԳ add. B.

* A fol. 162
v^o a.

* On fit de nouveau comparaitre les saints, mais on ne put d'aucune façon
les ébranler de la foi au Christ. On creusa alors une fosse et on y descendit
saint Bassus, on le dressa sur ses pieds et on lui déchira le corps à coups
d'épée. Il rendit son âme à Dieu.

On attacha saint Eutychius à quatre poteaux et on le tira vigoureusement
des quatre côtés, il fut écartelé en trois morceaux et rendit son âme à Dieu.

On déchira le ventre à saint Basilide, ses intestins s'échappèrent, et il
rendit son âme à Dieu.

On suspendit saint Eusèbe la tête en bas, on lui brisa le corps à coups de
marteau, et il rendit son âme à Dieu.

Ces saints martyrs furent exécutés le 20 Janvier.

En ce jour, commémoration d'Euthymius, le grand anachorète et prêtre.

Il brilla comme le soleil aux jours des pieux empereurs Gracien et
Théodose le Grand, il fonda de nombreux couvents dans le désert et reposa en
Dieu à l'âge de quatre-vingt-dix-sept ans.

Il était natif de Mélitène, ville d'Arménie, avait vingt-neuf ans lorsqu'il se
retira à la montagne et fit une laure de la grotte où David s'était caché
lorsqu'il fuyait devant Saül.

Էր կարճահասակ եւ մօրուն երկայն մինչեւ ի ծունկսն :

[B* Յայտն աւուր լիշատակ մեծի անսպասականին Եւթիմիոսի բաճանալի :

* B
p. 39 a.

Էր սա ի Մելիտինոյ քաղաքէն Հայոց՝ յաւուրս բարեպաշտ թագաւորացն թիւս-
դոսի մեծի եւ Դրատիանոսի, որ քսան եւ ինն ամաց զնաց ի լեռուն եւ կրօնաւորեցաւ,
5 եւ աստուածահաճոյ վարուք իբրեւ զարեկակն փաղեաց. շինեաց զվանորայս եւ բազ-
մացոյց զմիայնակեացս :

Եւ ապա զնաց յերուսաղէմ եւ շինեաց վանս զալին՝ յորում Դաւիթ արքայն փա-
խտական թաքեաւ ի Սաւուկայ. ուր արար եւ սքանչելի նշանա, եւ զբազումս յանհա-
ւատից զարձոյց ի հաւատս Քրիստոսի : Եւ լի աւուրբք եւ արդեամբք հանդեաւ սա
10 Լստուած ամաց իննսուն եւ եօթանց : Էր կարճահասակ, եւ մօրուն երկայն մինչեւ ի
ծունկսն :]

Երացի ԺԴ եւ Յունուարի ԻԲ : Վկայութիւն սուրբ առաքելոյն Տիմոթէոսի աշակերտին
Պօղոսի :

* Սա էր ի քաղաքէն Լիսարոնի. հայրն էր հեթանոս եւ մայրն հրէայ. աշակեր- * A fol. 162
15 տեցաւ սրբոյ առաքելոյն Պօղոսի, եւ ճանապարհորդակից եղև նմա յաւետարանն
v° b.
Քրիստոսի : Եւ ապա ձեռնադրեցաւ ի Պօղոսէ Լախակոսոս Եփեսոսի յաւուրս անօրէն
արբալին Կերոնի :

12 Վկայութիւն] ածն B — աշակերտին Պօղոսի om. B || 14 Սա] Սուրբ առաքելայն Տիմո-
թէոս B — Լիսարոնի] Լիսարոնի B || 15 նմա] եւ զործակից add. B || 16 ի Պօղոսէ] ի նմանէ
B || 17 Կերոնի] յառաջ քան զհաստատակն Յովհաննու աւետարանչի զաթոռ իւր անդ, եւ բարոզէր
բնակչաց զբանն կենաց : add. B.

Il était de petite taille et sa longue barbe lui arrivait jusqu'aux genoux.

[B* En ce jour, commémoration du grand anachorète Euthymius le prêtre.

* B
p. 39 a.

Il était de Mélitène, ville d'Arménie, aux jours des pieux empereurs Théo-
dore le Grand et Gratien; il se retira dans la montagne à l'âge de vingt-
neuf ans et y vécut en moine, et, par sa conduite agréable à Dieu, il brilla
comme le soleil; il fonda des laures et multiplia les moines solitaires.

Il se rendit ensuite à Jérusalem, établit un couvent dans la grotte où le
roi David s'était caché lorsqu'il fuyait devant Saül, y opéra des prodiges
merveilleux et convertit beaucoup d'infidèles à la foi au Christ. Chargé
d'années et de mérites, il reposa en Dieu à l'âge de quatre-vingt-dix-sept ans.
Il était de petite taille et sa barbe lui arrivait jusqu'aux genoux.]

14 ARATZ, 21 Janvier.

Martyre du saint apôtre Timothée, disciple de Paul.

* Il était de la ville de Lystre (*Listroni*). Son père était païen, sa mère * A fol. 162
juive. Il se fit le disciple du saint apôtre Paul et devint son compagnon de v° b.
voyage pour (prêcher) l'évangile du Christ. Il fut ensuite sacré par Paul évêque
d'Éphèse aux jours de Néron, l'empereur impie.

Եւ ծառայ ի քաղաքն անցանէր ընդ ձէջ քաղաքին, եւ տեսեալ զի պատրաստէին 4
 փոշս ի պղիժ տօնս խրեանց, եւ զգարչելի գործսն զոր առնէին արք եւ կանայք
 ծածկեալ երեսօք սրպէս զի մի տեսցեն զմիմեանս եւ խտտեակէին ընդ իրեարս : Եւ
 տեսեալ զնսսս յայնպիսի անառակ գործսն երթեալ ազաչէր զնոսս եւ ուսուցանէր
 ի բոց կալ ի մօլորական խորէութենէն . եւ նոցա ժողովեցան ի վերայ նորա եւ բրովր 5
 սպանին զերանկելի առաքեալն Տիմոթէոս ֆուսկարի ԻՒԼ : Եւ թաղեցին զնա բրիստո-
 նեայքն ի տեղսն սր կոչի Պիտն, յայնկոյս նաւահանգստին Ուրիոյ :

Եւ յաւարս բրխատանէութեան տարան զնշխարսն ի Կոստանդինուպօլիս եւ եղին
 ընդ ալլ առաքելոցն, եւ է բարեխօսս առ Դրիստոս վասն մեր :

Յայտմ աւուր վկայութիւն սրբահայ Տաախանէի եւ Նէսփիստտի :

10

Սրբուհին Տաախանէ կատարեցաւ նահատակեալ ի յԱզեկասնդրոսէ արքայէն :
 Զերանկելի կինն աշխտի զանեցին մինչեւ ամենայն մարմինն քերթեցաւ, եւ աղջօր
 զերեսն քերթեցին . եւ նա սղօթիւք զտաճար կուոյն ալքեաց եւ զբաղին խորատկեաց :

1 Եւ ծառայ... քաղաքին] Եւ յաւարս անարժան տօնի Արտեմեայ զից՝ մինչ անցանէր ընդ
 ձէջ փողոցին B || 2 ի պղիժ տօնս] ի պղծատօնս B — գործս] լիտութեան *add.* B || 3 ծած-
 կեալ... անառակ գործսն *om.* B || 5 խորէութենէն] իսկ նոցա ընդդէմ դարձեալ *add.*
 B — բրովր] եւ բարաճրք *add.* B || 6 եւ թաղեցին զնա բրիստանեայք] Զոր բարձեալ
 բրիստանէից թաղեցին պատուով B || 9 առաքելոցն] առաքեալն յեկեղեցւոյ սրբոց առաքե-
 ւոցն B — վասն մեր] վասն անձանց մերոց B.

Étant entré dans la ville et l'ayant traversée par le milieu, il vit les victimes
 que les habitants préparaient pour leurs fêtes abominables, et les actes
 ignobles qu'accomplissaient hommes et femmes s'unissant, le visage masqué
 afin de ne pas se reconnaître. Témoin de leurs actes lascifs, s'étant avancé, il
 les pria et leur enseigna à se détourner de cet égarement trompeur; mais ils
 s'assemblèrent, assaillirent et tuèrent à coups de bâton le bienheureux apôtre
 Timothée, le 21 Janvier. Les chrétiens l'inhumèrent à l'endroit appelé Pion,
 de l'autre côté du port Orius ¹.

Aux jours du christianisme on transporta ses reliques à Constantinople et
 on les déposa aux côtés (de celles) des autres apôtres; il est notre intercesseur
 auprès du Christ.

En ce jour, martyre de sainte Tatiana et de Néophyte.

Sainte Tatiana mourut martyre sous l'empereur Alexandre. On frappa la
 bienheureuse femme à tel point que tout son corps fut écorché; on lui écorcha
 le visage avec des tenailles; par ses prières elle fit brûler le temple des idoles
 et renversa l'autel.

1. Peut-être *ιερός λιμήν*. L'endroit de la sépulture Πίων est indiqué sans localisation
 dans la vie métaphrastique, P. G., CXIV, col. 772.

[B * Ի սմին աւուր վկայութիւն արբոյ վկային Նէօփիտոսի, որ թարգմանի նորատունկ :

* B
p. 39 b.

Յամա սմբարիշտ արքային Դիոկղետիանոսի՝ ի բազարին Նիկիա Բիւթանայոց էին ամուսին թշուորոս եւ Փրորենկիա քրիստոնեայք. եւ էր նոցա զաւակ Նէօփիտոս, որ եղև ի տղայութեան զգաստ եւ պարկեշտ :

Եւ յորժամ եղև ինն ամաց ուսաւ զիր. եւ խօսք իմաստութեան տուան նմա շնորհ չՍատուծոյ : Եւ ժողովէր ծանկունս որքա ի հեթանոսաց եւ կերակրէր զնոսա, եւ ուսուցանէր զհաւատս քրիստոնէականս :

Եւ զնացեալ հանդերձ նորօր յարեւելեան * զուռն քաղաքին կանգնէր խաչ, եւ կայր նորօր յաղթնս. եւ Աստուած առնէր ի ձեռն նորա մեծամեծ սրանչելիս. եւ ելեալ չՄկալիտ լեառն՝ ձգէր յայրի ծիօն : Եւ մինչ եղև մեծաւան ամաց յայնու-
թեամբն Աստուծոյ էջ ի լեռնէն ի տեսանել եւ յողջունել զծնօլսն. եւ լինչից նոցա յորովս բաշխեաց սուրբատոյ, եւ վերսին զարձաւ ի լեառն, եւ անդ ձգնէր մեծապէս :

Եւ յորժամ եղև հնգետասան ամաց շարժեալ ի վերին ազգեցութենէ զնաց անվ-
հեր առաջի Դեկոսի գատաւորին ի Նիկիա, եւ համարձակութեամբ զձշմարտութիւն
աստուածութեանն վկայէր. եւ նա ստիպէր ուրանալ զՔրիստոս, եւ զոհել կոսյն : Իսկ սուրբն անպոսնեալ արհամարհեաց զկուռս եւ զլիւական պաշտամունս նոցա :

Եւ զատաւորն բարկացեալ յոժ ետ տանջել արջաւաճօրք, եւ կոպեալ զվախոէ հեղին ի վերայ բոցովս խառնեալ աղիւ. արկին զնա եւ ի հրացեալ թոնիր հացի եւ

* B
p. 40 a.

[B* En ce jour, martyr du saint martyr Néophyte, qui se traduit « nouvelle plante ».

* B
p. 39 b.

Aux jours de l'empereur impie Dioclétien, vivaient dans la ville de Nicée de Bithynie les époux chrétiens Théodore et Florentia. Ils avaient un fils, Néophyte, qui fut dès son enfance sage et modeste.

Lorsqu'il eut neuf ans, il apprit à lire, et des propos de sagesse lui furent accordés par la grâce de Dieu. Il rassemblait les enfants orphelins des infidèles, les nourrissait et leur enseignait la foi chrétienne.

Il se rendait avec eux à la porte orientale * de la ville, plantait une croix et se mettait à prier avec eux. Dieu accomplit par ses mains de grands miracles. Il se retira dans une grotte du mont Ulpius, et y vécut en ascète. Lorsqu'il eut onze ans, il descendit, par révélation de Dieu, de la montagne pour voir et saluer ses parents, distribua une grande partie de leurs biens aux pauvres, et retourna à la montagne, où il vécut en grand ascétisme.

* B
p. 40 a.

Lorsqu'il fut âgé de quinze ans, poussé par une inspiration d'en haut, il se présenta courageusement au juge Décus à Nicée, et témoigna avec hardiesse de la vérité de Dieu. (Le juge) le pressa de renier le Christ et d'immoler aux idoles. Mais le saint méprisa avec dédain les idoles et leur culte démoniaque.

Le juge, très irrité, ordonna de le frapper avec des nerfs de bœuf; ensuite on l'attacha à un arbre et on répandit sur lui du vinaigre mélangé avec du

ապրեցաւ զօրութեամբն Աստուծոյ : Եւ ապա կապեցին ի ցից ձի ձերկ, եւ թողին ի նա
 զաղանս զիշատեւ Զեցան ի նա : Եւ ձի ոմն ի զահճացն եհար զեղարեւածքն
 ի կուրծս սրբոյն, եւ անկեալ չերկիր չեղաւ արիւն նորա չոյժ, եւ առնեցաւ զհոգին
 իւր առ Աստուած՝ Յունուարի ԻԲ : Եւ էր սուրբն Նեաբիտոս տմայ Տեղատաանից
 եւ չորից ամսոյ : Եւ երթեալ ձեռացն սուին զմարմինն, եւ թաղեցին ի չարկս իւրեանց 5
 զաղանի :]

* A fol. 163
 1re u.

* Բարցի ժեւ եւ Յունուարի ԻԲ : Տոն սրբոց փալցիցն Սահակոյ եւ
 Յովնէփոյ ի Կարնոյ բաղարբի :

Սորա էին ի Կարնոյ բաղարբէն . հոգի սոցա տաճիկ էր եւ ծաղն բրիտանեաց . եւ
 տալց զսրբիս իւր աստուածապաշտ կարգօք կեալ եւ բրիտանեական մկրտութեամբ : 10
 եւ ի զօրանալ հաղարացեցն եւ ի նեղեւ զբրիտանեացն՝ խորհեցան զնալ ի Կոս-
 տանդինուպօլիս առ Լեւոն կաջրն Յունաց :

Եւ խմացեալ իշխան բաղարբին Կարնոյ կալեալ զնոսս եղ ի բանդի . եւ ի բաղուն
 առաւ խոշտանդէր զնոսս ուրանալ զբրիտոսս եւ զառնալ ի կրօնս տաճկաց . եւ

7 Տոն] Վկայութիւն B || 8 ի Կարնոյ բաղարբին om. B || 9 Սորա] Սուրբն աղարբիկ եղարբ
 B — բրիտանեաց] հայկապոն add. B || 12 Յունաց] եւ չաչանի պաշտեւ զբրիտանեալիսն
 add. B || 13 կալեալ] կարաւ B || 14 տաճկաց] իւր B.

sel; on le jeta dans un four chauffé, mais il resta en vie par la puissance de
 Dieu. Ensuite on l'attacha nu à un poteau et on l'abandonna aux bêtes féroces
 pour être dévoré par eux, mais elles ne s'approchèrent point de lui. Un des
 bourreaux frappa de sa lance la poitrine du saint, il tomba à terre, perdit
 beaucoup de sang et rendit son âme à Dieu, le 21 Janvier. Saint Néophyte était
 âgé de quinze ans et quatre mois. Ses parents allèrent relever son corps et
 l'inhumèrent dans leur maison secrètement.]

* A fol. 163
 1re u.

* 15 ARATZ, 22 Janvier.

Fête des saints martyrs Isaac (*Sahak*) et Joseph de la ville de Karin¹.

Ils étaient de la ville de Karin. Leur père était musulman, leur mère
 chrétienne; elle enseigna à ses enfants à vivre d'une conduite pieuse et avec
 le baptême chrétien. Les Arabes (*Hagaratsikh*) augmentant leur puissance et
 maltraitant les chrétiens, ils décidèrent de se rendre à Constantinople auprès
 de Léon, l'empereur des Grecs.

Le gouverneur de la ville de Karin, l'ayant appris, les fit arrêter et mettre
 en prison; il les maltraita longtemps pour leur faire renier le Christ et revenir

1. Erzeroum.

սուրբքն ոչ հաւանեցան : Եւ խոտտանալը նոցա պարզեաւ եւ ձեծութիւնս, եւ ոչ անկէս կարաց հաւանեցուցանել զնոսա :

Եւ երթեալ հալը նոցա ի բանդն լալը եւ զալիսն առաջի նոցա արկանէր առնել զկամս նոցա, եւ նորա ոչ լուան նմա ալլ հաստատուն կացին ի հաւատս : Ապա արով բարձին զզուլս նոցա Յունուարի ԻԲ, ի վառս Քրիստոսի Բառուճոյ ձերոյ :

Յայսմ առաք զկալութիւն արքոյն Անատատի պարսկի :

Յամս Հերակլէ բարեպաշտ արքային եւ Խարովու հրապաշտ արքային Պարսից, էր Անատատիոս յերկրէն Պարսից, ի գաւառէն Ռապիւրայ, ի գեղջէն Ռաշմունի, եւ անուն էր նորա Մագունդատ. եւ էր յարուեստ ծոյութեանն ճարտար, եւ զաստուրեցաւ ի զասս զօրականաց արքային :

Եւ ընդ առաքն ընդ անտակ ելին Պարսիկքն թշնամութեամբ յաշխարհն Հուռոնոյ * եւ պաշարեցին զԵրուսաղէմ եւ առին զնա. վարեցին եւ զսուրբ Խաչն ի գերութիւն * 1° fol. 163 1° b. եւ բազում նշանք լինէին ի արքոյ խաչէն ի Պարսս, եւ ել համբաւն ընդ ամենայն երկիրն երկէ. Աստուածն քրիստոնէից աստ եկեալ է :

3 լալը] եւ արաչէր *add.* B || 4 Երս արով... ձերոյ] Ապա հրամայեաց եւ արով բարձին զզուլս նոցա Երացի ԺԵ եւ Յունուարի ԻԲ. եւ ծաղեաց լսցս ի վերայ ծարմնոց սուրբ նաշատակացն, եւ զաչի հարեալ լշխանն հրաման եւ քրիստոնէից՝ եւ թաղեցին զնա պատուով B 7 արքային] կայսերն B || 13 խաչէն] նշանէն B.

à la religion musulmane, mais les saints n'acceptèrent point. Il leur promit des présents et des honneurs, mais il ne put quand même les persuader.

Leur père se rendit à la prison, versa des larmes, leur représenta ses cheveux blancs pour changer leur volonté, mais ils ne l'écoutèrent point et restèrent fermes dans la foi. On leur trancha ensuite la tête, le 22 Janvier, pour la gloire du Christ notre Dieu.

*En ce jour, martyr de saint Anastase (*Anastasi*) le Perse.

Au temps du pieux empereur Héraclius et du roi de Perse Chosroès, l'adulateur du feu, Anastase (*Anastasios*) vivait en Perse, dans la province de Razik¹, au village de Rašmouni²; son nom était Magoundat. Il était habile dans l'art de la magie, et avait été enrôlé dans le corps des soldats du roi.

En ces jours-là, les Persans montèrent en ennemis contre le pays des Grecs; ils assiégèrent Jérusalem et s'en emparèrent, ils emmenèrent aussi en captivité la sainte croix. De nombreux miracles furent opérés en Perse par la sainte croix, et la renommée se répandit sur toute la terre que le Dieu des chrétiens y était arrivé.

1. Plus exactement Beit Raziq ou Razicène. — 2. La vie métaphrastique porte Πασμουνη, *P. G.*, CXIV, col. 776, mais Ποσμουνη, col. 785.

Եւ լուեալ Մագունդատ եթէ աչլ է խաչն յորում Քրիստոս խաչեցաւ, եւ վառեցաւ զով սիրոյ նորա ի բրիտանեալիւն, եւ ուսանէր ի հաւատացելոցն զճշմարիտ բանն Աստուծոյ :

Բաւրեաց Խոսրով Պարսից արքայն ի Քաղկեդոն զօրապետիս զոմն զօրօք որոյ անուն էր Սալիտ, գնաց զկնի եւ Մագունդատ : Եւ յորժամ լուան զօրքն Պարսից ի Քաղկեդոն եթէ Հերակլ թագաւորն Հռոմոց պնաց ի Պարսս եւ աւերեաց եւ սուսար եւ կործանեաց զամենայն տունն Պարսից, եւ զԽոսրով արքայն սպան, զարձան փախտական չեաւ :

Եւ գնաց Մագունդատ ի քաղաքն յերապոլիս առ ոմն արժաթագործ, եւ ուսաւ զարուեստ նորա եւ փաստակէր ընդ վարդապետին իւրում : Երթալը յեկեղեցին եւ տեսանէր ի զեղագործս զպատկերս արքոցն, ցանկալը եւ նա այնպիսի շնորհաց հանդիպիլ :

Գնաց յերուսաղէմ եւ մկրտեցաւ, եւ անուանեցաւ Անաստասիոս : Եւ երթեալ ի վանս արքոյն Սաբայի եղեւ կրօնաւոր, եւ ուսաւ զիր եւ զսագմոսարանն, եւ էր երազ եւ փոյթ ի կարգ սրաշտամանն եւ ի սպասաւորութիւն վանացն : Եւ լսէր լինթեոնուլն զվարս արքոց հարցն եւ զչարչարանս արքոց մարտիրոսացն, եւ մտադիւրութեամբ հարցանէր * եւ արտասուօք հալցէր յԱստուծոյ հասանել մասին արքոցն :

* A fol. 163
v° a.

1 Մագունդատ] տեղեկանալ *add.* B || 17 հալցէր] խնդրէր B.

Magoundat ayant appris que c'était la croix sur laquelle le Christ avait été crucifié, il se développa en lui un sentiment de piété et d'amour envers le christianisme et il s'instruisit auprès des fidèles de la vraie parole de Dieu.

Chosroès, le roi de Perse, envoya à Chalcédoine un chef d'armée, nommé Saïd (*Sayit*), avec des troupes. Magoundat fut de sa suite. Lorsque les troupes persanes apprirent à Chalcédoine que l'empereur des Grecs, Héraclius, avait envahi la Perse, l'avait dévastée, pillée, détruit toute la maison (royale) de Perse et tué le roi Chosroès, ils battirent en retraite en fuyant.

Magoundat se rendit dans la ville de Hiérapolis auprès d'un orfèvre, apprit son métier et travailla avec son patron. Il se rendait à l'église, voyait les images des saints dans les boutiques ¹ et aspirait à mériter les mêmes grâces.

Il partit pour Jérusalem, y fut baptisé et reçut le nom d'Anastase. S'étant rendu au couvent de saint Saba, il devint moine et apprit la lecture et le psautier, se montrant prompt et zélé aux offices et au service du couvent. Ce qu'il entendait à la lecture des vies des saints Pères et des supplices des saints martyrs, il en demandait avec beaucoup d'attention l'explication * et il implorait de Dieu avec larmes d'obtenir le sort des saints.

* A fol. 163
v° a.

1. Le mot arménien signifie « chez les apothicaires ». La vie métaphrastique dit qu'Anastase voyait les images des miracles et des souffrances des saints sur les murs de l'église, ce qui est mieux en situation.

Եւ չաւուր միում տեսանէր չերացի զի կանգնեալ էր ի լերին միում, եւ աչք մի եւ նմա ոսկի բաժակ լի զինուով, եւ առեալ էարբ : Եւ չաւուր կիւրակէի հողորդեցաւ ի սուրբ օրինացն, եւ հրամանաւ հօր վանացն զնաց ի լեւոն ի Գարիզին, եւ անտի ի Կեսարիա Պաղեստինեայ :

5 Եւ մինչդեռ շրջէր ի մէջ բարաքին, տեսանէ մօզս պարսիկս զի առնէին զկաթարդութիւնս, եւ սկսաւ նախատել զնոսա եւ անգոսնել : Եւ նորա հարցանէին եթէ. Ով ես զու : Եւ նա ասէ. Եւ ես չառաջագոյն չաչրմ կաթարդութեան էի : Եւ նորա ասեն. Ոչ՝ ալ լրտես ես : Եւ նա ասէ. Եւ ծառայ եմ Տեառն իմաց Բիւստարի Քրիստոսի, եւ լաւագոյն եմ քան զձեզ :

10 Եւ կալեալ զնա տարան առ իշխանն իւրեանց Վարազաւան, եւ հրամայեաց նմա բարինս կրել : Եւ ոմանք չազգականաց նորա ծանեան զնա, եւ չորժամ զխոսցին զանխախտելի միտս նորա ի Քրիստոսի հաւատոցն, փետէին զմօրումն եւ անարգէին ասելով եթէ. Ոչ որ եղև չազգաց մերոց բրիստոնեայ, եւ զու ընդէր եղեր : Եւ կամէին կապել զերանելին եւ հարկանել, եւ նորա չառաջեալ Եհան յանձնէն զկրօնաւորական
15 զկեսան եւ եղ մեկուսի, զի մի անարգեացին կրօնքն յանօրինացն. եւ անկաւ մերկ չերկիր, եւ զանեցին զնա ուժգին :

Եւ լուաւ հաչք վանացն չորում էր սուրբ Անաստասիոս եթէ հաստատուն հաւատով

1 էր] ինքն *add.* B || 7 ես] իցես B — կաթարդութեան էի] եւ այժմ բրիստոնեայ եմ *add.* B || 10 Վարազաւան] Վարդաւան B || 11 նորա] իւրոց B || 14 զկրօնաւորական] զկրօնաւորութեան B || 15 կրօնքն] կրօնաւորքն B.

Un jour il se vit, dans un rêve, debout sur une montagne; un homme lui présentait une coupe d'or remplie de vin; il la prenait et buvait. Le dimanche, il communia aux saintes espèces, et par ordre du prieur du couvent il se rendit à la montagne du Garizin (*Garizin*), et de là à Césarée de Palestine.

Pendant qu'il circulait dans la ville, il aperçut des mages persans qui opéraient des sortilèges, et il se mit à les insulter et les mépriser. Ils lui demandèrent : « Qui es-tu? » Il leur répondit : « Moi aussi auparavant je participais à cette magie. » Ils lui dirent : « Non, mais tu es un espion. » Il leur répondit : « Je suis le serviteur de mon Seigneur Jésus-Christ, et je suis meilleur que vous autres. »

Ils s'en saisirent et le conduisirent à leur chef, Varazavan, qui lui ordonna de transporter des pierres. Quelques-uns de ses proches le reconnurent, et lorsqu'ils eurent compris que son esprit était inébranlable à la foi du Christ, ils lui arrachèrent la barbe et l'insultèrent en disant : « Personne de nos ancêtres n'a été chrétien, pourquoi l'es-tu devenu? » Ils voulaient attacher le bienheureux et le frapper; mais lui, les devançant, quitta l'habit religieux, le mit de côté pour que la religion ne fût insultée par ces impies, et se jeta nu à terre; on le frappa vigoureusement à coups de bâton.

Le prieur du couvent, où était saint Anastase, ayant appris que, ferme

* A fol. 163
v° b. Համբերեաց զանիցն, արախ եղև յոչմ, եւ * զրեաց առ նա բաջութեամբ համբերել
տանջանայն. եւ առաքեաց երկուս կրօնասորս զե կապցեն առ նա եւ մխիթարեցեն զնա :

Եւ արկին զսուրբն ի բանդ, եւ ընդ հրէի մեռմ կապեցին ի մի շղթայս : Եւ ի մէջ
զիշերի տեսանէ հրէայն զպառն բանդին բացեալ, եւ շուրջ զսուրբն արս սպիտա-
կապկատս եմխորտնով որդէս եպիսկոպոսը, եւ ունէին խաչ ի ձեռս իւրեանց, եւ
երկատասարկ մի բուրվասով զե խնկէր նայաւ. եւ տեսանէ զերեսս արդոյն Անաստա-
սիոսի փայլուն իլլուն զլոյս : Եւ ասէ հրէայն. Սուրբ է Բառուած՝ հրեշտակը իցեն
սորա :

Եւ ընդ առաւտան հանին զսուրբն ի բանդէն, եւ բազում խոտոմածքը ողորէին
զառնալ ի բրիտանեական հատատցն. եւ ամենեւին բռլ ոչ կամեցաւ :

Եւ յետ ասի արդոյ Խաչին կապեցին զսուրբն եւ տարան ի Պարսս, եւ արկին ի
բանդ : Եւ առաքեաց առ նա արքայն Պարսից իշխանս եւ մոպետս որք բազմա-
թեամբ խրատ տալին նմա զառնալ յառաջին մոգութիւնն եւ լինել զօրական : Եւ
նա անորդեաց եւ նկովեաց զպարսկական զաւանթիւնն, եւ ամօթալից դարձոյց զնոսս
առ արքայն :

Եւ առաքեաց ի բանդն եւ ճարկեցին զնա ուժգին, եւ հանին ի բանդէն եւ կախեցին
զմիջ ձեռանէն, եւ վէմ մի կապեցին յատան, եւ ապա իջուցին եւ տարան ի գեան եւ
առաջի նորա խեղդեցին ալլ եւս եօթանասուն քրիստոնեայս փան Քրիստոսի հաւա-

6 Անաստասիոսի Անաստասայ Բ.

* A fol. 163
v° b. dans la foi, il avait enduré les coups, eut une grande joie et * lui écrivit
d'endurer bravement les supplices; et il lui envoya deux religieux pour
l'assister et le consoler.

On mit le saint en prison, et on l'attacha avec un juif aux mêmes fers. Au
milieu de la nuit, le juif vit la porte de la prison ouverte, et autour du saint
des hommes habillés de blanc, portant l'omophorion, comme les évêques, et
tenant une croix à la main, tandis qu'un jeune homme avec un encensoir les
encensait. Il vit aussi le visage de saint Anastase (*Anastasios*) resplendissant
comme la lumière. Le juif se dit : « Dieu est saint, ce doit être des anges. »

Au matin, on fit sortir le saint de la prison et on le pria avec force
promesses de se détourner de la foi chrétienne; mais il ne voulut rien entendre.

Après la fête de la sainte Croix on lia le saint et on le conduisit en Perse,
où on le jeta en prison. Le roi de Perse lui envoya des princes et des chefs de
mages qui lui conseillèrent avec douceur de revenir à son ancienne magie et
d'être soldat. Il insulta et maudit la religion persane et les renvoya honteux
auprès du roi.

Il (le roi) envoya à la prison des hommes qui le frappèrent violemment;
ensuite, l'ayant sorti de la prison, ils le suspendirent par une main et attachèrent
une grosse pierre à ses pieds; puis, l'ayant descendu, ils le conduisirent au
fleuve et en sa présence ils y noyèrent soixante-dix autres chrétiens pour la

տոյն : Ընկեցին եւ զտուրն ի գետն եւ զարձնալ չանին ի գետոյն եւ * հասին զգլխիս * A fol. 16
r^o a.
նորա Թուռուարի ԻԲ : Եւ կրօնաւորքն որք զկնի գնացին, եւ որպիքն Եկարանայ՝ սալն
զմարմին սրբոյն Անաստասոս, պատեցին ծաբոր կառուր եւ եզին չեկեցեցաջ սրբոյն
Պարգսի, մերձ ի գետն Վեթալոն :

Յայտմ աւար սուրբն Պանոփոս՝ որ թաղածանի ամենիմաստ՝ ծաղախրասցաւ :

Էր սա բրիտանեաց եւ մեծատուն յոյժ, եւ թուեալ զամենայն՝ կրօնաւորեցաւ .
եւ ի լեառն եւ արդեաւ ի խցի եւ ձգեւ խտտակրօն վարուք ամա քսան եւ եօթն :

Եւ յաւարտ Դեկտի արբալին բազում չարչարանս կրեաց չԱլեկսանդրիս քաղաքին
ի գատաւրէն Լուկիասէ, եւ զՔրիստոս ոչ ուրացաւ, եւ կատարեցաւ սրով վստն
10 անուանն Քրիստոսի :

[B * Յայտմ աւար չանգեաւ ի Քրիստոս Զապէլ թաղուհի ստաջինն :

* B
p. 52 a.

Էր սա զուար Լեւոնի արբալի եւ կին թագաւորին Հեթմոյ, աւարքին յոյժ եւ
աղքատասէր, սրով սիրելի էր ամենեցուն : Եւ յորժամ չԼանդարացաւ՝ յատաջ քան
զամենայն պատրաստեաց զանձն բարի մահուամբ երանել չաշխարհէ, եւ ընկաւ
15 զտուր խորհուրդն ի թաշակ վերջին. եւ լուա հոգեով ձայն չերկնից որ սուր. եւ

4 Վեթալոն] փոռաւորելով զՔրիստոս *add.* B || 5 թաղածանի ի հոյ *add.* B || 6 Էր
սա... կրօնաւորեցաւ] Էր սա չԱլեկսանդրիս քաղաքէն՝ որպի ներքին Ենթիպատրոսի. որ ի
մեռանել հօր իւրոյ մնաց նմա մեծութիւն եւ զանձ բազում. բայց թուեալ նա զամենայն B.

foi au Christ. Ils jetèrent aussi le saint dans le fleuve, mais ils le retirèrent
ensuite du fleuve et * lui tranchèrent la tête, le 22 Janvier. Les religieux qui * A fol. 163
r^o a.
l'avaient suivi et les fils de Hésdan¹ enlevèrent le corps de saint Anastase
(Anastasay), l'ensevelirent de linge propre et le déposèrent dans l'église de
saint Serge, près du village de Bethsalon (Vetsalon).

En ce jour, fut martyrisé saint Pansophos, nom qui se traduit « très sage ».

Il était chrétien et très riche, mais il abandonna tout, se fit religieux, se
rendit à la montagne et s'enferma dans une cellule où il mena une vie austère
et ascétique pendant vingt-sept ans.

Aux jours de l'empereur Dèce, il eut à subir beaucoup de tortures dans la
ville d'Alexandrie, par le fait du juge Lucius, mais il ne renia pas le Christ
et fut mis à mort par le glaive pour le nom du Christ.

[B * En ce jour, reposa dans le Christ la reine Zabel Ire.

* B
p. 52 a.

Elle était fille du roi Léon et femme du roi Héthoum, très vertueuse, amie
des pauvres, et aimée par tous. Étant tombée malade, avant tout, elle se
prépara à quitter cette terre par une bonne mort, reçut le saint sacrement et
l'extrême-onction, et entendit, en son âme, une voix du ciel qui lui dit :

1. Vie grecque : Դեսձն, P. G., CXIV, col. 808.

աղաւելի իմ, եկ սիրելի իմ, կատարեալ իմ : Եւ առժամայն անպատմելի խնդութեամբ ըլլաւ հոգի նորա, եւ զուարթացան երեսք նորա, մինչեւ զարմանալ մերձակալեցն որք հալէին ի նա : Եւ պատմեաց երանելի թաղուհին զատուածահրաւէր կոչումն իւր զոր լուաւ, եւ խոկ եւ խոկ աւանդեաց զհոգին իւր առ Աստուած :

Եւ ժողովեալ բազմութիւնք եկեղեցական զատուց եւ Կոստանդին կաթողիկոս եւ թագաւորն Հելմուծ եւ արքայորդիքն եւ իշխանք եւ ամենայն բնակիչք քաղաքին, եւ մեծաւ հանդիսիւ բարձեալ տարան զմարմին նորա, եւ եղին ի տապանի :]

Արապի ԺԶ եւ Յանուարի ԻԳ : Տօն է Կղեմայ եպիսկոպոսին
Անկուբիոց եւ Ագաթանկեղոսի :

Յամա Դիտիկեախանոսի կուսպաշտ արքային՝ յես Համբարձման Տեառն մերոյ 10
Յիսուսի Դրխատոսի երկերիւր յիսուն եւ վեց ամաց, սուրբն Կղեմէս հեթանոս հօր զաւակ էր եւ բրիտանեաց մօր, որոյ անուն էր Եփրոսինէ, որ սնուցեալ էր զորդին իւր բարեպաշտ հաւատով. եւ յառաջագուշակ մարդարէութեամբ ասաց վասն որդւոյն իւրոյ ելիէ վասն Դրխատոսի մարտիրոսանայ. եւ մեռաւ բարի խոստովանութեամբ

Տ Տօն . . . Ագաթանկեղոսի] Վկայութիւն սուրբ եւ բազմապաշտ վկային Կղեմայ եպիսկոպոսին Անկուբացոյ եւ Ագաթանկեղոսի, եւ որոյ ընդ նոսա B.

« Viens, ma colombe; viens, ma chère, ma parfaite. » Aussitôt son âme fut remplie d'une joie ineffable, son visage rayonna de joie au point d'émerveiller les personnes présentes qui la contemplaient. La bienheureuse reine leur raconta son rappel par l'invitation divine qu'elle avait entendue et rendit aussitôt son âme à Dieu'.

La multitude des ordres ecclésiastiques avec le catholicos Constantin, le roi Héthoum, les fils du roi, les princes et tous les habitants de la ville s'assemblèrent, transportèrent son corps avec grande pompe et le déposèrent au tombeau.]

16 ARATZ, 23 Janvier.

Fête de Clément (*Klemay*), évêque d'Ancyre, et d'Agathange.

Aux jours de Dioclétien, l'empereur idolâtre, deux cent cinquante-six ans après l'Ascension de Notre-Seigneur Jésus-Christ, vivait saint Clément (*Klemès*), fils de père infidèle et de mère chrétienne nommée Euphrosyne (*Ephrosinē*). Celle-ci éleva son fils dans la piété et la foi et annonça pour son fils, par une prédiction prophétique, qu'il serait martyrisé pour le Christ. Elle mourut en

1. 12 Janvier 1252, d'après F. TOURNEBIZE, *Histoire politique et religieuse de l'Arménie*, p. 208; *Revue de l'Orient Chrétien*, IX (1904), p. 227.

թողեալ գորդին իւր ամաց երկոտասանից, եւ յանձն արար զնա ի կին մի բրիտանեաց
մեծատուն Սովիա անուն : * Եւ եւս սնոյց զնա եւ ուսոյց նմա զիր, եւ արար զնա * A fol. 164
r° b.

կրօնաւոր :

5 Եւ եղեւ սով սաստիկ եւ ժողովէր Կղեմէս որք ծանկունս հեթանոսաց, եւ կերակրէր
զնոսա եւ ուսուցանէր նոցա Վերիստոսի հաւատն եւ մկրտէր զնոսա : Եւ յորժամ եղեւ
բտան ամաց ձեռնադրեցաւ եպիսկոպոս Անկուրիոյ : Եւ ազդ արարին վտան նորա
Դոմետիանոսի դատաւորին. եւ կացեալ առաջի խոստովանեցաւ Կղեմէս զանուն
Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի :

10 Եւ կախեալ զվաչտէ բերեցին զամենայն մարմին նորա մինչեւ յտակերան, եւ խոր-
տակեցին զբերանն եւ զկզակն, եւ յուղարկեցին կապանօք ի Հռոմ առ Դիոկղետիանոս
թագաւորն : Եւ զարմացաւ ընդ համբերութիւն սրբոյն, հրամայեաց եւ եղին առաջի
Կղեմայ զանձս եւ սուսերս. եւ նորա տեսեալ՝ ոչ զանձին ցանկացաւ եւ ոչ ի
սուսերացն երկեաւ, ալ համարձակութեամբ խոստովանեցաւ զճշմարիտ Արդին
Աստուծոյ :

15 Կապեցին զսուրբն յանիւս եւ հորովեցին ընդ զառիմալք տեղիս. եւ կոտորեցաւ
ամենայն մարմինն, եւ լուծին յանուոյն եւ արկին ի բանդ : Եւ բաղձովին արանց
եւ կանանց մօտին ի բանդն, տեսին զերեսս նորա պաշտօն իրրեւ զրոյս. եւ հաւատացին
ի Քրիստոս եւ մկրտեցան ի Կղեմայ : Եւ ի մէջ զիշերին իջեալ հրեշտակ Տեառն եւ
կերակրեաց զնոսա :

1 արար] առնելով B || 17 մօտին] մտեալ B || 18 եւ ի մէջ զիշերին... կերակրեաց զնոսա
om. B.

bonne confession, laissant son fils âgé de douze ans aux soins d'une riche
chrétienne nommée Sophie. * Celle-ci l'éleva, lui apprit à lire et le fit moine. * A fol. 164
r° b.

Il y eut une grande disette et Clément rassembla les enfants orphelins des
païens, les nourrit, leur enseigna la foi au Christ et les baptisa. Lorsqu'il eut
vingt ans, il fut sacré évêque d'Ancyre. On le dénonça au juge Dométianus,
et, mis en sa présence, Clément confessa le nom de Notre-Seigneur Jésus-
Christ.

On le suspendit à un arbre et on lui déchira tout le corps jusqu'aux os, on
lui brisa la bouche et le menton et on l'envoya, chargé de fers, à Rome, à
l'empereur Dioclétien. Celui-ci fut étonné de l'endurance du saint, donna des
ordres et fit présenter à Clément des trésors et des épées. A leur vue, il ne
désira pas les trésors, ni ne craignit les épées, mais confessa avec hardiesse le
vrai Fils de Dieu.

On attachâ le saint à une roue qu'on fit rouler sur des endroits en pente :
tout son corps fut brisé ; on le détacha de la roue et on le jeta en prison.
Une multitude d'hommes et de femmes ayant pénétré dans la prison aperçurent
son visage resplendissant comme la lumière, et crurent au Christ et furent
baptisés par Clément. La nuit, l'ange du Seigneur descendit et les nourrit.

Եւ յուեալ Պիտկեախանոսի առաքեաց ի բանոյն, եւ զամենեցուն հասին զգլուխն,
 * A fol. 164
 v. r. զարանց եւ զկանանց եւ զսղաւոյց եւ զամենեցուն որք հաւատացին * ի Քրիստոս : Եւ
 ծի ոմն ի նոցանէ, փախեալ որոյ անուն էր Ագաթանկեղոս, որ թաղգմանի բարի
 հրեշտակ :

Եւ զսուրբն Կեղծէա գանեցին, եւ հրացեալ շամիրովք զերդն ալբեցին, եւ կապա- 5
 նօք չողարկեցին ի նիկամիլիս բողոսն առ Մարտիրոսն թաղաւորն : Եւ եկեալ
 նոցեմամայն աղաղակեաց Ագաթանկեղոս. Քրիստոնեայ եմ եւ Քրիստոսի ծառայ : Եւ
 կապեցին զնա եւ արկին ի նա եւ տարան ընդ սրտոյն Կեղծայ ի նիկոմիդիա, զոր
 տեսեալ Կեղծայ արախ եղև չոյժ :

Եւ չորմամ հասին ի նիկամիլիս, բննեաց զնոսա Մարտիրոսն, եւ ետես զի 10
 ամենեւին ոչ գառնային՝ տալ զնոսա չկորկայինէ կարբբոսն : Եւ նորա առեալ կախեաց
 զնոսա, եւ սրով կոտորեաց զմարմինս նոցա, եւ իջուցեալ ի կախողանէն արկ ի բանդ :
 Եւ ամենեքեան որ ի բանդին էին արգելեալք, տեսին զհամբերաթիւն սրբոյն եւ զսրան-
 չելիւն զոր առնէին, հաւատացին ի Քրիստոս եւ ձկրտեցան ի Կեղծայ, եւ աղօթիւք
 նորա բացաւ զուռն բանդին եւ ելին ամենեքեան եւ գնացին : 15

Եւ զսուրբն հանին եւ ձկեցին կերակուր զազանաց. եւ զսարմըն ոչ մերձեցան,

2 եւ զամենեցուն *om.* B || 3 թաղգմանի ի հայ լեզու *add.* B || 13 ամենեքեան
 ամենայն պատմաստք հեթանոսաց B || 16 ձկեցին ընկեցին B.

Ce qu'ayant appris, Dioclétien envoya à la prison (des bourreaux), qui
 tranchèrent la tête à tous, hommes, femmes et enfants, à tous ceux qui avaient
 * A fol. 164
 v. r. cru* au Christ. Un d'eux seulement put s'échapper, il se nommait Agathange,
 nom qui signifie bon ange.

On frappa saint Clément et on lui brûla les côtes avec des broches rougies;
 ensuite on l'expédia, chargé de fers, à la ville de Nicomédie, à l'empereur
 Maximien. A ce moment arriva Agathange qui se mit à crier : « Je suis
 chrétien et serviteur du Christ. » On le lia, on l'embarqua sur un vaisseau
 avec saint Clément et on les conduisit à Nicomédie. Ce que voyant, Clément
 fut rempli de joie.

Lorsqu'ils furent arrivés à Nicomédie, Maximien les interrogea, et voyant
 qu'ils ne revenaient pas de leur foi, il les remit entre les mains de l'éparque
 Agrippinus. Celui-ci les fit suspendre, on déchira leurs corps à coups d'épée;
 ensuite les ayant descendus de la potence, on les jeta en prison. Tous ceux qui
 étaient détenus dans la prison, témoins de la patience des saints et des miracles
 qu'ils opéraient, crurent au Christ et furent baptisés par Clément, puis sur
 ses prières les portes de la prison s'étant ouvertes, tous sortirent et s'en
 allèrent.

On fit sortir les saints (de la prison) et on les jeta en pâture aux fauves.

այլ երթեալ երկիր պապին նոցա եւ լեզուին գոտս նոցա : Եւ տեսեալ ամբոխին զիմեցին ի վերայ Եղարբոսին եւ քարկոծեցին եւ հաւատացին ի Քրիստոս :

Եւ ապա արկին գտարբան ի խորդ եւ արկին ի ծով : Եւ մտեալ բրիտանեկցն հանին զնոսա ի ծովէն կենդանի եւ տարան ի տունս խրեանց եւ կերակրեցին . * եւ շրջէին * A fol. 164 v° b.

5 ի մէջ քաղաքին :

Եւ հրամայեաց Մաքսիմիանոս եւ տարան գտարբան կապանօր յԹմխոն քաղաք առ Գոմեաթանոս գատաւորն : Եւ նորա շատ քննեալ գտարբան, ետես զնոսա հաստատուն հաւատով ի Քրիստոս, հրամայեաց եւ արկին զնոսա ի կիր եւ կացուցին պահապանա : Եւ ի մէջ զիշերին տեսին լոյս ի վերայ նոցա, եւ առ ժամացն պահապանքն մերկացան եւ անկան ի կիրն ընդ սուրբան, եւ հաւատացին ի Քրիստոս : Եւ հատին առժամացն զգլուխս նոցա :

10 Եւ սուրբքն ելին ամբողջ ի կրէն , եւ ելին ի վերայ հրացեալ երկաթի մահճաց, եւ ցանէին ի վերայ ձէթ եւ ձմուռ եւ ձիւթ, եւ սուրբքն ննջեցին ի վերայ հրոյն, եւ տեսին զՏէր զի ասէր զնոսա . Մի երկնչիւր զի ես ընդ ձեզ եմ :

1 Եւ երթեալ . . . ի Քրիստոս om. B || 3 արկին] ընկեցին B || 6 կապանօր] յԹմխոնիս առ Գոմեաթանոս գատաւորն. եւ նա ջեւաց պաշտօնաւ եւ ել ի գլուխս նոցա, եւ ոչ կարաց հաւանեցուցանել . եւ հրամանաւ արքունի կապանօր առաքեաց add. B || 9 լոյս] պայծառ add. B || 11 եւ հատին առժամացն զգլուխս նոցա] եւ եկեալ անորինաց հատին զգլուխս պահապանացն B || 12 եւ սուրբքն ելին ամբողջ ի կրէն] Իսկ գտարբն Կլեմէս եւ Ագաթանգեղոս հանին ամբողջ ի փռանէ կրոյն B.

Toutefois, les fauves ne les saisirent point, mais vinrent se prosterner devant eux et léchèrent leurs pieds. A cette vue, les assistants assaillirent l'éparque, le lapidèrent, et crurent au Christ.

On mit les saints dans un sac et on les jeta à la mer. Les chrétiens, s'étant jetés à la mer, les retirèrent vivants, les conduisirent chez eux et leur donnèrent à manger. * Ils se promenèrent à travers la ville.

* A fol. 164 v° b.

Maximien ordonna de conduire les saints chargés de fers à la ville d'Amisos (*Amison*)¹, au juge Dométianus. Celui-ci, ayant longuement interrogé les saints et les voyant fermes dans la foi au Christ, ordonna de les jeter dans de la chaux. On mit des gardes auprès d'eux. La nuit, les gardes, ayant aperçu une lumière au-dessus (des saints), se dépouillèrent de leurs vêtements et se jetèrent dans la chaux auprès des saints. Ils crurent au Christ. On leur trancha aussitôt la tête.

Les saints sortirent indemnes de la chaux; on les étendit sur des lits de fer rougis, on les arrosa d'huile, de soufre et de poix; les saints s'endormirent sur les flammes, et virent le Christ qui leur disait : « Ne craignez pas, car je suis avec vous. »

1. Ville du Pont.

Եւ տեսեալ զատուորին թէ այնչափ տանջանքն չյաղթեցին նոցա, առաքեաց զնոսա ի Տարսոն քաղաքն կապանօր առ Մաքսիմիանոս զատուորն : Եւ երթալին ընդ անջրլի ձանապարհ, նուազեցան զօրականքն ի ծարաւոյն որք տանէին զսուբբան, եւ Կլեմայ աղօթեալ՝ բղխեցոյց ջուր եւ արբին ամենեւեան եւ հաւատացին ի Քրիստոս, եւ ձաջն եղև յերկնից եւ ստէ. Ով Կլեմէ, զամենայն խնդիրս քո կատարեցից, 5 զօրացիր եւ բաջ լեր :

Եւ երթեալ ի Տարսոն, հարցանէր Մաքսիմիանոս զատուորն եթէ զառնան եւ զոհեն կուոյն : Եւսէ Կլեմէս. Քրիստոնեայ թաղաւորս չարուցանէ Աստուած որ կոր-
 * A fol. 165
 1° a. ձանեցեն զբաղինս կուոյն, եւ զարձուցեն * զամենայն երկիր յաստուածգիտութիւն :
 Եւ բարկացեալ ընդ բանն զատուորն արկանէ զնոսա ի բորբորեալ հուր. եւ բու- 10
 բեաց անուշահոտութիւն ի հրոյն, եւ ելին սուրբքն անկիւղիք ի հրոյն եւ զնացին ի մէջ քաղաքին : Եւ կալեալ տարան զնոսա ի բանդն, եւ էին յարկեանս ամս երկուս :
 Եւ յետ երկուց ամաց հանին ի բանդէն, եւ ետուն յոմն Ափրոդիտոս անուն, եւ տարեալ զնոսա ի տուն իւր եղ առաջն նոցա բազմածախ սեղան, զի կերիցեն եւ արբեն եւ արապեն զկամս թաղաւորին յորժամ ուրախացին : Իսկ սուրբքն ամենեւին 15

2 եւ երթալին ընդ անջրլի ձանապարհ] եւ ի ձանապարհին երթալին ընդ անջրլի տեղին B || 4 բղխեցոյց] բղխեաց B || 5 եւ ձաջն եղև... բաջ լեր om. B || 8 Եւսէ Կլեմէս] Եւսեն սուրբքն. Քնա լեցի : եւ յայնժամ ճարգարէացաւ սուրբն Կլեմէս եւ ստէ. եթէ յետ սակաւուց add. B || 9 յաստուածգիտութիւն] յաստուածգիտութեան օրէնս B || 11 եւ բուրեաց... կալեալ] եւ խնամօքն Աստուծոյ պահեցան անվնաս, եւ ապա առեալ B.

Le juge, voyant que tant de tortures ne les avaient pas vaincus, les envoya chargés de fers à la ville de Tarse, au juge Maximien. Comme ils cheminaient par des routes privées d'eau, les soldats qui accompagnaient les saints défailirent de soif; Clément, par ses prières, fit sourdre de l'eau, ils en burent tous et crurent au Christ. Une voix venant du ciel dit : « O Clément (*Kleme), tout ce que tu demanderas te sera accordé, prends courage et sois vaillant. »

Lorsqu'ils furent arrivés à Tarse, le juge Maximien leur demanda s'ils se convertissaient et immolaient aux idoles. Clément répondit : « Dieu suscitera
 * A fol. 165
 1° a. des rois chrétiens qui ruineront les temples des idoles et feront revenir * toute la terre à la reconnaissance de Dieu. » Le juge, irrité de ces propos, ordonna de les jeter dans un feu ardent. Une odeur suave se dégagait des flammes et les saints sortirent des flammes sans aucune atteinte de brûlure et allèrent pendant ville. On les arrêta et on les conduisit en prison et ils y furent détenus par la deux ans.

Après deux ans, on les tira de prison et on les remit entre les mains d'un certain Aphrodisius (*Aphroditos*), qui les conduisit chez lui et leur fit servir un fastueux repas, afin qu'ils mangeassent et bussent et fissent la volonté de l'empereur lorsqu'ils seraient pris de gaieté. Mais les saints ne touchèrent à

ոչ ձաշակեցին եւ ոչ աչօք իւրեանց նայեցան ի կերպուրսն : Եւ հրամայեաց զատաւորն եւ կապեցին վէճս ի պարանոց նոցա, եւ անցուցին ընդ մէջ Բապարին :

Եւ առաքեցին զարձեալ երկիցս անգամ յԱնկուրիս առ Լուկիոս զատաւորն, եւ արկին ի բանդ եւ պնդեցին զոտս նոցա ի վաչտի : Եւ ընդ առաւօտն կոչեաց առ ինրն
 5 զԱգաթանգեղոս միայն, եւ պորանօք եւ խոստմամբ ջանայք պատրել զվկայն Քրիստոսի. եւ տեսեալ եթէ ոչ լսէ, հրամայեաց եւ անցուցին ընդ ականջս նորա շամփուր երկայն եւ հանին ընդ միւս ալ սկանջն, եւ ապա հատին զլլուխն. զոր
 առեալ հաւատարիմ կինն Սովիա, թաղեաց պատուով յաստիճանս եկեղեցոյն իւրոյ :
 Եւ լուեալ սրբոյն Կղեմայ վկատարութիւնս սրբոյն Ագաթանգեղոսի զոհացաւ զԱստուծոյ :

Իսկ զսուրբն Կղեմէս կապեցին ի վէճ մի, եւ այնչափ հարին մինչեւ * վէճն եւ հոգն
 10 լցաւ արեամբ, եւ տարան ի բանդն. եւ յամենայն զիշեր լոյս ծաղեաց ի բանդին, որչափ
 էր չարգեկմանն :

Եւ հասեալ տօն սրբոյ Յայտնութեանն Տեառն, զնոց հաւատարիմն Սովիա առ
 բանդապանան, եւ տուեալ զանձս, եհան ի գիշերի զսուրբն Կղեմէս եւ տարեալ
 15 չեկեղեցի իւր, ազոյց նմա զգետս եպիսկոպոսութեան եւ եմիփորոն ի վերայ ուսոյն,
 տուեալ նմա եւ զսուրբ աւետարանն եւ բուրլառ անոյշ խնկովք : Եւ նորա տարա-
 ծեալ զձեռս իւր զոհացաւ զԱստուծոյ եւ խնդրէր ողորմութիւն յԱստուծոյ վասն

* A fol. 165
r^o b.

4 արկին ի բանդ եւ պնդեցին] եւ արկանել ի բանդ եւ պնդել B || 13 Տեառն] Քրիստոսի B
 || 14 բանդապանան] բանդապետան B || 17 յԱստուծոյ om. B.

rien et ne jetèrent même pas un regard aux plats. Le juge ordonna alors de leur attacher des pierres au cou et de les promener à travers la ville.

Ils furent envoyés pour la deuxième fois à Ancyre, au juge Lucius. On les jeta en prison et on attacha leurs pieds à un tronc. Le lendemain matin, (le juge) manda auprès de lui Agathange seul, et s'efforça par de douces paroles et des promesses de tromper le martyr du Christ, mais voyant que celui-ci ne l'écoutait point, il ordonna de lui passer dans l'oreille de longues broches et de les faire sortir par l'autre oreille. Ensuite on lui trancha la tête, que Sophie, une femme fidèle, recueillit et enterra avec honneur, sous les marches de son oratoire. Saint Clément, ayant appris la mort de saint Agathange, rendit grâces à Dieu.

Quant à saint Clément, on l'attacha à une pierre et on le frappa à tel point que * la pierre et le sol furent inondés de sang, puis on le reconduisit en prison. * A fol. 165
r^o b.
Toutes les nuits, une clarté brilla dans la prison tant qu'il fut aux arrêts.

La fête de la sainte Épiphanie du Seigneur étant arrivée, la fidèle Sophie alla trouver les geôliers, leur donna de l'argent et fit sortir pendant la nuit saint Clément, qu'elle conduisit à son oratoire. Elle lui fit revêtir les vêtements épiscopaux et l'homophorion sur les épaules, lui mit dans les mains l'évangile et un encensoir avec de l'encens suave. (Clément) étendit ses bras pour rendre grâces à Dieu, et demanda pitié à Dieu pour toute la terre et pour tous ceux

ամենայն աշխարհի, և վասն այնպիկ որ առնեն զվիշատակս նորա : Եւ վաղեցին զգրուանս զի երկնչէին ի յարձակմանէ անօրինացն : Եւ կատարեալ զամենայն աստուածային խորհրդածախմանս բաջաբերէր զհաւատացեալսն հաստատուն կալ ի Տէր, և ասէր . Կատարեցոյ է հալածումն չերկրէ, և լոյս աստուածգլխութեան ծագեցի :

Եւ ծինչդեռ սուրբն Կլեմէս զպալանոցն ի խոնարհ ունէր և զազօթն ժառուցանէր 5
 ի վերայ պատուական և սուրբ մարմնոյ և արեան Քրիստոսի, զիմեցին անօրէնքն չեկեղեցին յանկարծակի . և այլ մի որ էր իշխան քաղաքին, անուն Ալեկտանդրոս, սրով և հաստ զգլխս սրբոյն Կլեմայ, և զսուրբ խորհրդոյն զրուեաց և զսեղանն կործանեաց, և զերկուս սարկաւապոցն որ ընդ սրբոյն Կլեմայ էին ի սպասաւորութիւն սրբոյ
 * A fol. 165 պատարապին, Քրիստոսիոր և Խարիտոն, և հաստ և զնոցա զլուսան : Իսկ * մարտիւ- 10
 V^o II.
 րոստակր կենն Սոփիա պատեաց մաքուր կտաւովք զմարմին սրբոյն Կլեմայ, և ստղծաւբ և օրհնութեամբ հանգուցին ի տեղութն որ կոչի Կոլիվատոյ . և զերկուս սարկաւապոսն մերձ առ նա յապում տապանի :

Վկայեաց սուրբն Կլեմէս առ թագաւորօրն Դիոկղետիանոսիւ և Մաքսիմիա- 15
 նոսիւ, և առ իշխանօրն Դոմետիանոսի, Ագրիպպայ, Կիւրիկիոյ, Մաքսիմեայ, Լուկեայ, Ալեկտանդրեայ զամս քսան և ութ, չԱնկուրիա՝ երկոյս անգամ, ի Հռոմ, ի Նիկիոմիդիա,

1 այնպիկ] որ յիշեն և *add.* B || 2 զի երկնչէին] երկուցեալք B . . անօրինացն] անօրէն
 կապալաչպիցի B || 3 ի Տէր] ի հաստոս B || 5 և զազօթն ժառուցանէր *om.* B || 8 զսե-
 զանն] սուրբ *add.* B || 10 մարտիրոսաւեր] վերայաւեր B || 12 Կոլիվատոյ] Կոլիվատ
 B || 13 տապանի] և առնէ Տէր անպակաս բժշկութիւնս հիւանդաց և ականացեաց սրբ. զնան
 հաստով յախա ի տապան սրբոյն Կլեմայ չեկեղեցւոյ սրբոյ խաչին ծինչեւ յայսօր *add.* B.

qui font mémoire de lui. On ferma les portes de crainte d'une attaque des impies. Après avoir accompli tout le mystère divin, il encouragea les fidèles à demeurer fermes dans le Seigneur, et dit : « La persécution prendra fin sur la terre et la lumière de la science de Dieu resplendira. »

Pendant que saint Clément tenait le cou baissé et faisait ses prières sur les précieux et saints corps et sang du Christ, les impies se précipitèrent dans l'oratoire, et un homme, qui était le gouverneur de la ville, nommé Alexandre, trancha de son épée la tête de saint Clément, dispersa les saints mystères, renversa et brisa l'autel, et trancha aussi la tête aux deux diacres Christophe (*Khristaphor*) et Chariton qui assistaient saint Clément dans le service du saint sacrifice. * Sophie, l'amie des martyrs, enveloppa de linge propre le corps de saint Clément et le fit inhumer avec psalmodes et bénédictions à l'endroit appelé Cryptos (*Koyphatoy*). Elle fit mettre les deux diacres près de lui dans une autre tombe.

Saint Clément subit le martyre au temps des empereurs Dioclétien et Maximien et des gouverneurs Dométianus, Agrippinus (*Agrippay*), Cyricus, Maximien, Lucius, Alexandre pendant vingt-huit ans, trois fois à Ancyre, à

* A fol. 165
 V^o II.

յԱմիսն, ի Տարսն : Եւ կատարի տօն սրբոյն Կլեմայ Տաջրապետին եւ Արաթանդակոսի
եւ Երկուց տարեաւապոյն՝ Յունուարի ԻԳ :

Յայսմ աւուր յիշատակ Է Երանեւոյն Անդրոնիկոսի եւ ածասնոյն իւրոյ Աթանասիոս :

Էր Երանեւին Անդրոնիկոս ի մեծ բաղարէն Անտիոքայ, Երիտասարդ Տառակաւ,
5 արուեստիւ սակեցործ եւ արծաթեալաձառ եւ պարկեշտ եւ սորորմած. եւ կին իւր
Աթանասիա նոյնպէս բարի զործուր : Եւ ունէին երկու զուակս. պատանեակ մի
Երկաստան ամայ, եւ զուար մի տասն ամայ : Եւ զամենայն շահ փոտտակոյ իւրեանց
չերին մատուն լաժանէր.՝ մասն մի կրօնաւորայ եւ մասն մի սղբատայ եւ մասն մի * A fol. 165
ի պէտս անձին իւրեանց : Եւ ամենայն բաղարացիքն սիրէին զնոսս, փամս զն Էին
10 Տանգարաց եւ բարի ընտիմեամբ :

Եւ յամենայն կիւրակէի ժողովէին կրօնաւորս եւ կերակրովք ուրախացուցանէին :
Եւ յամենայն չորեքշաբաթու աւուր Երթալը Աթանասիա ի կանանց բաղանիտն եւ
լուանայր զաղբատ կանայս, կերակրէր զնոսս եւ յուրարկէր : Նոյնպէս եւ Անդրոնիկոս
այր նորս յուրբաթու երթալը ի բաղանիտ արանց, եւ լուանայր աղբատ արս :

15 Եւ ի միտմ աւուր Տիւանդապոս Երկու զուակքն իւրեանց. եւ յետ սակաւ
աւուրց մեռան երկուքն ի միտմ աւուր : Եւ մահալ ի մատուռն տանն իւրեանց անկան

1 Տաջրապետին *om.* B || 2 սարկաւապոյն] Քրիստոսիւրի եւ Քարիտմի *add.* B || 3 Երա-
նեւոյն *om.* B || 7 Երկաստան ամայ] Երկաստանաձեայ B || 10 Տանգարաց] խանարճը եւ
Տանգարաց B || 13 կերակրէր] եւ կերակրեալ B.

Rome, à Nicomédie, à Amisos (*Amison*), à Tarse. La fête du saint pontife
Clément, d'Agathange et des deux diacres a lieu le 23 Janvier.

En ce jour, commémoration du bienheureux Andronicus et de sa femme Athanasia.

Le bienheureux Andronicus était de la grande ville d'Antioche, jeune
homme, orfèvre et argentier de sa profession, modeste et charitable. Sa
femme Athanasia était également dévouée aux bonnes œuvres. Ils avaient deux
enfants, un garçon de douze ans et une fille de dix ans. Ils partageaient en
trois parts le produit de leur travail : * une part pour les moines, une autre * A fol. 165
pour les pauvres, et une troisième pour leurs besoins personnels. Tous leurs
v° b.
concitoyens les aimaient, car c'étaient des gens paisibles et d'un bon naturel.

Tous les dimanches, ils réunissaient les moines et les réjouissaient d'un
bon repas. Tous les mercredis, Athanasia se rendait au bain des femmes,
lavait les femmes pauvres, leur donnait à manger et les reconduisait. De
même son mari Andronicus, le vendredi, allait au bain des hommes et
lavait des hommes pauvres.

Un jour, leurs deux enfants tombèrent malades, et, quelques jours après,
moururent tous les deux le même jour. Ils allèrent dans la chapelle de leur

առաջին Փրկչին Քրիստոսին եւ ասեն. Մերկ եկաք յարդանդէ ծարց մերոց եւ զարձեալ մերկ երանեմք յերկրէ. զու ետուր եւ զու աւեր, որպէս քեզ հաճոյ է՝ նոյնպէս եւ եղեւ. եղիցի անտն քո օրհնեալ յաւիտեան : Եւ յարուցեալ թաղեցին զերկոսին զաւակն իւրեանց ողբովք եւ զոհոթեամբ, ի շիրիմս հարց իւրեանց, յեկեղեցւոջ սրբոյն Յուլիանոսին :

Եւ յետ քառասուն աւուր խորհուրդ արարեալ բաշխեցին զամենայն ինչս իւրեանց աղքատաց, եւ զամենայն ծառայան ազատեցին : Եւ ի զիշերի զալտ ելին ի քաղաքէն եւ զնային յերուսաղէմ եւ անտի յԱզեկսանդրիտ. եւ ծտեալ յեկեղեցի սրբոյն Սինասաց

* A fol. 166
r^o a.

ողբալով խնդրէին յԱսատուծոյ զի * յաջողեացէ նոցա զճանապարհս փրկութեան :

Եւ լուան զի ի Սկիւթ լերինն բնակեալ էր մեծ եւ առաքինի ճգնաւոր անապատա- 10
կանն Դանիէլ. զնային սու նա երկիր պաղին եւ պատմեցին զամենայն եղեալսն եւ զխորհուրդս իւրեանց : Եւ սուրբն Դանիէլ ձերունին ուսոյց նոցա բանս փրկութեան. եւ զրեաց թուլթ եւ յուղարկեաց զԱթանասիոս ի Սափենիսիստացւոց վանս, առ հրեշ-
տակակիւն կուսան կանաչս : Եւ զԱնդրոնիկոս կալաւ առ ինքն եւ արար կրօնաւոր, եւ
ուսոյց նմա զամենայն ճգնողական վարս անապատաւորաց : Եւ արարեալ առ նմա 15

2 երանեմք] երանիցեմք B || 3 քո] տեառն B — զերկոսին զաւակն իւրեանց] զերկոսեանն B
|| 6 արարեալ] ճիւղբան add. B || 12 Դանիէլ om. B || 13 Սափենիսիստացւոց] կուսանոց B.

maison, se prosternèrent devant le Sauveur Christ et Lui dirent : « Nous sommes sortis nus du sein de nos mères, et nous quitterons la terre également nus; Tu as donné, et Tu as repris; il nous est arrivé comme il T'a plu; que Ton nom soit béni éternellement¹. » Ils se levèrent, enterrèrent leurs deux enfants avec des larmes et des actions de grâces, dans le caveau de leurs ancêtres, dans l'église de saint Julien.

Quarante jours après, s'étant consultés, ils distribuèrent tout leur bien aux pauvres et rendirent la liberté à tous leurs serviteurs. La nuit, ils sortirent secrètement de la ville, se rendirent à Jérusalem et de là à Alexandrie, où ils entrèrent dans l'église de saint Ménas et prièrent Dieu avec sanglots de

* A fol. 166
r^o a.

leur donner le succès * dans la voie du salut.

Ils apprirent qu'à la montagne de Scété (*Skiut*) habitait le grand et vertueux ascète, l'anachorète Daniel. Ils se rendirent auprès de lui, se prosternèrent devant lui, lui racontèrent tout ce qui les concernait, événements et projets. Le saint vieillard Daniel leur donna des conseils de salut, écrivit une lettre et envoya Athanasia au couvent des Tabennésiotés² (*Savenisistatziots*) chez des moniales, vierges de conduite angélique. Il garda auprès de lui Andronicus, le fit moine et lui enseigna tous les usages ascétiques des

1. Job, 1, 21. — 2. C'est-à-dire probablement « des Pachomiens », car Tabennisi est le berceau du cénobitisme pachomien. Ce nom se trouve dans les actes syriaques, *BEDJAN, Acta Martyrum et Sanctorum*, t. VI, Paris et Leipzig, 1896, p. 411.

Անդրոնիկոս ամս երկուսասան. և ապա աղաչեաց զսուրբ ձերտնին զի թողցէ նմա զնալ չերուսաղէմ, զի երկիր պաղլիս ի սուրբ տեղին : Եւ հրամայեաց նմա երթալ :

Եւ յորժամ երթալք ընդ Եղիպատս գերիս աւուրս յանապատի և ի բազում խորշակէն տօնացաւ և նստաւ ի ստուերս փշտեր ծառոյ փսն սակաւիկ մի հանգչելոյ, և ահա կինն իւր Աթանասիա առն զգետիւք անցանէր. զի և նա երթիցէ չերուսաղէմ կալ չաղթիս. և ըստ հրամանին Աստուծոյ տեսալ զաչրն իւր զԱնդրոնիկոս՝ ծանեաւ և տեսալ ողջոյն նստաւ մերձ. բայց Անդրոնիկոս զնա ոչ ծանեաւ, զի նա ի բազում ձգնութենէն յոյժ թարշամեալ էր և տկարացեալ, և տղկացեալ զեղ երեսացն և որպէս եթովպացի լեալ :

Ասէ Անդրոնիկոս. Ո՛ր երթաս արեգաչ, * և զինչ անուն է քո : Եւ նա ասէ. Եւս * A fol. 166
երթամ չերուսաղէմ փսն աղթից, և է անուն իմ Աթանասիոս : Ասէ Անդրոնիկոս. r° b.
Եւ ես անդ երթալոց եմ, եթէ կամիս ի միասին լուծեամք երթիցուք : Եւ նա ասէ. Որպէս հրամայեա լուծեամք երթիցուք ի միասին : Եւ զօրացեալք ի միտս իւրեանց սաղմոսելով երթալին, և մինն զմիւսոյն ոչ լսէր, և ամենեւին ընդ միմեանս ոչ խօսեցան : Եւ ոչ բան մի : Եւ չերիս աւուրս հասին չերուսաղէմ, երկիր պաղլիս սուրբ տեղեացն, և շրջեցան ի փանորեացն առ սուրբ հարսն, և ապա զարձան չԱլեկամաղրիս :

2 երկիրպաղլիս] և աղթեացէ add. B || 5 զգետիւք] զգետուք B || 13 լուծեամք om. B || 14 սաղմոսելով] առանձինն add. B — խօսեցան] խօսէին B || 15 երկիր պաղլիս սուրբ տեղեացն] երկիր պաղլիս և աղթեցին ի սուրբ տեղին B || 16 առ] ամենայն add. B.

anachorètes. Andronicus vécut auprès de lui douze ans, ensuite il pria le saint vieillard de lui permettre d'aller à Jérusalem pour vénérer les lieux saints. Et celui-ci lui ordonna d'y aller.

Pendant qu'il s'acheminait vers l'Égypte par trois jours de désert sous un hâle violent, étant accablé, il s'assit à l'ombre d'un arbre épineux pour se reposer un peu; or, voilà que sa femme Athanasia, habillée en homme, vint à passer. Elle se rendait aussi à Jérusalem pour y prier, et, par ordre de Dieu, ayant aperçu son mari Andronicus, elle le reconnut, et, lui ayant donné le salut, s'assit près de lui; mais Andronicus ne la reconnut point, car elle était très flétrie et affaiblie par un grand ascétisme, la beauté de son visage s'était enlaidie, et elle était devenue comme une Éthiopienne.

Andronicus lui dit : « Où vas-tu, moine? * Et quel est ton nom? » Elle lui * A fol. 166
répondit : « Je vais à Jérusalem pour y prier et mon nom est Athanase. » r° b.
Andronicus lui dit : « Moi aussi je m'y rends; si tu veux, nous voyagerons ensemble en silence. » Elle répondit : « Comme tu l'ordonnes, nous voyagerons ensemble en silence. » Après avoir repris un peu de force, ils partirent en psalmodiant mentalement, l'un n'entendant pas l'autre, et ils ne se parlèrent pas l'un à l'autre, pas même un mot. Trois jours après, ils arrivèrent à Jérusalem, vénérèrent les lieux saints, visitèrent les couvents des saints pères et revinrent à Alexandrie.

t. Il faudrait plutôt « trois mois ».

Եւ ասէ Աթանասիա . Ոչ իցես զու աշակերտ մեծի հօրն Դանիէլի որ ի Սկիւթա լերինն : Եւ նա ասէ . Այն : Բաէ Աթանասիա . Այօթը սուրբ ձերոյն աչնմիկ չաջողեցին մեզ ի զործս կամայ մերոյ . եթէ կամեցիր՝ բնակեցուր ի միասին ի խաչս խրճիտայ : Բաէ Անդրոնիկոս . Նախ երթալ առ վարդապետն իմ , եւ եթէ հրամայէ ինձ՝ զամ եւ բնակիմք ի միասին : Բաէ Աթանասիա . Ես երթալ չմեթեւտասնելի վանան եւ մնացից 5
բեզ : Եւ որոշեցան ի միմեանց :

Եւ երթեալ Անդրոնիկոս առ սուրբ ձերունին , պատմեաց նմա վասն Աթանասիոսի : Բաէ ձերունին . Երթ սիրեան զբռնիւն եւ բնակեսցիք ընդ արեւոյնն միաշնակեցութեամբ , զի նա միայն է եւ զու միայն . եւ ըստ իմուժ կանոնայ ճգնեցարուք զոր կարգեցի բեզ : Եւ առեալ զայօթս ձերոյն վնայ չմեթեւտասնելի վանա առ Աթա- 10
նասիոս * եւ կայեալ ի միասին երկիւղին Աստուծոյ ալլ եւս երկոտասան տմ , եւ ոչ ետ ծանօթս Անդրոնիկոսի , եւ ոչ ալլ ումեր պատմեաց զխորհուրդն :

Եւ չետ երկոտասան տմայ ազգեցութիւն եղև ձերունոյն Դանիէլի , եւ իջեալ ի լեռնէն՝ զնայ ի վանա ալլ առնել նոցա , եւ չոթ միօրեայնայ զնոսս փրկական բանիւք . եւ զարձառ սնդրէն : Եւ նախ քան զհասարակել ճանապարհին՝ Եհնա նմա Անդրոնիկոս 15
եւ ասէ . Դարձիր հայր , վասն զի հայրն Աթանասիոս հանգերձեալ է առ Քրիստոս երթալ : Եւ զարձան ի միասին եւ զտին զԱթանասիոս ի վերջին շունչն : Եւ տեսեալ

1 Սկիւթա] Սկիւթիա B || 2 Այն] եւ զարձեալ ասէ . ոչ է տնուն քո Անդրոնիկոս : Եւ նա ասէ . Այն add. B || 11 ամ] ամս B .

Athanasia lui dit : « Ne serais-tu pas le disciple du grand père Daniel, qui habite la montagne de Scété? » Il lui répondit : « Oui. » Athanasia lui dit : « Les prières de ce saint vieillard ont donné le succès à nos desseins, et si tu veux, nous pourrions habiter ensemble dans des cellules en forme de huttes. » Andronicus répondit : « J'irai d'abord auprès de mon supérieur, et s'il me l'ordonne, je viendrai et nous habiterons ensemble. » Athanasia dit : « Et moi je vais au couvent des Dix-huit sources et je t'y attendrai. » Et ils se séparèrent.

Andronicus alla auprès du saint vieillard, lui parla au sujet d'Athanase. Le vieillard dit : « Va et aime le silence, habite avec ce moine d'une vie solitaire, car il est seul et tu es seul, et vous ferez de l'ascétisme selon les règles que je t'ai imposées. » Il se recommanda aux prières du vieillard, se rendit 15
au couvent des Dix-huit sources auprès d'Athanase, * et ils vécurent ensemble dans la crainte de Dieu douze autres années; elle ne se fit pas connaître à Andronicus et ne raconta à personne le secret

Douze ans plus tard, le vieillard Daniel eut un pressentiment. Il descendit de la montagne, alla au couvent, les visita et les consola beaucoup par des paroles salutaires, puis revint chez lui. Avant qu'il eût fait la moitié du chemin, Andronicus le rejoignit et lui dit : « Retourne, père, car le père Athanasie est sur le point d'aller trouver le Christ. » Ils revinrent ensemble

* A fol. 166
v^o a.

* A fol. 166
v^o a.

զԴանիէլ սկսաւ լալ : Եւ առէ Դանիէլ . Փախանակ խնդալոյ զի փոխելոյ ևս առ Դրիստոս, լմա : Առէ Աթանասիոս . Ոչ լամ փան իմ, ալ փան Անդրոնիկոսի . ապաշեմ զքեզ զի յետ թաղելոցն զիս դացես ի սնարս իմ թուզիմ զքեզ, բնիկեանուցես զաչն սուաջի Անդրոնիկոսի : Եւ խնդրեաց հաղորդութիւն, ճաշակեաց և համբարեաց զիստա, և աւանդեաց զհոլին իւր առ Աստուած :

5 Եւ չորժամ փոխեցին զերանելին՝ տեսին զի կին ծարդ էր, և սուսալ զբարտեան բնիկերցան և ծանեան զի Անդրոնիկոսի ածուսինն էր Աթանասիա : Եւ չոյժ երկեան և զարհուրեցան : Եւ սուաքեաց հաչրն Դանիէլ և ժողովեաց կրօնաւորս և աշխարհականս ի թաղումն արախնոցն Դրիստոսի Աթանասիաց, ապխտակ զգետալը և ոստովը
10 արժաւենեօք . զի աչնպիսի՝ կարդ էր նոցա ի թաղել զձգնաւոր կրօնաւորս . և սոպ- * A fol. 166
ծոսիւք և որհնութեամբ ելին ի տապանի, և ետուն զոհութեամբ փառս Աստուծոյ, v° D.
որ աչնպիսի իմաստութեամբ ժուժկալութիւն ևս տկար բնութեան կանանց :

Եւ յետ եօթն աւուր թաղման երանելոցն, կամեցաւ ձերունին ստնուլ զԱնդրոնիկոս զկնի իւր, և նա ոչ կամեցաւ, առէ . Մեռաց և ևս ընդ տիկնոջս իմոյ : Եւ հրաժա-
15 րեալ ձերունեոցն զմաց : Եւ նախ ըսն զհասանելն նորա ի սուրբ Մինաս, և հաս նմա կրօնաւոր մի ևս առէ . Հաչրն Անդրոնիկոս ի յետին շունչն հասեալ է : Եւ սուաքեաց

5 Աստուած] Յունաւորի ԻԳ add. B || 6 ծարդ om. B | 9 ի թաղումն] թաղման B.

et trouvèrent Athanase au dernier souffle, qui en apercevant Daniel se mit à pleurer. Daniel lui dit : « Au lieu de te réjouir parce que tu vas trépasser au Christ, tu pleures ? » Athanase lui répondit : « Je ne pleure pas pour moi, mais pour Andronicus ; Je t'en prie, après m'avoir enterré, tu trouveras à mon chevet un papier écrit, tu le liras en présence d'Andronicus. » Il demanda à communier, communia, les embrassa et rendit son âme à Dieu.

Lorsqu'ils ensevelirent le bienheureux, ils s'aperçurent que c'était une femme. Ils prirent le papier, et l'ayant lu, ils apprirent que c'était Athanasia, la femme d'Andronicus. Ils furent saisis de stupeur et de grande crainte. Le père Daniel manda et rassembla des moines et des laïcs pour l'enterrement de la servante du Christ Athanasia, habillés en blanc et tenant à la
main des rameaux de palmiers, — * car telle était leur règle pour l'enter- * A fol. 166
rement des ascètes moines, — ils la mirent au tombeau avec psalmodies et v° D.
bénédiction, et en rendant grâces, ils glorifièrent Dieu, qui avait donné une si sage endurance à la faible nature de femmes.

Sept jours après l'enterrement de la bienheureuse, le vieillard voulut ramener avec lui Andronicus, mais il ne voulut pas et dit : « Je mourrai, moi aussi, (ici) auprès de ma femme. » Le vieillard prit congé et partit. Avant qu'il fût arrivé à saint Ménas, un religieux le rejoignit et lui dit : « Le père Andronicus est au dernier souffle. » Daniel envoya quelqu'un à Scété, fit

Գոնիէլ ի Սկիւթ, եւ իջոյց զամենայն կրօնաւորսն, եւ զնային առ Անդրոնիկոս, եւ տեսեալ զնոսա ողջունեաց եւ ստարեաց զհոգին իւր առ Աստուած :

Եւ ծարաւան հակառակութեամբ կրօնաւորքն Սկիւթ լերինն ընդ արեղացն Ռաթն-տանեկի վանոց, զի առցեն զմարմին երանելոցն Անդրոնիկոսի եւ սարցեն ի լեռն : Եւ նորա ոչ առին տանուլ : Եւ հարցին ձերոցն, եւ նա հրամայեաց թաղել ընդ երանել- 5
ւոցն Աթանասիայի . եւ այնպէս պարին :

Եւ արարեալ անդ ձերունոցն ընդ այլ սկիւթացի հարսն զեօթնօրեաց ննջման սուրբ երանելոցն, ելին ապա ի լեռն իւրեանց Սկիւթ : Եւ զրեցին զպատմութիւն նոցա, եւ ծիշտ զիշատակն Արայի ԺԶ եւ Յունուարի ԻԳ :

* B
47 a.

[B* Ի տմին առար վկայութիւն Կաթողիկոսի բաճանալին : Էր առ ի Կեսարիա 10
Կաղաղովկեցոց ի ժամանակս հալածանաց Դիոկղետիանոսի անօրէն արքային . եւ բազում ձգնութեամբ եւ չարչարանօք նահատակեալ կատարեցաւ վասն անուանն Բրիստոսի :

Յայտմ առար պարսն Թորոս որդի արքային Հելթոց կատարեցաւ ի պատերազմին ընդդէմ անօրինաց : Սա էր երեսասարկ կարով եւ քաջ՝ փալկեալ աստուածապաշտ 15
կրօնիւր եւ բարի վարուք, որով եւ սիրելի էր ամենեցուն :

Եւ եղև յորժամ Փնտուխտար ամիրայն Եզիպտոսի առաքեաց զօր բազում ի Կիւ-

9 ծիշտ om. B.

descendre tous les moines, et ils se rendirent auprès d'Andronicus, qui, en les apercevant, leur donna le salut et rendit son âme à Dieu.

Les moines de la montagne de Scété se querellèrent avec les religieux du couvent des Dix-huit sources pour la possession du corps d'Andronicus et pour l'emmener à la montagne. Les autres ne les laissaient pas s'en emparer. On consulta le vieillard, et il ordonna de l'enterrer auprès de la bienheureuse Athanasia. Et ils firent ainsi.

Le vieillard demeura là avec les pères de Scété pour accomplir les sept jours de la mort du bienheureux et retournèrent ensuite à leur montagne de Scété. Ils écrivirent leur histoire et les commémorèrent toujours le 16 Aratz, 23 Janvier.

* B
p. 47 a.

[B* En ce jour, martyr du prêtre Corterius (*Kourteriosi*). Il était de Césarée de Cappadoce au temps des persécutions de l'empereur impie Dioclétien. Après un grand ascétisme, il fut martyrisé dans les tortures pour le nom du Christ.

En ce jour le baron Thoros, fils du roi Héthoum, trouva la mort dans une guerre contre les infidèles. Il était jeune, fort et vaillant, il brilla par sa conduite pieuse et ses bonnes mœurs, et fut aimé de tout le monde.

Lorsque Pendoukhtar¹, l'émir d'Égypte, envoya en Cilicie de nombreuses

1. Bibars Bundûqdârî (1260-1277).

լիկիս, որք չանկարծակի արշաւեալ ի ներքս աւերեցին զբազում տեղիս, եւ կամէին հրով եւ սրով ապականել զամենայն երկիրն, սա ինքն արքայորդին Թորոս ի ծխտին ընդ եղբոր իւրոց Լեւոնի եղեալ զանձն ի վերայ ազգին եւ եկեղեցւոց սրբոց, եւ ընդդէմ թշնամեաց հաւատոց, եւ արարին կոտորած մեծ : Ուր Լեւոն մասնաթեամբ ոմանց իշխանաց հացոց ձերբակալ եղեւ : Եւ Թորոս յետ լաղում զործոց բաջութեան ի մահ վերաւորեալ նահատակեցաւ յանորինաց Յունուարի ԻԴ :

* Արացի ժէ եւ Յունուարի ԻԴ : Վկայութիւն երկց եղբարցն՝
Պօղոսի, Պաւսերի եւ Թէոդոտի :

* A fol. 167
r^o a.

Յամա Գիտկեալանոսի եւ Մաքսիմիանոսի կռապաշտ արքայիցն Էին ի բազարին
10 Կլէոպատրիայ, Պօղոս եւ Պաւսերիոս եղբարք եւ ի ազգութենէ Էին կրօնաւորք :
Պօղոս էր ամաց երեսուն եւ ութից, եւ Պաւսերիոս ամաց ըստն եւ հնգից : Եւ զատաւորն
Արխանոս կոչեալ կացոյց առաջի իւր եւ զատապարտեաց. եւ հրամայեաց կախել
եւ բերթել զմարմինս իւրեանց :

Էր եղբարք մի ալլ կրտսերագոյն որոց անուն էր Թէոդոտիոն. եւ էր զոյլ եւ աւա-
15 զակ. եւ լուեալ զեղբարցն երթեալ ի հեռուստ տեսանէր զնոսա ի տանջանա, երկեալ

Տ Թէոդոտիոն] Թէոդոտիոնի B || 9 Էին] սուրբքս պատգիկ add. B || 10 Կլէոպատրիայ] Կլէոպատրիայ B || 14 Թէոդոտիոն] Թէոդոտիոն որ ծխտակեաց էր եւ ապա add. B || 15 զեղբարցն] զչարչարանս եղբարցն էջ ի լեւոնէն եւ B.

troupes, qui envahirent subitement l'intérieur du pays, dévastèrent de nombreux endroits, et se proposaient de mettre à feu et à sang tout le pays, lui, Thoros, fils de roi, et avec lui son frère Léon, ils se sacrifièrent pour la nation et la sainte église, allèrent au-devant des ennemis de la foi et en firent un grand massacre. Léon y fut fait prisonnier par la trahison de quelques princes arméniens. Quant à Thoros, après des exploits de bravoure, blessé à mort, il fut martyrisé par les infidèles, le 23 Janvier ¹.]

* 17 ARATZ, 24 Janvier.

* A fol. 167
r^o a.

Martyre des trois frères Paul, Pausérius et Théodotion.

Aux jours des empereurs idolâtres Dioclétien et Maximien, vivaient, dans la ville de Cléopâtris (*Klēopatray*), les frères Paul et Pausérius, moines dès leur enfance. Paul avait trente-huit ans et Pausérius vingt-cinq. Le juge Arianus les fit venir en sa présence et les condamna; il ordonna de les suspendre et de leur déchirer le corps.

Ils avaient un autre frère plus jeune, nommé Théodotion, qui était voleur et brigand. Ayant appris ce qui concernait ses frères, il alla et assista de loin

1. Le P. Tournebize place cette bataille au 24 août 1266, *Revue de l'Orient Chrétien*, IX (1904), p. 232.

և զարձաւ յետս, և նստէր ի տեղւոյ ծիաւմ. և ասէր ի ծիաւ իւր. երկու եղբարքս իմ մարտիրոսանան ևս ստնուն զգրական կենաց, երթաց և ես եկէջ հաղորդ կենացն յախանկից :

Եւ երեսեցաւ սատանայ ի կերպարանս արեւորի և ասէ. ճանաչես զիս թէ ո՞վ իցեմ : և ևս ասէ. Ոչ : Եւ ասէ. Ես էի որ օգնէի քեզ յամենայն ժամ յաւագիւթիւնն և ի զօրութիւնն, և ոչ ժամ եկի զե տաց քեզ խրատ զե մի մարտիրոսացիս և կորնչիցի մոնկութիւնդ քո, զե տանջանքն խիտ են ևս զու ոչ համբերես, և ալ ասելի մեզս զործես : Կո՛ւ, Թէպիտոն. Ես ուխտեցի լինել ծառայ Տեառն մերոյ ֆիսուսի Քրիստոսի : Եւ սատանայ ծուխ լեալ իրբեւ զսին՝ շիջաւ և անցաւ եղև :

* A fol. 167
r° b.

Եւ երթեալ Թէպիտոն առ եղբարս իւր, խոստովանեցաւ մեծածայն և ասէ. Ես քրիստոնեայ եմ և եղբայր մարտիրոսացս : Եւ կալեալ զնա տարան առ դատաւորն, և բազում ողորմանօք խոստանայր պարգևս և պատիւս, և ոչ կարաց զարձուցանել զնա ի կուռն, ալ կալեալ զդատաւորն ընկէջ յաթուոյն, և զորեաց քիւր երեքտասան աստիճանն ի վայր, և զաթոռն կործանեաց :

Եւ ընթացեալ զօրականացն կանգնեցին զնա և զաթոռն : Եւ կապեցին զԹէպիտոն և հրացուցին շամփուրս երկայնս երկու, զմինն ի կողմն հարին և զմինն ի թիկունն և զմինն յորովայն : Եւ նա աղօթեաց առ Աստուած և տեսանէր մերձ իւր

1 նստէր] նստաւ B. || 3 յախանկից... անցաւ եղև] որ ի մանկութենէ ուխտեալ եմ լինել ծառայ Տեառն իմոյ ֆիսուսի Քրիստոսի B || 17 աղօթեաց] աղօթէր B.

à leurs tortures; mais, pris de peur, il s'en retourna et, assis quelque part, il se dit en lui-même : « Mes deux frères se font martyrs et obtiendront la couronne de vie; j'irai, moi aussi, et j'aurai part à la vie éternelle. »

Mais le démon lui apparut sous la forme d'un vieillard et lui dit : « Reconnais-tu qui je suis? » Il lui répondit : « Non. » L'autre lui dit : « C'est moi qui de tout temps t'ai aidé dans le brigandage et le vol, et maintenant je suis venu pour te conseiller de ne pas aller au martyre et ne pas perdre ta jeunesse; car les tortures sont douloureuses : tu ne supporteras pas, et tu commettras un péché de plus. » Théodotion (Թեօժիտոն) lui répondit : « J'ai fait le vœu d'être le serviteur de mon Seigneur Jésus-Christ. » Le démon se transforma en une colonne de fumée, qui se dissipa et devint invisible.

* A fol. 167
r° b.

Théodotion alla trouver ses frères, confessa à * haute voix et dit : « Je suis chrétien et le frère de ces martyrs. » On le saisit et on le conduisit au juge qui, avec beaucoup de douceur, lui promit des présents et des honneurs, mais ne parvint pas à le convertir aux idoles; par contre, ayant saisi le juge, (Théodotion) le jeta à bas de son siège, le fit rouler des treize marches sur le sol, et renversa le siège.

Les soldats accoururent, le redressèrent, lui et son siège, lièrent Théodotion et firent rougir trois longues broches qu'ils enfoncèrent, l'une dans les côtes, l'autre dans le dos et la troisième dans le ventre. Il pria Dieu et

հրեշտակ որ ի ձեռին իւրում ունէր պտակ : Եւ տարեալ զահճայն հրամանաւ
 պատուարին հատին զլլուխ նորա :

Եւ զՊօղոս եւ զՊատեւրիոն կապեալ ընկեցին ի ծովն . եւ աջակէս կատարեցան
 աւանդեալ զհոգիս իւրեանց առ Աստուած Յունուարի ԻԳ :

- 5 Յաջամ աւուր սուրբ վկայն Քրիստոսի Դանարտոս ընթերցող Եկեղեցւոյն, ի քարաբլին
 Աւդոնի, որ է յարեւմուտս մերձ ի Բուլղարս, ուսուցանէր ի զրոյ ժողովրդեանն զբանս
 աստուածայինս, եւ զբազումս զարձուցանէր ի Քրիստոս : Եւ կատարաւորն զորս
 պտանէին ի հաւատացելոյն չարաչար տանջանօք սպանանէին : Եւ սուրբն Դանարտոս
 առեալ զվիրս եւ զամենայն անօթս Եկեղեցւոյն փախեալ եւ թաղեալ : Եւ յորժամ
 10 պտին զնա անօրէնքն՝ յախշտակեցին զանօթս՝ սրբութեանն եւ զնա սախլէին զոհն ^{* A fol. 167}
 կռոյցն . եւ յորժամ ոչ կարացին հաւանեցուցանել՝ սպանին զնա սրով եւ ընկեցին ի
 ծովն, եւ ալիք ծովուն հանին զնա ի ցամաք : Եւ Փիլիպոս Բահանայն թաղեաց զնա
 պատուով ի քարեկէն տապանի . եւ առժամայն բուսաւ ծառ ճիլիկնի մերձ ի տապանն,
 եւ է մինչեւ ցայսօր :

3 կապեալ] կապեցին B — ծովն] զեան B — կատարեցան աւանդեալ] աւանդեցին B ||
 6 որ է յարեւմուտս *om.* B || 7 Քրիստոս] Քրիստոսի հաւատս B || 8 Դանարտոս] յայնձ
 հալածանաց ժամանակին *add.* B || 13 եւ առժամայն ... ցայսօր] եւ առնէ բազում բժշկու-
 թիւնս B.

aperçut auprès de lui un ange tenant à la main une couronne. Les bourreaux,
 sur l'ordre du juge, l'emmenèrent et lui tranchèrent la tête.

Quant à Paul et Pausérius (*Pauserion*), les ayant liés, on les jeta à la mer.
 C'est ainsi qu'ils moururent, rendant leur âme à Dieu, le 24 Janvier.

En ce jour le saint martyr du Christ Danax (*Danachtos*), lecteur de l'église,
 dans la ville de Valona (*Aulon*), qui se trouve en occident, près de chez les
 Bulgares, enseignait au peuple les paroles divines des écritures et en con-
 vertissait beaucoup au Christ. Les idolâtres mettaient à mort dans de
 cruelles tortures ceux qu'ils trouvaient d'entre les fidèles. Saint Danax
 prit les livres et les vases de l'église, s'enfuit et se cacha. Les impies, l'ayant
 retrouvé, lui enlevèrent les vases sacrés* et le pressaient d'immoler aux idoles,
 mais ne pouvant le persuader, ils le tuèrent par le glaive et le jetèrent à la
 mer. Les vagues de la mer le déposèrent sur le rivage. Le prêtre Philippe
 l'inhuma avec honneur dans un tombeau de pierre, et aussitôt, près du tom-
 beau poussa un olivier, qui existe encore aujourd'hui

* A fol. 167
 v^o a.

Երայի ժԲ և Յանուարի Են : Տօն սրբոյն Գրիգորի
առաւուածարանի Անձխանձու եպիսկոպոսի :

Առաւուածահաճոյ և ձեռ վարդապետն Գրիգորիտս էր չերկրէն երկրորդ Կապա-
րովկիացոյց, ի բաղարէն Անձխանձու . և զի ծալն իւր արու զաւակ ոչ ունէր, խնդրէր
յԱռաւուծոյ արաւաւոր տալ նմա : Եւ յանուրջս տեսանէ զգառիկեր որդւոյն զոր հան- 5
գերձեալ էր ձեռնել : Եւ յորժամ եղև ծանուկն՝ նուիրեաց զնա ծալն իւր Առաւուծոյ :
Եւ աճեցեալ ծանկանն եղև ուսումնասէր յոյժ, և զնացեալ ի Կեսարիա յուսումն,
և անտի ի Պաղեստին, և ապա յԱղեկսանդրիա, և անտի զնաց լիմաստութեանց
ծալն յԱթէնա :

Եղև զնալ և Բասիլիտի ի Բիւզանդիոյ յԱթէնա, և բնակեցան ի միասին հացա- 10
կիլը միմեանց, և ուսան զամենայն հաճարս իմաստասիրութեան արտարին զրոյց,
ուսան և զառաւուծաշունչ զիրս պատուիրանաց . եղին և ժուծիալք ի ձգնութիւնս,
որ և սրանչեքստեսք եղին և զարմանալք բնակչաց երկրին : Եւ Բասիլիտս զարձաւ
ի տուն իւր : Եւ մնաց Գրիգորիտս յԱթէնա, և բռնադատէին զնա լինել աթուակալ 15

* A fol. 167 v° b. * բաղարին աչնմիկ, զոր չանձն ոչ առ :

1 տօն . . . եպիսկոպոսի] Վարդ և պատմութիւն սրբոյ և երիցս երանեալ հօրն մերոյ հաճաշ-
խարհայոց վարդապետին առաւուածարանին Գրիգորի Անձխանձու եպիսկոպոսի B.

18 ARATZ, 25 Janvier.

Fête de saint Grégoire le théologien, évêque de Nazianze (*Antziantzou*).

Le grand docteur Grégoire (*Grigorios*), agréable à Dieu, était du pays de la seconde Cappadoce, de la ville de Nazianze (*Antziantzou*)¹. Comme sa mère n'avait pas d'enfant mâle, elle priait Dieu avec larmes de lui en donner. Or, elle vit dans un songe l'image du fils qu'elle devait mettre au monde. Lorsque l'enfant fut venu, sa mère l'offrit à Dieu. L'enfant en grandissant devint très attaché au savoir; il se rendit pour étudier à Césarée, de là en Palestine, ensuite à Alexandrie et de là à la mère de toute sagesse, à Athènes.

Il arriva que Basile (*Basiliôs*), lui aussi, se rendit de Byzance à Athènes, et ils logèrent ensemble et prirent leur nourriture en commun; ils apprirent toutes les branches de la philosophie profane, étudièrent également les livres des préceptes inspirés par Dieu, furent persévérants dans l'ascétisme et furent très considérés et estimés des habitants du pays. Basile retourna chez 2
lui. Grégoire resta à Athènes et on le pressa de tenir une chaire² * en la ville, ce qu'il n'accepta point.

* A fol. 167 v° b.

1. Il faudrait plutôt Arianzos, mais la leçon est défendable, le rédacteur arménien ayant pu se borner volontairement à mentionner la ville dont dépendait Arianzos. — 2. Le terme arménien *աթուակալ* désigne habituellement le successeur au trône épiscopal, et l'on pourrait être tenté d'entendre « coadjuteur avec future succession »

Եւ յորժամ եղեւ Երեսուն տմայ՝ զնայ յերկիրն իւր եւ ձկրակցաւ . եւ ուխտ եղանակն իւրում տմենեկն ոչ երգնուլ եւ առանձինն եւ ձիայնակ կեալ : Եւ զյայզ եւ զյերեկ ընթեռնոյր զաստուածաշունչ զիրս, եւ զԲրիտանոս յայտնադէս տեսանէր ի տեսեանն :

5 Զեռնադրի ի հօրէն իւրմէ, Բաճանայ եւ զնայ առ Բասիլիոս, եւ իմաստասիրեցին ի ծիտսին ճառս :

Եւ եղեւ ի վախճանեւ Կեսարիտի եղբոր իւրոյ, զրեայ հայրն իւր զի երկրից, առ նա, Բանդի յոյժ ծերացեալ էր, զի իննսուն տմայ էր : Եւ զարձաւ Գրիգորիոս առ հայրն իւր, եւ եղեւ հոգաբարձու եկեղեցւոյն :

10 Իսկ Բասիլիոս նախ յաթիւ եպիսկոպոսութեանն Կեսարու, եւ ձեռնադրէ զԳրիգորիոս զաստուածաբանն եպիսկոպոս Սասիմայ : Եւ նա վասն խառնութեան լինելոյ տեղւոյն եւ ժողովրդեանն անխաղաղ վիճմանն՝ ոչ յօժարեցաւ բնակիլ ի Սասիմա, զնայ ի աուն իւր : Ապա բռնագտակեցին զնա հայրն իւր եւ Բասիլիոս եւ նստացին յաթիւ եպիսկոպոսութեանն Անձիաձու :

15 Եւ յորժամ թագաւորեաց ուրայոյզն Ֆուլիանոս, հրամայեաց զի բրիտանեկից որովոր ոչ ստանիցին զհանձարս եւ զիլիւստիպալոթիւնս արտաքին պոյս : Ֆաջնամ Պրիգոր աստուածաբանն զրեայ ճառս յանդիմանութեան առ Ֆուլիանոս, եւ անպէտ բարբանջ-

1 յերկիրն] ի գաւառն B. || 5 Բաճանայ] եւ լինի նմա ձեռնառ յամենայն *adl.* B.

Lorsqu'il eut atteint ses trente ans, il retourna dans son pays, se fit baptiser, et fit vœu de ne jamais jurer et de vivre seul en solitaire. Jour et nuit, il lisait les écritures inspirées de Dieu et vit le Christ manifestement dans une vision.

Il fut ordonné prêtre par son père, et alla trouver Basile avec lequel ils composèrent ensemble des homélies.

A la mort de son frère Césaire (*Kesariosi*), son père lui écrivit de revenir auprès de lui, car il avait beaucoup vieilli, ayant quatre-vingt-dix ans. Grégoire revint auprès de son père et fut procureur de l'église.

Quant à Basile, il occupa le siège épiscopal de Césarée, et sacra Grégoire le théologien évêque de Sasime. Celui-ci, en raison de troubles survenus dans la localité et d'une contestation de la turbulente population, ne consentit point à demeurer à Sasime et revint à sa maison. Son père et Basile le forcèrent ensuite à monter sur le siège épiscopal de Nazianze.

Lorsque régna l'apostat Julien, il décréta que les fils des chrétiens ne pourraient apprendre les humanités et la philosophie profanes. C'est alors que Grégoire le théologien écrivit les discours de réfutation contre Julien, où il démontre que les sciences profanes ne sont que vains bavardages,

de l'évêque local, mais il s'agit d'après la vie grecque d'une chaire de sophistique, et cela s'accorde avec le sens étymologique du mot en question, cf. *P. G.*, XXXV, col. 257.

A fol. 168
1° a.

մունս զարտարին ուսմունսն եցոյց, եւ որպէս զուսասելս խոտան համարել, եւ թէ չլցեն պէտք բրխատնէից ուսանել : Եւ զրեաց զիրս խոշիկանս, եւ ամբրիկունս, երբականս եւ չարորդատկարս եւ ուսուցանէր զորպիս բրխատնէից :

Եւ տեսեալ Յուլիանոս զոր արար Գրիգորիտս յամօթ եղև, եւ թոյլ ետ զարձեալ բրխատնէից ուսանել զարտարին ստորագրեալն հանձարս, բանկն վեհագոյնք էին Գրիգորի հանձարագրութիւնքն բան զՊլատոնին եւ զԲրիտատեղին եւ զՀոմերոսին :

Եւ յետ մահուան հօրն խրոյց Գրիգորի եւ ծօրն խրոյց Նունայ եւ եղբօրն Կեսարոսի եւ բեռն խրոյց Գորգոնիոյ, պատուեաց զնոսա ներբողական ճառիւք : Եւ զնոց ի Սելեւկիա ի Կուսանոց վանսն արբուհւոյն թեկզի նախապետին . եւ անդ զադարեաց կացեալ լռութեամբ աւուրս բազումս :

Եւ յարժամ զարձաւ ի Նանձիանձոն՝ ոչ կամեցաւ կալ եւ ոչ հոգալ զեպիսկոպոսարանն, ալ հոգալ զպղբատս՝ զործակից լինել մեծին Բասիլէոսի եպիսկոպոսապետին : Եւ շինեաց սաճար ի հանկիստ աղքատաց, եւ զրեաց զաղքատապիտեան ճառն :

Եւ ընդ աւուրսն ընդ աշխարիկ եղև բազմանալ բռնութիւն արխանտացն, եւ հրամանաւ արբոյն Բասիլէոսի զնոց ի Կոստանդնուպօլիս, եւ ի ջաւանեցաւ ի մատուռն արբոյն Անատոսիոս, եւ ջանաչր արիաբար ընդդէմ հոգեմարտ հերձուածոյն եւ ալ հերետիկոսացն, եւ էր նոցա համախոհ եւ օգնական Վաղէս թագաւորն որ նստաւ յետ

2 ամբրիկունս] ամբրիկունս B || 4 Գրիգորիտս] ընթերցեալ զպատճէն ճարտասանութեանն Գրիգորի add. B || 12 լինել] լեալ B.

* A fol. 168
1° a.

dignes d'être considérés comme des légendes méprisables, et que les chrétiens n'ont nullement besoin de les apprendre. Il écrivit les livres des Héroïques (*Iroyikans*), Iambiques (*Ambrikouns*), Distiques et Tétrastiques, et il enseigna les fils des chrétiens.

Julien, ayant vu ce qu'avait fait Grégoire, fut honteux et permit de nouveau aux chrétiens d'étudier les raisonnements de la philosophie profane, car les exposés philosophiques de Grégoire étaient de beaucoup supérieurs à ceux de Platon, d'Aristotèle et d'Homère.

A la mort de son père Grégoire, de sa mère Nonna (*Nounoy*), de son frère Césaire (*Kesarosi*) et de sa sœur Gorgonea (*Gorgoniog*), il les honora d'oraisons funèbres. Il se rendit à Séleucie au couvent de vierges de sainte Thècle, la protomartyre, et y demeura en gardant le silence de nombreux jours.

Lorsqu'il retourna à Nazianze (*Nantzianzon*), il ne voulut point y rester, ni gérer l'évêché, mais il soigna les pauvres et devint le collaborateur du grand Basile, le métropolitain. Il fit construire un grand hospice pour la commodité des pauvres, et écrivit une homélie sur l'amour de la pauvreté.

En ces jours-là les Ariens augmentèrent leur tyrannie et, sur l'ordre de saint Basile, il se rendit à Constantinople, se fixa à la chapelle de la Sainte-Anastasis, combattit vaillamment les hérétiques pneumatomaques et d'autres hérétiques, qui avaient pour partisan et soutien l'empereur Valens (*Valēs*),

Յուլիանոսի : * Եւ աստուածաբանական բանիւք վարդապետութեամբ ուսուցանէր * A fol. 168
 ժողովրդեանն զուղղախառ հաւատս, եւ արմատախիլ առնէր զհերձուածողացն զնոր
 բարբառնջմունսն : r^o b.

Իսկ Ապոլլինարոս անիմատս Ասորին նոր իմն եւ գառն հերձուած անկեաց յեկեղե-
 ցին, եթէ Միխատոս ոչ էաւ ի ծանալի հոգի ի Կուսէն. եւ այլ եւս հաշտութեան բանիւք
 զբազումս պատրեաց, եւ յարոյց ի վերայ սրբոյն Գրիգորի աստուածաբանի պատերազմ
 եւ քարկոծ արարին զնա :

Հանդիպեցաւ ի քաղաքին Պետրոս, որ յետ սրբոյն Աթանասի նստաւ չափուն Աղեկ-
 սանկրի. եւ ժողովեցան առ նա ածենայն ուղղախառք եւ արարին բնութիւն, եւ
 աստուածային բնութեանմբն նստուցին զաստուածաբանն Գրիգորիոս չափուն Կոս-
 տանդինուպոլսոյ, հրամանաւ Թէոփոսի մեծի արքային եւ վարդապետաց զժողովուրդի
 ուղղախառութեամբ ամս երկոստասն :

Եւ ոմն իմաստասէր Աղեկսանկրացի որոյ անուն էր Մաքսիմոս կեղծաւորութեամբ
 ի կերպարանս ձղնաւորի լեալ մատաւ առ աստուածաբանն Գրիգորիոս, եւ կղև
 նորին կենակից ի միում սենեկի եւ սեղանի : Եւ ցանկացեալ Կոստանդինուպոլսի
 աթոռոցն կղիտ օգնական ինքեան երէց մի յեկեղեցոյն, եւ զարձուցին ի խորհուրդս

7 եւ քարկոծ արարին ի քարկոծեւ B.

qui succéda à Julien. * Il instruisit la population dans la foi orthodoxe par sa doctrine en des discours théologiques, et s'efforça de déraciner les nouveaux
 radotages des hérétiques. * A fol. 168
 r^o b.

Mais Apollinaire le stupide Syrien suscita une nouvelle et cruelle hérésie dans l'église en prétendant que le Christ n'avait point pris une âme intelligente de la Vierge, et il égara beaucoup (de chrétiens) par ses paroles de blasphème; il entreprit une lutte contre saint Grégoire le théologien et le fit lapider.

Sur ces faits, arriva dans la ville Pierre, qui avait occupé le siège d'Alexandrie après saint Athanase, et tous les orthodoxes s'assemblèrent auprès de lui, pour examiner (la situation), et élurent, par élection divine, Grégoire le théologien au siège de Constantinople, par ordre du grand empereur Théodose. Il y instruisit la population en toute orthodoxie pendant douze années¹.

Un philosophe alexandrin, nommé Maxime, prenant hypocritement des attitudes d'ascète, se présenta au théologien Grégoire et se fit son compagnon de vie, de chambre et de table. Et comme il convoitait le siège de Constantinople, il trouva comme complice un prêtre de l'église, et tous les deux

1. Donnée évidemment fausse. si on l'entend du patriarcat de Grégoire, qui ne dura que très peu de temps; il s'agit sans doute du séjour total à Constantinople, et ce chiffre est celui de la vie grecque, P. G., XXXV, col. 301.

և ի կամս իւրեանց զՊետրոս զԱղեկաանդրու հայրապետն, այն որ հատուց զԳրիգորիոս յաթոն, խոստանալով նմա գանձս բազումս :

* A fol. 168
v^o a.

Եւ հաւ առաքեաց մետրոպոլիտս եւ եպիսկոպոսունս զի իջուցեն զԳրիգորիոս յաթոնսն եւ հատուցեն զՄարտիրոս . * եւ երթեալք փութանակի կատարել զգործն : Եւ ելելս խոսիտթիւն մեծ եւ ազմուկ ի Բաղարին ընդ միմեանս, սիրելիք եւ թշնամիք, եւ հանին զՄարտիրոս չեկեղեցւոյն : Եւ Աղեկաանգրացիքն տարան զնա ի տուն վտղահարի միոյ եւ ձեռնադրեցին զնա անդ : Եւ զնացին սա թագաւորն Թէոդոս ի Թեապոնիկէ, եւ արաչեցին զնա զի տացէ զաթոն Կոստանդինուպոլսի ի Մարտիրոս : Եւ հորա լուեալ բարկութեամբ հրամայեաց հանել զնոսս չերեսաց իւրոց, եւ զարձան արտում եւ ամսթալից չԱղեկաանգրիս :

Եւ խորհեցաւ սուրբն Գրիգորիոս թողուլ զաթոն եւ զնալ ի տուն իւր, եւ մոլովուրդն արդելին եւ ոչ հառն թողլ :

Գարձաւ եւ թագաւորն ի Թեապոնիկոյ, եւ ազտուաց զեկեղեցիսն ի հերձուածոյցն : Եւ սուեալ զԳրիգորիոս զնաց չեկեղեցին : Եւ ամպ մի անցեալ ի ներքոյ արեգականն ելելս ցերեկն զիշեր, եւ սկսան խնդալ եւ ուրախանալ հերձուածոյցն զսուրբն եթի : Աչ հաճեցաւ Քառուած զարտաքսին մեր չեկեղեցւոյն : Եւ յորժամ մտին ի խորանն թագաւորն եւ սատուածարանն՝ զրուեցաւ ամպն եւ ծաղեաց լոյս պայծառ .

4 նստուցեն] ձեռնադրեցեն B || 7 անդ] եպիսկոպոս add. B || 15 ուրախանալ] ուրախ լինել B || 16 չեկեղեցւոյն] չեկեղեցեաց B.

attirèrent à leur dessein et à leur volonté Pierre, le patriarche d'Alexandrie, celui qui avait mis Grégoire sur le siège (de Constantinople), lui promettant de grandes richesses.

Celui-ci envoya des métropolitains (*metropolitans*) et des évêques pour déposer Grégoire du siège et y mettre Maxime; * ils s'empressèrent de s'y rendre pour accomplir cette action. Il y eut un grand trouble et du bruit dans la ville entre les partisans et les ennemis, et on expulsa Maxime de l'église. Les Alexandrins le conduisirent dans la maison d'un joueur de flûte et l'y sacrèrent. Ensuite ils se rendirent auprès de l'empereur Théodose à Thessalonique, et le prièrent de donner le siège de Constantinople à Maxime. Entendant cela, (l'empereur) irrité ordonna de les faire sortir de sa présence, et ils revinrent à Alexandrie tristes et confus.

Saint Grégoire songea à quitter le siège et à rentrer dans sa maison, mais la population s'y opposa et le maintint.

L'empereur, à son retour de Thessalonique, débarrassa les églises des hérétiques. Il prit avec lui Grégoire et se rendit à l'église. Un nuage qui passait sous le soleil fit du jour la nuit, ce qui remplit de joie et de plaisir toutes les classes des hérétiques, qui dirent : « Il n'a pas plu à Dieu que nous soyons expulsés de l'église. » Lorsque l'empereur et le Théologien pénétrèrent dans le chœur, le nuage se dissipa et une lumière vive jaillit; les hérétiques

և եղևն ամօթալից հերձուածուրն : Եւ նստուցին զԳրիգորիոս յաթոսն, Մելիտոս Անտիոքոց պատրիարքն եւ հարիւր եւ չիսուն եպիսկոպոստներն որք ժողովեցան չերկրորդ սինհոդոսն :

Յետոյ եկին եւ Եգիպտոսի եպիսկոպոստներն եւ Ազեկասնդրու պատրիարքն զմկա-
 5 ծակ * լեալ եթէ առանց մեր կամայ նստուցէր, զԳրիգորիոս յաթոսն : Եւ եղև * A fol. 168
 խոսիլուիւն ի մէջ հարիւր եւ չիսուն սինհոդոսին, ոչ եթէ, առէին զԳրիգորիոս կամ v^o b.
 անարժան համարէին, ալ ընկալէին եթէ. Բնդէր ոչ անսացէր, զալստեան մերոյ :

Ասէ ցնոսա Գրիգորիոս. եթէ վասն իմ է խոսիլուիւնդ, ես ոչ եմ լաւ քան
 10 ի թագաւորէն եւ յաճեալսն ժողովոցն եւ ողջունեալ զնոսա եւ ի քաղաքէն եւ զնայ ի
 Կապոպոլիկա չերկիր իւր, եւ զաղաքնայ ի զեօղ մի որ կոչի Արիանզոն : Եւ ժողովն
 ձեռնադրեցին յաթոս Կոստանդինուպոլսի զՆեքատոլիոս զՃարսոնացին :

Եւ յորժամ սուրբն Բասիլիոս հանգերձեալ էր բարի մահուամբ ննչել ի Գրիգորիոս
 15 զնայ Գրիգորիոս աստուածաբանն առ նա ի Կեսարիա եւ զրեայ ի թագունն նորա
 ներբողական ձառս, եւ զարձաւ անդրէն չԱրիանզոն :

Այս երանելի աստուածաբան վարդապետս Գրիգորիոս զերկոստոսան ամն զոր

1 նստուցին զԳրիգորիոս յաթոսն om. B.

tiques furent couverts de honte. Méléce (*Melitos*), patriarche d'Antioche, et les cent cinquante évêques convoqués pour le deuxième concile installèrent Grégoire sur le siège.

Les évêques d'Égypte et le patriarche d'Alexandrie arrivèrent ensuite mécontents * de ce que Grégoire avait été installé sur le siège sans leur
 * A fol. 168
 v^o b.
 consentement. Il y eut un désaccord parmi les cent cinquante (membres) du synode, non pas qu'ils haïssent Grégoire ou qu'ils le jugeassent indigne, mais ils l'incriminaient en disant : « Pourquoi n'avez-vous pas attendu notre arrivée ? »

Grégoire leur dit : « S'il y a une contestation à cause de moi, je ne suis pas meilleur que Jonas, *jetez-moi à la mer, et la tempête s'éloignera de vous*¹. » Et il donna volontairement sa démission à l'empereur et au concile entier, les salua, quitta la ville et se rendit dans son pays en Cappadoce; il habita un village nommé Arianzos (*Arianzon*). Le concile sacra Nectaire de Tarse au siège de Constantinople.

Lorsque saint Basile fut sur le point de reposer dans le Christ d'une bonne mort, Grégoire le théologien se rendit auprès de lui à Césarée, et y écrivit pour ses funérailles une oraison funèbre; il retourna ensuite à Arianzos.

Ce bienheureux docteur théologien Grégoire, durant les douze années

1. Jon. i. 12.

արար ի Բլւզանդիա՝ ծարրեաց զբարեաց յամենայն հերձուածորացն եւ ի ծոցբութենէ
Արիսի եւ Ապոլլինարի եւ Նատատիսի : Նատոյց յաթիւ եպիսկոպոսութեանն Անճիան-
ձու՝ զԵւլալիսս, եւ ինքն յԱրիանայոն զապարեաց : Եւ աստուածահաճոյ վարուք
կոցեալ խաղապութեամբ հանդես ի Յունուարի ԻԶ : Եւ փոխեցաւ * յանայնպեան
եւ յանվախճան յորախաթիւնն ի Քրիստոս Յիսուս ի Տէր Տէր :

* A fol. 169
r° a.

5

Արացի ԺԺ եւ Յունուարի ԻԶ : Վարք երանելոյն Քսենոփոնի եւ զուգակցին իւրոյ
Մարիամու եւ երկու որդւոցն Արկաղեայ եւ Յովհաննու :

Երանելին Քսենոփոն էր ի Կոստանդինուպօլսէ մեծատուն իշխան, բարեպաշտ,
ոլորմած եւ երկնւյած յԱստուծոյ . նոյնպէս եւ ամուսինն իւր Մարիամ : Ունէին եւ
երկու որդիս զԱրկաղէսս եւ զՅովհաննէս, եւ ուսուցանէին զնոսա ընկել իբրեւ 10
զինքեանս : Աւարեցին զնոսա ի Բլւրիսոն քաղաքն յուսանել զվարութիւն զրոյց :

Եւ ծինչդեռ նաւէին՝ եղև մըրիկ մեծ ի ծովուն, եւ զիրկս արկեալ ծիմեանց ողբային
ուժկին, եւ աղաչէին զԱստուած : Հերձաւ նաւն եւ ամենեքեան ընկզմեցան ի ծովն,
բայց ոչ կորեան՝ լուսն հարեալ իւրաքանչիւր որ ի տախտակս նաւին. եւ զամենեանս

4 հանդես] Արաց ԺԶ եւ add. B || 5 ի Քրիստոս... Տէր om. B || 7 Արկաղեայ] Արկա-
ղիսի B || 8 ի Կոստանդինուպօլսէ] ի Կոստանդիպօլիս B || 13 զԱստուած] փրկիլ ի
փորձութենէն add. B.

qu'il passa à Byzance, avait purgé la ville de tous les hérétiques et de l'erreur
d'Arius, d'Apollinaire, de Novat¹ (*Navatiosi*). Il fit monter sur le siège
épiscopal de Nazianze Eulalius, et se retira à Arianzos. Il y vécut d'une vie
agréable à Dieu et reposa en paix le 25 Janvier. Il trépassa * dans la joie
immortelle et sans fin, dans le Christ Jésus, Notre-Seigneur.

* A fol. 169
r° a.

19 ARATZ, 26 Janvier.

Vie du bienheureux Xénophon, de sa femme Marie (*Mariamou*) et de leurs deux fils
Arcadius et Jean.

Le bienheureux Xénophon était de Constantinople, prince riche, pieux,
charitable et craignant Dieu; de même était sa femme Marie. Ils avaient deux
fils, Arcadius et Jean, auxquels ils apprenaient à être comme eux. Ils les en-
voyèrent à la ville de Beyrouth (*Biuriton*) pour y apprendre les lettres.

Tandis qu'ils naviguaient, une forte tempête se leva sur la mer. Ils se
jetèrent dans les bras l'un de l'autre, poussèrent des hauts cris et prièrent
Dieu. Le navire se brisa et tous tombèrent à la mer, mais ils ne périrent pas,

1. Grégoire a effectivement écrit contre Novat et ses partisans, cf. par ex. *P. G.*,
XXXVI, col. 356 sq. Noter que le rédacteur arménien suit fidèlement la vocalisation
grecque Ναυάτος.

որք էին ի նաւ անդր ապրեցոյց Աստուած : Յովհաննէս եւ ի Մարիիտա, եւ Արկապիտս՝ ի Տեսափիւրկեա : Իսկ Յովհաննէս գտեալ վանս մտեալ զապարեայ անդ լեալ կրօնաւոր, եւ ապաէր զԱստուած զի ծանուցէ նմա զԱրկապէոս զեղբայր իւր : Եւ երեւեցաւ չերազի զի վրկեցաւ ի ծովէն եւ եղև կրօնաւոր :

5 Իսկ Արկապէոս ելեալ ի ցամօր զնայ յԱրուստղէմ, եւ երկրպագեաց * սուրբ * A fol. 169
տեղեացն : Հանդիպեցաւ սուրբ Տերունոյ ծիսմ կրօնաւորի, եւ նա յառաջադոյն ասաց r^o b.
Արկապիտսի եթէ . Եղբայր քո եւ ծառայքն որք էին ի նաւին կենդանի են, եւ են կրօնաւորք : Եւ զնայ Արկապիտս զկնի նորա եւ եղև կրօնաւոր :

10 Իսկ երանելին Քսենոփոն ոչինչ զիտէր զորդւոցն . եւ առարեայ թղթով ծառայ ծի
ի Բիւրիտոն զի տեսցէ զնոսա թէ հրպէս կան . եւ յորժամ զնայ ոչ եղիտ : Հանդիպեցաւ
ծիսմն ի ծառայակցոյ իւրոց՝ որ էր ի նաւին ընդ տեսան որդւոցն, եւ էր կրօնաւոր
լեալ եւ տեղեկանայր թէ . Ո՞ր իցեն տեսարքն մեր : Եւ նա ասէ եթէ . Ի ծովուն
ընկզմեցան եւ եւ ծիայն ապրեցայ, եւ կրօնաւոր լինել եւ զապարել ի տեղւոյն քան
զատեալ առ տէր մեր եւ լինել չար հրեշտակ լաւ համարեցայ :

15 Եւ զարձաւ ծառայն եւ պատմեայ տերանց իւրոց զկորուստ զաւակաց իւրեանց :
Եւ նոցա լուեալ ըստ Յորայ զոհութեամբ ասացին . Տէր ես՝ եւ Տէր առ, որպէս

5 երկրպագեայ] երկիր եպագ B || 7 էին] ընդ բեղ add. B || 14 համարեցայ] վարկայ B.

car chacun se cramponna aux débris du navire et tous ceux qui se trouvaient dans le navire furent sauvés par Dieu. Jean atterrit à Malplita ¹ et Arcadius à Tétrapurgia (*Tetaphiurgea*). Jean trouva un couvent où il se réfugia et se fit religieux; il pria Dieu de le renseigner sur son frère Arcadius. Et il lui fut révélé en songe qu'il avait été sauvé de la mer et était devenu religieux.

Quant à Arcadius, après avoir touché le rivage, il se rendit à Jérusalem et vénéra les * lieux saints. Il y rencontra un saint vieillard religieux, et celui-ci * A fol. 169
prédit à Arcadius : « Ton frère et les domestiques qui se trouvaient dans le r^o b.
navire sont sauvés et se sont faits religieux. » Arcadius le suivit et se fit religieux.

Quant au bienheureux Xénophon, il ne savait rien de ses fils; il envoya un domestique chargé d'une lettre à Beyroth pour les voir et avoir de leurs nouvelles. Lorsque celui-ci arriva, il ne les trouva point. Il rencontra un de ses compagnons de service qui s'était trouvé sur le navire avec les fils de son maître et qui s'était fait religieux. Il lui demanda : « Où sont nos maîtres ? » Il lui répondit : « Ils se sont noyés dans la mer, et je suis le seul survivant; je me suis fait religieux et j'ai préféré habiter en cet endroit, plutôt que de retourner chez notre maître et d'être un mauvais ange. »

Le domestique revint et raconta à ses maîtres la perte de leurs enfants. Lorsqu'ils l'entendirent, ils dirent comme Job en rendant grâces : « *Le Sei-*

1. Μεγαρικήν et Τετραπυργία dans Métaphraste. P. G., CXIV, col. 1024.

Տեսան հաճոյ թուեցաւ՝ նոյնպէս եւ եղեւ : Եւ կայեալ չափօն երկրեանն տեսանէին զմի տեսիլ_ . զՅովհաննէս ականակապ ոսկի պսակաւ, եւ զԱրկաղէոս աստերալից սրայծառ պսակաւ : Եւ տաէ Քսենոփոն զՄարիամ . Մի տրտմիբ, զի որդեակբն մեր առ Աստուած կենդանի են :

Եւ վաճառեցին զտունս իւրեանց, եւ զամենայն ինչսն բաշխեցին աղքատաց, եւ 5
 * A fol. 169
 v^o a. զհացին չԵրուսաղէմ : Եւ հանդիպեցան ծառալի միւսմ որ էր զկնի * որդւոց իւրեանց ի ծովուն, եւ էր կրօնաւոր : Հարցանէին թէ . Որպէս որդիբն մեր մեռան : Եւ պատմեաց նոցա որպէս եղևն : Եւ թողեալ զնա զհացին ի Յորդանան :

Եւ զէպ եղև նոցա հանդիպել սուրբ ձերունոցն որ զԱրկաղէոսն բնկալաւ զի երկուց ի սուրբ Գողգոթիս : Բաէ ձերունին . Ով աէր Քսենոփոն եւ տիկին Մարիամ, 10
 մի տրտմիբ բանլի զորդիս ձեր եւ զծառայնն որ ի ծովուն էին՝ փրկեաց Աստուած ի մահաւանէ եւ ծառային Աստուծոյ : Նստարնբ առ իս եւ ցուցանէ Աստուած զորդիսն ձեր : Եւ մինչդեռ խօսէին՝ անդանէր Յովհաննէս եւ կայեալ զնա ձերոցն նստոց եւ ոչ ինչ ասաց : Եւ ի նմին ժամու եկն Արկաղէոս, եւ ամենեւին զմիմեանս ոչ ծանեան :

Եւ տաէ ձերունին զՅովհաննէս . Պատմեա մեզ վասն քո զամենայն եղեալսն առ 15
 բեզ : Եւ նա սկսաւ ասել զանուանս հօրն եւ մօրն, եւ թէ որպէս սուարեցան ի Բիւրիտոն եւ ընկզմեցան ի ծովն :

1 տեսանէին] տեսին B || 16 հօրն եւ մօրն] զհօրն եւ զմօրն B.

gneur a donné et le Seigneur a repris, il nous est arrivé ce qu'il a plu au Seigneur. » Ils se mirent à prier tous les deux et ils eurent la même vision : Jean avec une couronne d'or enrichie de pierres précieuses et Arcadius avec une couronne étincelante remplie d'étoiles. Xénophon dit à Marie : « Ne t'afflige pas, car nos enfants sont vivants en Dieu. »

Ils vendirent leur maison et tous leurs biens, distribuèrent le montant aux pauvres et se rendirent à Jérusalem. Ils y rencontrèrent un des domestiques
 * A fol. 169
 v^o a. qui avait été avec * leurs fils sur mer et qui était devenu religieux. Ils lui demandèrent : « Comment sont morts nos enfants ? » Il leur raconta le fait. L'ayant quitté, ils se rendirent au Jourdain.

Il leur arriva de rencontrer le saint vieillard qui avait reçu chez lui Arcadius, tandis qu'il se rendait au saint Golgotha. Le vieillard leur dit : « O seigneur Xénophon et dame Marie, ne vous affligez point, car vos fils et les domestiques qui se trouvaient en mer, ont été sauvés de la mort par Dieu et ils servent Dieu. Restez chez moi et Dieu vous montrera vos fils. » Pendant qu'ils causaient ensemble, Jean vint à passer; le vieillard l'arrêta, le fit asseoir et ne dit rien. Au même instant vint Arcadius, et ils ne se reconnurent aucunement les uns les autres.

Le vieillard dit à Jean : « Raconte-nous tout ce qui est arrivé. » Il se mit à dire le nom de son père et de sa mère, comment ils furent envoyés à Beyrouth et firent naufrage en mer.

Եւ չարուցեալ Արկաղիսս առէ . Սա է եղբայրն իմ Յովհաննէս : Եւ զիրկս արկեալ լացին : Եւ առէ Տերուհին . Ահա որպիք ձեր, առեմք եւ ուրախ լերուք : Եւ առ ժամացն արար զհաւրն եւ զմաւրն կրօնաւորս . զՄարիամ կարգեաց ի կամանց վանս, եւ զՔսենովոն ի լեառն առ անապատաւորս : Եւ ինքն առեալ զեղբարն զերկուսին զնոց չանապատ, եւ բարի ձգնութեամբ հանգեան ի Քրիստոս : Եւ կատարի տօն սոցա Յունուարի ԻԶ :

* Յայժմ աւուր կատարեցան երեք եղբարքն երկուորեակք ի ձիւս՝ ժամու,

ի ձիւս՝ արգանդէ ծնեալք, Ապենիպոս, Երասիպոս, Մկաւիպոս :

Նոյնպէս կատարեցաւ որով եւ հանին իւրեանց Նէսիկաց

վան անուանն Քրիստոսի :

* A fol. 169
v^o b.

Զեղբարքս զաշտօրիկ հանին իւրեանց Նէսիկաց զարձոյց ի բրիստոնէտիմոն . եւ առ ժամացն զկուսն կործանեցին եւ զգոհս նոցա շանց կերակուր ընկեցին եւ համարձակութեամբ բարոյեցին զՔրիստոս : Իսկ առարք իւրեանց կառապաշար էին, Պալմատոս եւ Երմովինէս եւ Սպարատոս իմացեալ զայն՝ կախեցին զնոսս զվաչտէ եւ քերեցին զմարմինս նոցա, եւ ապա ընկեցին ի հօւր եւ աչնպէս կատարեցան ի Քրիստոս :

5 սոցա] Արացի ԺԺ եւ add. B || 7 կատարեցան] հրով add. B || 11 Զեղբարքս զաշտօրիկ] երեք եղբարքս աշտօրիկ էին ձխալարձ ծառայք հեթանոս տերանց, եւ ինքեանք եւս կառապաշար էին, բայց B || 13 կառապաշար էին om. B || 14 քերեցին] քերջօք add. B.

Arcadius se leva et dit : « C'est mon frère Jean. » Ils se jetèrent dans les bras et pleurèrent. Le vieillard dit : « Voici vos fils, regardez-les et réjouissez-vous. » Et aussitôt il fit religieux le père et la mère, fit entrer Marie dans un couvent de femmes et Xénophon chez les anachorètes de la montagne. Il prit les deux frères avec lui et s'en alla au désert. Ils reposèrent dans le Christ après un bon ascétisme. Leur fête a lieu le 26 Janvier.

* En ce jour furent martyrisés, à la même heure, les trois frères jumeaux, nés des mêmes entrailles, Spensippus, Élasippus, Mélasiippus. De même fut martyrisée par le glaive leur tante Néonilla pour le nom du Christ.

* A fol. 169
v^o b.

Ces frères ayant été convertis au christianisme par leur tante Néonilla, ils renversèrent aussitôt les idoles, jetèrent en pâture aux chiens les offrandes qui leur étaient destinées et prêchèrent avec hardiesse le Christ. Leurs maîtres Palmatus, Hermogène et Quadratus (*Kodratos*), qui étaient des idolâtres, l'ayant appris, les firent suspendre à un arbre, firent déchirer leurs chairs, et ensuite les firent jeter dans les flammes. C'est ainsi qu'ils moururent pour le Christ.

Եւ զՆեոնիկոս սրով հատին զգլուխն : Եւ կին մի ալլ որոյ անուն էր Յունիկա, եւ զպիր մի Տուրվան, վասն զի հաստացին ի Քրիստոս՝ հատին զգլուխս նոցա :

* B
p. 52 b.

[Ե՛ Ի սմին առաւ յիշատակ ահաւոր շարժին որ եղեւ վասն սպառնալեաց ի մար-
դասիրութենէն Լատուծոյ՝ ի ժամանակս Թէոդոսու Փոքու, որդւոյ Արկադիոսի,
Յունուարի ԻՉ, չաւսր կիրակէի, յերրորդ ժամու, յորում եւ անկան սրբիսպր քաղաքին 5
թագաւորական, եւ բազում սպարանք կործանեցան . եւ եկաց շարժն մինչեւ յերատեզն
դամիսս երեք . որպէս զի թագաւորն եւ ամենայն բազարն մեծ արտասուօք աղաղա-
կէին ի բոլոր սրտէ զՏէր սիրոմեացն ստելով, ինայնս Տէր եւ մի կորուսանք, զո-
ղացոյցեր զերկիր վասն մեկաց մերոց, օրհնել զբեղ բարերար եւ մարդասէր Տէր :]

Արացի Ի եւ Յունուարի ԵԷ : Վերադարձումն պատուական մարմնոցն
տեսուն Յովհաննու հայրապետին Ասիւրեւրանի :

10

Յորժամ արտրեցին զՅովհաննէս, եւ տանէին զնա անխնայարար եւ անողորմ
աշխատութեամբ ընդ զժուարին ձանապարհ, չաւսրս ձմերակն սառնամանեաց ի

1 Յունիկա] Յիւնիկա B || 2 Տուրվան] ընդ նոսա նահատակեցին *add.* B.

On trancha la tête à Néonilla, en même temps qu'on trancha la tête à une autre femme nommée Younilla (*Younila*), et à un notaire nommé Tourbon (*Tourvan*), parce qu'ils avaient cru au Christ.

* B
p. 52 b.

[B * En ce jour, commémoration du terrible tremblement de terre qui fut un avertissement de la providence divine, au temps de Théodose le Jeune, fils d'Arcadius, le 26 Janvier, un jour de dimanche, à la troisième heure. Les fortifications de la ville impériale s'écroulèrent et de nombreux palais furent détruits. Le tremblement dura jusqu'au lever stellaire ¹, pendant trois mois, au point que l'empereur et toute la ville implorèrent avec larmes et de tout cœur, disant : « Seigneur, aie pitié! épargne-(nous), Seigneur! ne (nous) perds pas! Tu as fait trembler la terre à cause de nos péchés, bénédiction à toi, Seigneur bienfaisant, philanthrope. »]

20 ARATZ, 27 Janvier.

Retour du précieux corps du seigneur Jean Chrysostome, le patriarche.

Lorsqu'on eut exilé Jean et tandis qu'on le conduisait sans ménagement et avec une fatigue impitoyable par des routes difficiles, dans la saison des

1. Le mot *կառուկ* ne se trouve pas dans le *Thesaurus* de Venise, 1836 : le sens précis de l'expression nous échappe; *Syn. Cp.* col. 425, n'a pas d'expression correspondante.

Կովկասն Հայոց, * Հասին ի Կոմանիս գետն, եմուտ յեկեղեցին յարում էին նշխարք * A fol. 170
սրբոյ վկային Բասիլիսկոսի, ագոթեաց եւ Կոհնայա Կատուծոյ : 1° a.

Եւ երեւցաւ յանուրջս սուրբ վկայն Ստեփաննին եւ ասէ. Զօրագիր եղբայր իմ
Յովհաննէս, վաղին ի միասին լինելիմք առաջի Քրիստոսի : Երեւցաւ եւ սպասա-
5 ւորին սրբոյ նշխարացն եւ ասէ. Պատրաստեալ անգի մեծ ձգնաւորիկ Յովհաննու՝ զի
Կալոց է առ իս :

Եւ յարուցեալ Յովհաննէս Կոհնայա սպիտակ պատմուծան քահանայութեան, եւ
մատոյց զանարիւն պատարայն Քրիստոսի, եւ Հաղորդեցաւ ի պատուական մարմնոյ
եւ յարեւէ Որդոյն Աստուծոյ, եւ ասաց Կաթողիկոսն բանս իւր. Փառք քեզ, Տէր,
10 յազապ ամենայնի : Եւ ողջունեալ զամենեւեան նստաւ յեկեղեցւոյն յաթոյ, եւ աւան-
դեաց զհոգին իւր առ Աստուած ի ձեռս Հրեշտակաց : Եւ լիարեցին մերձ ի տապանն
Բասիլիսկոսի :

Եւ զշարախօսան Ստեփաննին չարաչար մահուամբ սատակեաց Աստուած : Սմանց
նկիւնեացն բերանքն եւ որդնալից լեալ լեզուացն կորեան : Եւ ոմանց ի խելաց թափեալք
15 եւ ալլ ընկ ալլս խօսելով՝ մեռան : Ալլք ի պէս պէս անբժշկելի ախտս եւ չանշարժելի
ցաւս անկեալ սատակեցան ի սպառ :

Իսկ Թէոփիլոս Աղեկասնկրու պատրիարքն բազում աւուրս յոգեալի լեալ՝ հօգին
ոչ ելանէր, եւ սպալակէր չարաչար վշտօք եւ ասէր. * Տեսանեմ զտէրն իմ Յովհաննէս * A fol. 170
1° b.

gelées d'hiver, à la ville de Cucuse d'Arménie,* on s'arrêta au village de * A fol. 170
Comana (Komanis). (Jean) entra dans l'église où se trouvaient les restes du 1° a.
saint martyr Basiliscus, pria et rendit grâces à Dieu.

Le saint martyr apparut dans un songe à Chrysostome et lui dit : « Prends courage, mon frère Jean, nous serons demain ensemble en présence du Christ. »
Il apparut également au desservant des saintes reliques et lui dit : « Prépare une place au grand ascète Jean, car il doit venir auprès de moi. »

Jean se leva, revêtit des ornements sacerdotaux blancs, offrit le sacrifice non sanglant du Christ et communia aux précieux corps et sang du Fils de Dieu; il dit ses paroles habituelles : « Gloire à toi, Seigneur, pour toutes choses. » Il donna le salut à tous, s'assit sur le siège dans l'église et rendit son âme à Dieu entre les mains des anges. On l'inhuma près de la tombe de Basiliscus.

Dieu fit mourir d'une mort cruelle tous les calomnieurs de Chrysostome. A certains la bouche se putréfia et ils perdirent la langue remplie de vers. D'autres furent privés de raison et moururent, proférant des paroles incohérentes. D'autres disparurent pour toujours dans des infirmités incurables et des douleurs qui les condamnaient à l'immobilité.

Quant à Théophile, le patriarche d'Alexandrie, après être resté plusieurs jours à l'agonie, comme son âme ne le quittait point, il criait en proie à de
cruelles douleurs, et disait : « * J'aperçois mon seigneur Jean, qui empêche * A fol. 170
1° b.

զի արդեալս զոգիս իմ յերաներոյ, եւ չտայ թոյլ երթալ առ Աստուած, քանզի բազում համարձակութիւն ունի առ Պրիատոս : Եւ այնպէս խօստովանելով զոր մեղաւ առ Յովհաննէս աւանդեաց զհոյին :

Եւ զերեսուն եւ զերիս տմս Եւդոքսիա թագուհւոյն տապանն երբեք, որ զՍակեր-
բանն արտօրեաց : Եւ առաքեաց որդի իւր Փոքր Թէոդոս թագաւորն ի Կոմանիա զի 5
բերցեն զմարմին տուրբ հալատպետին, որ եւ ըստ հոգւոյ զաւակ էր, քանզի ի մկրտու-
թենէն կնրահայր էր նորա : Եւ երթեալ հնարս ոչ զտին հանել ի տապանէն, քանզի եւ
տուրբն ոչ կամեցաւ : Ապա զրեաց Թէոդոս հրովարտակս ձեռամբ իւրով արտասուօք եւ
բազում ուղբանօք, եւ պատուելեաց զի կարդացեն ի վերայ զերեզմանին որպէս առ
կենդանի : Եւ յորժամ տապան եւ ընթերցան՝ առժամայն թոյլ եւս տուրբն եւ բացաւ 10
տապանն, եւ զտին զՍակերբանն ամբողջ, զի մաղ մի ի զվտոյ նորա ոչ էր պակասեալ,
եւ ոչ մարմինն թաղաւմալ, եւ ոչ երեսնն ալլապունեալ, ալլ զորպէս կենդանի ի քուն
զտին : Եւ եղին ի փառեաց տապանի, եւ պաշտամամբ եւ մոմեղլնօք եւ խնկօք տարան
Կոստանդինուպօլիս յաջնկոյս ծովուն :

Եւ առաքեաց թագաւորն երկոստասան նաւս ի պատիւ տուրբ հալատպետին . եւ զնաւն 15
յորում էր տապանն տալաւ ծովն մինչեւ յաջլի ալբոյն, որով թշնամութիւն եղեւ եւ-
* զքսեաց ընդ Յովհաննու եւ անտի զնաց * ի նաւահանդիստն Մովիտոս, յենկեղցի տուրբ
առաքելոյն Թուժալի : Եւ զնաց թագաւորն ընդդէմ ամենայն իշխանօք եւ քաղաքա-

* A fol. 170
v° a.

la sortie de mon âme, et ne me permet point d'aller auprès de Dieu, car il a une grande liberté auprès du Christ. » C'est en avouant ainsi le tort qu'il avait commis envers Jean qu'il rendit l'âme.

Pendant trente-trois ans le tombeau de l'impératrice Eudoxie, qui avait exilé Chrysostome, remua. Son fils, l'empereur Théodose le Jeune, envoya à Comana pour rapporter le corps du saint patriarche, car il était son fils spirituel, (Chrysostome) ayant été son parrain au baptême. Étant allés, (ses envoyés) ne trouvèrent pas le moyen de le retirer de la tombe, parce que le saint ne voulait pas. Alors Théodose écrivit de sa propre main un édit, avec larmes et beaucoup de supplications, ordonnant de le lire sur le tombeau comme s'il était adressé à un vivant. Lorsque (l'édit) fut apporté et lu, aussitôt le saint donna son consentement, le tombeau s'ouvrit et on retrouva Chrysostome intact, car pas un cheveu de sa tête n'était tombé, ni son corps fané, ni son visage altéré, on le trouva comme un vivant endormi. On le mit dans un cercueil de bois, et on le transporta avec offices, cierges et encens à Constantinople, au delà de la mer.

L'empereur envoya douze navires en honneur du saint patriarche. Or le navire dans lequel se trouvait le cercueil fut porté par la mer jusqu'à la vigne de la veuve, qui fut la cause de la brouille entre Eudoxie et Jean. De là

* A fol. 170
v° a.

(le navire) se dirigea au port de Sophie (*Sophias*), à l'église du saint apôtre Thomas. L'empereur se rendit au-devant avec tous ses princes et les habitants

ցեօրն, մամեղինօր եւ խնկօր : Եւ տեսեալ զմարմինն Յովհաննու ամբողջ որպէս ի բուն՝ զահի հարեալ վառս ետուն Սատուծոյ : Բարձին անալ զտապանն եւ տապան չկեկեցի սրբուհւոյն Երինեայ, յորում էր պատրիարկարանն Սոկերերանին, եւ նստուցին յաթոն իւր ի վերայ սատիճանայ բեմին :

5 Եւ եղև մեծ սքանչելիք յառաք յաշնմիկ, զի մարմինն առանց հողոյ կանգնեցաւ ի վերայ պատուանդանի աթոռոյն եւ աջովն իւրով տեսաւ նապրեայ զժողովուրդն, եւ ասէ՝ մեծաւ բարբառով . Խաղալովիւնն ամենեցուն : Եւ ժողովուրդն ասացին . Եւ ընդ հողոյն բում : Եւ ինքն առանց ուրուք ձեռն տալոյ նստաւ յաթոն : Եւ ապա միաբանեցան ամենայն եպիսկոպոսուքն եւ ժողովուրդն որ հերձան ի միմեանց վասն 10 անիրաւ անկման եւ արարանայ Սոկերերանին :

Եւ անալ տեսալ տապան չկեկեցի սրբոյ տաքերոյն յորում էր տապանն Եւդոքսեայ թաղուհւոյն, եւ նոյնժամայն զապարեայ չերերմանէն : Եւ հանուցլին զկենդանի մարմինն սուրբ հայրապետին Յովհաննու Սոկերերանին ի ներքնապոյն խորանի ի ճախակողմն բեմին :

15 Եւ ապա թաղաւորն եւ սուրբն Պրոկլոս պատրիարկն, որ եւ աշակերտ էր Սոկերերանին, եւ ալլ եպիսկոպոսունք եւ ձգնաւոր կրօնաւորք, * միաբան աղաչեցին զՍատուծ զի երեւցուցէ նոյա թէ յորում վառս եւ ի հանդիսս իցէ աշխարհապատում եւ ախկերարոյս վարդապետն այն :

Եւ երեւցաւ Պրոկլոսի եւ միւս ալլ եւս ձգնաւորի միում որում անուն էր Մարկոս,

* A fol. 170 v° b.

de la ville, avec cierges et encens. Lorsqu'ils virent le corps de Jean intact, comme endormi, ils en furent effrayés et glorifièrent Dieu. On transporta le cercueil de là à l'église de sainte Irène, où se trouvait le patriarcat de Chrysostome, et on le fit asseoir sur son trône, en haut des marches de l'estrade ¹.

Ce jour-là eut lieu un grand miracle. car le corps sans âme se dressa sur le marchepied du trône, de sa main droite fit le signe de la croix sur l'assistance et dit à haute voix : « Paix à tous. » L'assistance répondit : « Et avec ton esprit. » Et de lui-même, sans l'aide de personne, il se rassit sur son trône. Alors tous les évêques et la population, qui s'étaient divisés à cause de l'injuste déposition et de l'exil de Chrysostome, se réconcilièrent.

De là on le transporta à l'église des saints apôtres où se trouvait le tombeau de l'impératrice Eudoxie, qui cessa aussitôt de trembler. On déposa le corps vivant du saint patriarche Jean Chrysostome à l'intérieur de la chapelle, à gauche du chœur.

Ensuite l'empereur et le saint patriarche Proclus, qui était disciple de Chrysostome, et les autres évêques et les religieux ascètes * prièrent ensemble 20 Dieu pour qu'il leur révélât dans quelle gloire et quel repos se trouvait ce docteur dont toute la terre parlait et qui avait illuminé l'univers.

* A fol. 170 v° b.

Proclus, et un autre ascète dont le nom était Marc, eurent une vision :

1. Bemin = βῆμα, ici l'estrade sur laquelle se trouve le trône.

և Եւսեփն լուսաւոր տաճար մեծ եւ զարմանալի, յորում էին ամենայն հալրապետք փառօր
նստեալք յաթուս հանդատեան, եւ Եպիփան Կիպրոսի արքեպիսկոպոսն : Իսկ զՅով-
հաննէս զոր փափաքէին՝ ոչ տեսին, եւ յոյժ տրամեցան : Եւ ալք մի լուսաւոր հարցանէր
եթէ . Զմով խնդրէք : Եւ նորա ասեն . Զաւերն մեր զՅովհաննէս : Ասէ լուսաւոր ալքն .
զՄկրտիչն խնդրէք եթէ զաւետարանիչն : Ասէ Եպիփան . զՅովհաննէս կամին տեսանել
զԿոստանդինուպոլսոյ պատրիարկն : Ասէ ալքն : ԶՅովհաննէս խնդրէք զապաշխարու-
թեանն, զնա ոչ որ կարող է ի մարդկանէ տեսանել քանդի ընդ սերովքէս եւ ընդ
բերովքէս սուաջն աթուղն կոչ հանապաղ :

Նոյնպէս եւ ի Կոմանիս՝ յորժամ հանգեաւ Սսկերերանն՝ Ետեա եպիսկոպոսն զնոյն
տեսիլս : Եւ ալքը ոմանք ձգնաւորք եւ երկիւզածք՝ տեսին զՍսկերերանն ընդ Մկրտչին
եւ ընդ աւետարանչին Երանաւոր եպիսկոպոս :

Հանդուլին զրատուական մարմին նորա յեկեղեցւոջ սրբոյ սուաբերցն՝ Արացի Ի
եւ Յունուարի Իկ :

* B
p. 13 b.

[B * Վերադարձումն պատուական մարմնոյ սուրբ հալրապետին մերոյ տեսան
Յովհաննու Սսկերերանի :

15

Յորժամ զսուրբն Յովհաննէս տանէին յաքսորս՝ անխնայաբար եւ անողորմ աշխա-
տութեամբ, ընդ զմուարին ճանապարհս տանէին յաւուրս ձմերային սառնամանեայ
ի Կոկիան հալոց . եւ խոյն սքանչելիք երեւեալ յԱստուծոյ ի քաղաքին, հուր երեւեալ

ils virent un grand temple lumineux et magnifique, dans lequel se trouvaient
tous les patriarches assis dans la gloire sur des trônes spacieux, et l'archevêque
de Chypre Épiphané. Mais ils n'aperçurent point Jean, qu'ils cherchaient, et
en furent très attristés. Un homme lumineux vint leur demander : « Qui
cherchez-vous ? » Ils répondirent : « Notre seigneur Jean. » L'homme lumi-
neux leur dit : « C'est le Baptiste que vous cherchez ou l'Évangéliste ? »
Épiphané dit : « Ils veulent voir Jean le patriarche de Constantinople. »
L'homme dit : « Vous demandez Jean (docteur) de la pénitence ; personne
d'entre les hommes ne peut le voir, car il est journellement devant le trône
avec les séraphins et les chérubins. »

A Comana, aussi, lorsque mourut Chrysostome, l'évêque avait eu la même
vision. D'autres ascètes et des personnes pieuses virent Chrysostome, le
bienheureux évêque, en compagnie du Baptiste et de (Jean) l'Évangéliste.

On déposa son précieux corps dans l'église des saints apôtres le 20 Aratz,
le 27 Janvier.

B
p. 13 b.

[B * Retour du précieux corps de notre saint patriarche, le seigneur Jean
Chrysostome.

Pendant qu'on conduisait saint Jean en exil, sans ménagement et avec une
fatigue impitoyable par des routes difficiles, dans la saison des gelées
d'hiver, à Cucuse d'Arménie, il se produisit des prodiges de Dieu en la ville
(de Constantinople) ; des flammes apparurent au-dessus du trône où le

ի վերայ ամուսն չորում նստէր երանելն եւ վարդապետէր զբանն կենաց . եւ հարն յորացեալ խորանաձեւ ի վերայ երթեակացն՝ եւ գտուն ամեկլիտափ ալբեայ, բայց մարդոց եւ ոչինչ մեղաւ :

Ելլ եւ կարկուտ եղեալ ի Բաղարին սաստիկ յոյժ որք եւ ահլւ ըմբռնեալք ամենեքեան՝ եւս առաւել թաղութին վրէժխնդութիւն անկման առն Աստուծոյ համարեալ, որ եւ յերկեղէն վախճանէր յետ երկից աւուրց : Եւ Քաղկեդոնի չեալխոսպոսն որ նախատէր զերանելն Յովհանն ի ժողովոյն Թէոփիլեանց, չարամահ եղեւ . այս նշանք եղեն յանկմանն Յովհաննու :

Եւ իբրեւ տարան զերանելն ի Կոկիսոն Հաջոց բաղար, նա լուսաւոր վարդապետութեամբն ազդարարար բոլորէր զճառս աստուածաճաշախ եւ հաւարէր ի զիրս, եւ զբաղումս աշակերտէր : Զոր լուեալ չարակամացն նորա չարակնեցին եւ տան փոխել զնա յԱրարիւն . ուր առաւել յորցեայ զփտակս հոսմանն՝ արբույցանելով զժամանակ հոգիս աստուածասիրաց անձանց . եւ համբաւն դարձեալ հռչակէր յատելն նորա . վասն որոց կամեցան զնա յանքնակ կղզի տանել եւ ոչ ժամանեցին ըստ մարգարէութեան արքայն Եսայիսնու եթէ ոչ ժամանեցես յերբորդ արստրանս քո :

Եւ պատահին ի գեօղ մի Կոմանիս անուն օթեվանել հլւանդացաւ, եւ մտեալ յեկեղեցին յորում էին նշխարք սուրբ վկայն Բասիլիսկոսի աթոթեայ եւ զսպայաւ

* B
p. 53 a.

bienheureux s'asseyait pour enseigner la parole de vie; ces flammes se répandirent en forme de voûte au-dessus des passants, et mirent le feu à la maison du sénat (σύνκλητος), mais ne fit du mal à personne.

* Ensuite une grêle très violente s'abattit sur la ville, et tous étaient saisis de frayeur, en particulier l'impératrice, qui crut que c'était une vengeance de la chute de l'homme de Dieu, et mourut de frayeur trois jours plus tard. L'indigne évêque de Chalcédoine, qui avait insulté le bienheureux Jean au concile ¹ de Théophile, mourut d'une mort atroce. Ces signes prodigieux eurent lieu à la chute de Jean.

* B
p. 53 a.

Lorsqu'on eut conduit le bienheureux à la ville de Cucuse (Kokison) d'Arménie, il y prononça des homélies divines d'une doctrine lumineuse, qui jaillissaient comme d'une source abondante; il en forma des livres; il forma beaucoup de disciples. Ce qu'ayant appris, ses ennemis le jalousèrent et le firent transférer à Pityonte (Arabion), où il multiplia les ruisseaux d'éloquence, abreuvant les âmes spirituelles des amis de Dieu, et sa renommée parvint de nouveau à ses adversaires; c'est pourquoi ils résolurent de le faire transférer dans une île déserte, mais ils n'y arrivèrent point, conformément à la prophétie de saint Épiphanse : « Tu ne parviendras point à ton troisième exil. »

Ils arrivèrent à un village nommé Comana pour y passer la nuit. (Chrysostome) tomba malade; il entra dans l'église où se trouvaient les restes du

1. Il s'agit du conciliabule du Chêne.

զԼատուծոյ. և Երեւեալ նմա սուրբ վիպն յանուրջս, ասէ. Մի Երանելից Յովհան
լուսաւոր վարդապետութեամբ քս զապրս որդւոց մարդկան լուսաւորեցեր, և ամբարեցեր
բիւլ զանձս յերկինս որ Կան և Մնան, արդ Եկ և Հանդիր ընդ մեզ : Եւ ասէ զընկեր
խր Լուկիանոս մարտիրոս և բաճանայ. Պատարտեան սեղի տեսուն Յովհաննու զի
ի վաղիւն զայ սա մեզ :

5

* B
p. 53 b.

Եւ յարուցեալ Յովհաննէս զգեցաւ սպիտակ պատմուճանս Բաճանայութեան և
Կօշիկս և մատուց զանարիւն պատարացն Վրիստոսի, և Հաղորդեցաւ ի պատուական
և սուրբ մարմնոց և յարենէ Սրբւոյն Աստուծոյ, և ասաց՝ զսովորական բանս իւր.
Փառք բիւ Լատուած յարապս ամենայնի : Եւ ողջունեալ զամենեւեան՝ նստաւ
յեկեղեցւոյն ջաթու, և աւանդեաց զհոգին իւր սա Լատուած ի ձեռս հրեշտակաց. և
թաղեցին զնա սա սրբոցն :

10

Եւ փոխանորդեն զաթու նորա յալմէ յալ մինչև յերանելին Պրտիլ :

Եւ աուրեաց Փոքր Թէոդոս ինպատրոն ի Կոմանիս զի բերցեն զմարմին սուրբ
հալքապետին, որ ըստ հոգւոյ զաւակ էր Յովհաննու. բանց ի մկրտութենէն Լինքահայր
էր նորա : Եւ զնաղին ի տապան սրբոցն և զտին զՍեկերերանն ամբողջ, զի և մալ մի
ի զլիսց նորա ոչ էր պակասեալ, և ոչ մարմինն թարշամեալ, և ոչ Երեսքն ալապու-
նեալ, ալ որպէս Լեւոյանի ի քուն զտին : Եղին ի վաչտեայ տապանի, և պաշտա-
մամբ և մամեղնոր սարսն ի Կոստանդինուպոլիս յայնկոյս ծովուն :

15

saint martyr Basiliseus, pria et rendit grâces à Dieu. Le saint martyr lui apparut dans un rêve et lui dit : « Oh bienheureux Jean, tu as illuminé par ta doctrine lumineuse les nations des fils des hommes et tu t'es amassé au ciel des trésors qui t'y attendent, viens donc et repose-toi avec nous. » Et il dit à son compagnon le martyr et prêtre Lucien : « Prépare une place au seigneur Jean, car demain il vient auprès de nous. »

* B
p. 53 b.

Jean se leva, revêtit des vêtements sacerdotaux blancs, mit ses chaussures et offrit le sacrifice non sanglant du Christ, communia aux précieux corps et sang du Fils de Dieu et répéta * ses paroles habituelles : « Gloire à toi, Dieu, pour toutes choses. » Il donna le salut à tous, s'assit sur le trône de l'église et rendit son âme à Dieu entre les mains des anges. On l'inhuma près des saints.

Divers (patriarches) lui succédèrent sur le trône (de Constantinople) jusqu'au bienheureux Proclus.

L'empereur Théodose le Jeune envoya à Comana pour en rapporter le corps du saint patriarche ; il était fils spirituel de Jean, car celui-ci avait été son parrain au baptême. (Les envoyés) se rendirent donc au tombeau du saint et trouvèrent Chrysostome intact, car pas un cheveu de sa tête ne manquait, son corps n'était pas flétri, son visage n'était pas altéré, ils le trouvèrent comme un vivant dans le sommeil. Ils le mirent dans un cercueil de bois et le transférèrent avec offices et cierges à Constantinople au delà de la mer.

Եւ առաքեալ ինքաւորն երկոտասան հաւս ի պատիւ սուրբ հաչրապետին : Եւ
 եկին ի հաւաքանդիսան Սովիսա՝ ի սրբոյն Թովմալի առաքելոյ եկեղեցին. եւ զնայ
 ինքաւորն ընդ առաջ ամենայն իշխանօրն եւ քաղաքացեօրն մոմեղինօր եւ խնկովք.
 եւ տեսաւ զմարմինն Յովհաննու ամբողջ եւ որդեւ ի բուն, զահի հաբեալք վառս
 5 ետուն Աստուծոյ : Բարձին անտի զմարմինն եւ տարան յեկեղեցի սրբոյն Եսինեայ,
 չորում Սակերեւանին պատրիարքարանն էր, եւ հասուցին չաթոս ի վերայ աստիճանայ
 բեմին : Եւ ապա ձիարանեցան ամենայն եպիսկոպոստներն եւ ժողովուրդն՝ որք
 հերձեալ էին ի միմեանց վասն անիրաւ անկմանն եւ արսորանայ Սակերեւանին :

Եւ անտի առեալ տարան յեկեղեցի սուրբ առաքելոյն, չորում էր տապանն Եւ-
 10 ղոբսիա ինքաւհաւն. եւ հանուցին զկենդանի մարմինն սուրբ հաչրապետին ի ներքս
 ի խորանի անդ ի ձախակողմն բեմին. եւ սկսան կատարել զխորհրդածութիւն սուրբ
 պատարաղին, * ուր եկն մեծամեծ սքանչելիք, եւ լինին անպակաս մինչեւ ցատօր ի
 վառս ամենասուրբ Երրորդութեան. որում վազկէ վատք եւ իշխանութուն եւ պատիւ,
 աչծմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս :

15 Յաջմ առուր վկայութիւն Անանիայ քահանային եւ Պետրոսի բանդապանի եւ Եօթն
 աչոյց զինուորաց, որք չարչարեցան ի Փիլենիկէ ի ժամանակս Դիոկղետիանոսի եւ
 Մարսիմոսի զատաւորին. եւ ամենեքեան ի ծով ընկեցան, եւ այնպէս կատարեցան ի
 Քրիստոս :]

* B.
p. 54 a.

L'empereur envoya douze navires au-devant en honneur du saint patriarche
 Ils arrivèrent au port de Sophie, à l'église du saint apôtre Thomas. L'empereur
 se rendit au-devant avec tous les princes et les habitants avec cierges et
 encens. Lorsqu'ils virent le corps de Jean intact et comme endormi, ils en
 furent effrayés et glorifièrent Dieu. On enleva le corps de là et on le transporta à
 l'église de sainte Irène, où se trouvait le patriarcat de Chrysostome; on le fit
 asseoir sur le trône, en haut des marches de l'estrade. Alors tous les évêques
 et la population, qui s'étaient divisés à cause de l'injuste déposition et de
 l'exil de Chrysostome, se réconcilièrent.

De là on le transporta à l'église des saints apôtres où se trouvait le tombeau
 de l'impératrice Eudoxie. On déposa le corps vivant du saint patriarche à l'in-
 térieur de la chapelle, à gauche du chœur. On commença la célébration du
 mystère du saint sacrifice, * où eurent lieu de grands miracles. Il s'en opéra
 sans cesse jusqu'aujourd'hui pour la gloire de la très sainte Trinité, à laquelle
 appartient la gloire, la puissance et l'honneur maintenant et toujours et dans
 les siècles.

* B.
p. 54 a.

En ce jour, martyr du prêtre Ananie, du géolier Pierre et de sept autres
 soldats qui furent torturés en Phénicie, aux jours de Dioclétien et du juge
 Maxime, puis furent tous jetés à la mer et moururent ainsi dans le Christ.]

* A fol. 171
r° a.

Կրացի ԵՐ և Յանուարի ԵՐ : Վարք Եփրեմի խորին Ասորոյ վարդապետին :

Սուրբն Եփրեմ սրբանշին արդիւնաբան և տիեզերաբոյս վարդապետն, ազգաւստորի էր, չԼմիլ ըստարէ : Եւ հայրն բուրմ էր կուց : Եւ յաւուր միում զոհս մատուցանէր կուցն վասն Եփրեմի, և զեւն խօսեցաւ ի կուց անտի և ասէ. Զաղաչանս որ վասն Եփրեմի որդուք բո է՝ եւ ոչ ընդունիմ, զի նա հալածիչ մեր լինելոյ է. ալ թէ կամիս հաճել զմեզ Երթ հալածեան զնա ի տանէ բուժմէ : Եւ հայրն նորա եհան զնա ի տանէ խրմէ : Եւ նա ուրախ եղև յոյժ, և զնայ ի Մծբին քաղաք առ մեծն Ֆակոր Եպիսկոպոս քաղաքին : Եւ նա ուրախութեամբ ընկալեալ զնա՝ մկրտեաց և արար կրօնաւոր : Եւ կեացր սրբանշին վարուք, սրբութեամբ, պահօք և աղօթիւք. և նախանձէին ընդ նա ժառանգաւորք եկեղեցւոյն :

Եւ մի ոմն ի սարկաւագացն Եփրեմ անուն շնացաւ ընդ զուստր մեծատան միում և յրացոյց զնա, և եղ բանս ի բերան աղջկանն գրաւարտել զսուրբն Եփրեմ : Եւ յրժամ վիտայ հայր աղջկանն խոշտանդէր զզուստրն թէ. Ով յրացոյց զբեկ : Եւ նա ասէ բոտ խրատուն թէ. Եփրեմ ձգնաւորն : Եւ եկեալ հայրն սրտմեաց Եպիսկոպոսին Յակօբայ. և նորա կոչեալ հարցանէր. և սուրբն Եփրեմ անկաւ յոտս նորա լալով

* A fol. 171
r° b.

1 Վարք... վարդապետին] Վարք սուրբ և մեծ ձգնաւոր հօրն մերոյ և հոգեկց վարդապետին Եփրեմի խորին Ասորոյ B || 2 Սուրբ... վարդապետն] Սուրբն և սրբանշին Եփրեմ B || 3-6 Եւ յաւուր... եղև յոյժ] Եւ տեսեալ զոմոսի պաշտամունս կուսապաշտից՝ խրեցաւ ի բրխատեաց և թողեալ զաուն հօր իւրոյ B || 11-p. 107, l. 9 Եւ մի ոմն... ետուն Աստուծոյ om. B.

* A fol. 171
r° b.

* 21 ARATZ, 28 Janvier.

Vie d'Éphrem le sublime docteur syrien.

Saint Éphrem l'admirable, l'éloquent docteur qui illumina l'univers, était syrien de nation, de la ville d'Amid. Son père était prêtre des idoles. Un jour qu'il offrait des sacrifices aux idoles pour Éphrem, le démon parla par la bouche des idoles et dit : « Les prières que tu fais pour ton fils Éphrem, je ne les accepte pas, car il doit devenir notre persécuter. Mais si tu veux nous être agréable, va et expulse-le de chez toi. » Son père le chassa de sa maison. Il (Éphrem) en fut très content, se rendit à la ville de Nisibe auprès du grand Jacques, l'évêque de la ville, qui l'accueillit avec joie, le baptisa et le fit moine. Il mena une vie admirable de sainteté, de jeûnes et de prières; et les clercs de l'église l'enviaient.

Un des diacres, nommé Éphrem, eut des relations avec la fille d'un homme riche et la rendit enceinte, il plaça des paroles dans la bouche de la jeune fille pour qu'elle accusât saint Éphrem. Lorsque le père de la jeune fille fut informé, il battit sa fille en disant : « Qui t'a rendue enceinte. » Elle lui dit, selon ce qui lui avait été conseillé : « L'aseète Éphrem. » Le père alla le raconter à l'évêque Jacques, qui, ayant mandé (Éphrem), l'interrogea. Saint Éphrem * tomba à ses pieds en pleurant et dit : « J'ai péché, rends-moi digne de la

* A fol. 171
r° b.

և ասէ . Մեկոյ, արժանացո՞ղիս տալաշխարութեան : Եւ իբրեւ ծնաւ աղջիկն զժանուկն, երբ չաչր աղջկանն զժանուկն եւ եւս ցերանելին Եփրեմ եւ ասէ . Առ զորովիւ քո զոր չարեօք սերմանեցեր : Եւ առեալ սրբոյն արբուցանէր նմա կաթն խաշանց :

5 Եւ յառուր միտւմ ժողովուրդ բազում էր յեկեղեցւոյն, եւ նա յամբիօն եկեղեցւոյն եւ բարձրացուցեալ զժանուկն, ասաց բարձր ձայնիւ ցաղաչն . Յանուն Տեսուն մերո՞ճ Յիսուսի Քրիստոսի ասա թէ ո՞վ է չաչր քո : Ասէ ժանուկն . Եփրեմ է չաչրն իմ, ոչ որ բարձեալ ունի զիս՝ այլ սարկաւապաւեան Եփրեմ : Եւ լուեալ զայս փառս ետուն Աստուծոյ :

10 Եւ զնաց սուրբն յՌուհաց, եւ անկ բնակէր եւ սրբէր զժողովուրդն յամենայն հերձուածոց, եւ էր ի լերինն . եւ միայնակեաց մի տեսանէր ի տեւեան զի բարունակ մի լուսաւ ի բերան նորա եւ երբ պտուղ յոյժ, եւ ի նմանէ ուտէին թուշունք, եւ նա առաւել եւս պողաբերէր :

Եւ սկսաւ գրել մեկնութիւնս չին եւ նոր Կտակարանացն, եւ ճառս զղջման եւ

11 էր] բնակէր B — լերինն] առանձնական կենօր ճեմ ձգնութեամբ *add.* B — մի] ոմն առաքինի B || 12 բերան] լեզուի B || 14 Եւ սկսաւ գրել ... Յոռնուարի իմ] Եւ այս ի նշանակ առատապարգեւ զիստութեան նորա որով կերակրեաց զհոգիս ծարղկան : Տեսանէ եւ այլ ոմն յանապատաւոր կրօնաւորացն յանուրջս՝ այր մի ահաւոր եւ ունէր ի ձեռին իւրում տուժար քարտէս եւ ասէր . Ով է կարող առնուլ զտուժարս եւ պահել : Եւ եղև ձայն առ նա եւ ասէ . Աչ ոք բաց միայն ծառայն իմ Եփրեմ : Եւ առժամայն էարկ զտուժարն ի բերանն Եփրեմի, եւ նա եկեր . եւ բզկեաց ի բերանոյ նորա իբրեւ զգետ շնորհք . Հոգւոյն սրբոյ : Տեսանէ ի տեւեան զսուրբն Բաքիլիօս իբրեւ սիւն լուսոց, եւ իջեալ ի լեռնէն զնաց ի Կեսարիա, եւ ձեռնադրեցաւ ի նմանէ սարկաւազ : Եւ վարձաւ ի լեռն եւ սկսաւ գրել զգիրս զղջման եւ տալաշխարութեան եւ զկարգ կրօնաւորութեան B.

pénitence. » Lorsque la jeune fille mit au monde l'enfant, le père de la jeune fille apporta l'enfant et le remit au bienheureux Éphrem et lui dit : « Prends ton fils que tu as engendré par ta mauvaise action. » Le saint le prit et lui donna à boire du lait de brebis.

Un jour qu'il y avait une nombreuse assistance à l'église, il monta sur l'ambon (*ambion*), et, élevant l'enfant, il lui dit à haute voix : « Au nom de Notre-Seigneur Jésus-Christ, dis qui est ton père? » L'enfant répondit : « Mon père est Éphrem, non pas celui qui me tient élevé, mais l'archidiaacre Éphrem. » Entendant cela, tous glorifièrent Dieu.

Le saint se rendit à Édesse, y habita et y purgea la population de toutes les hérésies. Il vivait à la montagne. Un anachorète vit en vision qu'une branche avait poussé de sa bouche et portait beaucoup de fruits, les oiseaux venaient en manger, et elle portait toujours plus de fruits.

Il se mit à écrire les commentaires de l'ancien et du nouveau Testament,

սագաշխարութեան, եւ ի տօնս տէրութեանս եւ վիսպից Աստուծոյ, եւ շարականս բազումս, եւ գիրս կցարդաց եւ ագօթից :

Գնաց յեզիպատս եւ շրջեցաւ ընդ միայնակեացս եւ բաղում կարգս ուզեաց նա : եւ ի ծովուն գաղան ծի սաստիկ որ կամէր կորուսանել զնաւն սղան ագօթիւք, եւ գալլ ի վերայ երեսաց ջրոյն իրբեւ զլուր մի :

* A fol. 171
v^o a.

* Յանկացաւ տեսանել եւ գտարբն Բասիլիոս զարքեպիսկոպոսն Կեսարիոյ. եւ տեսանէր ի տեսեան սինն մի հրեղէն, եւ զլուխն հասանէր մինչեւ յերկինս : Ատէին նմա. Այսպէս է Բասիլիոս մեծն : եւ առեալ թարգման գնաց ի Կեսարիա. եւ ի տօնի Աստուածաշնորհութեանն գնաց յեկեղեցին, եւ տեսանէր գտարբն Բասիլիոս զարդարեալ սպիտակ հանդերձիւք, եւ պաշտօնեացքն սպասաւորէին նմա : եւ ասաց. Ի զուր 10 աշխատեցայ, զինորդ կարէ լինել սա սինն հրեղէն որ յայտալիս փառս եւ ի պատիւ է : եւ սուրբն Բասիլիոս չլեաց առ նա զսարկաւազապեան իւր երիցս անգամ, եւ ասէ. Հալք եփրեմ, եկ ծառ ուռ մեզ : եւ նա ասաց. Յետ արձակման պատարագիս սղջու- նեալ օրհնեցայ ի քէն : եւ տեսանէր զի յորժամ փարկապետէր ժողովրդեանն Բարսեղ՝ սուրբ Հոգին խօսէր նովաւ : եւ առեալ ողջոյն միմեանց՝ ձեռնադրեաց զեփրեմ 15 սարկաւազ եւ զթարգման նորա բաճանայ :

եւ գնաց եփրեմ յՈւռհայ եւ կատարէր մեծամեծ սքանչելիս, եւ սրբէր յամենայն

des homélies de contrition et de pénitence, sur les fêtes du Seigneur et sur les martyrs de Dieu; des hymnes en grand nombre, des recueils d'antiennes et des prières.

Il se rendit en Égypte, visita les anachorètes, et réglementa beaucoup d'ordres. En mer une bête farouche voulait perdre le navire, il la tua par ses prières. La bête monta à la surface de l'eau et forma comme une colline.

* A fol. 171
v^o a.

* Il désira voir saint Basile (*Basilios*), l'archevêque de Césarée, et vit dans une vision une colonne de feu dont la tête arrivait jusqu'au ciel. On lui dit : « Tel est le grand Basile. » Il prit un interprète avec lui et se rendit à Césarée. Il alla à l'église le jour de l'Épiphanie du Seigneur et vit saint Basile revêtu de parements blancs, et des ministres le servaient. Il se dit : « Je me suis donné de la peine pour rien; comment peut-il être une colonne de feu celui qui est dans tant de faste et honneurs? » Saint Basile lui envoya son archidiaque par trois fois pour lui dire : « Père Éphrem, viens près de nous. » Il répondit : « Après la fin de la messe je te saluerai et recevrai ta bénédiction. » (Éphrem) se rendit compte que lorsque Basile (*Barsegh*) parla aux fidèles, le Saint-Esprit parla par sa bouche. Lorsqu'ils se furent salués, (Basile) ordonna Éphrem diaque et son interprète prêtre.

Éphrem retourna à Édesse et y accomplit de grands prodiges, il purifia

հերձուածոյ զեկեղեցիս : Եւ հիւանդացեալ ասաց ոչ թաղել զինքն չեկեղեցւոյն, այլ ընդ աղբատս քաղաքին, զի ամենայն որ, ասէ, նմանաւ խրով խնդայ :

Եւ վախճանեցաւ սուրբ վարդապետն եկեղեցւոյ, սրանչեւին Եփրեմ, Յունուարի ԻԲ :

Գրեալ եւ վասն նեւինն ծառս, եւ վասն զալստեանն Քրիստոսի, եւ ահազին * զա- ^{A fol. 171}
տատանին, եւ հատուցման ըստ զործոց մարդկան, եւ վասն ուղղափառ հաւատոյ : ^{v° b.}

Կամեցաւ երանելին տեսանել զքաղաքն Սուհայ, եւ աղաչեալ զԱստուած զի պատահեցի ի քաղաքին մարդոյ որ խօսի ի զրոյ եւ օգտեցի հոգւով : Եւ յարուցեալ էջ ի բնաւնէն եւ զնայ : Եւ յորժամ եմուտ ընդ դուռնն քաղաքին՝ հանդիպեցաւ կնոջ միոյ պոռնիկի, արտմեցաւ եւ ասէ. 'Ով Տէր, անտես արարեր զինկրուածս իմ, զի պատահեցայ ես մարդոյ՝ որ ոչ կարացէ օգնել ինձ : Եւ պիտոյեալք հաչէին ընդ միմեանս : Ասէ Եփրեմ ցկինն. 'Ով աղջիկ, ընդէր նաչիս ընդ իս : Պատասխանի ետ պոռնիկ կինն եւ ասէ. Ես բարիօք առնեմ զի նաչիմ ի բեղ, զի կին եմ եւ յառնէ ստեղծայ, բեղ՝ չէ արժան չիս հաչել, լալց չերկիր յորմէ ստեղծար : Եւ զայս լուեալ Եփրեմ զարմացաւ եւ վառաւորեալ զԱստուած ստելով երթէ. Ի սպէս եւ ի պոռնիկ կնոջէ բանս լուայ եւ օգտեցայ, այժմ ծանեայ Տէր զի ոչ արարեր զինկրուածս իմ անտես :

6 երանելին] Եփրեմ *add.* B.

les églises de toutes les hérésies. Lorsqu'il tomba malade, il demanda à ne pas être enterré dans l'église mais avec les pauvres de la ville, car, disait-il, chacun se réjouit de son semblable.

Le saint docteur de l'église, le merveilleux Éphrem, mourut le 28 Janvier.

Il avait écrit aussi des homélies sur l'antéchrist, la venue du Christ, le * jugement terrible, la récompense des hommes selon leurs œuvres, et sur la ^{A fol. 171}
foi orthodoxe. ^{v° b.}

Le bienheureux, ayant voulu voir la ville d'Édesse, avait prié Dieu de lui faire faire la rencontre dans la ville de quelqu'un sachant lui parler des écritures, pour qu'il pût en profiter spirituellement. Il se leva, descendit de la montagne et se mit en route. Lorsqu'il pénétra par la porte de la ville, il rencontra une prostituée, s'en attrista et dit : « O Seigneur, tu as dédaigné ma prière, car j'ai rencontré quelqu'un qui ne pourra m'être utile. » Ils se regardèrent étonnés. Éphrem dit à la femme : « O fille, pourquoi me regardes-tu ? » La prostituée lui répondit : « Je fais bien de te regarder, car je suis une femme et j'ai été créée de l'homme ; mais toi, tu ne dois pas me regarder, moi, mais la terre d'où tu as été créé. » En entendant cela, Éphrem fut saisi d'étonnement et glorifia Dieu en disant : « De cette femme ignorante et prostituée j'ai entendu des paroles utiles et je reconnais maintenant, Seigneur, que tu n'as pas dédaigné ma prière. »

Եւ ծառայ ի քաղաքն իջափանեցաւ ի տուն մի, եւ էր մերձ ի տունն զբացի կին
մի ալլ պոռնիկ, եւ խոնարհեալ ի պատուհանէն ասէ. Օրհնես հաչր : Եւ խոնար-
հեալ եփրեմ ի պատուհանէն ետես գլինն եւ ասէ. Աստուած օրհնեսցէ զքեզ : Ասէ
կինն. Զինչ պիտոյ են քեզ զի յարկեցից քեզ կերակուր : Ասէ եփրեմ. Երբիս քարինս
* A fol. 172 1° a. եւ զի * փակեցից պատուհանդ : Ասէ կինն. Որպէս զի նախ եւ խօսեցայ ընդ 5
քեզ՝ մեղադիր լինիս ինձ : Եւ մտածեալ եմ ընդ քեզ ննջել, եւ զու պատարկ բանիւ
խափանել կամիւ : Ասէ եփրեմ. Եթէ կամիս ընդ իս ննջել ուր ասացից քեզ եկեաջիւր
եւ ննջեսցես ընդ իս : Եւ ասէ կինն. Ասո՛ ինձ զտեղին եւ եւ եկից : Եւ ասէ եփրեմ.
Ի մէջ քաղաքիս՝ ի փոփոցին : Ասէ կինն. Ի մարդկանէ ոչ ամաչեմք : Ասէ եփրեմ.
Եթէ ի մարդկանէ ամաչեմք, ճիշտի մանաւանդ ՝ Աստուծոյ ամաչել եւ երկնչել պարտ է, 10
որ զիտոյն է զպատեհաց մարդկան, եւ հատուցանէ ըստ իւրաքանչիւր պորձոց : Եւ
զոչս լուեալ պոռնիկ կինն զգջացաւ ի պորձս իւր եւ իջեալ անկաւ յոտս եփրեմի եւ
լայով աղաչէր. Կեցո՛ զիս ծառայ Քրիստոսի, եւ առաջնորդես ինձ ի ձանապարհ
փրկութեան : Եւ երանելին եփրեմ սկսաւ բազում վարդապետութեամբ ուսուցանել
կնոջն զբանս փրկութեան, եւ եմոյժ զնա ի կանանց վանս, եւ մեծաւ ապաշխարու- 15
թեամբ ապատեցաւ կինն ի մեղաց իւրոց :

1-16 Եւ ծառայ . . . մեղաց [ւրաց] եւ կացեալ ի քաղաքին առուր ինչ՝ բազում վարդապե-
տութեամբ զարժուցանէր զմոլորեալսն յապաշխարութիւն փրկութեան B.

Étant entré dans la ville, il logea dans une maison, et il y avait auprès,
dans une maison voisine, une autre prostituée, qui, se penchant à la fenêtre,
lui dit : « Bénis-moi, mon père. » Éphrem, se penchant à la fenêtre, aperçut
la femme et lui dit : « Que Dieu te bénisse. » La femme lui dit : « De quoi as-
tu besoin pour que je t'envoie à manger? » Éphrem répondit : « Trois pierres
* A fol. 172 1° a. * pour murer la fenêtre. » La femme dit : « Parce que j'ai été la première à te
parler, tu trouves de quoi me blâmer. Moi, je songe à coucher avec toi, et toi,
tu cherches par des propos inutiles à m'en empêcher. » Éphrem lui répondit :
« Si tu veux coucher avec moi, je te dirai où il faudra venir et tu coucheras
avec moi. » La femme lui répondit : « Dis-moi l'endroit et j'irai. » Éphrem
lui répondit : « Au milieu de la ville, dans la rue. » La femme lui dit :
« N'aurons-nous pas honte des hommes? » Éphrem répondit : « Si nous avons
honte des hommes, combien plus devons-nous en avoir de Dieu et le craindre,
Lui qui connaît tous les secrets des hommes et qui récompense chacun selon
ses œuvres. » En entendant cela, la prostituée regretta ses actes, descendit
et se jeta aux pieds d'Éphrem et le pria en pleurant : « Sauve-moi, servi-
teur du Christ, et guide-moi dans la voie du salut. » Le bienheureux Éphrem
se mit à enseigner à la femme avec beaucoup de doctrine les paroles du
salut, la fit entrer dans un couvent de femmes, et la femme trouva la rémis-
sion de ses péchés après une grande pénitence.

Եւ եփրեմ կեալ ի քաղաքէն զնայ յանապատն : Էր եփրեմ ոչ քրիստոսեան Լա-
տուծոյ, երկաջամիա, հեղ, հանդարտ, խոնարհ, անխաղախ, ճգնատեսակ, զղջական,
լռակայ, որ միայն տեսութիւնն իւր զարժուցանէր զմարդիկ ի զղջումն. միտք իւր
ամենեւին ոչ ցրուէին, անզալար յաղօթն * անհանգիստ տրնութեամբ, անհալի պահօր : * A fol. 172
r^o b.

5 Եւ կարգեաց կարգս եւ սահմանս վանայ, թէ նրալէս պարտ է հօր վանացն եւ կրթարցն
կալ ի վանն, եւ ալլ բազում յիշատակ եթող յաշխարհի զրով եւ անդիր :

Եւ յառաջագոյն զիտաց զկատարումն կենաց իւրոց, կոչեաց զամենայն եղբարսն
եւ ողջունեալ զնոսա հանգեաւ խաղաղութեամբ ի Քրիստոս :

Յայժմ առւր կատարեցան գանխք եւ հրով, եւ սպա հատին սրով զլուխ յոցա, ի
10 Տրապիլոն քաղքի, ա սուրբ վկայքն Վաղերինոս, Կանդիատոս, Ակիւլաս, Եւկլինիոս ի
Լիւսիայ եւ յԱլլրիկոդացոսէ գատաւորացն, առ Դիոկղետիանոսիւ արքայի :

[B * Յայժմ առւր յիշատակ սուրբ վկայքն Քրիստոսի որք ի Տրապիլոնապոլսոյ
քաղաքին կատարեցան : * B
p. 55 a.]

Սորա էին ի ժամանակս Դիոկղետիանոսի եւ Մաքսիմիանոսի թագաւորացն, եւ ի
15 զատաւորութեանն Լիւսիայ եւ Ալլրիկոդացոսի, յորոց սաստիկ հրաման յամենայն
արեւելս տարածեալ լինէր պատիժ պատուհասի ի վերայ ածել որոց միանգամ խոս-
տովանին զանուն Քրիստոսի :

Եւ մատուցեալ ոմանք առ զատաւորն մատնեցին եթէ են վարդապետք քրիստոնէից

6 յաշխարհի] յերկրի B || 8 Քրիստոս] եւ թաղեցաւ յամենայն անապատաւորացն Յունկարի
ԻԲ ի փոստ Աստուծոյ ճերոյ add. B.

Ephrem quitta la ville et se rendit au désert. Ephrem était un homme
craignant Dieu, longanime, doux, calme, humble, sincère, ascète, faisant
pénitence, silencieux, qui par sa seule vue convertissait les hommes au
repentir; il n'avait jamais de distraction, il était toujours en prières * sans
prendre de répit, dans un jeûne extrême. Il établit des règles et des consti-
tutions pour les couvents, sur les rapports des prieurs et des frères dans les
monastères, et il laissa de nombreux souvenirs sur la terre, écrits et non écrits.

Il connut à l'avance la fin de sa vie; il fit venir tous les frères et, les
ayant salués, reposa en paix dans le Christ.

En ce jour furent martyrisés par les coups et par le feu, ayant eusuite la
tête tranchée, dans la ville de Trébizonde, les saints martyrs Valérien, Can-
didus, Aquila, Eugène sur l'ordre des juges Lysias et Agricola, sous le règne
de l'empereur Dioclétien.

[* En ce jour, commémoration des saints martyrs du Christ qui furent
exécutés dans la ville de Trébizonde.

Ils vivaient aux jours des empereurs Dioclétien et Maximin, et des juges
Lysias et Agricola dont les ordres sévères répandus dans tout l'Orient com-
mandaient de punir tous ceux qui confessaient le nom du Christ.

Quelques gens se présentèrent au juge et lui dénoncèrent que des docteurs

* B
p. 55 a.

* A fol. 172
r^o b.

* B
p. 55 b.

Թարսացեալք ի լերինն Տրապիզոնոսացոց, եւ աւարեալ զատուորն կարաւ զնոսա. եւ նորա խոստովանեցան զՔրիստոս Աստուած, եւ տարան զնոսա ի բանդ կապանօր: Եւ չեա աւարք կացացին առաջի, եւ երկար * բնեալ իրբեւ ետեւ զհաստատուն ձիոս նոցա ի Քրիստոս, հրամայեալ եւ կապեցին զնոսա զվաչտէ, զոսո նոցա պնդեցին ի կոճեղս, եւ բերեալ եղեն կողք նոցա, եւ ի հօւր բնկեցան. եւ չեաոյ ընկալան զզկտա- 5 տունն սրոյ վասն անուանն Քրիստոսի:]

Արայի ԻԲ եւ Յունուարի ԻԹ: Վկայութիւն սուրբ Նէոփիլասոսի որ
Թարգմանի նորատունի:

* A fol. 172
v° a.

Յամա ամբարիշտ Թագաւորին Պիոկկեախանոսի, ի բաղաբին Նիկիայ Բիւթանացոց, էին ամուսինք Թէոփորոս եւ Փաւրենդիս քրիստոնէաչք. եւ էր նոցա զաւակ նէոփի- 10 տոս, որ եղեւ ի տօղայութենէ զգատո: Եւ յարժամ եղեւ ինն ամաց՝ ուսաւ զիր եւ խօսք լմաստութեան տուան նմա չԱստուծոյ եւ ժողովէր ժանկունս որբս ի հէթանոսաց, կերակրէր զնոսա եւ ուսուցանէր զհաւատս քրիստոնէականս: Եւ զնալք նորօր հանդերձ յարեւելից կոչս զուռն բաղաբին, կանգնէր խաչս եւ կալք նորօր * յաթիմս, եւ բախէր 15 ձեռօրն զպարիսպն եւ երանէր կաթն ջրախտուն ըմպէին եւ ուրախ ընէին եւ ողջունեալ զնոսա յուղարկէր:

* B
p. 55 b.

chrétiens se trouvaient cachés dans la montagne de Trébizonde. Le juge envoya des gens qui les arrêterent. Ils confessèrent le Christ Dieu, et on les emmena en prison chargés de fers. Quelques jours après, on les fit comparaître; (le juge), après les avoir interrogés * longuement, voyant la fermeté de leur esprit dans le Christ, ordonna de les attacher à un poteau, et leurs pieds à un tronc; on leur laboura les côtes, puis on les jeta dans les flammes, enfin ils eurent la tête tranchée par l'épée pour le nom du Christ.]

22 ARATZ, 29 Janvier.

Martyre de saint Néophyte, nom qui se traduit « nouvelle plante ».

* A fol. 172
v° a.

Aux jours de l'empereur impie Dioclétien, dans la ville de Nicée de Bithynie, vivaient les époux chrétiens Théodore et Florentia; et ils avaient un fils, Néophyte, qui fut sage dès son enfance. Lorsqu'il eut neuf ans, il apprit à lire; des paroles de sagesse lui furent accordées par Dieu. Il rassemblait des enfants païens orphelins, les nourrissait, et leur enseignait la foi chrétienne; puis, se rendant avec eux à la porte orientale de la ville, il y plantait une croix et se mettait en prières * avec eux, puis frappait de ses mains les murs de la ville, qui rendaient du lait mélangé à de l'eau qu'ils buvaient, et après qu'ils s'étaient réjouis, il les saluait et les renvoyait chez eux.

Եւ Տրեշտակ Տեառն ի տեպեան պատմեաց Փրորենտիայ մօր իւրաց զոր ինչ տունէր
 'Նէոփիտոս : Եւ ի միտմ աւար ի թախս եկն աղաւնի մի, եւ նստաւ ի վերայ մաշճացի
 'Նէոփիտոսի : Ասէ Փրորենտիա . Զ^ն խնդրես : Եւ տարածեալ զթևան տսէ աղաւնին
 մարդկային բարբոսով . Առաքեցայ չերկնից զի անարատ պաշնցից Գանկովնա 'Նէո-
 5 վիտոսի : Եւ յաճէ տեպեանն աղաւնոյն կինն որպէս մեռեալ անկաւ . եւ երթեալ
 'Նէոփիտոս աղօթիւր կանգնեաց զնա : Եւ չեա աւարց ինչ եկեալ աղաւնին տսէ
 Կ'Նէոփիտոս . Եկ զկնի իմ . եւ առեալ եհան զնա յՊլոմպիոս լեառն եւ թառցեալ
 աղաւնին եմուտ չաք մի, եմուտ եւ 'Նէոփիտոս զկնի, եւ ետես առ իմ մի ահաւոր
 յայրին, եւ տսէ . Եւ տոտի : Եւ առ իւծոյն խոնարհեցուցեալ զգլուխն իւր եւ լիւէր
 10 զիռլն թախցն, եւ եւ խաղաղութեամբ : Եւ Տրեշտակ Տեառն կերակրէր Կ'Նէոփիտոս
 յայրին : Եւ առաւ նմա զիրս յորում գրեալ էր եւ ընթեանայր . Սուրբ, սուրբ, սուրբ :
 Եւ տսէ Տրեշտակն . Էջ ի քաղաքն եւ տեսես զճնողսն բո, եւ զինչս բաշխեցես աղ-
 բատաց, եւ եկ ի տուն բո չերկինս : Եւ զայս արարեալ երանելին 'Նէոփիտոս Կարճաւ
 ի լեառն, եւ էր ամաց հնգեասանից :

15 Իսկ 'Դեկոս Կատաւորն Կոճէր կոսցն ի 'Նիկիա քաղաքին : Եւ Տրեշտակ Տեառն * A fol. 172
 չափշտակեաց Կ'Նէոփիտոս ի լեռնէն եւ կայոց ի քաղաքին ի մէջ ժողովրդեանն, եւ
 որպէս ի Տրեշտակ պշտցեալ հայէին ի նա եւ տսէին . Եկ եւ զու պատանի եւ Կոճեան
 ընդ մեղ : Եւ նորա անգոսնեալ արհամարհեաց զԵրական պաշտամունս նոցա : Եւ

L'ange du Seigneur raconta dans un songe à sa mère Florentia ce que
 faisait Néophyte. Un jour une colombe dans son vol entra et vint se poser sur
 le lit de Néophyte. Florentia lui dit : « Qui cherches-tu ? » La colombe, ouvrant
 ses ailes, répondit en langage humain : « Je suis envoyée du ciel pour con-
 server pur le lit de Néophyte. » La femme, saisie à la vue de la colombe, tomba
 à terre comme morte. S'étant approché, Néophyte la releva par ses prières.
 Quelques jours après, la colombe revint et dit à Néophyte : « Viens avec
 moi, » et elle le conduisit au mont Olympe (*Olympios*), puis prit son vol et
 pénétra dans une grotte; Néophyte la suivit et aperçut un lion terrible dans
 la grotte et lui dit : « Sors d'ici. » Le lion baissa la tête, lécha la poussière
 de ses pieds et sortit paisiblement. L'ange du Seigneur vint nourrir Néophyte
 dans la grotte. Il lui fut donné un livre dans lequel se trouvait écrit : « Saint,
 saint, saint » et il le lut. L'ange lui dit : « Descends à la ville, tu verras tes
 parents, tu distribueras tes biens aux pauvres; puis, reviens à ta maison au
 ciel. » Ainsi fit le bienheureux Néophyte; et il retourna à la montagne; il
 avait alors quinze ans.

* Le juge Dèce faisait immoler des sacrifices aux idoles dans la ville * A fol. 172
 de Nicée. L'ange du Seigneur ravit Néophyte de la montagne et le posa
 dans la ville au milieu de la population, qui le considéra avec stupéfaction
 comme un ange et lui dit : « Viens, jeune homme, et immole avec nous. »
 Il blâma avec dédain leurs cérémonies démoniaques. Alors, fort irrités, les

բարկացեալ յոյժ կալան վերանկեն եւ տանջեցին արճառաջօր, եւ սարս կախեցին զկապան, եւ հեղին ի վերայ բացախ խառնեալ աղեւ :

Եւ լուեալ Դիոկղեանոսի արքային՝ հրամայեաց Դեկոսի գառաւորին արկանել զնա ի հրացեալ թնկի վերիս աւուրս : Եւ չեա երկից աւուրց բացին զթնկերն, եւ ել բացն եւ աղբեաց գողաւորսն : Եւ սուրբն ել ամբողջ եւ անարատ : Եւ կապեցին զնա մերկ ի ցկից մի, եւ թողին ի նա արջ, եւ ոչ մերձեցաւ ի նա, մանաւանդ երկիր պապաներ : Եւ թողին ի նա սախճ մի ահաւոր, եւ տեսեալ սախճուն՝ անկաւ յոտս նորա բծնկալ լիւեր գոտան, եւ որպէս մարդաբար սիրէր : Ծանեաւ զնա Նեոփիտոս եկի, աչն սախճն է զոր յալբէն եհան, օրհնեաց զնա եւ հրամայեաց խաղաղութեամբ երթալ ի լեւոն :

Եւ մի ոմն ի զահմայն եհար զեղաբեամբ ի կուրծս օրբոյն, եւ անկեալ չերկիր հեղաւ արխն նորա յոյժ, եւ աւանդեաց զհողին իւր առ Աստուած ֆոնուարի Իփ : Էր սուրբն Նեոփիտոս ամայ հեկատասնից եւ չորից ամսոյ : Եւ երթեալ * ճնորաց առին զմարմինն եւ թաղեցին ի յարկս իւրեանց :

Ֆալստ սուր վերադարձումն է պատուական նշխարաց օրբոյն Իգնատիոսի աստուածապետ հալրապետին, զոր ի Հռոմայ բերին աշակերտքն իւր չԱնտիոք :

[B՝ Վերադարձումն պատուական նշխարացն աստուածապետեցին Իգնատիոսի ի Հռոմէ ի մեծն Անտիոք :

Ուրբ եւ աստուածապետ հալրապետն Անտիոքայ Իգնատիոս, զորմէ ասի եթէ

gens saisirent le bienheureux et le frappèrent avec des nerfs de bœuf, puis le suspendirent à un arbre et versèrent sur lui du vinaigre mélangé de sel.

L'ayant appris, l'empereur Dioclétien ordonna au juge Dèce de le jeter dans un four surchauffé et de l'y laisser pendant trois jours. Trois jours après, ayant ouvert le four, des flammes en jaillirent et brûlèrent les desservants. Le saint en sortit intact et sans brûlure. On l'attacha nu à un poteau et on lança contre lui un ours, qui ne l'approcha point mais se prosterna devant lui. On lança contre lui un lion terrible, mais le lion, en l'apercevant, s'accroupit à ses pieds, lui caressa et lui lécha les pieds et se mit à l'aimer comme s'il fût humain. Néophyte reconnut que ce lion était celui qu'il avait fait sortir de la grotte, il le bénit et lui ordonna de s'en aller tranquillement à la montagne.

Un des bourreaux frappa de sa lance la poitrine du saint, qui tomba à terre en perdant beaucoup de sang. Il rendit son âme à Dieu, le 29 Janvier. Saint Néophyte avait quinze ans et quatre mois. Ses parents * allèrent prendre son corps et l'inhumèrent dans leur maison.

En ce jour, retour des précieux restes de saint Ignace, le patriarche revêtu de Dieu, qui furent transportés de Rome à Antioche par ses disciples.

[* Retour des précieux restes d'Ignace, revêtu de Dieu, de Rome à la grande Antioche.

Le saint patriarche d'Antioche, revêtu de Dieu, Ignace, était l'enfant que

* A fol. 173
r^o a.

* B
p. 55 b.

* A fol. 173
r^o a.

* B
p. 55 b.

մինչ ծանուկն էր ի զիրկս խր ընկալաւ զնա Քրիստոս, զգուեաց եւ օրհնեաց : Սա աշակերտակից եղև Պօղիկարպոսի, եւ աշակերտ Յովհաննու աստուածաբան տւեալաբանչին, եւ աջակէս հետեւող եղև ասարեկոյցն սրբոց :

Ալլ եւ երկրորդ եպիսկոպոս զօրով Անտիոքայ յնա Եւոդիոսի. եւ ասարեկաշնորհ փարպազեամբ լուսաւորեաց զբազումս, զարձուցանելով ի մոլորութենէ կոոց յաստուածգիտութիւն ճշմարտութեան :

Եւ յորժամ Տրաչանոս թագաւորն անցանէր ընդ Անտիոք ըննեալ զնա փանհաւատոցն Քրիստոսի, արկ ի բանդ. եւ յետոյ աւաբեաց զսուրբն կապանօր ի Հսոմ կերակուր զապոնաց լինել, եւ նա աղօթելով աս Աստուած կառարեցաւ նահատակութեամբ ի զապանացն :

Եւ հաւատացելոցն բարձեալ զսուրբ նշխարս նորա եւ տարան չԱնտիոք. եւ բնակիչք քաղաքին ընդ ասաջ եղեալ մեծաւ ցնծութեամբ՝ ընկալան եւ հանգուցին անդէն զպատուական սուրբ նշխարս նորա, որ եւ ի նմին աւուր բաղում եւ մեծամեծ նշանք սրանչեղեաց եղեն ի փառս Աստուծոյ : Եւ հառտատեցին սուրբ հարբն ի նմին աւուր տօնել * զլիշատակ նորա մինչեւ ցայսօր՝ փառաւորելով զՀայր եւ զՍրբի եւ զսուրբ Հոգին յաւիտեան :

* B
p. 56 a.

Ի սմին աւուր չիշատակ երանելի հօրն մերոյ Վանական փարպազաւի :

Սա էր յաշխարհէն Արձախոց, ի Տաւուշ գաւառէն, ազգաւ հայ : Եւ մինչդեռ մանուկ էր՝ ծնողք նորա ընծացեցին զնա Աստուծոյ : Եւ սնաւ սրբութեամբ ի վանս Գեակայ

le Christ, dit-on, accueillit dans ses bras, caressa et bénit. Il fut le condisciple de Polycarpe et le disciple de Jean le théologien, l'évangéliste, et ainsi fut-il le successeur des saints apôtres.

Il fut aussi le deuxième évêque d'Antioche après Évodius. Il illumina par sa doctrine apostolique bien des gens en les détournant de l'erreur des idoles à la vraie science de Dieu.

Lorsque l'empereur Trajan vint à passer par Antioche, il l'interrogea sur la foi au Christ, et le fit jeter en prison ; ensuite il envoya le saint chargé de fers à Rome pour être jeté en pâture aux fauves, et c'est en priant qu'il mourut en martyr, dévoré par les fauves.

Les fidèles, ayant recueilli ses saints restes, les transportèrent à Antioche, les habitants de la ville allèrent au-devant avec grande joie, reçurent les saints restes, les déposèrent dans la ville, et le même jour beaucoup de grands prodiges eurent lieu pour la gloire de Dieu. Les saints pères décidèrent de fêter ce jour-là * sa commémoration, qui continue jusqu'à nos jours, en glorifiant le Père, le Fils et le Saint-Esprit éternellement.

* B
p. 56 a.

En ce jour, commémoration de notre bienheureux père, Vanakan Vardapet (le docteur).

Il était des pays d'Artzakh, dans la province de Tavouš, de race arménienne. Lorsqu'il était encore jeune, ses parents l'offrirent à Dieu. Il fut élevé

աւ երէց եղբոր խրում խրում որոյ անուն էր Պօղոս : Եւ էր ծանուկ ուշիմ՝ ուսումնասէր
և երկիւզած չՄատուծոյ, և ի սրտանեկութեան խրում զկատարելութիւն ձերոյ յանձին
ունէր :

Եւ մինչ եկել բաժնածեաց ձեռնադրեցաւ քահանայ, և եմուտ յաշակերտութիւն
մեծիմաստ վարդապետին Մխիթարայ Դօշի, և ուսում ի նմանէ զգլխութիւն աստու- 5
ծային զրոյ և ալ կենցաղօգուտ իմաստից : Եւ ապա ընկալաւ զհրաման վարդա-
պետութեան քարոյել զբանն կենաց, որով զարձոյց զբազումս ի մեզաց ի զեղջ և
յապաշխարտութիւն, և մխիթարեաց զհատեալ հոգիս :

Դեաց չԱրուսեա և շինեաց զխորանաշատ վանս սրբատաշ վիճօք և վայելչակերտ
յօրինուածովք, և բնակեցաւ անդ : Եւ համբաւ իմաստութեան նորա և առաքինու- 10
թեան տարածեցաւ ընդ ամենայն երկիրն ընդ աշն. և ժողովեցան առ նա յամենայն
կողմանց աշակերտք բազումք, և ուսանէին ի նմանէ զգլխութիւն աստուածային զրոյ
և զկրթութիւն առաքինի վարուց :

Յաւուրսն յայնոսիկ եւ Չարպաղին արքայ յաշխարհէն Խորասանայ, և աւերեաց
զբազում տեղիս Հաջոյ և Արուսնից. յորմէ վախուցեալ Վանական վարդապետ 15
զնաց յանապատ տեղի, և գտեալ վէժ մի մեծ՝ շինեաց ի նմա վանս փորածոյ և բնա-
կեցաւ ի նմա աշակերտօրն հանդերձ * ոչ սակաւ ժամանակս :

Եւ ելել յորժամ յորձակեցան Քաթարք սուաջնորդութեամբ Չարմաղանայ ի կող-
մանս Հաջոյ և Արուսնից և զերեցին զբնակիչս նոցա ի գերտիկն, վարեցաւ և երա-

* B
p. 56 b.

en sainteté au couvent de Gétik, auprès de son frère aîné nommé Paul. C'était un enfant intelligent, appliqué aux études et craignant Dieu; il avait dans son jeune âge la perfection d'un vieillard.

A l'âge de vingt ans il fut ordonné prêtre et se fit l'élève du très sage docteur Méklitar Goš; il apprit de lui la science des écritures divines et d'autres connaissances utiles à la vie. Il reçut ensuite les pouvoirs du doctorat pour prêcher la parole de vie, par laquelle il convertit bien des pécheurs à la contrition et à la pénitence et consola les esprits découragés.

Il se rendit en Albanie et construisit le couvent de Koranašat¹ avec des pierres de taille et dans un style élégant, et il y habita. La réputation de sa sagesse et de ses vertus se répandit dans tout le pays. De tous les côtés affluèrent de nombreux élèves pour apprendre de lui la science des écritures divines et la discipline d'une vie de vertus.

A cette époque le sultan Djalal-ad-din, venant du Khorassan, détruisit de nombreuses localités en Arménie et en Albanie. Vanakan Vardapet s'enfuit au désert. Y ayant trouvé un grand rocher creux, il fonda à l'intérieur un couvent, où il habita, avec ses disciples, * de longues années.

* B
p. 56 b.

Or, lorsque les Tartares, sous le commandement de Tcharmaghan, pénétrèrent dans les contrées de l'Arménie et de l'Albanie, et emmenèrent les

1. Mot à mot; aux nombreuses chapelles.

նկին Վանական վարդապետ աշակերտօք իւրովը, և բազում վիշտս և տառապանս կրեաց ի նոցանէ, և ողորմութեամբն Աստուծոյ աղատեալ՝ դարձաւ չառջին վանսն իւր ի Խորանաշատ, և անդ բացեալ զպրոց և անձանձիր ուսուցանէր զաշակերտսն :

Գրեաց և բազում ինչ լուսուոր վարդապետութեամբ քանչի էր ձննդական մօտք, 5 առատ և զօրաւոր բանիւր որ աղբերարար շնորհս բլիւէր ի շրթանց իւրոց, և լուսուորէր զբազումս :

Եւ էր երանելիս այս մարմնով բարեձեւ և հոգւովի արի, ի սրահս խիստ, չափմս առէպ, ի ճգնութիւնս հանապաօր, և ամենայն մօտամբ առաքինութեան կատարեալ, և աչապէս իւրով առաքինագործ քաղաքավարութեամբ օրինակ բարեաց լինէր ամենեցուն : 10 Որ և չեաւ բազում արդիւնաւոր վատտակոց զոր վատտակեաց կկեղեցոյ, և առաքինի զործոց՝ հասեալ ի բարւոր ձերութիւն փոխեցաւ առ Վրխատս ի հասակի եօթանասուն ամաց :

Յայնմ աւուր վկայութիւն Պապեայ և Սափրի զինուորացն, և Վալերի եպիսկոպոսի աշակերտի Պետրոսի առաքելոյ, և Սապինիանի վկայի, և Սուբերի ճգնաւորի, 15 որք կատարեցան ի Քրիստոս :]

habitants en captivité, le bienheureux Vanakan Vardapet fut aussi emmené avec ses disciples; il subit beaucoup de détresse et de misère de leur part, puis, délivré par la pitié de Dieu, il revint à son ancien couvent de Khoranašat; il y ouvrit une école et y enseigna inlassablement ses élèves.

Il écrivit nombre d'ouvrages d'une doctrine lumineuse, car il avait l'esprit inventif, et la parole facile et puissante; les grâces coulaient de ses lèvres comme d'une source illuminant nombre de gens.

Ce bienheureux était bien formé de corps, avait une âme courageuse, était austère pour les jeûnes, assidu aux prières et s'exerçant journellement à l'ascétisme; il était parfait en toute sorte de vertus. Il fut d'un bon exemple à tous par sa conduite vertueuse. Après de nombreuses œuvres méritoires dont il s'occupa pour l'église et des actions vertueuses, arrivé à une vieillesse avancée, il trépassa au Christ à l'âge de soixante-dix ans.

En ce jour, martyr des soldats Papias (*Papeay*) et Mavrus (*Mavri*); de l'évêque Valérius (*Valeri*), disciple de l'apôtre Pierre; du martyr Savinien (*Sapiniani*) et de l'ascète Savère (? *Souberi*)¹, qui moururent pour le Christ.]

1. Peut-être Sulpice Sévère, disciple de saint Martin; c'est le seul nom approchant à cette date, mais la transcription *Souberi* reste énigmatique. Cette finale est évidemment empruntée à un martyrologe latin, cela ressort du choix des noms et des génitifs en *i*. L'emprunt aura eu lieu en Cilicie, cela n'est pas pour étonner, puisque B contient un grand nombre de notices sur les princes de la Petite Arménie.

Բրայի ԻԿ և Յանուարի 1 : Վկայութիւն սրբոյն Թէոփիլոսի
զօրավարին և նոր վկային :

Յամա բարեպաշտ արքային Կոստանդիանոսի և ծօրն իւրոյ Երինեայ՝ նաւք կլին
ի Տաճկաց բազում հեծելօր թշնամութեամբ չերկիրն Հուռոմոյ : Եւ էր զօրավար Կիւսի-
սոսի զաւստին սուրբն Թէոփիլոս, ծնեալ և սնեալ ի Կոստանդնուպօլիս : 5

Եւ առարեաց թապաւսն յովնականութիւն նմա ալլ ևս երկա զօրավարս զօրօր և
հեծելօր, և նաւս բազումս որք երթեալ առ Թէոփիլոս, սխտեցին և երզուան ծի-
մեանց՝ զի ի ծխալին մարտիցեն և մեռանիցին :

Եւ յորժամ մերձեցան նաւքն Տաճկաց ի նաւն Հուռոմոյ, և պատրաստեցան ի
պատերազմ, և մուտ նախ Թէոփիլոս նաւովն իւրով, և սկսաւ կոտորել սրով և հրով 10
և բարտմբք զհապարացիսն ի սպառ : Եւ տեսեալ երկի զօրավարացն զբաջութիւնն
Թէոփիլոսի լցան նախանձու, և զերզմունսն ոչ չեցցին թողին զԹէոփիլոս միայն ի
մէջ թշնամեացն, և առեալ զնաւն իւրեանց վախճան :

2 վկային] ճարախրոսին B || 3 արքային Կոստանդիանոսի] Թագաւորին Կոստանդեայ B —
իւրոյ om. B || 4 Տաճկաց] Հագարացոց B — Կիւսիսոսի] Կիւսիսոսի B || 7 սխտեցին]
սխտ եկին B || 9 Տաճկաց] Հագարացոց B.

23 ARATZ, 30 Janvier.

Martyre de saint Théophile le jeune, stratège et martyr¹.

Aux jours du pieux empereur Constantin et de sa mère Irène, des navires sarrasins remplis de cavaliers montèrent en ennemis contre le pays des Grecs. Le commandant de la province de Cyridos était alors saint Théophile, né et élevé à Constantinople.

L'empereur lui envoya au secours trois autres stratèges avec des troupes, de la cavalerie et de nombreux navires, qui, s'étant rendus auprès de Théophile, firent le serment et jurèrent mutuellement de combattre ensemble et mourir.

Lorsque les navires sarrasins s'approchèrent des navires grecs et se préparèrent au combat, Théophile s'avança le premier avec son navire et se mit à massacrer les Sarrasins (*Hararatsik*) par l'épée, par le feu et à coups de pierres. Les trois stratèges, témoins de la vaillance de Théophile, en furent jaloux; ils oublièrent leur serment, laissèrent Théophile seul au milieu des ennemis, retirèrent leurs navires et s'enfuirent.

1. L'arménien porte à tort « stratège et nouveau martyr », le qualificatif « nouveau martyr » étant réservé aux saints morts sous l'islam. Mais précisément, le rédacteur, en voyant apparaître les Sarrasins dans son récit, a oublié la donnée chronologique très ferme du début « Constantin et Irène » et a audacieusement transposé les événements à l'époque islamique, comme le prouvent l'allusion au sacrifice des moutons et la citation du nom même de Mahomet, cf. *infra*.

Եւ հաշեցեալ Հազարացոցն՝ տեսին զզօրաւորն * Թէոփիլոս ծխով նստով, սր- * A fol. 173
տեցան շուրջ եւ կալան զնա եւ զզօրականն որ ընդ նմա էին ի նստին եւ երկատառան
զօրականս առաջի Թէոփիլոսի սպանին, եւ զաչս ընդ սրբոյն զերեսոս տարան ի Տաճ-
կատան : Եւ բազում ջանիւ եւ խոտոմամբ կամեցան զարձուցանել զնա ի պիղծ
5 զաւանութիւն իւրեանց եւ ոչ կարացին, արկին զնա ի բանդ ամս չորս :

Եւ ապա ի ասնի իւրեանց յորժամ զգալալի զոհան ծառայանէին, զոր ոչխարա-
զէնն կոչեն, հանին զսուրբն ի բանդէն եւ տարան զկնի իւրեանց, զի եւ նա ընդ նոսս
տանեացէ : Եւ նա յոչժ անարգեաց եւ անզօնեաց զբարշէլի տան իւրեանց, եւ զգաւիկն
նոցա սատանաշական ուրախութիւնս անուանեաց, եւ զորհն՝ զիսաց կերակուր : Եւ
10 համարձակութեամբ մեծաւ բարբառով սպաղակէր . Քրիստոս Բառուած է արարող
երկից եւ երկրի, եւ նա զալոց է գտակ զամենայն երկիր եւ նպովեմ զՄահմէտ եւ
որ զնա մարդարէ կամ պատգամարեր Բառուածս համարի :

Եւ լցեալ բարկութեամբ մեծաւ՝ զիմեցին ի վերայ նորա Արարացիին, եւ հատին
զլլուխն երկցս երանելոյն Թէոփիլոսի Յունուարի 1. : Եւ ի զիշերին յայնմիկ լոյս
15 ծագեաց իբրեւ զամբարս լուցեալս ի վերայ պատուական մարմնոց նորա եւ լսէին

1 նստով] նստաւ B || 3 սրբոյն] նմա B — զերեսոս om. B — ի Տաճկատան] յերկիր
իւրեանց B || 4 կամեցան... ամս չորս] ստիպէին զնա յուրացութիւն, եւ տեսեալ զհաստա-
տութիւն նորա ի հաւատս Քրիստոսի՝ արկին զնա ի բանդ, որ եկաց ամս չորս B || 6 յորժամ
զգալալի զոհան ծառայանէին om. B || 8-9 զգարշէլի... կերակուր] զլեւն նոցա եւ զտանն զայն
B || 10 մեծաւ բարբառով] մեծաբարբառ ձայնիւ B || 11-12 եւ նպովեմ... համարի] եւ նպով
կարգայր որք ոչ հաւատան ի նա B || 14 երկցս om. B.

Les Sarrasins, ayant remarqué que le stratège * Théophile était avec un * A fol. 173
seul navire, l'entourèrent et le prirent, lui et les soldats qui se trouvaient
avec lui dans le vaisseau. Ils tuèrent douze soldats en présence de Théophile,
et emmenèrent les autres avec le saint en Arabie (*Tagkaskan*), où ils s'em-
ployèrent avec beaucoup d'efforts et de promesses à le convertir à leur culte
immonde, mais ils n'y réussirent point. Ils le jetèrent en prison pendant
quatre ans.

Ensuite, au jour de leur fête, tandis qu'ils offraient les immondes sacri-
fices, qu'ils appellent le sacrifice des moutons, ils tirèrent le saint de prison
et l'emmenèrent avec eux afin qu'il participât avec eux à la fête. Mais il
réprouva avec vigueur et méprisa leur fête abominable, en appelant leur pâque
des réjouissances démoniaques, et leur sacrifice un repas de démons. Et il
cria avec force et hardiesse : « Le Christ Dieu est le créateur du ciel et de la
terre, c'est Lui qui doit venir pour juger toute la terre. Je maudis Mahomet
(*Mahmèt*) et quiconque le considère comme prophète ou messenger de Dieu. »

Remplis d'une grande colère, les Arabes (*Arabatsikh*) se jetèrent sur le bien-
heureux Théophile et en trois coups lui tranchèrent la tête, le 30 Janvier. Cette
nuit-là, une lumière jaillit, comme si des lampes étaient allumées, sur le

հրեշտակական բարբառս : Եւ առեալ ըրիտոռնէիցն զմարմինն եւ թաղեցին ի տեղի նշանաւոր :

* A fol. 173
v^o a.

* Յայժմ աւուր հրով կատարեցաւ սրբուհի վկայն Քրիստոսի Թէոդուլիս ի զատուորէն Պարպիւի, ի քաղաքին Անարզարս :

Կապեցին զԹէոդուլիս զարմուռնի ծառոյ, եւ սրով պատառեցին զտոինան, եւ 5 երկայն բեւեռս վարեցին ընդ երկոսին ականջան : Եւ կատարեալ հաւատով պատկեցաւ ի Քրիստոսէ Բառուճոյ որում փառք յաւիտեան :

* B
p. 57 b.

[B * Ի սմին աւուր յիշատակ հաջրապետին Հռոմայ երանելոյն Հիպոլիտոս եւ ընկերաց նորա, որք ի Հռոմ կատարեցան ի ժամանակս Կլաւդիոսի կայսերն :]

Արայի Ե՛ւ եւ Յունուարի ԷԼ : Վկայութիւն սրբոյն Սարգսի զօրավարին
եւ սրբոյ նորա Մարտիրոսի :

10

Սուրբն Սարգիս զօրավար էր մեծ թագաւարին Կոստանդիանոսի եւ որդւոց նորա,

2 նշանաւոր] յորմէ բազում նշանք լինին ի փառս Քրիստոսի Բառուճոյ մերոյ *add.* B || 3 Յայժմ աւուր . . . [Անարզարս] Յայժմ աւուր յիշատակ է սրբուհի վկային Քրիստոսի Թէոդուլայ : Երանելի ազգութիւնս Քրիստոսի էր յԱնարզարս քաղաքէ, ի ժամանակս հալածանացն Կրիստոսի Բառուճոյ : Կալան զնա հրամանաւ Պալազեայ զատուորին, եւ նա խոտովանեցաւ զՔրիստոս Բառուճ B || 6 ընդ երկոսին] յերկոսին B — եւ կատարեալ . . . փառք յաւիտեան] եւ ապա ընկեցին ի հուր, եւ այնպէս կատարեցաւ յԱնարզարս քաղաքի, եւ պատկեցաւ ի Քրիստոսէ անապական սրտեալ B || 10 Վկայութիւն . . . Մարտիրոսի] Վկայութիւն մեծ եւ բաշտայլթ վկային Քրիստոսի ազատողին զերեայ սրբոյն Սարգսի զօրավարի եւ սրբոյ նորա Մարտիրոսի, եւ չորեքստան ընկերացն B.

précieux corps, et on entendit des voix d'anges. Les chrétiens enlevèrent le corps et l'inhumèrent dans un endroit célèbre.

* A fol. 173
v^o a.

* En ce jour fut martyrisée par les flammes la sainte martyre du Christ Théodula (*Théodoulia*), par le juge Pélagia (*Palagia*), dans la ville d'Anazarbe (*Anarzarbou*).

On attacha Théodula à un palmier, on lui déchira les seins à coups d'épée, et on lui enfonça de longs clous dans ses deux oreilles. Pour sa foi parfaite elle fut couronnée par le Christ Dieu; à Lui gloire éternellement.

* B
p. 57 b.

[B * En ce jour, commémoration du pontife de Rome, le bienheureux Hippolyte et ses compagnons qui furent martyrisés à Rome aux jours de l'empereur Claude.]

24 ARATZ, 31 Janvier.

Martyre de saint Serge, le stratège, et de son fils Martyros.

Saint Serge était stratège du grand empereur Constantin et de ses fils,

յաշխարհին Կապադովկիացւոց : Եւ յորժամ թագաւորեաց ուրացայն Յուլիանոս, տե-
սանէր ի տեպեան սուրբն Սարգիս զՔրիստոս զի սուէր ցնաւ : Եւ յերկրէ քաճմէ Եւ Էրթ
յերկիր ուր առնուս զպատկն յազիւթեմեան վտան անուան իմոց :

Եւ յարուցեալ զամենայն ինչս իւր բաշխեաց ազրատաց . Եւ առեալ զորդին իւր
5 Մարտիրոս անուն, զնայ առ թագաւորն Հաջոց Տիրան, Եւ անտի զնայ առ Շապուհ
Պարսից արքայն : Եւ զնա կայոցց նա ի վերայ զորաց բաղձաց, Եւ առարեաց կոյմնա-
պահ Տաճկաստանի ընդդէմ զորացն Յուլիանոսի՝ որ Եկեալ Էր պատերազմել ընդ
Պարսիկս : Եւ Երթեալ անդ ընդդէմ կայր զորացն Հռոմոց, Եւ յազիւթէր քաջութեամբ :
Եւ Շապուհ մեծամեծ սրազեօք պատուէր զնա, Եւ նա զարձայց զամենայն զորս իւր
10 ի քրիստոնէութիւն :

Եւ լուեալ Շապուհ առարեաց զորդի նորա * կաշնական նմա . Եւ ի ճանապարհի * A fol. 173
ըմբռնեցաւ ի զորացն Յուլիանոսի : Եւ լուեալ սրբոյն Սարգիս աղաչէր Վատուած v° b.
արտասուօք տեսանել զորդին իւր . Եւ կատարեաց Վատուած զինկղաւածս նորա, Եւ
զարհուրեցոց զունոյս պատանուոյն, Եւ նոքա բերին զնա առ Հաջոցն իւր : Եւ զոհացեալ

1 Կապադովկիացւոց] ծագեալ բաշխութեամբ Եւ առարկնութեամբ, որ համարձակ կոր-
ծանէր զբազմին կոտց, Եւ ապրածէր զատուածադաշտութիւն add. B || 5 Եւ անտի] Եւ կայեալ
անդ ժամանակս ինչ B || 9 մեծամեծ] մեծ B — Եւ նա զարձայց... քրիստոնէութիւն] Եւ ի
միւսմ նուազի տեսեալ զգունի իւր զի զարհուրեալ էին ի բաղձութենէ թշնամեաց, բարոյեաց
նոյա զՔրիստոս Վատուած, Եւ յարդրեաց զնոսա ապաւինել ի նա . սրով յազիւթեմէն թշնամեաց,
Եւ հաւատացին ի Քրիստոս Վատուած B || 11 Շապուհ] զյազիւթութիւնն զոր սրաք Սարգիս add.
B — նորա] զՍարգիս add. B || 14-p. 122, l. 4 Հաջոցն իւր... տեմել զնա] զայն տեսեալ զորացն
առաւել Եւս հատասեցան ի Տէր : Եւ սուրբն Սարգիս առեալ զորդին իւր զնայ առ Շապուհ

dans le pays de Cappadoce. Lorsque l'apostat Julien vint à régner, saint
Serge vit dans une vision le Christ qui lui disait : « Sors de ton pays et rends-
toi dans le pays¹ où tu recevras la couronne de la victoire pour mon nom. »

Il se leva, distribua tous ses biens aux pauvres, prit son fils nommé
Martyros et se rendit auprès du roi d'Arménie Tiran, et de là auprès du roi
de Perse, Sapor (Šapouh). Celui-ci le mit à la tête de nombreuses troupes et
l'envoya garder les frontières de la Mésopotamie (Tağkistan)² contre les troupes
de Julien qui s'avavançait pour guerroyer contre les Perses. (Serge) s'y rendit
et opposa une résistance aux troupes grecques et les vainquit vaillamment.
Sapor l'honora de grands présents, et lui, il convertit toutes ses troupes au
christianisme.

Sapor, l'ayant appris, envoya son fils (Martyros) * pour le mander, mais * A fol. 173
celui-ci fut pris sur le chemin par les troupes de Julien. Saint Serge, l'ayant v° b.
appris, pria Dieu avec larmes de lui faire revoir son fils et Dieu exauça ses
vœux, car Il inspira de la crainte à ceux qui détenaient le jeune homme et ils

1. Gen. XII, 1. — 2. Tağkistan signifie proprement « Arabie », il faut entendre ici
au sens de 'Iraq Arabi.

դԱստուծոյ զնոց առ նապուհ. և նա սղազէր զնա գտնեալ առ կուռն, և գտանել ի նմանէ իշխանութիւնս և պատիւս. և նա ոչ արար զկամս թագաւորին, այլ անարգէր զպաշտամունսն նոցա և բարոյէր զՔրիստոս :

Եւ հրամայեաց լռնութեամբ ածել զնա ի տուն կրակին և պատկերացն, և սուրբն և հար զգտակեր կոտցն և խորտակեաց սովսն : Եւ բարկացեալ ծագոցն յարձակեցան ի վերոյ նորա սպանանել զնա, և թագաւորն արգել զնոսա. և սպանաւ որդի նորա յամբսէ անախ և կատարեցաւ վկայութեամբ :

Եւ կապեցին գաւրբն երկաթի շղթայաբ և արկին ի բանդ : Եւ յետոյ հանեալ ի բանդէն ածին ածին առաջի թագաւորին, և նա ստիպէր ուրանալ զՔրիստոս և ինքն սկսաւ հաշտեցել զՔրիստոս, և սուրբն Սարգիս եկեղ. յերեսն թագաւորին և հրամանս ևս որով սպանանել զնա : Եւ հասեալ ի տեղի կատարմանն յաղթն եկաց առ Աստուած և առէ. Որք կատարեն զիշատակս մեր և կամ չիշեն զանունս մեր, զու Տէր օգնեսցես նոցա և վրկեսցես յամենայն նեղութենէ : Եւ ձայն եղև յերկնից և առէ. Կատարեցից զամենայն խնդրուածս քո * և զու եկ ժառանգես զպատրաստեալ բարխն քեզ :

* A fol. 174
r° a.

բանի ծի զօրականօր, և պատուեցաւ ի նմանէ : Եւ ի լինել ածիւ աստուածոցն լուցին հուր յաբուշան կրակարանին, յորս կանգնեալ էին և պատկերք կուց : Հրամայեաց նմա թագաւորն զոհել հրոյ և խանկս ծառայանել կուց. և նա ոչ արար զկամս թագաւորին՝ այլ անարգէր զանախ պաշտամունսն նոցա, և համարձակ բարոյէր զՔրիստոս : Եւ հրամայեաց ևս լռնութեամբ ածին գաւրբն B.

4 և պատկերացն յերկրպագութիւն աստուածոցն B || 7 վկայութեամբ զոր տեսեալ սրբոյն Սարգիս զոհացաւ զԱստուծոյ : Եւ հրամայեաց թագաւորն add. B || 9-10 և նա ստիպէր... թագաւորին ուր յետ կրկին հարցախորձի տեսեալ զանգրդուելի հատաստութիւնն նորա ի հաստս B || 12-p. 123, l. 1 և առէ... նոյնժամայն և երեսցաւ նմա հրեշտակ պատկ ի ձեռին. և անդէն B.

le reconduisirent à son père. (Serge) remercia Dieu et se rendit auprès de Sapor, qui le pria de revenir aux idoles en lui promettant des dignités et des honneurs; mais il ne fit pas la volonté du roi, méprisa le culte des idoles et prêcha le Christ.

(Le roi) ordonna de l'amener de force au temple du feu et des idoles. Le saint frappa d'un coup de pied la statue de l'idole et la brisa. Les mages furieux se jetèrent sur lui pour le tuer, mais le roi les en empêcha. Le fils (de Serge) fut tué par la foule et mourut en martyr.

Le saint fut attaché avec des chaînes de fer et jeté en prison. Puis on le fit sortir de la prison et on le mit en présence du roi, qui le pressa de renier le Christ, et se mit à blasphémer lui-même le Christ. Saint Serge cracha à la figure du roi, qui ordonna de le tuer par le glaive. Lorsqu'il fut arrivé à l'endroit de l'exécution, il pria Dieu et dit : « A tous ceux qui accompliront notre souvenir et qui se souviendront de nos noms, toi, Seigneur, Tu leur viendras en aide et Tu les délivreras de toutes leurs peines. » Une voix du ciel répondit : « J'exaucerai tous tes vœux, * et toi, viens hériter des biens qui te sont préparés. »

* A fol. 174
r° a.

Եւ նոյնժամայն հասին զլլուս նորա եւ զչորերտաւան վկայիցն որք նովաւ հաւատացին ի Քրիստոս : Եւ լոյս մեծ ծագեաց ի վերայ նոցա ի տեղւոյն որ կոչէ Սալբ : Կատարեցան սուրբն Սարգիս եւ որք ընդ նմա յամսւանն Յունուարի ԼԼ :

5 Յայտն սուր վկայութիւնն սրբոց բժշկացն Կիւրակոսի եւ Յովհաննոս, զոր զրեալ է Աթանասի Ազեկասնորա հալոսպետին զվկայութիւնն նոցա :

Սուրբն Կիւրակոս էր ի քաղաքէն Ազեկասնորա, այր բարեպաշտ եւ արտեսովա բժիշկ . եւ իւր վաճառարանն տուն էր ըսալ Երկոյ մանկանցն Անանիանցն : Եւ բոլոր բժշկութիւնն ամենայն ակտաժետաց, եւ ըստ աւետարանական բանին բժշկէր զՏրէպս եւ զՏիմոնոս, եւ զարձուցանէր ի ճշմարիտ հաւատն Քրիստոսի :

10 Գնացին ոմանք եւ ազգեցուցին վասն նորա իշխանի քաղաքին եւ բարկութեամբ

1 վկայիցն] պարսիկ զինուորացն B || 3 Յունուարի ԼԼ] ի Մարտիարան ի վաղեւաշ վաղրի ծօս ի քաղաքն որ կոչէ Գաղման . եւ հաւատացեալքն առեալ զմարմինն սրբոյն տարեալ Թաղիցին ի քաղաքն Համիան : Եւ յետ ժամանակաց եկեալ անոր մեծ վարդապետն Մարտոկ Եբարձ զմարմինն նորա եւ տարաւ ի Կարբի, եւ եղ սրտաւով ի Յուչի . եւ եղև տեղին վանք հռչակաւոր վասն բազում սքանչելեացն՝ որք անպակաս լինին անդ մինչև ցայսօր : Եսկ զմի յատմանց նորա առեալ տարաւ ընդ իւր ի Վրաստան ի գաշան Գաղաց, եւ եղ ի մէջ փայտախաչի . եւ օճեալ զխաչն կանդեաց ի զաւարմն բլրին Գաղաց, որ եւ առնէ նշանս մեծամեծս ի զերեպոս, ի բանդեալս եւ յախտաժեսոս, ի փոսս Քրիստոսի Աստուծոյ ճերայ : add. B || 4 վկայութիւնն սրբոց բժշկացն] նահապետութիւնն սուրբ եւ սքանչեւագործ անարժաթ B — Կիւրակոսի] Կիւրոսի B || 5 հալոսպետին] պատրիարքին B — զվկայութիւնն նոցա om. B || 6 Սուրբն Կիւրակոս] Սոբա էին յառուրս Երեմիականոսի սմբարիշտ արքայի : Սուրբն Կիւրոս B || 7 բժիշկ] զնաց ի Բաբելոն add. B — բոլոր . . . բժշկէր] եւ բժշկէր զամենայն ակտաժեսոս B.

On lui trancha aussitôt la tête à lui et aux quatorze martyrs qui avaient été convertis par lui au Christ. Une forte lumière jaillit sur leurs corps à l'endroit appelé Séleucie (Salkh)¹.

Saint Serge et ceux qui étaient avec lui furent martyrisés le 31 Janvier.

En ce jour, martyre des saints médecins Cyr (*Kiurakos*) et Jean, écrit par Athanase, le patriarche d'Alexandrie.

Saint Cyr était de la ville d'Alexandrie, homme pieux, médecin de profession : sa boutique² était dans la maison des trois jeunes gens Ananie et ses compagnons (*Ananiantz*). Il donnait ses soins médicaux à tous les malades, et selon la parole de l'évangile il guérissait les juifs et les infidèles et les convertissait à la vraie foi au Christ.

Quelques personnes allèrent en informer le gouverneur de la ville qui,

1. Σαλήζ, cf. *P. O.*, II, 445, 447. — 2. Il s'agit du sanctuaire où étaient conservées les reliques des trois jeunes gens de Daniel, ch. iii, Ananias, Azarias et Misaël, cf. *Acta SS. lan.* II, col. 1084.

լցեալ խորհեցաւ բժրանել զնա. եւ նորա թողեալ զբարոքն փախեաւ չԼրաբիա, եւ բնակեցաւ ի անդի մերձ ի ծովն : Եւ յետ ժամանակաց զերծեաց զզլուխ իւր եւ զգեցաւ զգետս կրօնաւորութեան, եւ դարձաւ չԼգեկսանդրիա :

Իսկ հաւատարիմ ծառայն Քրիստոսի Յովհաննէս՝ էր ի պատուական չազդէ. եւ զնաց չերտապէմ երկիր պապանել սուրբ տեղեացն : Եւ լուեալ զհաւատս եւ զսքան- 5 չերազրծութիւնս Կիւրակոսի զնաց չԼգեկսանդրիա, եւ երթեալ բնակեցաւ առ նա :

* A fol. 174
r^o b.

* Եւ իշխանն բազարին Սիրիանոս կալեալ կին մի բրիտանեաց որոյ անուն էր Լիմանասիա, որ թարգմանի անձահովիւն, երեք գտերօք որոց անուանքն էին Թէո- 10 դոտի, Թէոքսիտի, Եւդոքսիա, եւ բռնապատէր եւ նեղէր զնոսա ուրանալ զՔրիստոս եւ զոհել կոոյն : Եւ լուեալ սրբոցն երկեան թէ վարհուրեցին ի տանջանացն եւ զոհեցին, զնոցին առ նոսա եւ բաջալերեցին զնոսա արխարար համբերել տանջանացն փան անուանն Քրիստոսի :

Եւ տեսեալ անորինացն զոր արարին սուրբքն, տարան զամենեւեան առաջի առե- 15 նին, եւ բնեաց զնոսա պատուօրն. եւ նոքա համարձակութեամբ խոստովանեցան զՏէրն մեր Յիսուս Քրիստոս : Եւ չարչարեցին զնոսա խիստ տանջանօք, եւ եռացեալ ձիւթ հեղին ի վերայ վերաց ծարմնոցն, եւ ապա հատին զզլուխ սրբոցն Կիւրակոսի եւ Յովհաննէս, եւ զԼիմանասիայ եւ զերկց գտերացն Յունուարի ԼԱ :

2 զզլուխ իւր] փախեաց զպատժուածանն *add.* B || 4 էր] ի բազարէն եղեսեաց *add.* B || 6 Կիւրակոսի] Կիւրոսի B — զնաց] առ նա *add.* B — եւ երթեալ բնակեցաւ առ նա] եւ եղեւ նորա բնակակից եւ գործակից յամենայն գործս բարութեան : Յաւուրսն յայնսովի *add.* B || 16 վերաց] վերաւորեալ B — Կիւրակոսի] Կիւրոսի B.

rempli de colère, songea à le faire arrêter; mais (Cyr) quitta la ville, s'enfuit en Arabie et habita une localité proche de la mer. Après un certain temps, il se rase la tête, revêtit l'habit religieux et revint à Alexandrie.

Quant au fidèle serviteur du Christ Jean, il était d'une honorable famille, et s'était rendu à Jérusalem pour vénérer les lieux saints. Ayant appris la foi et les prodiges de Cyr, il se rendit à Alexandrie, et alla habiter avec lui.

* A fol. 174
r^o b.

* Le gouverneur de la ville, Syrianus (*Sirianos*), avait fait arrêter une femme chrétienne nommée Athanasia, — nom qui se traduit « immortalité », — avec ses trois filles nommées Théodota (*Téodoti*), Théoctiste (*Téoktisti*) et Eudoxie (*Eudokhsia*); il leur faisait violence et les pressait de renier le Christ et d'immoler aux idoles. Les saints l'ayant, appris et craignant qu'elles fussent terrorisées par les supplices et en vinssent à immoler, se rendirent auprès d'elles et les encouragèrent à subir vaillamment les tortures pour le nom du Christ.

Les impies, témoins de ce que les saints avaient fait, les conduisirent tous au tribunal; le juge les interrogea, et ils confessèrent avec hardiesse Notre-Seigneur Jésus-Christ. On les soumit à de cruelles tortures, on versa de la poix bouillante sur les plaies de leurs corps; ensuite on trancha la tête aux saints Cyr et Jean, ainsi qu'à Athanasia et ses trois filles, le 31 Janvier.

Եւ առեալ ըրիտօնէիցն զմարմինս սրբոցն Կիւրակոսի եւ Յովհաննու եղին ի տապանի յորում էր առաքեալն եւ աւետարանիչն Մարկոս. եւ զսուրբ Կանանցն եղին ձերձ՝ յարեւելից կողմանէն :

Եւ յառաջ Փոքր Թէպոսի բարեպաշտ ինպուստրին, սուրբն Կիւրեղ Բղեկասնորոս
 5 պատրիարզն, նորոգեաց զամենայն եկեղեցիս բազարին, եւ զառաջ լեալ տաճար
 կռոցն՝ սրբեաց, եւ շինեաց եկեղեցի յանուն սրբոցն, եւ վախճանաց անպր զմարմինս՝ սրբոց * A fol. 174
 վկայիցն Կիւրակոսի եւ Յովհաննու, եւ պատուեաց զնոսս ներբողական ձառնիւր : v° a.

Ելլ զսրբոց վկայիցն զբժշկութիւնսն եւ զանբաւ վարանչելիսն, որ լեզու կամ ձիւրը
 բաւն պատմել կամ գրել, զոր առնեն առ աշնտիկ որբ ջերմ սիրով ընթանան առ
 10 նոսա, եւ կամ որբ ձիւաց չիշեն զանուանա նոցա, զբւն անուամբն Աստուծոյ ի մարդ-
 կանէ հարածականս առնեն, զկուրաց աչա բանան, կաղաց զնալ շնորհն, համեց խոսս
 պարզեան, խից լսել տան եւ զամենայն անբժշկելի ցաւս եւ զախտամէտս շնորհօրն
 Աստուծոյ բժշկեն :

Եւ Սոփրոնիոս Երուսաղեմի հպրատեան յաչացն վտանգեալ՝ զնաց հաւատով ի

1-2 եղին ի տապանի... Մարկոս] հանգուցին ի տապանն աւետարանչին Մարկոսի B || 3 ձերձ
 om. B || 5 զառաջ լեալ] զոր յառաջ էր B || 6 սրբոցն] սուրբ վկայիցն B — սրբոց վկայիցն]
 երանելի վկայից Քրիստոսի B || 7 Կիւրակոսի] Կիւրոսի B || 8-ր. 127, 1. 17 Ելլ զսրբոց
 վկայիցն... բարեխօս առ Քրիստոս] եւ Աստուած բազում բժշկութիւնս արար բարեխտութեամբ
 անարժամ բժշկացս ի զիւսհարս եւ յախտամէտս. յորոց զոմանս ականատես գոյով զրեաց
 Սոփրոնիոս Երուսաղեմի հպրատեան, որ յաչացն վշտացեալ զնաց հաւատով ի տապան սրբոցն
 եւ ընկալաւ զառաջնութիւն B.

Les chrétiens, ayant enlevé les corps des saints Cyr et Jean, les mirent dans le tombeau où se trouvait l'apôtre et évangéliste Mare; quant aux saintes femmes, ils les déposèrent auprès d'eux, du côté de l'Orient.

Aux jours du pieux empereur Théodose le Jeune, saint Cyrille, le patriarche d'Alexandrie, fit réparer toutes les églises de la ville; il consacra ce qui avait servi auparavant de temple aux idoles, et en fit une église au nom de ces saints, puis il y transféra les corps * des saints martyrs Cyr et Jean et * A fol. 174
 les honora de panégyriques. v° a.

Mais quelle langue ou quel esprit pourront jamais conter ou écrire les guérisons et les miracles innombrables des saints martyrs, qu'ils opèrent sur ceux qui ont recours à eux avec un amour ardent ou sur ceux qui invoquent seulement leurs noms car au nom de Dieu ils chassent les démons des corps des hommes, ils ouvrent les yeux des aveugles, accordent de marcher aux boiteux, donnent la parole aux muets, l'ouïe aux sourds, et guérissent par la grâce de Dieu toutes les maladies incurables et les infirmités.

Sophrone le patriarche de Jérusalem, en danger de perdre la vue, se rendit avec foi au tombeau des saints et y fut guéri; puis, témoin oculaire des

տապան սրբոյն եւ բժշկեցաւ եւ զորս ետես աչօրն զբժշկութիւնն զոր արարին սուրբն, զիւսայ եօթնասուն սրանչելա, յորայ սակաւ ձի զրեցից եւ եւ :

Պօլսս ամն զկտացաւ որ եւ սրբունք եւս էին ի վերայ զկտոյն՝ երթեալ առ տապանին անկեալ ննջեաց : Եւ երեսեցան նմա սուրբն յերազն եւ տան . երթ իջեր ի զուռն սր է հանգեալ ծովան, եւ որ յառաջ ծարդոյ զիպիցիս հանցեա նմա ձեռօքդ ապտակ 5 աւելին եւ բժշկեցիւ : Եւ երթեալ ըստ հրամանի սրբոյն հանդիպեցաւ անն ձիոյ զորսկանի, եւ վերացուցեալ զձեռն իւր որչափ կարաց ած ապտակ յերես նորա : Եւ բարկացեալ զօրականի՝ բրափն զոր կրէր ի ձեռին * իւրում եհար ուժկին զղլուիս նորա եւ պատաստեաց . եւ անկաւ զկտացան յերկիր, եւ հեղաւ արիւնն եւ անկան որդունքն ի զկտոյն զհետ արեանն եւ ուղչացաւ աչն :

* A fol. 174
v° b.

Եւ այլ ամն ճարտար բժիշկ որոյ անուն էր Գենեսիոն ելեւ թերահաւատ ի սուրբ վկայան . Այլ եթէ աստուածային շնորհօքն ստենն, սակ, սուրբոյ զբժշկութիւնս, այլ ի ճարտարութենէ Գաղիանտի եւ ի Սոկրատայ բժշկացն : Եւ կամեով սրբոյն զԳենեսիոն ածեւ ի ճշմարիտ հաւատոս անկեն ի թիկունս նորա վեր անբժշկելի . եւ ամենայն բժշկացն զիւլ ասնելով ոչ կարացին բժշկել, եւ յորժամ յուսահատեցաւ եւ ցաւ վերին 15 խտտանայր, զնայ առ սուրբն եւ աղաչէր արտասուօք եւ խնդրէր զբժշկութիւն : Եւ

guérissions que les saints accomplissaient, il décrivit soixante-dix miracles¹, dont je mentionnerai quelques-uns ici.

Un certain Paul², affligé d'une maladie à la tête avec des vers même sur la tête, s'étant rendu au tombeau, s'y prosterna et dormit. Les saints lui apparurent dans un rêve et lui dirent : « Lève-toi, et descends à la porte qui fait face à la mer, et le premier homme que tu rencontreras, tu lui appliqueras un vigoureux soufflet de ta main et tu seras guéri. » Il y alla, selon l'ordre des saints, et y rencontra un soldat; il leva alors la main autant qu'il put et lui appliqua un soufflet sur la figure. Le soldat, irrité, le frappa fortement 15 avec le bâton qu'il tenait à la * main sur la tête et la fendit. L'homme affligé de la maladie à la tête tomba à terre, le sang coula et les vers tombèrent de la tête à la suite du sang et l'homme fut guéri.

* A fol. 174
v° b.

Un autre, médecin très habile, dont le nom était Gésius (*Genesion*)³, se montrait incrédule à l'égard des saints : « Ce n'est pas par les grâces de Dieu, disait-il, que ces saints opèrent leurs guérisons, mais par l'art médical des médecins Galien et Socrate. » Les saints, voulant amener Gésius à la vraie foi, lui firent venir sur le dos une plaie inguérissable. Tous les médecins y appliquèrent leurs médicaments, mais ils ne purent le guérir. Lorsque ce fut désespéré et que les douleurs de la plaie eurent augmenté, il se rendit auprès des saints et les pria avec larmes en demandant sa guérison. Les saints lui appa-

1. *P. G.*, LXXXVII (3e part.), col. 3424-3476. — 2. *Ibid.*, col. 3476 sq. — 3. *Ibid.*, col. 3515-3524 : Γεσίος.

երեւեցան նմա սուրբն չերպիւն եւ ասեն . Դիցես ի վերայ վերաորեալ թիկանց պապան, եւ երիցս անգամ շուրջ պատեալ զսրահ եկեղեցոյս եւ ողջանաս : Եւ զարթուցեալ Գենետիոն կարծեաց զերպին ցնորս, եւ փսն ի մարդկանէ, ամաչեոյն ոչ արար զհրամայեալսն :

5 Եւ զարձեալ ի միւս զիշերին երեւեցան սուրբն Գենետիոնի եւ ասեն . Եթէ, ոչ բառնաս ի վերայ վերաորեալ թիկանց պապան, եւ կապեցես ի պարանոց պանդակ եւ պատիւ երիցս ընդ սրահ եկեղեցոյս, ոչ ողջանաս : Եւ զարթուցեալ զարմանալ ընդ երպն եւ ասէ . Յիմար համարին զիս սուրբքս, եւ ընդ կատմիս խօսին, և կամ թէ, * A fol. 175
r^o a.

10 Եւ երրորդ անգամ երեւեցան սուրբն Գենետիոնի եւ ասեն . Եթէ, ոչ բարձցես զպապանն, եւ կապեցես զանգակ ի պարանոց, եւ արկես պախույս ի պոխոյ, եւ մանուկ մի սառջի զի քարշեցէ զքեզ երիցս անգամ ընդ սրահ եկեղեցոյս անհար է քեզ ողջանալ : Եւ յարուցեալ պատմեաց ժողովրդեանն զերպին, եւ արարեալ զհրամայեալսն ի սրբոյն աւժամայն ողջացաւ : Եւ զնայ հաւատով ի տուն խր զոհա-
15 նարով զԱստուծոյ եւ զսրբոյն :

Այս փառաւորեալ վիպցո Դրիստոսի են բժիշկ հոգւոյ եւ մարմնոյ մերոյ, եւ ոսկերջ սոցա ցաւորեցոյ անդորրիչք եւ մեզ բարեխօս առ Դրիստոս : -

rurent en songe et lui dirent : « Tu mettras un bât sur ton dos blessé et tu feras trois fois le tour du parvis de l'église et tu seras guéri. » Gésius à son réveil prit le songe pour de l'imagination et, par honte des hommes, ne fit pas ce qui lui avait été ordonné.

La nuit suivante, les saints apparurent de nouveau à Gésius et lui dirent : « Si tu ne portes pas un bât sur ton dos blessé et si tu n'attaches à ton con une clochette et ne fais trois fois le tour du parvis de l'église, tu ne guériras pas. » Il se réveilla, fut étonné du rêve et dit : « Les saints me prennent pour un fou, et plaisantent; * mais si je ne suis pas un âne, pourquoi me tour- * A fol. 175
r^o a.

Une troisième fois, les saints apparurent à Gésius et lui dirent : « Si tu ne prends pas le bât, n'attaches pas une clochette à ton con, ne prends pas une bride en tête et si un enfant ne te conduit pas par trois fois dans le parvis de l'église, il te sera impossible de guérir. » S'étant réveillé, il raconta son rêve à la population et, ayant accompli ce que les saints lui avaient ordonné, il fut aussitôt guéri. Il rentra avec foi chez lui en rendant grâces à Dieu et aux saints.

Ces glorieux martyrs du Christ sont les médecins de nos âmes et de nos corps, leurs ossements soulagent ceux qui souffrent, et ils intercèdent pour nous auprès du Christ.

Յայսմ առար կատարեցաւ ի ծովս. Անանիա բաճանայն եւ ալլ
աթ վկայք ընդ նժա ի Մարտիրոսնոսէ գառաւորէն,
յաւարս Գիսկեախանոսի արքային :

Զառքն Անանիա զանեցին յոյժ եւ ընկեցին ի գազանս, եւ ոչ մերձեցան ի նա : Եւ
ապա յանիւս կապեցին եւ հորովեցին մինչեւ ամենայն ճարմինն թափեցաւ : Յետ աչ- 5
նորիկ ընկեցին ի ծով ընդ ալլ սուրբան եւ կատարեցան բարի խոստովանութեամբ ի
Քրիստոս :

* A fol. 175
r^o b.

* Ամիս Փետրուար առար է, ԻՔ :
Կրացի Ին եւ Փետրուարի Լ : Վարք Պարտաճայի
սբանչեպարծ ճգնաւորին :

10

Սուրբ եւ արի ճգնաւորն Քրիստոսի Պարտաճաս առարի էր ապրաւ ի Միջագետաց,
ի ժամանակս Փարթ Թէոփոսի սուրբ թագաւորին : Ի տղայութենէ սիրեաց զվարս
միաշնութեան, եւ եղեւ պաշտօն եւ աղօթական եւ ժուժկալ, յամարանի բոցակէշ,
եւ ի ձմերանի տառուցեալ միաշանելոյ՝ եւ անվերաբեր : Զվաստն ամ ոչ նստաւ
ալլ կաջք չափին ի տուէ եւ ի վիշերի, եւ ընկալաւ շնորհս չՄատուծոյ, եւ բժշկէր 15
զամենայն ախտս եւ զամենայն հիւանդութիւնս եւ զլեւս հանէր, զբոբոսս սրբէր,
զկաղս զնացուցանէր, խլից լսել տալք, նա եւս մեռեալս յարոյց :

En ce jour fut martyrisé en mer le prêtre Ananie et huit autres martyrs avec lui,
par le juge Maximien, aux jours de l'empereur Dioclétien.

On frappa violemment saint Ananie et on le jeta aux fauves, mais ceux-ci ne
l'approchèrent point. On l'attacha ensuite à une roue et on la fit tourner
jusqu'à ce que tout son corps fût en lambeaux. Après cela, on le jeta à la mer
avec d'autres saints, et ils moururent en bonne confession dans le Christ.

* A fol. 175
r^o b.

* Le mois de Février a vingt-huit jours.

25 ARATZ, 1er Février.

Vie de Barsaumas (*Parsaumayî*) l'ascète thaumaturge.

Le saint et vaillant ascète du Christ Barsaumas (*Parsaumas*) était de race
syrienne, de Mésopotamie; il vivait aux jours du saint empereur Théodose le
Jeune. Dès son enfance il aima la vie de solitude, pratiqua le jeûne, s'adonna
aux prières, et (vécut) dans l'austérité, brûlé au soleil de l'été, gelé en hiver,
il ne portait qu'une tunique sans manteau. Il ne s'assit point durant cinquante
années, mais il se tenait debout en prières, jour et nuit, et obtint les grâces
de Dieu : il guérissait toutes les maladies et infirmités, chassait les démons,
purifiait les lépreux, faisait marcher les boiteux, donnait l'ouïe aux sourds;
il ressuscita même des morts.

Եւ զնացեալ յեզրպոտոս ի ճանապարհին եմուտ ի բաղար մի յորում էր տաճար հրէից նման Սողոմոնի տաճարին՝ չաղօթն եկաց, եւ իջեալ հօր յերկնից լափեաց զբարինսն եւ զշինուածսն, եւ անհետ արար : Եւ զբաղումն ի հրէիցն զարձոյց ի Քրիստոս : Եւ զհերձուածոյ միացնակեաց մի պապանձեցոյց բանիւ :

5 Եւ եկեալ ի վանս իւր որ ի սահմանս Սելւոյնէ Հաջոյ հիւանդացաւ եւ փոխեցաւ առ Քրիստոս ի Փետրուարի Ա : Եւ նշխարք նորա բաղումն սքանչելիս կատարեն եւ * A fol. 175 v° a.

ԸԲ* Վկայութիւն սրբոյ եւ հրաշագործ վկային Քրիստոսի երանելոյն Տրիփոնի Փռիւ-
կացոյ :

* B
p. 60 a.

10 Քրիստոսի մարտիրոսն Տրիփոն էր ի պաւսէն Փռիւկոյ, ի գեղջէն Սամսաղեաց, բրիտոնէից պաւսկ, ի ժամանակս կատարաւ արքային Գորգիանոսի, որ էր յետ երկերիւր իննսուն եւ հինգ ամաց ի թապաւորութենէ Օգոստոսի :

Սա մնացեալ որբ ի հօրէն՝ սնաւ ի բարեպաշտ մօրէն ամենայն երկիւղածութեամբ եւ աղօթասիրութեամբ եւ մինչդեռ պատանին էր սազս արածէր : Եւ բնակեցաւ ի նա
15 Հոյի սուրբ, եւ անուամբն Քրիստոսի բժշկէր զամենայն հիւանդս եւ զախտածէտս, եւ զլեւս ի մարդկանէ հալածէր : Եւ աղլեցաւ նմա ի վերուստ երթալ յամենայն քաղաքս Փռիւկոյ եւ բժշկել զհիւանդսն. եւ յարուցեալ զնաց եւ առնէր սքանչեւ-
լագործութիւնս :

Եւ զուստր թագաւորին Գորգիանոսի ի Հռոմ քաղաքին աշատհարեցաւ. եւ լուեալ

Lorsqu'il se rendit en Égypte, chemin faisant, il entra dans une ville où il y avait un temple juif semblable au temple de Salomon. Il se mit en prières, et des flammes descendirent du ciel qui dévorèrent les pierres et la construction et les firent disparaître. Il convertit nombre de Juifs au Christ et confondit par sa parole un solitaire hérétique.

De retour à son couvent aux environs de Mélitène d'Arménie, il tomba malade et trépassa au Christ, le 1er Février. * Ses reliques opèrent beaucoup de
miracles et il est notre intercesseur auprès du Christ. * A fol. 175 v° a.

ԸԲ * Martyre du saint et thaumaturge martyr du Christ le bienheureux Tryphon le Phrygien.

* B
p. 60 a.

Le martyr du Christ Tryphon était de la province de Phrygie, de la bourgade de Samosate, fils de chrétiens, aux jours de l'empereur idolâtre Gordien, qui vivait deux cent quatre-vingt-quinze ans après le règne d'Auguste.

Resté orphelin de père, il fut élevé par sa pieuse mère en toute crainte du Seigneur et dans l'amour de la prière. Étant jeune, il gardait des oies. Le Saint-Esprit habita en lui et au nom du Christ il guérissait tous les malades et infirmes, chassait les démons des hommes. Il lui fut inspiré d'en haut de parcourir toutes les villes de Phrygie et d'y guérir les malades, aussi il se leva, s'y rendit et opéra des prodiges.

La fille de l'empereur Gordien dans la ville de Rome fut possédée du démon.

Ճնողաց նորա գաբանչեղիս սրբոյ ծանկանն Տրիփոնի՝ առաքեցին խնդրաւի գտանել եւ ածել զնա : Եւ նոցա զնայեալ չուզախնակիր եղեն ի բաղում տեղիս, եւ գաին զնա ի գեղջ նորին ուր արածէր սաղս : Եւ երթեալ երանելոյն առժամայն բժշկեցաւ զուսոր թաղաւորին, զոր տեսալ անհաստից բաղումք հաստատցին ի Քրիստոս :

* B
p. 311 b.

Ճ եւ յնա ծահուանն Փորզխանոսի թաղաւորեաց Փիլիպպոս, եւ յնա Փիլիպպոսի՝ 5
Պեկոս : Եւ աղահաստորն կալան զՏրիփոն եւ տարան ի Նիկիա քաղաքն առ Ակեղնոս կապրբոսն . եւ բաղում հարցմունս արարեալ խոստմամբ եւ սպառնալեօք ոչ կարաց զտուրբն դարձուցանել ի հաստատցն Քրիստոսի . ալլ ծանաւանդ անդոսնէր զպաշտա-
մունս նոցա, եւ համարձակութեամբ խոստովանէր զանունն Քրիստոսի :

Եւ հրամայեաց եւ բրածեծ արարին զնա, եւ կապեցին ի վալքենացեալ ձիս . եւ 10
քարեցաւ սուրբն ընդ վէմս եւ ընդ քարս յառաւրս ձմերայնոյ, եւ ամենայն մարմինն ջարդեցաւ եւ հեղաւ արիւնն . եւ նա զոհանալը զԱստուծոյ եւ աղօթէր վասն տանջո-
ղացն . Տէր, մի համարիր զոցա գալս մեղս, զի ոչ գիտեն զոր առնեն ընդ իս : Եւ հրով աղբեցին զկողմն . եւ լոյս ծագեաց ի վերայ նորա, եւ ծաղկեաց սրակ երեւեցաւ ի զլուսն
նորա, եւ պաշտաւցաւ երեսն իբրեւ զլոյս : 15

Մոչեաց զատուորն զտուրբն առաջի իւր, եւ սկսաւ քաղցրութեամբ խոստառնալ
զպատիւ եւ մեծութիւն . եւ յորժամ ոչ կարաց հաւանեցուցանել զտուրբն, եհատ ի

Ses parents, apprenant les miracles du saint enfant Tryphon, envoyèrent des messagers pour le chercher et l'amener. Ceux-ci s'en allèrent perquisitionnant dans de nombreuses localités, et le trouvèrent dans son village où il gardait les oies. Le bienheureux alla, guérit aussitôt la fille de l'empereur, et les infidèles l'ayant vu, beaucoup d'entre eux crurent au Christ.

* B
p. 316 b.

* Après la mort de Gordien régna Philippe, et après Philippe, Dèce. Les infidèles arrêterent Tryphon et le conduisirent à la ville de Nicée à l'éparque Aquilinus (*Akèlinos*), qui l'ayant interrogé longuement, malgré des promesses et des menaces, ne put détourner le saint de la foi au Christ; par contre (le saint) méprisa leurs cérémonies et confessa avec hardiesse le nom du Christ.

Sur l'ordre (du gouverneur), on frappa le saint à coups de bâton, puis on l'attacha à des chevaux sauvages, qui le traînèrent à travers les rochers et les pierres, par des journées d'hiver; tout son corps fut brisé, son sang répandu, mais il rendait grâces à Dieu et priait pour ses bourreaux, disant : « Seigneur, ne leur impute point ce péché, *car ils ne savent point ce qu'ils me font* ! » On lui brûla les côtes au feu, mais une lumière jaillit au-dessus de lui, une couronne de fleurs apparut sur sa tête et sa figure devint resplendissante comme la lumière.

Le juge manda le saint en sa présence et lui promit avec douceur des dignités et des grandeurs, mais ne parvenant pas à persuader le saint, il donna

վերայ նորա վճիւղ զլիստաման : Եւ իբրեւ տարան զնա ի տեղի զլիստամանն, տղաչեաց սուրբն զԱստուած, եւ յառաջ քան զհարկանել զահճին աւանդեաց զհողին . եւ տեսեալ զսուրբն վախճանեալ՝ ոչ էհատ զզլուխն :

Եւ ժողովեցան բրիստոնեայցն՝ նիկիայ եղին ի տապանի, եւ առաքեցին ի Փոլսկիա
5 ի զաւսուն իւր որպէս ի տեսեանն հրամայեաց նոցա սուրբն Տրիփոն : Սատարեցաւ սուրբ վկայս Փետրուարի Ա, ի վառս Քրիստոսի :

Յայտմ աւուր հանդես ի Քրիստոս բարեպաշտ իշխանն Հաչոյ պարոն Ռուբէն յազգէն Բագրատունեայ՝ որ էաւ զԿիլիկիա, եւ կայ ի Սատարօնն :]

Արացի ԽԶ եւ Փետրուարի Բ : Տօն սրբոյ վկային Տրիփոնի :

10 Քրիստոսի յարաւիրոսն Տրիփոն էր ի զաւսուն Փաւլոսի, ի զեղջէն Սամսաղայ՝, ի ժամանակս կռապաշտ արքային Գորդիանոսի, որ էր յետ երկերիւր իննսուն եւ հինգ ամաց ի թագաւորութենէն Օգոստոսի :

Սա էր բրիստոնեայ, եւ ձինչդեւ պատանին էր սագս արածէր . եւ բնակեցաւ ի նա հողին սուրբ, եւ անուամբն Քրիստոսի բժշկէր զամենայն հիւանդս եւ զախտածէսս, եւ

9 Տօն... Տրիփոնի] Վկայութիւն սրբոյ եւ հրաշագործ վկային Քրիստոսի երանելոյն Տրիփոնի Փոլսկացւոյ Բ || 10 Սամսաղայ] Սամսաղեայ, բրիստոնէից վառակ *add.* Բ || 13 Սա էր բրիստոնեայ] Սա մնացեալ որբ ի հօրէն՝ անաւ ի բարեպաշտ ձօրէն ամենայն երկիւղածութեամբ եւ աղօթման իրութեամբ Բ.

1. Ms. Սամսաղայ.

l'ordre de lui trancher la tête. Lorsqu'on l'eut conduit à l'endroit de l'exécution, le saint pria Dieu et, avant que le bourreau l'eût frappé, il rendit son âme; (le bourreau), voyant que le saint était mort, ne lui trancha point la tête.

Les chrétiens de Nicée se rassemblèrent, déposèrent (le saint) dans un cercueil et l'envoyèrent dans sa province de Phrygie, comme saint Tryphon le leur avait ordonné dans une vision. Ce saint fut exécuté le 1er Février, pour la gloire du Christ.

En ce jour reposa dans le Christ le pieux prince d'Arménie, le baron Rouben, de la famille des Bagratounis, qui s'empara de la Cilicie, et repose à Castalon.]

26 ARATZ, 2 Février.

Fête du saint martyr Tryphon.

Le martyr du Christ Tryphon était de la province de Phrygie, de la bourgade de Samosate, aux jours de l'empereur idolâtre Gordien, qui régna deux-cent quatre-vingt-quinze ans après le règne d'Auguste.

Il était chrétien; étant jeune enfant, il gardait les oies. Le Saint-Esprit habita en lui et il guérissait, au nom du Christ, toutes les maladies et les

զղեալ ի մարդկանէ հաղածէր : Եւ լուաւ ձայն որ առէր . Երթիջիր յամենայն քաղաքս
Փռիւզիացոց եւ բժշկեն զհիւանդսն : Եւ յարուցեալ զնոց եւ առնէր սքանչեւագոր-
ծութիւնս :

Եւ զուստր թագաւորին Գորդիանոսի ի Հռոմ քաղաքին աշտահարեցաւ եւ աղաղա-
կէր . Եթէ ոչ եկեացէ ծառայն Աստուծոյ Տրիփոն՝ ոչ երանեմ : Եւ երթեալ երանելի
մանկանն առժամայն բժշկեցաւ : Եւ զեն երեալ յաղջկանէն՝ եղև թուխ շուն, եւ երե-
ւեցաւ թագաւորին եւ ժողովրդեանն, եւ պատմեաց նոցա մարդկայն բարբառով զամենայն
չար գործն զոր գործէր . եւ բազումք յանհաւատիցն հաւատացին ի Քրիստոս :

Եւ յետ մահաւանն Գորդիանոսի թագաւորեաց Փիլիպպոս, եւ յետ Փիլիպպոսի՝
Պէկոս . եւ՝ ալլահաւատքն կալան զՏրիփոն եւ տարան ի Նիկիա քաղաքն առ Ալեքինոս
կարգրոսն . եւ բազում հարցմունս արարեալ խոտոմամբ եւ սղաւնալեօք՝ ոչ կարաց
գտորրն դարձուցանել ի հաւատոցն Քրիստոսի . ալլ մանաւանդ անգոսնէր զպաշտա-
մունս նոցա եւ համարձակութեամբ խոտոմանէր զանունն Քրիստոսի :

Եւ հրամայեաց զնա բրածեմ առնել եւ կապելին ի վալքենացեալ ձիս, եւ քար-
շեցաւ սուրբն ընդ վէճս եւ ընդ քարս յաւուրս ձմերալնոց . եւ ամենայն մարմինն ջար-
դեցաւ եւ հեղաւ արիւնն : Եւ նա զոհանայր զԱստուծոյ եւ աղօթէր վասն տանջողացն .

1 Եւ լուաւ . . . զհիւանդսն] Եւ աղբեցաւ նմա ի վերուստ երթալ յամենայն քաղաքս Փռիւզիոց
եւ բժշկել զհիւանդս B || 4 Եւ աղաղակէր . . . ի Քրիստոս] Եւ լուեալ ճնուաց նորս զսքանչելի
սրբոյ մանկանն Տրիփոնի՝ առարեցին խնդրակս զտանել եւ ածել զնա : Եւ նոցա զնացեալ
յուզաթմուղի եղև ի բաղում տեղիս, եւ զտին զնա ի գեղջն նորին ուր արածէր զապս . եւ
երթեալ երանելոյն առժամայն բժշկեցաւ զուստր թագաւորին . զոր տեսեալ անհաւատից
բազումք հաւատացին ի Քրիստոս B || 10 Պէկոս] Պիկոս B.

infirmités, et chassait des hommes les démons. Il entendit une voix qui lui
disait : « Parcoure toutes les villes de Phrygie et guéris les malades. » Il se
leva, partit et fit des miracles.

La fille de l'empereur Gordien, dans la ville de Rome, fut possédée du
démon et celui-ci criait : « Si le serviteur de Dieu Tryphon ne vient pas, je ne
sortirai point. » Le bienheureux enfant étant allé, elle fut guérie aussitôt.
Le démon chassé de la jeune fille devint un chien noir; il apparut à l'empereur
et à la population et leur raconta en langage humain toutes les mauvaises actions
qu'il accomplissait; beaucoup d'infidèles crurent au Christ.

Après la mort de Gordien régna Philippe, après Philippe, Dèce. * Les
infidèles se saisirent de Tryphon et le conduisirent à la ville de Nicée à
l'évêque Aquilinus (*Akelinos*), qui l'ayant interrogé longuement, après des
promesses et des menaces, ne parvint pas à détourner le saint de la foi au
Christ; par contre (le saint) méprisa leurs cérémonies et confessa avec har-
dieuse le nom du Christ.

Sur ses ordres, on frappa le saint à coups de bâton, puis on l'attacha à des
chevaux sauvages qui le traînèrent à travers des rochers et des pierres en des
journées d'hiver; tout son corps fut brisé et son sang répandu. Mais il rendait

* A fol. 175
v° b.

Տէր, մի համարիր զոցա զայս ի մեզս զոր ընդ խոս զործեն : Եւ հրով աչքեցին զկողմն : Եւ անբաւ լոյս ծագեաց ի վերայ նորա, եւ ծագեաց պսակ եղաւ ի զլուխ նորա, եւ պայծառացան երեսը նորա իբրեւ զլոյս :

Կռչեաց դատաւորն զսուրբն առաջի իւր, եւ սկսաւ քաղցրութեամբ խոստանալ
 5 պատիւս եւ մեծութիւնս, եւ յորժամ ոչ կարաց հաւանեցուցանել եհատ ի վերայ վճիռ
 զլխատման : Եւ յորժամ տարան զնա ի տեղին, աղաչեաց սուրբն զԱստուած, եւ յառաջ
 քան զհարկանել զահճին՝ աւանդեաց զհողին . եւ տեսնալ զսուրբն վախճանեալ՝ ոչ
 եհատ զզլուխն : Եւ ժողովեցան քրիստոնեայքն 'նիկիոյ' եղին ի տապանի, եւ աւաքեցին
 ի Փռիւզիս, ի զաւառն իւր, որպէս ի տեսեանն հրամայեաց նոցա * սուրբն Տրիփոն : * A fol. 176
 v^o a.

10 Կատարեցաւ սուրբն Տրիփոն Փեարուարի Բ :

[B * Վարք սրբոյն Ճաղխատ եւ Եպիփանոս աշակերտաց մեծին Դանիէլի :

* B
 p. 61 a.

Սորա աշակերտք էին Դանիէլի բորեպիսկոպոսի սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին . եւ
 էին արք նշանադործք եւ բնակէին ձկնութեամբ յանապատի ի Ծովոյս զաւառին
 խոտածարակ կէնօք :

15 Սուրբն Ճաղխատ էր յԱմիլ քաղաքէ ազգաւ ասորի, եւ բնակէր ի լերինն Կորզուաց,

1 զոր ընդ խոս զործեն] զի ոչ զիտեն զոր առնեն ընդ խ B || 2 անբաւ om. B — եղաւ] երեսեցաւ B || 3 պայծառացան երեսը] պայծառացաւ երեսն B || 5 հաւանեցուցանել] զսուրբն add. B || 6 յորժամ] իբրեւ B — տեղին] տեղի զլխատման B || 10 սուրբն Տրիփոն Փեարուարի Բ] սուրբ վկայս Փեարուարի Ա, ի փառս Քրիստոսի B.

grâces à Dieu et pria pour ses bourreaux, disant : « Seigneur, ne leur impute pas ce péché qu'ils commettent envers moi. » On lui brûla les côtes au feu. Une lumière éblouissante jaillit sur lui et une couronne de fleurs vint se poser sur sa tête, sa figure devint resplendissante comme la lumière.

Le juge manda le saint en sa présence et lui promit avec douceur des dignités et des grandeurs, mais comme il ne parvenait pas à le persuader, il ordonna de lui trancher la tête. Lorsqu'on l'eut conduit à l'exécution, le saint pria Dieu et, avant que le bourreau l'eût frappé, il rendit l'âme. (Le bourreau), ayant vu que le saint était mort, ne lui trancha point la tête. Les chrétiens de Nicée se rassemblèrent, le mirent dans un cerceuil qu'ils envoyèrent en Phrygie, sa province, comme * saint Tryphon leur avait * A fol. 176
 v^o a.

Saint Tryphon fut martyrisé le 2 Février.

[B * Vie des saints Šalita et Épiphane (*Epiphanou*), disciples du grand Daniel.

* B
 p. 61 a.

Ils étaient disciples de Daniel, chorévêque de saint Grégoire l'Illuminateur, thaumaturges qui vivaient en ascètes dans le désert de la province de Dzopk, et ils ne se nourrissaient que d'herbes.

Saint Šalita était de la ville d'Amid, de race syrienne, et vivait dans la

ուր էին բաղձութիւնը առիւծուց, եւ ոչ ինչ վնասէին նմա : Եւ էր ճաղիտա ծեր յոյժ, եւ ամենայն որ ցանկալին զի ի վախճանիլն առցեն զսուրբ մարմինն նորա : Եւ չաւուր միում անցանէր նա ընդ զետն Կորդուաց եւ յորժամ եհաս ի մէջ գետոյն՝ ծածկեցաւ ի ներքոյ ջրոյն : Եւ ժողովեալ բաղձութիւն արանց յոյժ՝ ընդ ալլ կողմն դարձուցին զջուր զետոյն, եւ ոչ զտին զմարմինն նորա, զի այնպէս խնդրեալ էր սուրբն ի Տեառնէ : 5

Իսկ սուրբն Եպիփան էր ի Յունաց, եւ բնակէր յԱռիւծ լերինն ի մէջ վալքենի գագանաց, որք էին նորա կենաց կցորդք : Եւ գային առ նա ամենայն ցաւագնեալք, եւ նա աղօթիւք բժշկէր զամենեւին : Գալին առ նա եւ բաղումք ի հեթանոսաց, եւ աստուածալին բանիւք եւ զօրութեամբ նշանաց դարձուցանէր ի նոցանէ ի հաւատոս Քրիստոսի : 10

Եւ ժողովեաց զբաղում աշակերտս, եւ ուսուցանէր նոցա զվարս ճգնութեան . եւ ել նորօք յերկրէն Հայոց գնալ յերկիրն Յունաց . եւ ի ճանապարհին պատահեաց նոցա կին մի, եւ իբրեւ անց կինն՝ կամեցաւ փորձել զաշակերտսն, եւ ասէ . Որպէս գեղեցիկ էր կինն : Եւ ասէ մի ոմն ի մանկագոյն աշակերտացն . Տէր, կինն զոր գովեցեր՝ միականի * էր : Եւ ասէ սուրբն Եպիփան . Խորհուրդք չարք գոն ի բեղ, ընդէր բնաւ 15 հայեցար զու ի նա . եւ հալածեաց զնա յերմէ :

Եւ հասեալ յգլխի ծովուն մեծի՝ Եգիտ անդ կզգի մի անբնակ ի մարդկանէ, եւ զապրեաց ի նմա եւ էին անդ օձք եւ ալլ թունաւոր զեռունք բայց ոչ վնասէին սրբոյն :

montagne des Kourdes, où se trouvaient nombre de lions qui ne lui faisaient aucun mal. Šalita était très âgé et tout le monde désirait posséder son saint corps à sa mort. Un jour, il vint à passer le fleuve des Kourdes¹, et lorsqu'il fut arrivé au milieu du fleuve, il fut couvert par les eaux. Un très grand nombre d'hommes se rassemblèrent et détournèrent le cours du fleuve, mais ils ne retrouvèrent point le corps, car le saint l'avait ainsi demandé au Seigneur.

Quant à saint Épiphan (*Epiphan*), il était grec et habitait la montagne du Lion (*Ariudz*), dans l'habitat des bêtes sauvages qui participaient à sa vie. Tous les infirmes venaient à lui et il les guérissait tous par ses prières. Beaucoup de païens aussi venaient à lui, et il en convertissait à la foi du Christ par ses paroles divines et par la puissance de ses miracles.

Il rassembla beaucoup de disciples auxquels il enseigna la vie ascétique ; il quitta avec eux le pays d'Arménie pour le pays des Grecs. Or, sur le chemin, une femme les croisa, et lorsqu'elle eut passé, il voulut éprouver ses disciples et leur dit : « Qu'elle était belle, cette femme ! » Un des plus jeunes disciples répondit : « Maître, la femme que tu loues était borgne. » * Saint Épiphan lui dit : « Il y a de mauvaises intentions en toi, pourquoi as-tu regardé la femme ? » Et il le chassa d'avec lui.

Arrivé aux bords de la grande mer, il y trouva une île abandonnée des hommes et y habita. Il y avait beaucoup de serpents et d'autres reptiles

1. C'est-à-dire le Tigre.

* B
p. 61 b.

* B
p. 61 b.

Եւ կացեալ անդ մշտամուռնչ ազօթիւր եւ սրանչելի բազարախարութեամբ՝ հանդեաւ ի Քրիստոս : Եւ կատարի տօն սրբոյ Փետրուարի Բ :

Յայսմ առաւր վկայութիւն երանելի վկային Զուտո երիցու :

Սա էր ծի ի բահանայից Արտաշատ բազարին յաւուրս Տիրանայ Հայոց արքայի . եւ
 5 եղև չորժամ ամբարիշտ արքայն Պարսից ճապուհ աւերեաց զաշխարհն Հայոց եւ
 կողոպտեաց զեկեղեկիս, զերի վարեցին եւ զտուրբ երէցն Զուտո, եւ տարեալ ի Պարսո՝
 կացուցին կապանօր տաւջի ճապհոյ : Եւ նորս տեսեալ զի էր այր բարձրահասակ
 եւ վառացի՝ կամեցաւ դարձուցանել զնա ի կրօնս պարսից եւ պատճառեաց ասելով .
 Կախարդ ես զու, զի հեր զլիտցի է սպիտակ եւ ծօրուպ թուի . եւ ոչ է հնար բեղ
 10 ապրելոյ եթէ ոչ սուրացիս զՔրիստոս, եւ զոհեացես հրոյ եւ արեւու :

Եւ սուրբն ասէ . Կախարդութիւն հեւի է ի մէնջ, եւ հեր զլիտցս ըստ կարգի
 բնութեան է զի հեր զլիտցս բան ամաւ յաւաջ է բան զծօրուացս : Եւ խոստովանէր
 զՔրիստոս Աստուած, եւ համարձակ անարգէր զանաստուած ծողորութիւն նոցա : Եւ
 հրամայեաց թաղաւորն եւ հատին զլլուիս երանելոյն :

15 Յայսմ առաւր հանդեաւ ի Քրիստոս՝ բարեպաշտ իշխանն պարսնն Թորոս Ռուբի-
 նեան՝ որդի Կոստանկեայ մեծիւ իշխանի :]

venimeux, qui ne firent aucun mal au saint. Il y vécut dans d'incessantes prières et une conduite admirable et reposa dans le Christ. La fête de ces saints a lieu le 2 Février.

En ce jour, martyr du bienheureux martyr Zouad, le prêtre.

C'était un des prêtres de la ville d'Artaşat aux jours du roi Tiran d'Arménie. Lorsque l'impie roi de Perse, Sapor, dévasta le pays d'Arménie et pilla les églises, on emmena aussi en captivité en Perse le saint prêtre Zouad, et on l'amena chargé de fers devant le roi Sapor. Celui-ci, le voyant homme de grande taille et de belle apparence, voulut le convertir à la religion persane et lui dit comme prétexte : « Tu es sorcier, car tes cheveux sont blancs et ta barbe noire; il te sera impossible d'avoir la vie sauve si tu ne renies pas le Christ, et n'immoles pas au feu et au soleil. »

Le saint répondit : « La magie est bien loin de nous, et les cheveux de ma tête sont dans l'ordre de la nature, car mes cheveux sont de vingt ans plus vieux que ma barbe. » Il confessa le Christ Dieu, et méprisa avec hardiesse leur égarement athée. Le roi ordonna de trancher la tête au bienheureux.

En ce jour reposa dans le Christ le pieux prince, le baron Thoros le Rou-bénien, fils du grand prince Constant.]

Արացի Իէ եւ Փետրուարի Գ : Վարք որբոցն ճաղիտաց եւ
Եպիփանու աշակերտաց մեծին Դանիէլի :

Սորա աշակերտք էին մեծին Դանիէլի բորեպիսկոպոսի մեծին Լուսաւորչին Գրի-
գորի. եւ էին արք նշանադործք եւ բնակէին ճգնութեամբ յանապատի ի Ծովաց գաւա-
ռին : Եւ բազում առիւծք շրջէին ընդ սրբոցն ճաղիտացի, եւ միոյ յառիւծուցն ընդ 5
թամբ բազկի նորա մտեալ էր կտրօն կելգան, եւ եկեալ առ սուրբն ճաղիտա ցուցանէր
նմա զխոցն. եւ նորա հանեալ զեղէզն՝ կթուք ի խոցն եւ պատեաց թաշկինակաւ զոր
ընդ պուշին ունէր. եւ առժամայն ողջացաւ :

Եւ էր ճաղիտա ծեր յոյժ եւ ամենայն ոք սպասէր նմա թէ յորժամ մեռցի նա առցեն
զսուրբ մարմինն նորա : Եւ յաւուր միում անցանէր նա ընդ գետն Կորդուաց կօշկօրն 10
ընթանալով ի վերայ ջուրց. եւ յորժամ եհաս ի մէջ գետոցն՝ ծածկեցաւ նա ի ներքոյ
ջրոցն : Եւ ժողովեալ բազմութիւն արանց յոյժ՝ ընդ ալլ կողմ վարձուցին զջուր
գետոցն, եւ ոչ գտին զմարմինն նորա, զի անպէս կամեցաւ սուրբն Աստուծոյ : Եւ էր սա
ասորի աղբաւ :

* A fol. 176
r° b.

Իսկ սուրբն Եպիփան բնակէր յԱռիւծ լերինն, եւ արջք վալրենիք * եւ ինձք ժողո- 15

2 մեծին *om.* B || 3 բորեպիսկոպոսի] բորիսկոպոսի B — մեծին] սրբոցն B || 4 գաւառին] խոտածարակ կենօք *add.* B || 5-8 եւ բազում առիւծք... ողջացաւ] Սուրբ ճաղիտա էր յԱմիգ բաղարէ, աղղաւ ասորի, եւ բնակէր ի լերինն Կորդուաց, ուր էին բազմութիւնք առիւծուց, եւ ոչ ինչ ֆխասէին նմա B || 9 սպասէր նմա թէ յորժամ մեռցի նա] յանկալին զի ի վախճանէին B || 10 կօշկօրն... ջուրց *om.* B || 13 կամեցաւ... աղբաւ] խնդրեալ էր սուրբն ի Տեառնէ B || 15 Եպիփան] էր ի Յունաց *add.* B — եւ արջք... առ նա] ի մէջ վալրենի գաղանայ B.

27 ARATZ, 3 Février.

Vie des saints Šalita et Épiphané, disciples du grand Daniel.

Ils étaient disciples du grand Daniel, chorévêque du grand Illuminateur Grégoire, thaumaturges, qui habitaient en ascètes dans le désert de la province de Dzopk. De nombreux lions circulaient avec saint Šalita. Un de ces lions avait une écharde de roseau piquée dans la plante de sa patte; il vint trouver saint Šalita et lui montra la plaie; celui-ci retira le roseau, cracha dans la plaie, l'enveloppa du mouchoir qu'il portait à la tête et le guérit aussitôt.

Šalita était très âgé et tout le monde attendait sa mort pour posséder son saint corps. Un jour qu'il traversait le fleuve des Kourdes en marchant sur les eaux avec ses chaussures, arrivé au milieu du fleuve, il fut couvert par les eaux. Un grand nombre d'hommes se rassemblèrent et détournèrent le cours du fleuve, mais ils ne retrouvèrent point son corps, car tel avait été le désir du saint de Dieu. Il était de race syrienne.

* A fol. 176
r° b.

Quant à saint Épiphané, il habitait la montagne des lions, * les ours sauvages

վէին առ նա եւ էին նմա կենաց կցորդք : Եւ զային առ նա ամենայն ցաւաղնեալք, եւ նա աղօթիւք բժշկէր զամենեսեան :

Եւ ժողովեաց բազում աշակերտս, եւ ուսուցանէր նոցա զվարս ճգնութեան, եւ ել նա նոքօք յերկրէն Հայոց զնալ յերկիրն Յունաց : Եւ ի ճանապարհին պատահեաց
 5 նոցա կին ծի, եւ իրեւս անց կինն կամեցաւ փորձել զաշակերտսն իւր եւ ասէ. Ռբալէս զեղեցիկ էր կինն : Եւ ասէ ծի ոմն ի ծանկապօյն աշակերտացն. Տէր, կինն զոր զովեցեր՝ ծիականի էր : Եւ ասէ սուրբն Եպիփան. Խորհուրդք չար զոն ի բնդ. եւ ընդէր բնաւ հաշեցար զու ի նա. եւ հալածեաց զնա չիւրմէ :

Եւ հասեալ յեղր ծովուն մեծի՝ եղիտ անդ կղզի մի անբնակ ի մարդկանէ, եւ անդ
 10 զաղարեաց. եւ էին ի կղզոջն իժք եւ քարքք եւ ալ թունաւոր սողունք, եւ սատակեցան ամենեքեան : Եւ ջուր ոչ գոյր ի կղզոջն, եւ նա աղօթիւք ջուր բղխեցոյց : Եւ եկաց ի կղզին եւ բարի վարուք հանդեաւ ի Քրիստոս : Եւ կատարի տօն սրբոցս Շաղիտայի եւ Եպիփանու՝ Փետրուարի Գ :

Յայսմ աւուր ննջումն է Սիմէոնի ծերունուոյն որ ընկալաւ ի զիրկս իւր զՔրիստոս՝
 15 ըստ Յունաց : Յիշատակ է եւ մարգարէութեան Աննայի զստերն Փանուէլն՝ ըստ Յունաց :
 [B* Նահատակութիւն սրբոց վկայիցն Ապրիանու եւ Եվուլու :

* B
p. 62 a.

2 զամենեսեան] զային առ նա եւ բազումք ի հեթանոսաց, եւ աստուածային բռնիք եւ զօրութեամբ նշանաց զարծուցանէր ի նոցանէ ի հաւատս Քրիստոսի *add.* B || 9 անդ] ի նմա B || 10 եւ քարքք *om.* B — սողունք] զեռունք B — եւ սատակեցան... Փետրուարի Գ] բայց ոչ վնասէին սրբոցն. եւ կացեալ անդ ճշտածուռնջ աղօթիւք եւ սքանչելի քաղաքավարութեամբ հանդեաւ ի Քրիստոս. եւ կատարի տօն սրբոց Փետրուարի Բ B.

et les lynx se rassemblaient autour de lui et participaient à sa vie. Tous les infirmes venaient à lui et il les guérissait tous par ses prières.

Il rassembla beaucoup de disciples auxquels il enseignait la vie ascétique : il quitta avec eux le pays d'Arménie pour se rendre dans le pays des Grecs. Or, sur le chemin, une femme les croisa, et lorsqu'elle eut passé, il voulut éprouver ses disciples et leur dit : « Qu'elle était belle, cette femme ! » Un des plus jeunes disciples lui répondit : « Maître, la femme que tu lones était borgne. » Saint Épiphané lui répondit : « Il y a de mauvaises intentions en toi, pourquoi l'as-tu regardée ? » Et il le chassa d'avec lui.

Arrivé au bord de la grande mer, il y trouva une île abandonnée des hommes, et y habita. Il y avait dans l'île des serpents, des scorpions et d'autres reptiles venimeux; tous crevèrent. Il n'y avait point d'eau dans l'île, il en fit jaillir par ses prières. Il resta dans l'île et reposa dans le Christ après une bonne conduite. La fête des saints Salita et Épiphané a lieu le 3 Février.

En ce jour, chez les Grecs, dormition du vieillard Siméon qui reçut le Christ dans ses bras. Et aussi, commémoration, chez les Grecs, de la prophétesse Anne, fille de Phanuël.

[B* Martyre des saints martyrs Adrien et Euboule (*Evoulou*). Ces bienheu-

* B
p. 62 a.

Երանելիք աչտրիկ էին յազդէն Իլիան կոչեցեալ՝ բնակութեամբ ի Վանէաս զեղջէ, և փախարէին իսկ նմանող լինել արբոյ խոստովանող վկայիցն Քրիստոսի : Եւ եկեալք ի Կեսարիա Կապադովկեցոյ աշցելութիւն առնել բանդերոյ բրիստոնէիցն, կալան եւ բերին զնոսա եւ մատնեալ ածին առ Փիրմիլիանոս իշխանն . եւ ի հարցանելն նորա՝ յարժամ համարձակ խոստովանեցան զՔրիստոս, տանջեցին զնոսա եւ հարին սաստիկ 5 զանքս եւ զկողս նոցա մինչեւ շրջեցան մարմինք նոցա, եւ ապա հրով ալբեցին զվերսն :

Եւ կալեալ ածին զՎարդանոս առաջի սաստկադոշն առիւծո՝ զի գէշ պատառեսցէ զնա, եւ առիւծն զօրութեամբն Աստուծոյ պատկառեցաւ ի սրբոյն որպէս Լրբեմն ի Դանիէլէ՝ եւ ոչ մերձեցաւ ի նա . եւ ապա սրով հատին զգլուխ նորա :

Իսկ սուրբն Եվուքոս բազում տանջանայ համբերեաց, եւ ողորմանցն ոչ լուաւ . 10 ընկեցին զնա նոյն զապանին, եւ հաւատար ընկերին անմնաս ի զազանէն մնացեալ՝ սրով կատարեցաւ :

Յայտմ աւուր վկայութիւն սրբուհւոյն Յիմարայ : Սա ինքն նոր վկայուհիա էր ի Բարդբէն Վանայ, հայ ազգաւ, առնակին ըստ կարգի օրինացն : Եւ եղեւ ընդ այն

reux étaient de la race de ceux qu'on appelle Ileans, habitant la Batanée¹ (*Vanēas*); ils aspiraient à devenir semblables aux saints confesseurs martyrs du Christ. Ils vinrent à Césarée de Cappadoce² pour visiter les chrétiens détenus dans les prisons; on les arrêta, on les amena et on les dénonça au gouverneur Firmilien, qui les interrogea, mais lorsqu'ils confessèrent avec hardiesse le Christ, on les tortura, on leur frappa vigoureusement les aisselles et les côtes jusqu'à déchirer leurs corps. puis on brûla leurs plaies par le feu.

On amena Adrien et on le jeta devant un terrible lion pour que celui-ci le mit en morceaux; mais le lion, par la puissance de Dieu, respecta le saint, comme il en advint jadis avec Daniel, et ne s'approcha pas de lui. Ensuite on lui trancha la tête par le glaive.

Saint Euboule, après avoir subi beaucoup de tortures, ne cédant pas aux instances (du juge), fut jeté, lui aussi, devant le même fauve, mais fut respecté comme son collègue par la bête. Il fut martyrisé par le glaive.

En ce jour, martyre de sainte Yimar. Cette nouvelle martyre était de la ville de Van, de race arménienne, mariée selon les règles de la loi. A cette

1. *Syn. Cp.* indique la teneur du texte grec qui a servi de base à l'arménien : οἱ τοὶ τὸ γένος εἶλον ἀπὸ τῆς Βανέας « ceux-ci tiraient leur origine de Banéa ». Le traducteur prenant le verbe εἶλον pour un nom propre a glosé. Mais ce texte grec est lui-même fautif, car la leçon primitive est donnée par Eusèbe, *Martyrs de Palestine*, XI, 29, éd. GRAPIN, Paris, 1913, p. 288 : ἀπὸ Βαταναίης οὕτω καλουμένης χώρας. *Syn. Cp.* en mettant l'article devant Βανέας témoignait encore à sa manière qu'il y avait un nom de contrée et non un nom de ville. — 2. Il y a erreur du rédacteur arménien, c'est Césarée de Palestine; la ville de Cappadoce lui était évidemment plus connue. On pourrait aussi observer que dans le récit d'Eusèbe il est question de personnages cappadociens au parag. 27, *loc. cit.*, p. 286.

ժամանակս չորժամ ապրն թաթարաց իշխան եւ տաջնորդ ունելով զՎանկթամուր
 խան՝ աւերեցին զբաղում աշխարհս արեւելից, եկին եւ ի Եսպարն Վան, եւ ապրի
 ապրի դառնալէտ մահուամբ սպանին զբաղումս, ընդ որս եւ զաչրն Յիմարայ, եւ * ոմն
 յալապեաց Էառ զՅիմար ի տուն իւր, եւ ի մուսանիւ կնոջ խրոյ՝ արար զնա կին իւր,
 5 չաւանելով զի պահեսցէ նա զբրիստոնէութիւն իւր : Իսկ ալապղիբ յարեան ի վերամ
 Յիմարայ եւ սախպէին զնա ուրանալ զՔրիստոս, եւ իբրեւ տախն թէ ոչ կարեն
 չաւանեցուցանել, առեալ ածին զնա ի դուռն եկեղեցւոյն եւ ստեն. Զգես ի ներքս
 երեք քար, եւ զերծցիս ի ձեռաց մերոց, ապա թէ ոչ չարաչար տանջանօք սպանանեմք
 զքեզ : Եւ իբրեւ կարի շատ նեղեցին, երկուցեալ ի մահուանէ զոր սպառնալին նմա,
 10 արար զկոսմ ալապեաց. եւ նորա ծիծաղելով թողին զնա եւ զնացին :

Այս գործ քարաձգութեան տանջէր զկիլձ մտաց նորա զամս բաղումս. եւ ելեալ
 զնաց ի Մակու՝ որ ընդ աչն ժամանակս ընդ իշխանութեամբ բրիստոնէից էր, եւ անդ
 չամարձակ պաշտէր զՔրիստոս : Բայց լուեալ թէ ուր ետ դկարծիս ուրացութեան,
 անդ պարտի դաւանիւ զՔրիստոս՝ զարձաւ անկրէն ի Վան քաղաք, եւ ստեալ երթալ
 15 յեկեղեցին :

Եւ ի միում առուր տեսեալ զնա մուլրի մի զի գալր յեկեղեցւոյ, սաստեաց նմա թէ.
 Ընդեր երթաս յեկեղեցին : Եւ նա ասէ. Քանզի կամիմ ի կառավին իմ ընդունել զքա-
 րինսն զոր ձգեցի յեկեղեցի անկր : Յանձմամ Եհար մուլրին զգլուխ նորա : Ապապեաց

époque le peuple des Tartars, ayant comme prince et chef Lenk-Timour-khan
 (*Lanktamour*), dévastèrent nombre de contrées d'orient; ils s'attaquèrent aussi
 à la ville de Van et mirent à mort par différentes tortures de nombreux habi-
 tants, entre autres le mari de Yimar. * Un des infidèles prit Yimar chez lui
 et, à la mort de sa femme, en fit son épouse en acceptant qu'elle gardât sa
 foi chrétienne. Mais ces infidèles prirent parti contre Yimar et la pressèrent
 de renier le Christ, et, voyant qu'ils ne parvenaient point à la persuader, la
 conduisirent à la porte de l'église et lui dirent : « Jette trois pierres à
 l'intérieur et tu seras délivrée de nos mains, sans cela nous te tuerons dans
 des souffrances cruelles. » Devant leur exi gence pressante, craignant la
 mort dont on la menaçait, elle accomplit la volonté des infidèles, qui se
 mirent à rire, la quittèrent et s'en allèrent.

Mais ce jet de pierres tortura sa conscience pendant de longues années.
 Elle se rendit à Makou qui, à cette époque, était sous l'autorité des chrétiens,
 et y adora le Christ ouvertement. Mais ayant appris qu'elle devait adorer le
 Christ là où elle avait donné des soupçons de reniement, elle retourna à la
 ville de Van et se rendit souvent à l'église.

Un jour, un moughri, l'apercevant sortir de l'église, la réprimanda, (en
 disant) : « Pourquoi vas-tu à l'église ? » Elle répondit : « Parce que je veux
 recevoir sur ma tête les pierres que j'ai jetées ici dans l'église. » Le moughri

* B
 p. 62 b.

* B
 p. 62 b.

Յիմար առ ամբոխն ապագեաց որք անդր կալին եւ ասէ . Եկացք զինի իմ ի տեղի երեւելի, եւ անդ բարկոծեցէք զիս, զի յայտնի լիցի ամենեցուն թէ վասն սուրբ հաւատոյն Քրիստոսի մեռանիմ : Եւ նոցա զրոհ տուեալ զհետ նորա ի տեղին բարկոծ արարին զՅիմար, որ խոստովանելով զՔրիստոս կատարեցաւ յանօրինաց :

* B
p. 63 a.

Յալամ աւսր հանգեաւ ի Քրիստոս պարոն Ստեփանէ, որդի մեծի * իշխանին Լեւոնի 5
Ռուբինեան :

Երայի Ե՛ւ եւ Փետրուարի Դ : Վկայութիւն սրբոցն
Դիոգորի, Կիսկի եւ Պապիայ :

* A fol. 176
v° a.

Սորա էին յաւուրս Դէկտի ամբարիշտ * արքային, ի բաղարէն Ասպիոյ : Եւ կայացին սուաջի զատաւորին Պամփիլացոց, եւ խոստովանեցան զանուն Տեառն 10
մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ Աստուծոյ : Եւ յսք բռնադատեցին զնոսա, եւ նեղեցին զի ուրացին զՔրիստոս եւ պաշտեցին զիւռւան, եւ ոչ կարացին խախտել զնոսա ի սիրոյն Քրիստոսի, ալ մանաւանդ անարգեցին զզատաւորն, եւ բարկացեալ յոյժ հրամայեաց հատանել զզուլս նոցա ի Փետրուարի Դ : Եւ երթեալ բրիտոնեացի 15
թագեցին զպատուական մարմինս նոցա, եւ են պահապան եւ օգնական ամենայն հաւատացելոց :

7 սրբոցն] սրբոց վկայիցն B || 8 Կիսկի] Կիսկիանայի B || 9 Ասպիոյ] ի Պամփիլացոց
պաւուէն, եւ էին անսոնադարձանք արուեստիւ եւ բրիտոնեայ հաւատով, պաշտելով եւ երկըր-
պագելով Քրիստոսի սրգէս ձգմարիս Աստուծոյ *add.* B || 10 Տեառն մերոյ *om.* B || 13 զպա-
տաւորն] զիւռւան B — բարկացեալ] զատաւորին *add.* B || 14 հատանել] եւ նոյնժամայն
հատին B — բրիտոնեացիք] բրիտոնեացիք B.

la frappa à la tête. Yimar cria à la foule des infidèles qui se trouvait là et dit :
« Venez avec moi dans un endroit apparent et lapidez-moi là, pour qu'il soit
manifeste à tous que je meurs pour la sainte foi du Christ. » Ils la suivirent
en foule jusqu'à l'endroit et y lapidèrent Yimar qui, en confessant le Christ,
fut martyrisée par les impies.

* B
p. 63 a.

En ce jour reposa dans le Christ le baron Stéphane, fils du grand * prince
Léon le Roubénien.]

28 ARATZ, 4 Février.

Martyre des saints Diodore, Claudien (*Klaudî*) et Papias.

* A fol. 176
v° a.

Ils vivaient aux jours de Dèce * l'empereur impie, dans la ville d'Attalia
(*Ataliy*). On les mit en présence du gouverneur de la Pamphylie et ils con-
fessèrent le nom de Notre-Seigneur Jésus-Christ et Dieu. On les pressa
beaucoup et on les tourmenta pour qu'ils reniassent le Christ et adorassent
les idoles, mais on ne put les ébranler de l'amour envers le Christ; par contre
(les saints) injurièrent le gouverneur, qui, très irrité, ordonna de leur trancher
la tête, le 4 Février. Les chrétiens inhumèrent leurs précieux corps, qui sont
les gardiens et les aides de tous les fidèles.

[B* Յայսմ առաւ վկայութիւն սուրբ վկային Տարասայ հոխի :

* B
p. 63 a.

Ի թագաւորութեանն Մաքսիմիանոսի, եւ ի Կիլիկեցոց զատաւորութեանն Մաքսիմոսի յոյժ հռչակէր պաշտօն կուօն : Եւ ձինչկեա Մաքսիմոս զատաւոր ի Պոմպոս քաղաքի էր եւ պարէին պիղծ զկեային, էր անպ պատկեր ծի անուանեալ Ապոլոնի ի զուս ոսկեոյ՝ զոր կոչէին հալք աստուածոց, նմա զսէին երկրպագութեամբ :

Եւ ծառայ ոմն երիտասարդ հովիւ ոչխարաց որում անուն էր Տարաս, եւ կամեցաւ սա ցուցանել զինքն արդարեւ * ճշմարիտ բրիտանոնաց. եւ պատճառանօք երկրպագութեան ձեռն արկանէր անպատուել զկուսն : Եւ այնպէս ժատուցեալ զազտ աս պատկերն՝ եհաւ զձեռն նորա, եւ ձուլեալ վաճառեաց եւ ետ աղքատաց զղինան : Եւ ընդ առաւօտն ոչ տակաւ խառվութիւն լինէր, եւ տանէին զմեծամեծս բրմացն հարցանել, եւ իբր եւ ոչ զխառն տանել ետուն զնոսա ի մահ :

* B
p. 63 b.

Իբրեւ ածին զնոսա ի տեղի մահուն, երեւեցաւ նոցա սուրբն Տարաս եւ ասէ. Զի տանիք զարազ զայլորով ի մահ. զի ես եմ որ հառի զձեռն աստուծոյն ձերոց, եւ ծախեցի զնա ի զարմանա աղքատաց : Եւ յայտնի եղեւ այն առաջի զատաւորին, եւ հրամայեաց 10 ածել զնա ի հրապարակն. եւ տարեալ կացուցին առաջի :

Մաքսիմոս զատաւորն ասէ. Զինչ է անուն քո : Տարաս ասէ. Բրիտանոնաց եմ, եւ ի ծնողաց Տարաս կոչիմ : Մաքսիմոս ասէ. Յորմէ զաւառէ ես : Տարաս ասէ. Ի

[B * En ce jour, martyr du saint martyr Tarasius (*Tarasay*) le berger.

* B
p. 63 a.

Sous le règne de Maximin et sous le gouvernement de la Cilicie par Maxime, le culte des idoles était grandement solennisé. Pendant que le juge Maxime se trouvait à la ville de Pompus où l'on dansait devant les immondes démons, il y avait là une statue d'or pur au nom d'Apollon, qu'on appelait le père des dieux, et à qui l'on offrait des sacrifices en l'adorant.

Un jeune homme, gardien de brebis, dont le nom était Tarasius (*Taras*), voulant montrer qu'il était un * vrai chrétien, s'introduisit sous prétexte d'adorer l'idole mais dans l'intention de la déshonorer. Il s'approcha secrètement de la statue, en brisa une main, la fit fondre et en distribua la valeur aux pauvres. Au matin il y eut un grand trouble, on manda les chefs des prêtres des idoles pour les interroger et, comme ils ne purent répondre, on les condamna à mort.

* B
p. 63 b.

Pendant qu'on les conduisait à l'endroit de l'exécution, saint Tarasius se montra et dit : « Pourquoi conduisez-vous ces hommes à la mort ? C'est moi qui ai brisé la main de votre dieu et je l'ai dépensée pour les soins des pauvres. » Le juge en fut averti et il ordonna de le faire venir au tribunal ; l'ayant donc amené, on le fit comparaître.

Le juge Maxime lui dit : « Quel est ton nom ? » Tarasius répondit : « Je suis chrétien, de ma famille je m'appelle Tarasius. » Maxime lui dit : « De quelle province es-tu ? » Tarasius répondit : « De la Cilicie. » Le juge demanda :

Կիլիկեցոյն : Դատաւորն ասէ . Զինչ պէտք ածին զբեկ աչոր աչ չարապալս : Տարաս ասաց . Հովիւ եմ ոչխարաց եւ պատուեմ զՏեառն իմոյ զպատուիրանս :

Դատաւորն ասաց . Եւ ընդէր կամեցար զոչոյ առնել ընդ մեծ աստուածն Ապոլոն՝ զտրտալ զձեռն նորա : Տարաս ասաց . Կամեցայ զիս բրիտոնեայ ամենեցուն ցուցանել, եւ զձեզ յանդիմանել յամպարշտութեանդ : Դատաւորն ասաց . Մատուցեալ 5 զոհն մեծի աստուծոյն Ապոլոնի, զի եւ առաջին յանդիմութիւնն թողցի բեկ : Տարաս ասաց . Որո՞ւմ աստուծոյ տաս զոհել՝ միաձեռնոյն . եւ ամաչեմ ընդ քո որ զնա աստուած անուանես՝ զի ոչ կարաց իւր օգնել ի հատանել ձեռին իւրոյ :

* B
p. 64 a.

Եւ դատաւորն բարկացեալ յոյժ եւ զամօթի հարեալ ասէ . Կախցէք զդա զվաչաւ, եւ մատերսդ ի կողս զորա : Եւ ի վարոցել սրբոյն՝ ամենեւին * ձայն ոչ ետ : Եւ 10 սալրասուր մասհանօք մատանն խոցոտել զներքինս անդամոց նորա, եւ ստիպէին տանջանօք զսուրբն ի բաց կալ ի Քրիստոսէ . իսկ վկայն սուրբ աղօթէր առ Քրիստոս, եւ զկուրցն նամուրթիւն յանդիմանէր :

Եւ հրամայեաց դատաւորն եւ բեւեռեցին հոլաթափս յոտս սրբոյն, եւ ջղօք հարկանելով ընթացուցանէին առաջն : Եւ ասէ ցնա դատաւորն . Այլ վաչելէ բեկ որ 15 արիւն քո իրբեւ զառու հոսի եւ ընու զերկիր : Ասէ սուրբն . Ոչ աչնչափ վաչելէ բեկ բղամիղդ, որչափ ինձ վաչելէ վասն Քրիստոսի իմոյ չարչարիլ :

« Quelles affaires t'ont amené ici, mauvaise tête? » Tarasius répondit : « Je suis gardien de brebis et j'honore les préceptes de mon Seigneur. »

Le juge dit : « Et comment as-tu songé faire une chose pareille au grand dieu Apollon, de lui dérober la main? » Tarasius répondit : « J'ai voulu me montrer à tous comme chrétien et vous blâmer dans votre impiété. » Le juge dit : « Entre, sacrifie au grand dieu Apollon pour que ton premier coup d'audace te soit pardonné. » Tarasius répondit : « A quel dieu me demandes-tu d'immoler, à celui qui n'a qu'une main? J'ai honte pour toi de ce que tu le nommes dieu, lui qui n'a pu se défendre lorsqu'on lui a enlevé une main. »

* B
p. 64 a.

Le juge, très irrité et honteux, dit : « Suspendez-le à un arbre et frappez-le aux flancs. » Le saint dans ses tortures ne poussa * aucun cri. On se mit à lui blesser les parties intimes avec des pointes¹ aiguës en même temps qu'on pressait le saint au milieu des tortures de renoncer au Christ, mais le saint martyr priait le Christ et blâmait l'inanité des idoles.

Le juge ordonna ensuite de clouer des chaussons aux pieds du saint et de le faire courir en le frappant avec des nerfs de bœuf. Le juge lui dit alors : « Voilà ce qu'il te fallait, que ton sang coulât comme un ruisseau et abreuvât la terre. » Le saint répondit : « Ta chlamide de pourpre ne te sied pas aussi bien qu'à moi mes souffrances pour le Christ. »

1. Le mot arménien signifie « fourchette »; mais ce supplice était habituellement appliqué au moyen de roseaux pointus.

Եւ զատուորն հրամայեաց լուցանել հրատ մեծ՝ եւ անդ աչքել զսուրբն : Եւ իբրեւ լուցին զհուրն սաստիկ յոյժ՝ եւ արկին զսուրբ վկայն ի ներքս ի մէջ հրոցն, եղև որտուսն եւ անձրեւ յոյժ, եւ վախոյց զամենայն հեթանոսս իւ շնջոյց զհուրն : Եւ սուրբն ամբարձեալ զաչս իւր առ Աստուած՝ գոհացաւ եւ ազօթելով աւանդեաց զհոգին ի

5 ձեռս հրեշտակաց :

Իբրեւ եղև վիշեր զնշտարս ոսկերաց սրբոցն ժողովեցին եղբարբ եւ տարեալ եղին ի տեղն նշանաւոր, եւ կատարի տոն նորա Փետրուարի Դ, եւ է բարեկսոս վասն մեր :

Ի սմին առուր չիշատակ սուրբ եւ մեծ անապատական ճգնաւորին եւ երեսելի վարդապետին Իսողորոսի հօր՝ որ կոչն Պիլեալտաացի, որ էր սա առաջին իսկիլմ :

10 Եւ սուրբ հօրն Անուխայ վարդապետին Պիմէնի :]

Արացի ԻԹ եւ Փետրուարի Ե : Վկայութիւն սրբուհի
եւ կոյս վկային Բրիստոսի Ազաբեայ :

Կինս այս էր ի կղզւոցն Սիկիլիոյ, ի քաղաքէն Պանորմոյ, յամս Դեկտի արբալի . եւ էր տեւեամբ զեղեցիկ, մեծատուն եւ աղնուական, եւ Բրիստոսի հաւատովն սպա-

15 ծառայեալ :

11 Վկայութիւն... Ազաբեայ] Վկայութիւն սուրբ եւ բաղձաչարքար բարեյաղթ եւ սրան-
չեղագործ կոյս վկային Ազաբեայ, որ փրկէ ի կալծականց եւ ի հրապրեցութեանց B || 13 Կինս] Վկայուհի B || 14 էր] չքնաղ եւ *add.* B.

Le juge ordonna d'allumer un grand feu et d'y brûler le saint. Lorsqu'on eut allumé un feu très ardent et qu'on eut jeté le saint martyr au milieu du feu, il se produisit des coups de tonnerre et il plut avec violence, ce qui mit en fuite tous les païens et éteignit le feu. Le saint leva ses yeux à Dieu, rendit grâces et, en priant, rendit son âme entre les mains des anges.

Lorsque la nuit fut venue, les frères recueillirent les restes des ossements du saint et l'inhumèrent dans un endroit célèbre. Sa fête a lieu le 4 Février, et il est notre intercesseur.

En ce même jour, commémoration du saint et grand anachorète, l'ascète et renommé docteur, le père Isidore, surnommé le Pélasiate, qui fut le premier à Scété. Également (commémoration) du saint père Anouph, le maître de Paemen (*Pimēni*).

29 ARATZ, 5 Février.

Martyre de la sainte vierge et martyre du Christ Agathe.

Cette femme était de l'île de Sicile, de la ville de Palerme (*Panormoy*), aux jours de l'empereur Dèce; elle était belle de figure, riche et de noble famille, remarquable pour sa foi au Christ.

Եւ կալեալ զնա անօրէն զօրականն տարան ի քաղաքն Կատանիա, յորում էր զատաւորն Կունդիանոս, եւ կացուցին առաջի : Եւ յառաջ քան զհարցանելն զատաւորին խոստովանեցաւ զքրիստոնէութեան հաւատն իւր : Եւ յանձնեաց զնա զատաւորն ի կին մի հեթանոս, որոյ անուն էր Ալիւրովիա, զի խրատով եւ ուրբանօք զարձուցէ զնա ի Քրիստոսի հաւատոյն : Իսկ սրբուհի եւ կոյս վկայն Քրիստոսի՝ ոչ լսէր եւ ոչ ունկնդիր լինէր խրատու կնոջն, այլ ծանառանդ արտասուօք խնդրէր յԱստուծոյ

* A fol. 176 * մարտիրոսանալ :

v° b.

Եւ զարձեալ կացուցին առաջի զատաւորին, եւ զարմանայր որ այնպիսի իմաստութեամբ խօսէր եւ յանդիմանէր զանաստուած մոլորութիւնն : Հարին զնա ուժգին եւ սրով հերձին զստինան եւ արկին ի բանդ :

10

Եւ ի մէջ զիշերի երեւեցաւ նմա սուրբ առաքեալն Պետրոս ի կերպարանս բժշկի, ունկնով ի ձեռնին զեղ վերացն . եւ կայր առաջի նորա պատանի լուսով, եւ ելեւ յամենայն բանոյն լոյս, եւ երկեան բանդարկեալքն : Եւ առաքեալն ստիպէր զնա եւ նկէր զի բժշկեացէ զնա : Եւ նա ասէ . Ես բժիշկ ունիմ զՔրիստոս Փրկիչն իմ, եւ նա բժշկեացէ զնա առանց զեղոց : Ասէ առաքեալն . Եւ զնա նա առաքեաց առ քեզ, եւ աշակերտ եմ նորա եւ առաքեալ : Արդ՝ ողջ լէր յանուանէ նորա : Եւ անցաւ եղեւ : Եւ տեսեալ Ագաթի զանձն իւր եւ զստինան ողջ, զիտաց զԱստուծոյ աջցելութիւնն ի ձեռն առաքելոյն եւ զոհայցաւ զԱստուծոյ :

15

2 Կունդիանոս] Կինդիանոս B || 3 խոստովանեցաւ] խոստովան եղեւ B || 5 ոչ լսէր եւ ոչ ունկնդիր լինէր] եւ ոչ լսելով ունկն եղիր B || 11-18 եւ ի մէջ զիշերի... զԱստուծոյ om. B.

Les soldats impies la saisirent et la conduisirent à la ville de Catane où se trouvait le juge Quintianus (*Kountianos*) et la mirent en sa présence. Avant que le juge l'eût interrogée, elle confessa sa foi chrétienne. Le juge la confia à une femme païenne, dont le nom était Aphrodisia, afin qu'elle la détournât de la foi au Christ par ses conseils et ses sollicitations. Mais la sainte vierge et martyre du Christ n'écoula pas les conseils de la femme, et n'y consentit point; au contraire elle pria Dieu avec des larmes de devenir * martyre.

* A fol. 176
v° b.

On la fit comparaitre de nouveau devant le juge, qui fut étonné de ce qu'elle parlât avec une telle sagesse et blâmât l'erreur athée. On la frappa brutalement, on lui déchira les seins avec l'épée et on la jeta en prison.

Au milieu de la nuit, le saint apôtre Pierre lui apparut, sous les aspects d'un médecin tenant à la main les médicaments pour ses plaies; il se tenait comme un jeune homme lumineux devant elle, toute la prison fut inondée de lumière et les détenus furent effrayés. L'apôtre insista auprès d'elle et insista pour la guérir. Elle lui dit : « J'ai mon médecin, le Christ, mon sauveur, que me guérira sans médicaments. » L'apôtre lui répondit : « C'est Lui qui m'a envoyé vers toi, je suis son disciple et son apôtre. Voici que je te salue en son nom. » Et il disparut. Agathe, se voyant guérie en son corps et ses seins, reconnut la visite de Dieu par son apôtre et rendit grâces à Dieu.

Եւ յետ անորոց հանին ի բանդէն եւ բարշեղին մերկ ի վերայ անայցեալ խեցոյ մինչեւ կոտորեցաւ մարմինն, եւ ալքեղին հրով զխոցս վերացն : Եւ եղև յանկարծակի շարժ մեծ, եւ անկաւ կէս քաղաքին Կատանիոյ : Եւ երկու խորհրդակեցիք թագաւորին՝ Սիզուանոս եւ Փարկունիոս ըմբռնեցան յաւերումն : Եւ եղև սղծուկ եւ խառնութիւն, եւ զիմեցին ի վերայ գատունորին, եւ զօրականքն տալան զերանկէն Ագաթի ի բանդն : * Եւ ի զիշերին յայնմիկ մինչպէս աղօթէր սրբուհին Ագաթի՝ աւանդեաց զհողին իւր * A fol. 177
1° a.

առ Աստուած Փետրունորի : Եւ մտեալ ըրխտոնէլզն հանին ի բանդէն եւ եղին ի տնայանի :

Եւ լուեալ գատունորին ուրիւս եղև, զի ժողովեալէ գատնացումս սրբուհի եւ
10 կոյս վկային, բանդի մեծատուն էր յայժ. եւ երեալ ի քաղաքէն Կատանիոյ՝ դնաց ի Պանորմոյ քաղաքն ի տուն սրբուհւոյն Ագաթեաց. եւ ի ճանապարհին անկաւ երկ-
վարաւն ի զետն Պարմիկիս եւ խեղկեցաւ :

Յայնժ անուր վկայութիւն սրբոցն եւինեաց, Ռիմայ եւ Պիմայ
որք կատարեցան ի Բրիստոս :

15 Սորա բարբարոսը էին ի խուժալոժ գաւառէն Սկիւթացոց եւ երթեալ Անդրէի

3 կէս] Տե՛ս ծանոթ ի գայրապէն B || 4 յաւերումն] եւ Տե՛ս add. B — խառնութիւն] ի ժողովուրդն add. B || 6 Ագաթի om. B || 7 Փետրունորի է] եւ Արաց Իթ add. B || 7-12 եւ մտեալ ... խեղկեցաւ] Եւ ըրխտոնէլզն իբրեւ լուան՝ եկեալ ծծին զմարմինն կատանական լուով՝ եւ պատուեալ եղին ի տնայանի, յորժէ նշանք մեծամեծք եղեն, եւ բնաւորք ի հրէից եւ ի հեթանոսաց տեսեալ զըմբռնէլզն հաւատային ի Բրիստոս B || 13 սրբոցն] սրբոց վկայիցն B || 15 Անդրէի առաքելոյն յերկիրն այն] անշակեթեցան Անդրէի առաքելոյն եւ B.

Plusieurs jours après, on la fit sortir de la prison et on la traîna nue sur du verre pilé jusqu'à ce que son corps fût déchiré, on lui brûla les plaies au feu. Mais il se fit tout à coup un grand tremblement de terre et la moitié de la ville de Catane (*Katanisoy*) s'écrôula. Deux des conseillers de l'empereur, Silianus et Falconius, se trouvèrent pris sous les décombres. Il y eut des cris et des troubles : on assaillit le juge. Les soldats conduisirent la bienheureuse Agathe en prison. * Cette nuit-là, pendant qu'elle priait, sainte Agathe rendit son âme à Dieu, le 5 Février. Les chrétiens pénétrèrent dans la prison, l'en sortirent et la mirent au tombeau.

A fol. 177
1° a.

Le juge, l'ayant appris, se réjouit de pouvoir hériter des biens de la sainte vierge martyre, car elle était fort riche; il quitta la ville de Catane pour se rendre à Palerme à la maison de sainte Agathe; mais, chemin faisant, il tomba avec son cheval dans le fleuve Simethus (*Psimitha*) et se noya.

En ce jour, martyre des saints Inas (*Enineay*), Rimas et Pinnas (*Pimay*) qui furent martyrisés pour le Christ.

Ils étaient barbares, de la contrée sauvage des Scythes, et lorsque l'apôtre

առարկելոյն յերկիրն յաջն՝ հաւատացին արքա ի Քրիստոս, եւ ի նոյն խաւովուժ մարդկանէն կապելցան ի մէջ զեռոյն յաւուրս ձմերաջնի, եւ այնպէս նահատակեալ փոխեցան ի Քրիստոս :

Արցալի 1, եւ Փետրուարի 2 : Տոն սուրբ ժողովոյն
Եփեսոսի երկերիւր եպիսկոպոսաց :

5

Ի ժամանակս Թէոփոսի Փոքու սատուածապատկ թագաւորին Հռոմոնց, Նեստոր եպիսկոպոսն Կոստանդնուպօլսոյ, ոչ խոտտովանէր զՄարիամ սատուածածին, եւ ոչ զձեռնալն ի նմանէ զՅիսուս Աստուած ալլ սոսկ մարդ իբրեւ զձի ոմն ի մարդարէիցն : Զի Մարիամ մարդ էր, սաէ, եւ ի մարդոց Աստուած ձեռնիլ անհնար է :

* A fol. 177
r^o b.

Եւ Թէոփոս թագաւորն՝ հրաման ետ ժողով լինել չեփեսոս : Եւ ժողովեցան երկու հարիւր եպիսկոպոսք . Կեկեստիանոս Հռոմաց, Կիւրեղ Ալեկսանդրու, Յորնաղ Երուսաղեմի, Յովհաննէս Անտիոքաց, Պրոկղ Կոստանդինուպօլսի եւ ալլ եւս սուրբ հարբ : Իսկ ձեռն Սահակ Հայոց՝ անպարտալ գովով՝ զրեաց թաւղթ միաբանութեան ընդ սուրբ ժողովոյն : Եւ քննութիւն արարեալ երկերիւր եպիսկոպոսացն՝ զտին զՆեստոր

10

1 արքա *om.* B — եւ ի նոյն . . . ի Քրիստոս] եւ եկեալ քարոյէին զՔրիստոս Աստուած, եւ դարձուցանէին զբաղումս : Զոր կալեալ ողորակմաց նորա մատնեցին իշխանի խաւովուժ ազգին իւրեանց. եւ նա ետ կապել զնոսա ի մի մի ցից ի մէջ զեռոյն յաւուրս ստանաճանեաց ձմերաջնոյ, ընկզմելով զնոսա ի ջուր մինչեւ ջրաբանոցսն. ուր ոսոռուցեալ երանեկացն փոխեցան ի Քրիստոս B. — 5 երկերիւր եպիսկոպոսաց *om.* B || 6 թագաւորին] արքային B || 8 զՅիսուս] Քրիստոս *add.* B || 9 Զի Մարիամ . . . անհնար է *om.* B || 10 ժողով լինել ժողովել B || 11-1 p. 147 Կեկեստիանոս . . . Մակեդոնի *om.* B.

André se rendit dans ce pays, ils crurent au Christ,⁹ et furent attachés par ces mêmes hommes sauvages (et jetés) dans le fleuve aux jours d'hiver, et c'est ainsi qu'ils furent martyrisés et trépassèrent au Christ.

30 ARATZ, 6 Février.

Fête du saint concile d'Éphèse de deux cents évêques.

Aux jours de Théodose le Jeune, l'empereur des Grecs couronné par Dieu, Nestorius (*Nestor*), évêque de Constantinople, ne confessait point Marie mère de Dieu, ni Dieu celui qu'elle mit au monde, Jésus; (il considérait) en effet celui-ci comme un homme ordinaire et l'un quelconque des prophètes, car, disait-il, Marie était (de nature) humaine, et il est impossible que Dieu naisse de l'homme.

* A fol. 177
r^o b.

L'empereur Théodose * ordonna de convoquer un concile à Éphèse. Deux cents évêques s'y assemblèrent : Célestin de Rome, Cyrille d'Alexandrie, Juvénal de Jérusalem, Jean d'Antioche, Proclus de Constantinople et d'autres saints pères. Quant au grand Sahak d'Arménie, très occupé, il écrivit une lettre d'union avec le saint concile. Les deux cents évêques, après examen,

Համախառ Արիստի եւ Մակեդոնի : Եւ զի ոչ զղջացաւ Նեստոր եւ ոչ միաբանեցաւ
ընդ սուրբ ժողովոյն, զի էր նա տգէտ եւ անուսումն, ալլ միայն բարձրաձայն եւ
բաջախոս, ի լեզուն վատահայեալ կամէր յաղթել ճշմարտութեանն, վասն որոյ նշովեցին
զնա սուրբ ժողովն եւ զազանդակիցսն նորա : Եւ Թէոփոս Թագաւորն արտրեայ զնա
5 ի խուժաստան եւ անդ տատակեցաւ չարաչար :

Եւ կատարի տօն սուրբ ժողովոյն Եփեսոսի Արացի 1, եւ Փետրուարի 2 :

Յայտն աւուր տօն է Նաթանայ ճարգարէին :

Նաթան էր յաւուրս Դաւիթ ճարգարէի եւ արքայի, խնամածու տան նորա : Սա
էր որ յանդիմանեաց զԴաւիթ յորժամ մեկաւ ի կինն Սերիայ : Եւ յորժամ ասաց
10 Դաւիթ թէ. Մեկայ Տեառն, ասաց Նաթան թէ. Եւ Տէր անցոյց զըւե դմեկս քս եւ մի
մեռցիս :

Սա է որ խրատեաց զԲերսաբէէ՝ ճաչր Սողոմոնի՝ մտանել առ Դաւիթ, եւ լիշեցու-
ցանել նմա զերգումն խր. եւ ինքն մտեալ առ Դաւիթ՝ սոս Հրաման ի նմանէ Թագաւո-
րեցոցանել զՍողոմոն, եւ տարեալ ի Գեհն օծին Նաթան ճարգարէ եւ * Սաղովկ * A fol. 177
vº a.

2-3 զի էր նա... վասն որոյ *om.* B || 4 զազանդակիցսն] եւ զհամախոս *add.*
B || 5 չարաչար... Փետրուարի 2 *om.* B || 7 տօն] յիշատակ B || 10 Նաթան... տան
նորա] Սուրբ ճարգարէն Նաթան էր յաւուրս Դաւիթ արքայի. խնամածու տան նորա,
ակնածելի յաչս նորա, եւ սրտոկառելի ամենայն ժողովրդեանն B || 13 ի նմանէ *om.* B.

reconnurent que Nestorius avait la même doctrine qu'Arius et Macédonius. Et comme Nestorius ne manifestait aucun regret et ne s'unissait point au saint concile, — car il était ignorant et illettré, ne sachant que parler haut et beaucoup, comptant plutôt sur sa langue pour vaincre la vérité, — le saint concile l'anathématisa à cause de cela, lui et ses partisans. L'empereur Théodose l'exila en Barbarie et il y mourut d'une mort violente.

La fête du saint concile d'Éphèse a lieu le 30 Aratz, 6 Février.

En ce jour, fête du prophète Nathan.

Nathan vivait aux jours du prophète et roi David; il était l'intendant de sa maison. C'est lui qui blâma David lorsqu'il pécha avec la femme d'Urié. Et lorsque David dit : « J'ai péché contre le Seigneur, » Nathan lui répondit : « Le Seigneur aussi t'a pardonné tes péchés et tu ne mourras pas. »

C'est lui qui conseilla à Bethsabée (*Bersabée*), mère de Salomon, de se rendre auprès de David et de lui rappeler son serment, et lui-même, ayant pénétré auprès de David obtint de lui l'ordre d'introniser Salomon. L'ayant donc conduit au Gihon, le prophète Nathan, le * prêtre Sadok et Banaïa (*Bania*) * A fol. 177
vº a.

բահանայ, եւ Բանիա որդի Յովիկեայ, եւ թաղութեացոյն զՍողոմոն յաթուն Դաւթի :
եւ կացեալ նախն խաղալովեամբ վաթմանեցաւ եւ թաղեցաւ ընդ հարսն իւր :

Յայսմ աւար վկայութիւն Աբրահամու Արտաւիլն եպիսկոպոսին :

Զայս երանելի եպիսկոպոսս տարան կապանօր աւաջի ծոգպետին Ալեքիւրուայ, եւ
հրամայէր նմա երկիր պագանել արեգականն եւ հրոյ եւ զոհս մատուցանել : 5

Եւ նորա բացեալ զերբան իւր յերկար բանիւք ի սուրբ զրոյ յանդիմանէր զանաթի
հաւատս Սարիւռոսի. անարդեաց եւ զմոգպեան Ալեքիւրուայ, եւ զունայն օրինադրու-
թիւնն : Եւ հրամայեաց հատանել զզլուխ նորա ի բաղարին թելոմ :

Եւ յորժամ տարան ի տեղին, հարցանէր զահիճն. Դաւնմա ի հաւատս մեր եթէ
մեռանիս : Եւ նա ասէ. Ոչ ուրանամ զճշմարտութիւնն, եւ ոչ զաւանդի պիղծ զաւանդու- 10
թիւնդ ձեր. հաւատամ ի Հայր եւ յՈրդի եւ յամենասուրբ Հոգի, ի միանական սուրբ
երրորդութիւնն : Եւ մինչդեռ խոստովանութիւնն ի բերանն էր՝ հաաին զզլուխ նորա
Փեարուարի Զ :

1 Բանիա որդի Յովիկեայ] Բանեայ որդի Յովիկեայ B — Դաւթի] հօր նորա *add.* B ||
2 նախն *om.* B || 3 Արտաւիլն] Արտաւիլ բաղարի ի Պարս B || 4 Զայս երանելի] Սա
էր ի ժամանակս հաղմանայ Շաղհայ Սաբուխոսի արքայի, եւ հոգեշունչ քարոզութեամբ
զբազումս ի Պարսից դարձուցանէր ի հաւատս Քրիստոսի : Վասն որոյ կալեալ զերանելի B ||
6 զերան] զշնորհալից բերան *add.* B || 7 օրինադրութիւնն] սահմանադրութիւնն B ||
10 զճշմարտութիւնն] զՔրիստոս B || 11 յամենասուրբ] զսուրբ B.

fils de Yoyada (*Yovideay*), le sacrèrent et le mirent sur le trône de David.

Nathan vécut en paix, mourut et fut enterré auprès de ses ancêtres.

En ce jour, martyr d'Abraham évêque d'Arbèles (*Artavil*).

Ce bienheureux évêque avait été conduit chargé de fers chez le chef des mages Adelphore, qui lui ordonna d'adorer le soleil et le feu, et de leur offrir des sacrifices.

Il ouvrit la bouche, blâma longuement par les saintes écritures la vaine religion de Sapor (*Sabiurosi*), méprisa Adelphore, le chef des mages et les vaines ordonnances. Celui-ci ordonna de lui trancher la tête dans la ville de Thélom¹.

Lorsqu'on l'eut conduit à l'endroit de l'exécution, le bourreau lui demanda : « Veux-tu te convertir à notre religion ou mourir ? » Il répondit : « Je ne renie point la vérité et ne me convertis point à votre immonde croyance. Je crois au Père, au Fils et au très Saint-Esprit, à l'unique sainte Trinité. » Il avait encore la confession sur les lèvres lorsqu'on lui trancha la tête, le 6 Février.

1. Tell Nahia d'après les actes syriaques, *BEDJAN, Acta Martyrum et Sanctorum*, t. IV, Paris et Leipzig, 1894, p. 131.

[B* Ի ամին պուր լիշատակ սրբոյն Վուկուլիոսի աշակերտի պատգելացն, որ էր եպիսկոպոս Չմիւռնիոյ :

* B
p. 65 b.

Սա ի տղայական հասակի մարբեր էր, եւ եղև բնակարան սուրբ Հոգւոյն, եւ արժանաւոր նորին շնորհաց . վասն այնորիկ մեծի աւարելոյն եւ աւետարանչին Յով-
 5 հաննու ապուստմարանի հետեւալ աշակերտեցաւ : Զոր եւ վարձիւ դաւալ արժանի՝
 նոյն ինքն ամենապոլեղին եւ սիրեցեալն ի Քրիստոսէ պուրբ աւարեալն Յովհաննէս
 ապուստմարանն՝ սիրեաց յոյժ եւ աշակերտութեամբ եկն ընդ նմա յէփեսոս եւ յամե-
 նայն տեղիս :

Եւ յայնպիսի մեծութիւն ժամանեաց նա՝ մինչ զի ի սուրբ աւետարանչէն ձեռնա-
 10 ցրեցաւ եպիսկոպոս եկեղեցւոյն Չմիւռնոյ քաղաքին : Եւ քաղցրութեց չովին բարի
 որ յամենատուրբ Հոգւոյն ծառագայթիցն լցեալ զխաւարեալսն լուսաւորեաց, եւ ի
 բարբարոսամիտ հեթանոսացն ի ճշմարիտ կեանս էաժ, եւ մեծամեծ նշանօր աճեցոյց
 զհաւատացեալսն . եւ ինքն կալք աւարելիօրէն սրբութեամբ ի պաշս եւ յալօթս եւ
 յալցելութիւն սպրառաց :

Եւ յառաջագոյն ծանեաւ զի փոխելոյ էր յաշխարհէս . եւ ուղեցութեամբն Աստու-
 15 ծոյ՝ ձեռնադրեաց զարժանաւորն Պողիկարոս փոխանակ իւր յաթիւս եպիսկոպո-
 սութեան Չմիւռնիոյ . եւ ինքն փոխեցաւ ի կենցապոյս առ Քրիստոս եւ թաղեցաւ . յորմէ
 բազում բժշկութիւնք լինին անտի մինչեւ ցայսօր ի փառս Քրիստոսի :

[B * En ce jour, commémoration de saint Boukolos (Voukouliosi), disciple des apôtres, qui était évêque de Smyrne.

* B
p. 65 b.

Pur dès sa première enfance, il devint le réceptacle du Saint-Esprit, et se rendit digne de ses grâces; c'est pourquoi il devint le disciple du grand apôtre et évangéliste Jean le théologien. L'ayant trouvé digne, après épreuves, le saint apôtre Jean, le théologien, digne de tout éloge et le bien-aimé du Christ, l'aima beaucoup, en fit son disciple et parcourut avec lui Éphèse et toutes les contrées.

Il parvint à un tel degré de perfection qu'il fut sacré par le saint évangéliste évêque de la ville de Smyrne. Et le bon pasteur, à la doctrine suave, qui était rempli des rayons du très Saint-Esprit, illumina ceux qui étaient dans les ténèbres, ramena à la vraie vie les païens à l'esprit barbare et augmenta le nombre des fidèles par de grands miracles. Il passa sa vie dans la vertu, la sainteté, les jeûnes, les prières et la visite des pauvres.

Il connut à l'avance quand il devait trépasser de ce monde et, par l'inspiration de Dieu, il sacra le digne Polycarpe pour son successeur sur le siège épiscopal de Smyrne. Il trépassa de cette vie dans le Christ, et fut enterré. De nombreuses guérisons ont lieu sur son tombeau jusqu'à ce jour pour la gloire du Christ.

* B
p. 66 b.

Յայտմ առար հանգեաւ ի Քրիստոս Լեւոն թագաւոր երկրորդ՝ որպի արքային
Հեթմոյ :

Սա էր բարեպաշտ չոյժ եւ աւարինի, հեղ, երկայնամիտ, պարկեշտ, ժուժկալ, եւ
ողորմածութեամբ առաւելեալ քան զամենեւին :

Ծինեաց եւ հիւրանոցս եւ հիւանդանոցս, նորոցեաց զվանորայս եւ հաստատեաց 5
ի նոսա զպրոցս. եւ աստուածահաճոյ վարուք վտխեցաւ առ Աստուած :]

* B
p. 66 b.

* En ce jour reposa dans le Christ le roi Léon II, fils du roi Héthoum.

Il fut très pieux et vertueux, doux, patient, modeste, sobre et au-dessus
de tous par sa charité.

Il fit construire des hospices et des hôpitaux, réparer les couvents et y
établit des écoles. Après une vie agréable à Dieu, il trépassa vers Dieu.]